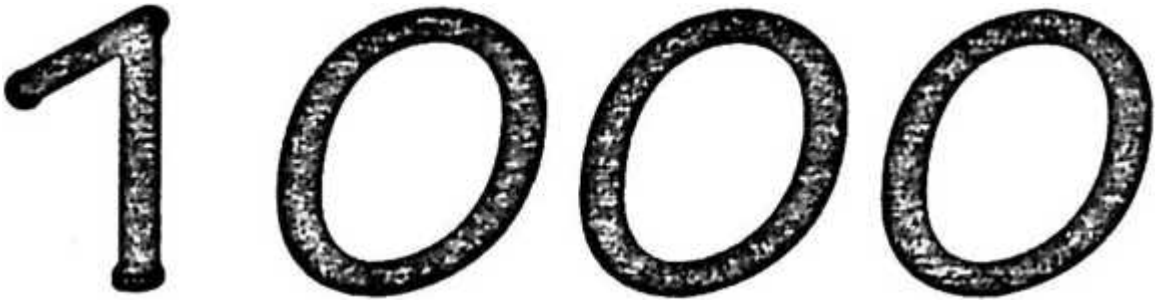

de erori din „cultura generală" Incredibil, dar adevărat!

Christa Pöppelmann

ISTORIE ȘI POLITICĂ

Despre mamuți și picturi rupestre

în epoca de piatră oamenii locuiau în peșteri

- Oamenii locuiau în colibe si în corturi. Peșterile, pe care le pictau cu scene de vânătoare și reprezentări de animale, erau folosite numai pe post de locuri de desfășurare a ceremoniilor ritualice. Se înțelege, desigur, că ei își construiau locuințele de cele mai multe ori sub stâncile ieșite în relief, la intrarea în peșteri. Cele mai îndrăgite locuri erau cele protejate, spre sud, unde oamenii aveau parte de mai mult soare și de unde puteau supraveghea bine împrejurimile.

Strămoșii noștri nu locuiau în copaci

- Intre timp, s-a afirmat adeseori că oamenii nu au evoluat din maimuțe,ci au doar strămoși în comun. Cu acești strămoși se identifică însă mici mamifere, care locuiau și se hrăneau cu insecte din acel spațiu.

Cercetătorii consideră că odată cu coborârea din copaci s-a efectuat un pas decisiv al evoluției. Acest habitat oferea pe de-o parte o bună protecție, iar pe de altă parte era pretențios din punct de vedere tehnic, astfel încât și-au dezvoltat aptitudini și mâini articulate. In timp ce strămoșii oamenilor au părăsit din nou lumea pădurii, unele specii de maimuțe trăiesc încă la fel de bine numai în vârfuri de copaci.

Neanderthalii trăiau în Europa Centrală

- Această denumire a fost dată după Neanderthal - din apropierea zonei Düsseldorf — unde, în anul 1856, au fost găsite într-o varniță primele relicve de oase ale acestei specii de om primitiv.Totuși, neanderthalii nu locuiau numai în acea arie geografică, ci în întreaga Europă de Sud și Centrală (cu excepția Alpilor), Africa de Nord și

Asia de Sud-Vest. Cauzele dispariției ncan-derthalienilor sunt o enigmă pentru cercetători. Probabil că nu s-au amestecat deloc, sau prea puțin, cu strămoșii oamenilor de azi, care au apărut în urmă cu 40.000 de ani, în Europa. Cert este că neanderthalii erau mult mai puternici decât omul modern si dezvoltati asemănător din punct de vedere cultural.

Mamuții erau cele mai mari animale care au trăit în epoca de piatră

■ Mamuții lățoși populau Europa în perioada glaciară a evoluției geologice. însă, în perioada caldă, în Europa Centrală au existat alte animale mai mari decât mamutul. Un schelet complex a fost găsit într-o carieră de marnă, în landul Saxo-nia Inferioară. Probabil că elefanții eurasiatici au fost primele specii de animale care au dispărut, fiind vânați de oameni.

Australia a fost ultimul continent populat

■ Strămoșii omului modern trebuie să se fi găsit mai devreme în Australia decât în Europa, adică în urmă cu aproximativ 60.000 de ani, în timp ce în zona nordică a Alpilor abia în urmă cu aproximativ 40.000 de ani. Ultimul continent populat de oameni a fost America, în urmă cu 15.000 până la 20.000 de ani. Fără îndoială, omul Homo sapiens a fost „pionier" în Australia și în America, în timp ce Europa și Asia erau deja populate de câteva sute de mii de ani de Homo erectus care, totuși, după studiile de azi, ar fi fost deja morți.

Arta oamenilor preistorici era una primitivă

■ Toți oamenii de stiintă au de-clarat ca fiind falsuri moderne acele picturi pe care un arheolog amator spaniol le-ar fi descoperit într-o peșteră din Altamira, în anul 1879. Oamenii de știință sunt de părere că oamenilor din epoca de piatră le era imposibil să creeze asemenea opere de artă. Intre timp, această părere s-a schimbat mult. Istoricii de artă au diferențiat mai multe genuri ale picturilor rupestre. In timp ce

picturile din Altamira (sec. 13-12 î.Hr.), cu complexele lor scene de vânătoare aparțin așa-numitului stil levant, mai vechile picturi din peștera Lascaux (sec. 17-15 î.Hr.) au fost socotite drept picturi aparținând stilului animalelor mari.

Mamuții aveau o blană brun-roșcată

E3 Doar mamuții care au trăit în timpul erei glaciare (începând cu anul 90.000 î.Hr.), și au dispărut în jurul anului 8.000 î.Hr., aveau părul creț și o blană deasă. In Siberia s-au găsit cadavre înghețate ale acestor uriași. Culoarea blănii lor varia de la blond până la maro închis. Cea mai comună era nuanța de oranj-ma-roniu. Cercetătorii au speculat că pigmentul de culoare a blănii de mamut s-a schimbat de-a lungul mileniilor. Speciile de mamut care au trăit în timpul micii ere glaciare nu aveau deloc blană.

Despre roți și săbii

Europa Centrală a fost înainte acoperită de păduri bogate

- Această afirmație este valabilă pentru perioada cuprinsă între 8000 î.Hr. și 1000 d.Hr. înainte însă, în timpul erei glaciare, strămoșii noștri își duceau existența ca vânători, într-un peisaj asemănător cu cel de tundră. Purtau haine din piele, ca și indienii, locuiau în colibe și în corturi, vara se mutau spre nord, la marginea Gletscher-ului, și iarna se mutau înapoi, spre sud. Odată cu extinderea treptată a pădurilor, datorată încălzirii, oamenii au fost nevoiți să își reorganizeze întreaga cultură și să își schimbe radical stilul de viață.

Arta tatuajului provine din Pacificul de Sud

- „Otzi” (cca. 330 Î.Hr.) era tatuat, încă de pe timpul egiptenilor se cunosc tatuaje vechi de aproape 4.000 de ani. Faraonii foloseau frunzele de iederă drept motive pentru tatuajele lor, însă și reprezentări ale animalelor erau îndrăgite de aceștia. Poporul scoțian folosea tatuajele atât de mult, încât tot corpul le devenise albastru. Și în Japonia exista o veche tradiție a tatuajului. Arta de a injecta cerneală în

piele a fost întâlnită pe glob în diverse culturi care nu aveau vreo legătură între ele. însă, în epoca modernă, marinarii europeni au adus

obiceiul tatuajului din Pacificul de Sud.

Stonehenge a fost un sanctuar al celților

B Este cert că sanctuarul a apărut cu mult înaintea perioadei celtice, chiar dacă mulți druzi moderni încă se strâng la o întrunire ezoterică în jurul Stonehenge-ului. Originile se găsesc în perioada neolitică, în jurul anului 3200 î.Hr. Cele două mari pietre dispuse circular trebuie să fi fost ridicate între anii 2200 si 1800 î.Hr. Cele mai vechi urme care să confirme întrebuințarea Stonehen->

ge-ului ca loc de înmormântare, ca loc de reunire si eventual si ca ob-scrvator astronomic datează aproximativ din anul 1400 î.Hr. - deci cu aproape 1.000 de ani înainte ca celții să fi ajuns pentru prima oară pe insulele britanice.

Arta tatuajului provine din Pacificul de Sud

B Construcțiile din megalit există în Malta, Bretania și Marea Britanic. începând cu anul 4500 Î.Hr., cultura mcgalitului s-a răspândit de pe țărmurile Mării Mediterane

în toată Europa Occidentală. Se întâlneau construcții de megalit în Malta, Peninsula Iberică, Franța, Be-nelux, Marea Britanic, Scandinavia și în depresiunea nordică germană până la Oder. Acolo s-au săpat sute de morminte dolmen, dintre care multe au fost distruse în secolul XIX. Aceste uriașe morminte nu erau construite pentru distinșii șefi, ci erau morminte comune pentru sute de oameni.

Cea mai importantă descoperire a fost roata

Bl Descoperirea majoră a omenirii a fost toporul. Oricât dc primitivă ar fi fost prima unealtă conceputa dc om, cu aceasta se obținea o ardere inițială. Chiar dacă la început oamenii au folosit numai unelte descoperite din

greșeală, ulterior, ei au fabricat unelte și aparate care aveau un scop precis. Multe culturi au reușit să supraviețuiască și fără roată. De exemplu, roata nu a servit la construirea piramidelor egiptene și nici la cea a Stonehenge-ului.

Agricultura și creșterea vitelor s-au dezvoltat acolo unde împrejurările au fost în special favorabile

- Agricultura și creșterea vitelor s-au dezvoltat acolo unde condițiile de trai nu erau favorabile pentru culegători și vânători. Ceea ce retrospectiv ni se pare un pas înainte, a apărut atunci pur și simplu din necesitate. în Orientul îndepărtat, acolo unde își are originile agricultura, mâncarea culegătorilor și a vânătorilor s-a redus substanțial în jurul anului 10000 î.Hr., odată cu grava schimbare de climă, care a început la sfârșitul epocii glaciare.

Primul metal prelucrat a fost bronzul

■ Primele obiecte metalice de artă au fost din cupru. De 12.000 de ani a fost finisat prin batere și, începând aproximativ cu anul 3500 î.Hr., a fost chiar și topit. De exemplu, Otzi - care a trăit în jurul anului 3300 î.Hr. — avea un topor turnat din cupru, cu care și-a pregătit lemnul pentru arc. însă cuprul este un metal maleabil, motiv pentru care uneltele obținute din cupru se tocesc repede, între timp, unii cercetători vorbesc despre epoca de cupru ca fiind epoca

de tranziție între epoca de piatră și epoca bronzului. Aceasta ținea, în funcție de regiune, undeva între secolele 18-3 î.Hr.

Despre germani și indo-germani

Descoperirea fierului a revoluționat războiul

- Armele nu ocupau primul loc. Mai important este că trecerea de la bronz la fier a făcut multe popoare independente de exportul de staniu. Germanii știau să folosească staniul; de altfel, în timpul epocii fierului, aceștia au cunoscut un mare avânt economic. Dar și meșteșugul și agricultura, mai ales plugăritul au fost revoluționate, deoarece

brăzdarele și uneltele erau acoperite cu bronz. Noua calitate a armelor juca, dimpotrivă, un rol secundar.

în istoria timpurie, germanii forjau cel mai bine fierul

- Chinezii au fost primii care încă din secolul 6 î.Hr. au reușit să prelucreze otelul. Aceștia au obtinut tem-»

> >

peraturi mai mari datorită faptului

ca își încălzeau sobele cu cărbune și nu cu lignit, așa cum încălzeau europenii și orientalii. Astfel puteau să lichefieze minereul de fier și apoi, printr-o trecere bruscă la rece, puteau să îl oxideze. Aruncând o privire asupra spațiului eu-ropean-oriental ne dăm seama că germanii erau într-adevăr cei mai buni fierari. Ei știau până și faptul că azotul întărește fierul. După cum spune legenda, Wieland și-a făurit o sabie din pilitură de fier, pe care anterior o dădea gâștelor să o mănânce (deoarece excrementele acestora conțineau azot).

Multe bijuterii indică decadența

- Ceea ce i-a uimit pe romani în momentul întâlnirii cu nemții și cu celtii nu a fost că acești barbari sălbatici purtau bijuterii ci, de fapt, că bărbații purtau mai multe decât femeile. Nu era vorba în niciun caz de o pradă pusă la vedere. Standardele artistice ale bijutierilor germani si celti erau foarte ridicate. Nivelul german al prelucrării aurului era unul foarte avansat.

Indo-germanii au fost un popor

- Indo-germanii, care în prezent sunt mai degrabă numiți

indo-europeni, pot fi puși împreună numai ca un grup vorbitor de aceeași limbă. E posibil să fi existat un popor care vorbea o limbă originară indo-germană. Aici se poate vorbi despre kurgan, din zona sudică a Rusiei. In secolul 3 î.Hr., din această zonă s-au extins limbile și cultura indo-europene

spre Europa și India. Ceea ce nu se știe este dacă această extindere a fost rezultatul migrării indo-europenilor primitivi sau s-a produs doar datorită transmiterii limbii si culturii.

Indo-europenii au cucerit Europa

- în jurul anului 2000 î.Hr., în Europa Centrală a pătruns un popor pe jumătate nomad, care a adus cu sine o limbă și o cultură indo-europeană de care aparține, de exemplu, structura socială ierarhizată. Unul dintre centrele lor se presupune că ar fi fost regiunea Saxonia — Thürin-gen. Este posibil să fi ajuns până la Rin. Nu se știe cât la sută a fost cucerire și cât la sută o înaintare pașnică. Nou-veniții și-au impus cu siguranță limba, dar în schimb au suportat preluarea stilului de viață al băștinașilor. Europa Occidentală a fost indo-europenizată abia în jurul

anului 500 î.Hr., prin intermediul extinderii teritoriale a celților.

Toate limbile sunt indo-europene, în afară de finlandeză și ungară

- Mai există câteva excepții. Basca - limbă înrudită cu finlandeza - care este încă o relicvă a timpului preeu-ropean, respectiv malteza - o limbă semită cu etimologie arabă și turcă.

Nemții își au originea din germanici

- Printre alții. în perioada dintre anii 2000 și 500 î.Hr., pe teritoriul Germaniei de astăzi s-au dezvoltat trei limbi si sfere culturale. De sfera germană aparținea zona nordică a Germaniei până la granița dintre Dortmund și Berlin, sferă ce cuprindea atât Danemarca, cât și partea sudică a Suediei. Pe de altă parte, zona sud-centrală a Germaniei era parte componentă a spațiului cultural celtic, care se întindea de la Burgundia până la Carpați. O fâșie îngustă din zona de nord-vest se identifica cu cultura lausitzer, care a luat naștere din rădăcini ilirice si care cuprindea Polonia, Ungaria și Slovacia. Ținând cont de această clasificare, toți imigranții care au urmat au avut un rol insignifiant.

Despre Hammurapi si Semiramis

Orașele-state sumeriene au fost subjugate de cuceritori semiți

- Regii orașelor-state sumeriene s-au străduit în secolul 3 î.Hr. să asimileze poporul semit nomad, pentru a-și consolida imperiul prin sporirea forței de muncă și a numărului de soldați. Pe lângă aceasta, atacurile nomazilor reprezentau un pericol constant asupra satelor. Cu timpul însă, poporul semit a devenit atât de puternic încât și-a impus limba. Oricum, în plan cultural nu a existat nicio ruptură.

Regele Hammurapi a emis un cod de legi revoluționar

- Codul regelui babilonian Hammurapi (1728-686 î.Hr.), care a fost scrijelit pe coloane de bazalt, este cel mai cuprinzător cod de legi al istoriei vechi și are o impresionantă secțiune dedicată dreptului civil. Dreptul penal formulat după principiul „Ochi pentru ochi” nu a reprezentat nicidecum un progres, cum s-a crezut mult timp. Se știe, de altfel, de existența codului de

legi al regelui Urnammu din Ur, care a apărut în anul 2.000 î.Hr. Acesta aplica vătămări corporale și contravenții și recurgea chiar și la pedeapsa cu moartea (mai rar decât o facea Hammurapi).

Belsazar a fost regele Babilonului

- în Cartea lui Daniel din Vechiul Testament se vorbește sugestiv cum conducătorul Babilonului a văzut pe perete o scriere de amenințare, care începea cu vorbele „MeneTekel”și în care îi era prezis sfârșitul. Cucerirea Babilonului de către regele persan Kryos (a domnit între anii 559-529 î.Hr.) este confirmată de faptul că locuitorii Babilonului salutau bucuroși, cu ramuri verzi. Belsazar a fost omorât cel mai probabil de propriul său popor. Totuși, el nu a fost regele Babilonului, ci numai un administrator al statului, în numele tatălui său (regele Nabonid), care era atât de disprețuit încât timp de 11 ani nu a putut.fi văzut în capitala sa.

Nabucodonosor al IMea a cucerit Israelul

- în anul 587 î.Hr., regele babilonian Nabucodonosor al II-lea a cucerit imperiul condus de Iuda și a obligat locuitorii la „exilul babilonian”.

După moartea regelui israelit Sölömön (965-926 î.Hr.), regatul a fost împărțit. Zona de nord a imperiului s-a numit în continuare Israel, în timp ce zona mai mică din sud se numea Iuda și avea Ierusalimul drept capitală, întrucât mari teritorii erau cuprinse în domeniul regelui Iuda. Israelul nu mai exista în timpul regenței lui Nabucodonosor (care a condus între 605-562 î.Hr.). Imperiul a fost devastat de asi-rieni în anul 732 î.Hr.

Prostituția de la templu era tipic babiloniană

- Prostituția de la templu a existat și în alte culturi, ca de exemplu în Grecia. Templul Afroditei din Corint trebuie să fi fost stăpânit de 1.000 de prostituate. Totul în beneficiul templului. Desigur, prostituatele de la templu erau sclave - în comparație cu Babilonul unde, după cum Herodot relata indignat, fiecare femeie trebuia ca odată în viață să se culce cu un străin în templul Ischtar și să dăruiască templului tot ceea ce încasa. Grecii și evreii considerau această practică drept otrava imoralului.

Contribuțiile sociale sunt o invenție a vremurilor moderne

- Acestea se regăsesc încă din perioada veche a istoriei. Din

manufacturile antice persice ale împărăției aflăm că muncitorii (bărbați și femei) primeau plata fără întrerupere în caz de boală, concediu de maternitate și ajutoare de la moașe angajate de stat. Femeile și bărbații erau plătiți la fel, această regulă aplicându-se atât în cazul simplilor muncitori, cât și în cazul celor care dădeau ordine.

Despre piramide și faraoni

Regii egipteni se numeau faraoni

■ Fiecare rege egiptean avea mai multe prenume, dar faraon nu se regăsea. Abia în secolul XIV î.Hr., poporul de rând a început să numească palatul regal, curtea princiară și pe însuși rege cu noțiunea de „faraon” (casă mare), așa cum și Papa și întregul său colectiv de putere se intitula „Sfântul Scaun”. In acest timp, israeliții prizonieri au preluat termenul de faraon pentru rege și îl asimilau, ca fiind titlul regelui, în tot ceea ce scriau. în anul 950 î.Hr. termenul de faraon a devenit titlul oficial al conducătorului egiptean.

Keops a fost îngropat în piramida Keops

■ Marea piramidă adăpostește de fapt două cavouri. Unul se află, ca și în alte piramide, sub clădire. Cel de-al doilea se găsește la o înălțime de aproximativ 42 m și este înconjurat de mai multe camere mici și puțuri de mină, care nici până în prezent nu sunt descoperite în totalitate. în camerele neîmpodobite, cercetătorii au găsit un sarcofag greu și neterminat din granit roz, în care nu s-a aflat niciodată un cadavru. Oricum, nu se știe dacă Keops a fost îngropat într-un loc ascuns sau a fost implicat într-un ritual de înmormântare în urma căruia cadavrul i-a fost pierdut.

Piramidele au fost construite de sclavi

■ Pentru construirea piramidelor a fost mobilizat poporul egiptean. în fiecare vară, în perioada când Nilul inunda câmpiile (din iulie până în octombrie), muncitorii reușeau să își câștige existența. în schimbul muncii depuse primeau adăposturi pe gratis, hrană și chiar o mică plată. Pe lângă acestea, lucrul la ridicarea de piramide era considerat drept o

îndatorire față de zei. Cercetătorii pun preț pe faptul că, la construirea unei piramide, în timpul sezonului de construcții erau angajați zeci de mii de astfel de muncitori. Pe lângă aceștia, cu siguranță au mai fost alte câteva sute de muncitori calificați.

Piramidele arată în prezent ca acum 4.500 de ani

- Vechii egipteni ar descrie starea actuală a piramidelor ca fiind extrem de sărăcăcioasă. Inițial, piramidele au fost decorate cu plăci albe, din piatră de var, poleite. Martorul ocular antic se exalta având în lumina Lunii ceva asemănător cu interiorul unui cristal strălucitor. în plus, vârful era acoperit cu aur. Atunci când razele Soarelui băteau în acest vârf se credea că este o legătură directă între cer și pământ, respectiv între zeul Soarelui și rege. Asemenea vârfuri aurite se întâlneau și la obeliscuri.

Sfinxul reprezintă o figură feminină

- Sfinxul egiptean este reprezentarea unui faraon cu corp de leu -fără îndoială al faraonului Chephen (2522-2489 î.Hr.), deci o figură

masculină. Probabil că sfinxul îl reprezintă pe faraon în calitatea sa de zeu al Soarelui (Re). Sfinxurilc construite mai târziu - din Karraic și Luxor - au capete de berbec, ca la noul zeu suprem Ammon. însă, în mitologia greacă, sfinxul este un monstru, jumătate femeie, jumătate felină prădătoare. Și sfinxurilc hiti-ților erau de genul feminin.

Mormintele faraonilor din Valea Regilor erau bine ascunse

- Mormintele faraonilor din imensele piramide erau prădate dc hoții de morminte, în ciuda chepengelor și culoarelor secrete. De aceea, în secolul 16 î.Hr., faraonii și-au mutat locurile de morminte în strâmta și' întortocheata „Vale a Regilor”. La început se credea a fi un loc secret. Mormintele au fost lucrate în stâncă, la o înălțime de aproximativ 30 m. Totuși, la puțin timp, cei care își construiau mormintele în Valea Regilor au decis să lase mormintele la nivelul solului, iar intrările fastuoase și ornamentate să fie supravegheate permanent. Insă, nici jumătate din ambele tehnici nu au fost aplicate împotriva hoților de morminte.

Tutankamon avea un mormânt măreț

- Tânăr și oarecum lipsit de importanță, conducătorul Tutankamon este îngropat în singurul mormânt care nu a fost prădat. în plus, mormântul era mai degrabă unul modest și mic, care a rămas neobservat tocmai din această cauză. Știindu-se că a fost construit mai târziu, chiar peste intrarea fastuoasă spre mormântul lui Ramses al VI-lea (aproximativ 1144—1136 î.Hr.), se crede că amenajările din alte morminte erau și mai prețioase.

Despre Hatșepsut și Echnaton

Hatșepsut nu a fost singura faraoană

- Au existat mai multe regine în Egipt. De exemplu, la sfârșitul cele de-a sasea dinastii conducea Nito-kris (între anii 2184-1281 î.Hr.), iar la sfârșitul celei de-a 12-a dinastii conducea Nefru-Sobek (între anii 1790-1785 î.Hr.). Chiar și una dintre fiicele lui Echatos trebuie să fi deținut regența pentru scurt timp. Dar Hatșepsut (a domnit între anii

1490—1468 î.Hr.) a fost singura care a lăsat posterității monumente proprii ce conțineau toate însemnele faraonilor — chiar și barbișonul curbat.

Hatșepsut a fost omorâtă de succesorul ei

- Inițial, regina Hatșepsut a fost tutorele nepotului minor și a fiului ei vitreg Thutmosis al III-lea (a domnit între anii 1490-1436 î.Hr.). Cu toate acestea, mai târziu, după câțiva ani s-a încoronat singură regină. Thutmosis luase și el parte la domnie, rămânând însă în umbra faraoanei. Multă vreme istoricii nu și-au putut imagina cum un băiat energic și tânăr s-a complăcut în această situație. Pe lângă aceasta, cum multe reprezentări ale lui Hatșepsut au fost distruse, s-a ajuns la concluzia că Thutmosis și-a ucis mama vitregă. între timp s-a stabilit că, de fapt, reprezentările au fost distruse la mulți ani după moartea lui Hatșepsut. Pentru un asasinat nu există niciun punct de reper.

Egiptul Antic reprezenta o deosebită forță armată

- Faraonii egipteni se înfățișau cu plăcere în care de război sau în

momentul doborârii dușmanilor, însă campaniile lor militare s-au limitat mult timp la confruntările cu nomazii libieni sau cușiții de pe teritoriul Sudanului.Totuși, Egiptul nu se compara cu marile puteri ale momentului, după cum o dovedește și înfrângerea suferită în fața hitiți-lor, care la vremea aceea nu reprezentau o provocare reală. Abia după anul 1500 Î.Hr. a început politica de expansiune. Unui popor nomad, ca cel israelit, faraonul cu „armăsarii și carele" li s-a părut impunător.

Migrarea israeliților din Egipt este o legendă

- Fapt de necontestat: niciun faraon din perioada amintită nu s-a înecat în Marea Roșie; mumiile tuturor au fost găsite. Dar, din timpul guvernării faraonului Ramses al II-lea (a domnit între anii 1279-1212 î.Hr.) există mențiuni conform cărora asiaticii - așa cum numeau egiptenii toate triburile situate dincolo de Si-nai - au fost folosiți ca muncitori la construirea a 20 de orașe-grânar. Probabil că unele unele triburi nomade israelite s-au deplasat către Egipt în timpul unei secete, în jurul anului 1250 î.Hr., și apoi și-au continuat călătoria către Kanaan.

Echnaton a nimicit o revoluție religioasă și culturală

- într-adevăr, în timpul domniei lui Amenophis al IV-lea, care și-a luat numele de Echnaton (a domnit între anii 1350-34 Î.Hr.) s-au schimbat multe în Egipt: dintre toți zeii, numai Aton mai putea fi venerat. Puterea preoților fostului zeu oficial Amun-Re a fost anihilată, iar reprezentările acesteia au fost distruse. Echnaton a construit o nouă capitală, iar în artă a pătruns un stil aproape suprarealist. Cât de superficială a fost totuși această revoluție este dovedit de faptul că după moartea lui Echnaton s-a revenit prompt la vechile obiceiuri. Poporul venera oricum întâi zeii locali, indiferent de zeitatea supremă.

Despre pisici și cosmetice

Egiptenii venerau pisicile și. crocodilii

- Vechii egipteni idolatrizau zei imaginați după chipul oamenilor, care însă proveneau din vechile animale-totem mai vechi și de aceea erau reprezentați cu capete de

animale. Abia în secolul VII î.Hr., în urma dominației asirienilor, s-a ajuns la o obsesie extremă asupra presupuselor tradiții antice. Dintr-o dată au fost reintroduse titluri și porturi străvechi. în același timp, au început să fie venerate animale sfinte și după moartea lor să fie mumificate, crezând că acesta ar fi fost un comportament tipic egiptean. Romanii și grecii luau în derâdere acest obicei.

Conducătorii egipteni se însurau de obicei cu surorile lor

- Căsătoria între frații vitregi era des întâlnită și servea în principal la legitimarea urmașilor faraonului, cu una dintre soțiile de rang inferior, acesta putându-se legitimiza. într-adevăr, se pare că în Egipt, timp de 2.000 de ani nu au existat mari conflicte la succesiunea la tron. Căsătoria dintre frați de sânge a fost introdusă de Ar-sinoe al II-lea (316-270 î.Hr.), care s-a măritat cu fratele ei beatificat, Ptolemeu (308-246 Î.Hr.) și a preluat frâiele conducerii pentru acesta.

Cleopatra a fost egipteană

- Cleopatra a Vil-a (a domnit între 51-30 î.Hr.) se trăgea din neamul

macedonean al ptolemeilor, care au condus Egiptul începând cu anul 367 î.Hr. în timpul ptolemeilor, Alexandria a devenit cel mai important centru comercial și o „Mecca”a științei. Au preluat, ce-i drept, unele tradiții egiptene dar, în realitate, țara era divizată. Toate pozițiile strategice erau ocupate de ptolemei. Egiptenii erau preponderent țărani și producători de grâu, din al cărui export supraviețuiau.

Cleopatra avea un nas drăguț

■ în această privință, afirmațiile autorilor antici sunt în unanimitate în contradicție cu benzile desenate „Asterix”. Cleopatra nu a fost deosebit de frumoasă și, pe deasupra, a avut și un nas mare și coroiat. Istoricii au adorat însă șarmul și puterea de seducție ale Cleopatrei. în afară de acestea, și inteligența ei era faimoasă. Nu numai că se descurca binișor în domeniul politic, dar știa si sase limbi străine - de altfel, a fost prima femeie conducătoare ptolemeică și egipteană. Imaginea de intrigantă și destrăbălată i-a fost fabricată de adversarul ei politic, Octavian Augustus, viitorul împărat al Imperiului Roman (63 î.Hr.-14 d.Hr.).

Cosmeticele ajutau la îngrijirea frumuseții

■ Cele mai vechi obiecte de cosmetică provin din Egipt și au o istorie de peste 5.000 de ani. Scopul primar al alifiilor si al uleiurilor era de a proteja pielea împotriva razelor de soare puternice, îndeosebi pielea din jurul ochilor. In scurt timp s-a ajuns la înlocuirea cremelor cu parfumuri și culori, pentru a crește atractivi-tatea corpului. Pe de altă parte, în Grecia s-a folosit până în anul 700 î.Hr. numai ulei de măsline sau unt, pentru ungerea corpului. Uleiurile parfumate erau considerate nemasculine și, ca atare, respinse.

Vechii egipteni știau să călărească

■ O imagine elocventă și frecvent utilizată pentru redarea acelor vremuri este cea a ostașilor călare, în filmul „Sandalenschinken”.

Totuși, nici în timpul războiului troian și nici pe vremea vechilor egipteni nu se călărea. Primii oameni care s-au aventurat în șa au fost scitii, în anul 1000 Î.Hr. Noul sport a fost preluat de la aceștia de către persani, asirieni, celți și germani, pe când egiptenii, grecii și romanii au rămas fideli faetonului (carul de război). Oricum, călăritul a fost caracteristic

numai popoarelor din al căror port faceau parte pantalonii.

Oamenii mării navigau pe mare

■ în secolul XII î.Hr., Egiptul a fost atacat de populații necunoscute, sosite cu ambarcațiuni pe Marea Mediterană. Atacatorii erau însă numai o parte a unui val de migrații, care în secolul XI î.Hr. a pornit din Balcani și a pus în mișcare multe triburi din spațiul mediteranean de răsărit. In general, erau desemnați colectiv ca fiind oamenii mării, deși, de exemplu, firigienii, cei care au distrus imperiul hitiților, veneau de pe uscat.

Cei mai cunoscuți reprezentanți ai oamenilor mării au fost filistenii, despre care se amintește și în Biblie.

Despre Troia și Micena

Fenicienii aduceau jertfe zeului Moloch

- în mai multe locuri din Vechiul Testament erau înfierați cei care își sacrificau copiii zeului Moloch, prin

sânge sau prin foc, după modelul fenician. Nu există însă dovezi ale existenței vreunui zeu cu acest nume. Chiar și descrierile autorilor antici referitoare la un robot cu mâini de fier, care își îndesa copiii uciși în pântecele de foc sunt, probabil, doar o propagandă odioasă.Totuși,jertfele copiilor erau comune. Mai ales între ruinele coloniei feniciene Cartagnia s-au găsit mii de oase arse.

Războiul troian este o născocire

- Legendarul oraș, situat la extremitatea sudică a Dardanelelor, a fost locuit de o populație numită luvieni — de origine anatoliană - care erau înrudiți cu hitiții. în anul 1280 î.Hr., regele lor (Alaksandu) a încheiat un contract vasalic cu hetiții. Acest contract îi asigura lui, dar și nepotului său (Warmu), tronul împotriva adversarilor din interior. Săpăturile confirmă că Troia a fost distrusă la începutul secolului XII î.Hr.. Din păcate, imperiul hitit a apus cu puțin înainte, astfel încât nu mai există ni-cio însemnare. Este de la sine înțeles că puternica Micenia a atacat bogata Troie, după ce protecția garantată de hitiți a dispărut.

Troia a fost atacată de greci

■ I Multe detalii din „Iliada”lui Ho-mer arată clar că povestirea inițială a războiului troian provine dintr-o perioadă anterioară grecilor. în acest sens se pot menționa servitul mesei stând pe scaun (și nu culcat), respectiv neputința corăbiilor de a naviga împotriva curentului. Aceste detalii arată că Troia a fost atacată de micenieni. Prinții micenieni au trăit în cetăți puternic fortificate din Penopolezia, s-au îmbogățit din invazii și, începând cu secolul XVII î.Hr., au dominat comerțul din zona Mării Mediterane. Invazia greacă din 1100 î.Hr. a pus însă capăt marii lor culturi.

Ruinele deJa Knossos sunt un palat

■ Arheologul Arthur Evans (1851-1941) a fosț uimit când, în Creta, a dezgropat un complex de clădiri cu nenumărate camere și culoare, care măsura 20.000 m^3; atunci a realizat că descoperise legendarul labirint al minotaurului și, în același timp, palatul regelui cretan. Majoritatea cercetătorilor sunt de aceeași părere. Totuși rămân câteva inconsecvențe. Astfel, cele mai luxoase încăperi aflate la subsol, niște presupuse ulcioare cu provizii și „căzile” sunt de

nefolosit. Din acest motiv există și teoria că „palatul” ar fi fost un sofisticat mormânt.

Schliemann a descoperit mormântul lui Agamemnon

■ „Am descoperit mormântul lui Agamemnon” - telegrafia regelui grec, plin de entuziasm, arheologul amator Heinrich Schliemann (1822-1890), pe data de 6 decembrie 1876. In mai multe puțuri de mină, săpate pe colinele orașului Micena, arheologul a descoperit 15 schelete acoperite din cap până-n picioare cu aur și podoabe. Una dintre cele mai frumoase piese, o mască mortuară din aur, încă poartă inscripția „masca lui Agamemnon”. Obiectele datează aproximativ din anul 1600 î.Hr., în timp ce regele Agamemnon ar fl trăit mai târziu cu 400 de ani.

Apa curentă nu exista nici până în Evul Mediu

■ In Evul Mediu nu, dar înainte da! Cel mai vechi oraș cu o canalizare publică, care a fost descoperit până acum, este Mohenjo-Daro - una dintre capitalele culturale indiene. Acest oraș a fost construit în jurul

anului 2600 î.Hr., avea aproximativ 100.000 de locuitori și un sistem de alimentare cu apă la care unii indieni visează în prezent. Casele erau conectate la rețeaua de canalizare și dispuneau de băi, cișmele și chiar toalete. Și Babilonul, Hatusa și alte mari orașe vechi aveau o rețea de canalizare funcțională, iar la Roma existau deja robinetele de apă care o distribuiau în fiecare cameră.

Despre sclavi și tirani

în Vechiul Orient femeile erau asuprite

■ Indiferent că era vorba de Babilon, Egipt sau Persia, femeile puteau să dețină averi și să facă negoț, chiar dacă nu aveau atâtea drepturi precum bărbații, în timp ce la Roma adevărata situație a femeilor era de cele mai multe ori mai puțin drastică decât era menționată de legi, în Grecia rolul femeilor decente era exclusiv acela de a aduce copii pe lume. în Sparta, care se deosebea în unele privințe de restul Greciei, bărbaților le era interzis să muncească sau să facă tranzacții. Erau totalmente dependenți economic de soțiile lor.

Și grecii beau din corn

■ Grecii au lăsat în urma lor numeroase recipiente de băut, ce constau dintr-un corn răscucit care se termina cu un cap de animal. Așa-numi-tul „rhi ton" provine din Persia. Din acest corn nu se bea însă. Vinul era turnat printr-un mic orificiu într-o ceșcuță. Sensul respectiv s-a pierdut ulterior.

Tiranul conducea cu forța

- Cuvântul grecesc „tyrannos” însemna „domnie supremă” și desemna un conducător care avea putere nelimitată. Conotația negativă a apărut în urma faptului că tot mai mulți faraoni abuzau de prerogativele lor. De asemenea, la Roma exista concepția conform căreia un „bun dictator” avea menirea de a conduce poporul cu eficiență maximă pe timp de criză, urmând să se retragă din funcție odată cu soluționarea acesteia.

Sclavii erau obligați să preia munca refuzată de altii

- Sclavii au fost întâlniți peste tot unde erau mai ieftini și mai productivi decât muncitorii liberi. Mai exact, aproape peste tot. De aceea, în

toate comunitățile de sclavi — nu se știe dacă numai în Roma antică sau în America de Sud — exista o sub-categorie liberă care abia avea acces la munca plătită, așa încât aceasta sărăcea și avea un nivel material mai scăzut față de cel al multor sclavi.

Drakon dădea pedepse draconice

- Legislatorul grec Drakon (născut în 650 î.Hr.) a marcat dreptul cutumiar atenian cu pedepse în-tr-adevăr foarte grele. Prin acestea dorea maximizarea siguranței justiției și prevenirea abuzului. A fost progresist în acest sens, prin faptul că a reliefat diferența între crimă cu premeditare, respectiv omucidere, și a dispus ca asasinatele să fie aduse în fața justiției. Acest procedeu a limitat întrucâtva legea talionului.

Leonidas a salvat Sparta

- „Străine, du vorba spartanilor...” - așa începe renumita poezie a lui Schiller, ce amintește de moartea eroului spartan (regele Leonidas) care a luptat împreună cu oamenii lui de încredere împotriva perșilor, laTermopile, în anul 480 î.Hr. încă din vremea lui Napoleon, experții militari au considerat jertfa regelui

Leonidas mai degrabă fără sens decât eroică, întrucât perșii descoperiseră cu mult timp înainte un alt drum pentru a traversa munții. Așadar, ar fi fost mai înțelept din partea regelui să părăsească trecătoarea și să-l susțină în război pe conducătorul spartan - atenian.

Hipocrate a formulat jurământul hipocratic

- Așa-numitul jurământ al lui Hipocrate a apărut abia după moartea celebrului grec. Insă, deoarece medicul din Kos era deja o legendă, i s-a dedicat această formulare verbală tocmai pentru a-i atribui mai multă greutate. în anul 1948, părți din acest jurământ - cum ar fi confidențialitatea și imparțialitatea acordării asistenței medicale - au fost reformulate, iar altele, ca de exemplu păstrarea secretului artei medicale au fost abandonate, ajungându-se astfel la varianta jurământului medical de la Geneva.

Jurisprudența a fost la începuturile sale plină de cruzime

- Nu era așa peste tot. în sistemul de ordine al hitiților, de exemplu,

aproape totul era normatizat de bani. Importantă nu era pedeapsa, ci despăgubirea. Cel care omora sau mutila un om era obligat să suporte cheltuielile celui pe care l-au omorât sau chiar putea ajunge sclav la familia acestuia, fiind obligat să-i preia munca. Pedeapsa capitală se aplica pentru foarte puține crime comise, iar mutilarea - atât de răspândită la alte popoare - era necunoscută. Atât la germanici, cât și la celți, legea talionului era curmată prin plata unei sume de bani compensatorii, iar pedepsele publice nu sc practicau.

Despre câștigătorii olimpici și ramurile de măslini

în anul 776 î.Hr. a avut loc prima olimpiadă

- în acest an au avut loc primele jocuri olimpice. A fost denumită olimpiadă după 4 ani de jocuri olimpice, întrucât numărătoarea grecească a acestor jocuri a început din anul 776 î.Hr. Pe atunci,

alergarea pe o distanță de 200 m era singura disciplină sportivă a competiției. Puteau participa toți grecii liberi care se

antrenaseră timp de nouă luni în patria lor, dar și timp de 30 dc luni în Olimp.

în Antichitate, femeile nu puteau fi campioane olimpice

- Prima femeie care a câștigat la Jocurile Olimpice a fost Kynisca, fiica unui rege spartan. A fost campioană la condusul carului de luptă, în anul 400 î.Hr. Acolo, învingătorii erau considerați stăpânii sau crescătorii calului si nu cel care conducea carul, care de obicei era un sclav. După Kynisca au mai fost și alte femei campioane olimpice, cu toate că acestea nici nu aveau voie să asiste la „victoria lor". Prima femeie care a câștigat medalia pe merit a fost britanica Charlotte Cooper (1871-1967), care a câștigat la proba de tenis, în anul 1900, la Paris.

Jocurile Olimpice erau fair-play

- Primul caz cunoscut de corupție a fost în anul 388 î.Hr. Atunci, un boxer pe nume Eupolos a câștigat mituindu-și cei trei adversari. Delictul s-a aflat. Cu toate acestea, după regulile de atunci, ramura de măslin nu i-a mai putut fi luată înapoi. Ca

pedeapsă, a fost obligat sa finanțeze șase statui ale lui Zeus.

Titlul de campion olimpic era cea mai înaltă distincție sportivă a Antichității

- Chiar dacă Jocurile Olimpice erau cele mai importante competiții, mai exista un titlu care atârna mai greu: acela al probei de pankration. Se numea deținător al titlului pan-krationic cel care, în decursul celor patru ani de olimpiadă, câștigase cele patru competiții semnificative: jocurile Olimpice, jocurile Pythice din Delfi, jocurile Nemeene din Argolis și jocurile Corintice. Lup-tătorul-sportiv Milo din Croton a fost câștigător de șase ori consecutiv al probei de pankration.

Profesioniștii au avut acces la Jocurile Olimpice abia din 1988

- Luptătorii antici erau, fără îndoială, amatori. Abia în secolul IV î.Hr. au fost aduși definitiv sportivi de performanță. Oficial, aceștia luptau numai pentru ramura de măslin. Dar, de fapt, ceea ce impulsiona erau premiile consistente oferite de patria lor. Din această cauză, nu mulți își schimbau domiciliul. în plus,

campionul olimpic putea pretinde o sumă mai mare de la care se pornea la următoarele competiții.

„Gimnaziu" este denumirea greacă pentru o școală superioară

- In traducere, gimnaziu însemna „locul nudiștilor” (din grecescul „gymnos”- gol) și desemna o sală de sport unde se practicau exerciții în costumul lui Adam. Gimnaziile au luat ființă în secolul IV î.Hr. Pe atunci s-a introdus în Grecia stagiul militar plătit, astfel încât marea majoritate a bărbaților nu mai avea ocazia să se păstreze în formă prin intermediul exercițiilor militare. Nici intelectul nu era neglijat, căci în cadrul acestor „cluburi de fitness” antice aveau loc prelegeri filosofice.

Acropole se află în Atena

- Acropole înseamnă „înălțimea orașului” și desemnează regiunile aflate la altitudini ridicate, care existau în multe orașe din Grecia antică. Inițial au fost adăposturi în jurul cărora s-au construit așezări. Cu timpul și-au pierdut însă statutul de azil. In schimb, au apărut palate și temple. Dar acea Acropole se află în Atena. De altfel, cu ansamblul

de construcții ctitorite de Pericle (493-429 î.Hr.) în perioada Greciei clasice nu se putea compara nicio altă Acropole.

Alexandru cel Mare a construit primul far

■ Alexandru cel Mare (356-323 î.Hr.) a ordonat construirea unui turn pe insula Pharos atunci când a întemeiat orașul egiptean Alexandria, pentru ca navigatorii să vadă de departe calea spre noul port.Totuși, construirea*farului a întârziat, așa încât Alexandria era deja un oraș înfloritor atunci când turnul înalt de 130 m a fost în sfârsit ridicat la începutul secolului III î.Hr.. Cu timpul, orașul a ajuns să fie atât de mult frecventat încât vapoarele trebuiau să circule și noaptea. S-a ajuns astfel la ideea ca în turnul respectiv, care în prezent se numără printre minunile lumii, să fie instalat un felinar.

Despre etrusci și romani

Etruscii aveau o cultură obscură

■ Nu s-a păstrat nicio casă, ci numai morminte ale căror imagini au

servit ca surse de inspirație pentru pictorii medievali în reprezentarea iadului. Din scrierile anticilor reiese că etruscii erau trândavi și chefuiau frecevent cu soțiile lor. Până în secolul IV î.Hr. etruscii își pictau mormintele cu scene de sărbătoare. Abia mai târziu au dominat reprezentările demonilor si ale violentelor.

Romanii mâncau in poziție orizontală

■ Obiceiul de a mânca întins a fost mai întâi preluat de greci și apoi de romani în secolul VI î.Hr., de la asiatici. Eroii homerici, de exemplu, stăteau pe jos la masă. în afară de situațiile obișnuite, bărbații și numai bărbații stăteau întinși la mesele festive. Femeile și copiii mâncau separat, stând în fund. în viața de zi cu zi însă, bărbații își potoleau foamea din mers, în localuri publice.

Membri unei familii sunt înrudiți între ei

■ Nu și în Roma antică. Acolo, întreaga gospodărie, inclusiv sclavii erau numiți „familie”. Până și clienții aparțineau de familie. Aceștia erau bărbații dependenți de stăpânii casei,

care erau la mâna lor, ca de exemplu atunci când aveau nevoie de promovare pentru alegerile publice.

Sclavii eliberați nu ocupau poziții înalte în Roma

- Depinde. înainte de eliberare, mulți dintre sclavi dispuneau de o libertate limitată și aveau destul de des posibilitatea de a face afaceri pe cont propriu. în afară de aceasta, conta și poziția socială a fostului stăpân. Mulți dintre sclavii eliberați ajungeau foarte bogați și influenți pe plan politic. Cu toatea acestea, în ochii nobililor patricieni rămâneau doar niște parveniți. Un astfel de sclav valora totuși mai mult decât un plebeu sărac.

Latina a fost prima limbă universală

- în istoria antică circula deja, în întregul Orient, limba acadică provenită din Mesopotamia, care era o combinație între limba asiriană și cea babiloniană. Din anul 900 î.Hr. a fost înlocuită de aramaica, limbă curentă a popoarelor aflate între Grecia și fluviul Indus, utilizată în comerț și în transport. Fără

îndoială, populația aramaică a fost cucerită și dizolvată de asirieni, dar limba lor - conținând 22 de consoane și care se preta la a fi scrisă pe pergament - era mai practică decât scrierea cuneiformă asiriană. La începutul secolului V î.Hr., limba aramaică a devenit limba oficială a uriașului Imperiu Persan. •

Forumul era locul pieței în Roma

- Afirmația este valabilă pentru începutul istoriei orașului. Mai târziu, consulii și împăratul au ocupat locul cu. temple, clădiri publice și locuri de glorie, tocmai pentru ca oamenii de rând să nu mai poată vinde acolo. Forumul roman a fost construit și dezvoltat de lulius Cezar si conți-nuat de împărații Augustus, Vespa-nian, Nerva și Traian. De forumul lui Traian aparținea și piața Traian - o clădire de șase etaje,

cu aproximativ 160 de magazine, denumită în prezent „centru de cumpărături”.

Călăreții aveau cai >

■ In timpul Imperiului Roman, călărețul era un reprezentat al clasei mijlocii. Inițial, se referea la cavaleria armatei. Pentru a fi admis, acesta trebuia să dispună de banii

necesari pentru a cumpăra unul sau doi cai, un sclav și armele necesare. Mai târziu, o anumită avere era de ajuns pentru a deveni călăreț. Deoarece nobililor patricieni le-au fost interzise afacerile comerciale și afacerile cu bani, începând cu anul 218, mulți dintre călăreți s-au îmbogățit ca furnizori ai armatei, ca bancheri sau ca agenți imobiliari.

Roma a fost construită pe șapte coline

■ Roma a fost întemeiată în jurul dealului Palatin. Nu se știe de când Roma este denumită „orașul celor șapte coline”. Prima mențiune datează abia din secolul IV. Acolo sunt enumerate colinele Palatin, Aventin, Caelius, Esquilin, Tarpeius, Vatica-nus și lanuculus. In prezent, Vimi-nal, Quirinal și Capitol se numără printre cele șapte coline „clasice” ale nobilului oraș, acestea înlocuind ultimele trei coline din enumerarea anterioară. Numărul șapte este doar simbolic, chiar dacă Roma abundă în coline.

Despre Cezar și Cezari

Cezar a afirmat:„Zarurile sunt aruncate"

■ Cezar (100-44 î.Hr) și-a asumat riscul de a trece râul Rubicon în anul 49 î.Hr. și a mărșăluit împotriva Romei, afirmând: „Zarurile trebuie aruncate în sus”. Istoricul Sueton (70—140) a elaborat însă binecunoscuta maximă: „Alea iacta est” (zarurile au fost aruncate). In traducerea germană se poate vorbi de mai multe zaruri.

Cezar a exclamat:„Oh, tu, fiul meu Brutus!"

■ Aceste vorbe legendare ar fi exprimat emoția lui lulius Cezar în momentul uciderii sale, atunci când a văzut că la aceasta participă și confidentul lui, Marcus lunius Brutus (85-42 î.Hr.).

Istoricii Sueton (70-140) și Cassius Dio (155-229) sunt convinși că în conditile în care Cezar nu l-a putut vedea pe Brutus, care l-a înjunghiat pe la spate cu foarte multe lovituri de pumnal, acesta ar fi murit fără cuvinte. într-adevăr, ar fi existat citate care pretindeau că ar

fi fost adresate lui Brutus, precum: „Și tu, copilul meu?”

Nero a incendiat Roma si a dat vina pe creștini

■ împăratul Nero (37-68) s-a folosit de marea incendiere pentru a-și construi un palat grandios - Casa de Aur.

Nu este de mirare că în curând a apărut legenda conform căreia Nero însusi ar fi incendiat orașul, incendiul fiind chiar slăvit prin cântece. Tacitus (55-115) este de părere însă că Nero se afla în Amtium la izbucnirea focului. S-ar fi întors totuși la Roma imediat și ar fi luat în stăpânire parcuri și clădiri publice, ca adăposturi în caz de primejdie. Ca reacție la incendiu, 200 până la 300 de creștini ar fi fost condamnati. Mai există teoria cum că ar fi fost vorba de creștini cămătari, deci speculanți de bunuri imobiliare, ceea ce ar însemna atunci că o persecutare a creștinilor nu ar fi existat sub conducerea lui Nero.

în circul roman aveau loc lupte de gladiatori și spetacole sângeroase cu animale

■ Locul în care se urmăreau luptele și prezentările de animale era

amfiteatrul - o arenă cu galerii circulare. Dar nici aici nu era totul violent. La început, era prea scumpă uciderea animalelor exotice. Așa că au fost aduși dresori. In schimb, circul era o arenă întinsă unde se țineau întrecerile cu caruri, marșurile triumfale și procesiunile. Circurile erau relativ puține,

pe când aproape fiecare oraș avea propriul amfiteatru. Circum Maximus din Roma era cel mai mare si cel mai cunoscut.

împăratul Vespasian încasa impozit pe urină

- Nu o singură dată a îndrăznit să facă asta împăratul roman, atât de ingenios în perceperea taxelor. Vespasian (9-79) a impus vinderea urinei din toaletele publice, la călcătorii și tăbăcarii care aveau nevoie de acidul uric pentru prelucrarea materialelor. Fiului său, Titul (39-81), căruia îi cam mirosea această afacere îi este atribuită celebra maximă: „Banii nu au miros” (Pecunia non det).

Coloseumul este renumit datorită mărimii lui

- Clădirea este impresionantă. Capacitatea de 50.000 de locuri pentru

spectatori ar face geloase unele echipe de fotbal din prezent. Numele de „coloseum” provine totuși de la o statuie colosală a lui Nero, care a fost ridicată în secolul II. Construcția de 5 etaje a fost finalizată în anul 80 de către împăratul Flavius Vespasianus, ca amfiteatrul Flavium.

Femeile stăteau în primul rând la luptele de gladiatori

- Desigur, niciun regizor al vreunui glorios film cu gladiatori nu se poate abține să plaseze câteva frumuseți răpitoare, în momentul nelipsitei scene epopeice de luptă din arenă, în imediata apropiere a locului unde se petrec luptele.

Aceasta nu avea nicio legătură cu realitatea. Femeile puteau să urmărească jocurile, dar trebuiau să ocupe locurile de sus, la distanță de ceea ce se întâmpla în arenă și departe de desfășurarea sângeroaselor lupte.

Termele din Caracala erau cele mai mari din Roma

■ Ruinele termelor din Caracala redau încă cu destulă acuratețe aspectul clădirii impunătoare care avea

înălțimea de 44 m și o suprafață de peste 100.000 m^2.

Totuși, această clădire a fost întrecută de termele împăratului Dioclețian (243—316), care aveau 112.000 m^2. Din acestea însă nu a mai rămas mare lucru.

Cine vrea să-și facă o impresie generală despre dimensiunile impozante dc odinioară, trebuie să meargă de la biserica Sf. Maria degli Angeli, în jurul căreia a fost construit trepidarum (o încăpere semiîncăl-zită, de trecere între băile calde și reci), la Biserica Sf. Bemard, care și-a găsit lăcașul într-o construcție circulară a zidului exterior.

Despre mied și rune

Popoarele germanice aveau bărbi stufoase

■ După cum relatează scriitorul roman Tacitus (55-115), popoarele germanice acordau o mare importanță igienei și se spălau des. La igiena corporală bărbătească se adăuga și întreținerea bărbii. Briciurile modelate artistic, din bronz, faceau parte din obiectele standard așezate în mormânt alături de cel dispărut. Istoricii presupun că orice tânăr

devenit adult primea briciul său, pe care îl deținea toată viata.

Tacitus a dat romanilor drept model popoarele germanice, ■ datorită austerității lor

•

■ Și mai uimit a fost însă de ospitalitatea lor. Oricine, indiferent că era străin sau dușman, trebuia primit și găzduit. Oaspeții nu primeau numai mâncare și cazare, ci, după necesitate, haine noi și orice își mai doreau. Pe deasupra, Tacitus elogia cinstea, curajul, viața de familie

organizată și deciziile luate de Sfatul înțelepților. A fost mai puțin încântat de lenea germanilor, bătăile lor, patima de a bea și înclinația de a-și paria casa și curtea în jocul cu zaruri.

Sfatul înțelepților (Thing) era un mecanism democratic care nu se potrivea cu regalitatea

- Thing-ul - adunarea tuturor bărbaților liberi — reprezenta pentru popoarele germanice cel mai înalt organ decizional. în cadrul său erau aleși atât regele, cât și ducele. Regele avea puterea supremă în privința culturii, pe când ducele era conducătorul expedițiilor militare. Abia în

sec. I d.Hr. au apărut conducătorii succesori la tron, care aveau o autoritate vastă.

In uriașul Imperiu Merovingi-an, alegerile regelui au fost înlocuite de o monarhie succesoare la tron, astfel încât Thing-ul și-a pierdut valoarea. Aceste structuri se regăsesc și în perioada lui Carol cel Mare (748-814).

Germanic reprezenta „om al săbiei"

- Originea cuvântului germanic nu este complet lămurită, teza conform căreia ar însemna om al săbiei nefiind susținută de prea mulți specialiști. Se pare că termenul de germanic era inițial folosit de cel-fii aflați pe malul stâng al Rinului, pentru a desemna seminția tungrilor. Sensul trebuie să fi fost de „vecin". Romanii au preluat noțiunea referitor la toate neamurile germanice, pentru care nu exista până atunci o denumire, tocmai pentru că nici ei înșiși nu se considerau un popor. Chiar și numele de „gali", atribuit cehilor din Europa Apuseană, a fost impus de către romani.

Germanii au inventat miedul

- Nici miedul, nici berea. Ambele băuturi care par atât de tipic

germanice erau cunoscute în aproape toate culturile vechi. Nu se știe care popor s-a gândit primul să pună apă și miere la fermentat în oale de lut.

Berea a fost descoperită probabil în Mesopotamia. Se cunoșteau chiar mai multe sortimente.

Germanicii foloseau runele

- Runele, denumite astfel după cuvântul gotic „secret”, erau foarte diferite de scrisul normal. Au fost descoperite abia în secolul III în alfabetul latin si erau întrebuințate atât la riturile religioase, cât și la scrierile comemorative și la inscripții. O rună nu desemna doar un sunet, ci și o noțiune. Semnul victoriei folosit greșit de naziști reprezenta, de fapt, Soarele. Este meritul episcopului Wulfila (311-383) pentru traducerea Bibliei din semnele runice în litere latine și grecești, respectiv pentru alfabetul gotic pe care germanii l-au întrebuințat ulterior.

Kimberii și teutonii au migrat în Italia pentru că acolo clima era mai prietenoasă

- După acest eveniment, nenumă-rați interpreți au făcut o legătură cu

dorul germanilor de sudul însorit. La fel de adevărat este că kimberii si teutonii și-au părăsit patria din cauza unui flux puternic. De asemenea, motivul pentru care au plecat a fost dorința de a găsi noi teritorii care să nu aibă nici origini germanice, nici celtice. Așa au ajuns la Kărnten unde au încercat, fără succes, să facă negoț cu romanii.

Despre Hermann și cherusti

Germanicii nu au fost niciodată supuși de romani

El înainte de celebra bătălie din Pădurea Teutoburger, toate căpităniile germanice celebre, fie pentru că au fost înfrânți militar, fie din inițiativă proprie, au încheiat alianțe cu romanii și s-au supus supremației acestora. Publius Quintilius Varus (46 î.Hr.-9 d.Hr.) a comandat ca guvernator organizarea unei provincii. Printre altele, el a introdus, după modelul roman, plata tributului și bătăile publice cu biciul. Deoarece pedepsele înjositoare intrau în contradicție cu percepția drepturilor aferente germanilor, iar plata

tributului era o formă de sclavie, în anul 9 s-a ajuns la revoltă sub conducerea lui Arminius (17 Î.Hr.-21 d.Hr.).

Arminius se numea de fapt Hermann

- Hermanon Cheruscul este o născocire a umaniștilor germani din secolul XVI, cărora numele Arminius nu li s-a părut că sună destul de nemteste. Ei considerau că Arminius este o formă latinizată de la Hermann. Este posibil ca numele să provină de la zeul saxon Irmin. Și mai probabil este ca fiul conducătorului cherusc să fi obtinut numele de Arminius în timpul serviciului militae, ca ofițer al armatei romane. Numele său adevărat începea cu aceeași silabă ca și a tatălui său, Sigimer.

Bătălia lui Varus a fost o lovitură militară strălucită

- în ciuda avertismentelor, guvernatorul Varus a avut deplină încredere în conducătorul tribului cherusc, Arminius. Nu a reprezentat o strategie militară faptul că Varus a fost ademenit într-o regiune

defavorizantă, iar armata i-a fost nimicită prin atacuri repetate din adăposturi, timp de 3 zile. în cadrul războaielor ulterioare împotriva

conducătorului Germanicus (15 î.Hr., 19 d.Hr.), Arminius și-a demonstrat si talentul militar.

Arminius era un trădător

- Imaginea trădătorului Arminius contrazicea imaginea primului erou german. Arminius, care crescuse în Roma, a dispus de gradul de ofițer atât prin dreptul cetățenesc, cât și datorită încrederii lui Varus, de care însă a abuzat fără măsură. Și acest concept este greșit. Germanicii considerau cooperările cu romanii drept alianțe care se puteau anula atunci când înțelegerile nu erau respectate, în timpul migrării popoarelor s-a ajuns adesea la ciocniri sângeroase între romani și foștii aliați, deoarece nu erau respectate salariile sau livrările de cereale promise.

Bătălia lui Varus a avut loc în pădurea Teutoburger

- Scriitorul german Tacitus (55-115) a notat că înfrângerea lui Varus asupra popoarelor germanice, în toamna anului 9, a avut loc în „saltus

teutoburgensis”. Acest loc era însă necunoscut. Abia când în secolul XVII s-a crezut că locul luptei a fost în apropiere de Detmold, șirul de munți Osming a fost rebotezat „Pădurea Teutoburger”. Kalkriese, din ^regiunea Bramsache, este considerat •în prezent ca fiind în realitate locul unde a avut loc bătălia lui Varus.

Victoria asupra lui Varus a fost începutul conștientizării unor origini comune cu a popoarelor germanice

■ Coaliția mai multor neamuri germanice, făurită de Arminius, a fost o alianță pur formală și a durat aproape 8 ani. Arminius l-a atacat apoi pe dușmanul său dintotdeauna, conducătorul marcomanilor (Maro-bod) și l-a învins.Trei sau patru ani mai târziu a fost omorât el însuși de rudele sale, pentru că devenise prea puternic. Neîmpiedicate de romani, care nu mai manifestau niciun interes pentru cucerirea teritoriului germanic, structurile originare au reapărut. Nici în perioada migrării popoarelor, neamurile nu au

întâmpinat probleme în a se alia cu romanii sau cu hunii împotriva altor popoare germanice, atunci când aceasta le servea propriilor interese.

Noțiunea de „germanici” era folosită pentru a preciza o moștenire culturală comună și nu o putere politică. Acesta este modul corect de a privi neamul german.

Druizii erau vrăjitori celți

■ Existau trei clase dc druizi. Cel mai bine văzuți erau preoții. După aceștia urmau ghicitorii și barzii. Fiecare clasă avea un sistem secret de ucenicie, care în cazul preoților dura 20 de ani, iar în cazul barzilor dura doar 7 ani. Druizii erau pentru celți singura autoritate în vigoare, indiferent de organizările și alianțele politice de moment ale triburilor. Din acest motiv, druizii îndeplineau și funcția de judecător și conciliator în cazul unor divergențe politice.

Despre huni și vandali

Hunii erau deosebit de barbari

■ în Europa sfârșitului de secol IV, barbaria era perfect normală în desfășurarea războiului. Hunii înspăimântau, de altfel, prin aspectul lor straniu și prin capacitatea de a lupta

călare, datorită scăriței de șa. Se năpusteau din galop asupra dușmanilor și îi înăbușeau cu o ploaie de săgeți. Hunii au stăpânit Europa de Est aproape 80 de ani, până la granița cu landul Magdeburg - Regensburg. în acest timp nu au fost doar învinși de romani și de germani, ci au fost în parte și aliați ai acestora.

Cântecul nibelungilor nu corespunde cu realitatea istorică

S Traseul nibelungilor în josul Dunării, spre Ungaria, la curtea regelui Etzel (Atilla, 406-453), descrie foarte bine condițiile din vremea hunilor. La fel de adevărate sunt si relațiile de vasalitate ale neamurilor germanice cu

hunii. Ildico, soția germanică a lui Attilas, nu era soră cu Gunther, regele Burgundiéi. Acesta a întreprins în anul 435 o invazie în provincia romană Belgica.

Vandalii au devastat Roma

- Neamul germanic al vandalilor a ocupat Roma în anul 455 î.Hr. și a jefuit-o timp de 14 zile. în afară de aceasta, se pare că nu au cauzat incendii majore și nici băi de sânge. Cuceritorii de mai târziu, cum ar fi normanzii sau trupele lui Carol al

V-lea (1527) au afectat Roma mult mai rău. Pretextul atacului neașteptat asupra Romei a fost uciderea aliatului vandal Valentinian al III-lca (419-455). Este posibil ca ei să fi fost chemați de Eudoxia, văduva lui Valentinian (422-462).

Alarich a fost un erou tânăr

- „Prea devreme și departe de patrie au trebuit să-1 îngroape aici, în timp ce cârlionții blonzi îi încadrau umerii" scria August von Platen (1796-1835), în cunoscutul său sonet *Mormântul din Busento.* De fapt, regele vizigoților - Alarich I (370-410) - era un luptător iară patrie, trecut prin bătălii numeroase. Născut pe când goții fugeau de huni, a ajuns ofițer roman, dar pe fondul unor nemulțumiri s-a detașat de romani, a pustiit jumătate din Grecia, apoi s-a înrolat în armata Bizanțului, luptând împotriva Romei Apusene pe care a cucerit-o în cele din urmă. Vizigoții și-au putut găsi o nouă patrie abia după moartea lui, în Spania.

Dietrich von Bem este Teodoric cel Mare

- Regele ostrogot Teodoric (53-526) a servit în Evul Mediu ca inspirație pentru eroul Dietrich von

Bem, dar viața acestuia nu are absolut nimic în comun cu epopeea eroică. Dietrich, cel din epopee, a trăit în vremea lui Attila și și-a redobândit

moștenirea pierdută în bătălia de la Ravenna. Teodoric, ca figură istorică, a fost trimis de împăratul roman Zenon (a domnit între anii 474-491) împotriva uzurpatorului germanic Odoakru (430-493), pe care îl învinsese în anul 493 la Ravenna și pe care l-a înjunghiat cu propriile mâini. Domnia sa ulterioară pe teritoriul Italiei, suportată de Zenon scrâșnind din dinți, s-a distins prin toleranță, ordine și o înflorire culturală.

Războiul împotriva Romei a fost împotriva Romei

- Orașul Roma a jucat doar un rol secundar în legendarul *Război împotriva Romei,* descris de Félix Dahn (1834-1912) și ecranizat monumental de Orsón Welles (1915-1985). împăratul lustinian (482-565) s-a folosit de pretextul uciderii Amala-suntei (535), fiica lui Teodoric, care era de partea romanilor, de către verișorul ei, pentru a distruge regatul oficial din Italia și pentru a reuni ținutul roman occidental de odionoară cu Roma de Est. Intrigantul malefic

Cetcgus, care în romanul-epopee îi duce pe nobilii goți la pierzanie, este o invenție a autorului. Luptele interne pentru putere, între goți, nu au avut nevoie de sprijin bizantin.

Despre bizantini și franci

Termenul„slavi"derivă de la „sclavi"

■ Este exact invers. „Slavi” este un termen propriu slav, care derivă din „slovo” (cuvânt, limbă) sau din „slava” (glorie, mântuire). Cuvântul „sclav” este o creație a bizantinilor, care în secolul VI au vândut în Orient numeroși slavi, ca prizonieri de război înrobiți.

Franconia de azi a fost capitala Franței

- Francii erau o alianță de mai multe neamuri mici, germanice, care au trăit în secolul IV în triunghiul Antwerpen-Koblenz-Bremen, în parte pe teritoriul roman și parțial pe teritoriul germanic. Franconia de

azi, de-a lungul râului Main, au cucerit-o alemanii în secolul V, care la rândul lor constau din mai multe

stirpe. Ducatul franc din jurul orașului Main a luat naștere abia în anul 900, cu ocazia prăbușirii imperiului carolingian.

Constantinopol este un nume vechi pentru Bizanț, care în prezent poartă denumirea Istanbul

- Jocurile de nume ale orașului de pe Bosfor sunt, într-adevăr, greu de înțeles. La începutul secolului VII î.Hr., orașul a fost întemeiat cu numele de Byzantion. în anul 330, Constantin cel Mare (280-337) l-a extins, rebotezându-1 Noua Romă și transformându-1 în capitală. Numele a fost însă repede înlocuit cu Constantinopol, denumirea de Bizanț circulând în continuare. După cucerirea din anul 1453, turcii au numit orașul Istanbul, un nume al cărei origine nu se cunoaște exact. Numele oficial a fost însă Constantinopol, până la începutul secolului XX. Bizanț - ca termen pentru Imperiul Roman de Răsărit (395-1453) - este o creație a epocii contemporane.

Termenul de franc înseamnă„cel liber"

- „Franc” înseamnă „obraznic”, „îndrăzneț”, „curajos”. A fost folosit de romani pentru acel neam germanic care le facea viața tot mai grea. Francii nu erau în niciun caz cu toții locuitori ai Germaniei „libere” de la est de Rin, ci puteau fi întâlniți și în provinciile de la vest de Rin - locuitorii din „Germania Inferioară” și „Belgică” erau supuși romani.

în timp ce Imperiul Roman era preocupat de efectele migrării locuitorilor, francii au profitat de situație și s-au stabilit ca nouă putere în zona de mijloc și de sud a Rinului.

în Franța locuiau în special franci

- în imperiul întemeiat de me-rovingianul Clodwig (482-511), francii constituiau aproximativ 2% din populație și locuiau în special

în partea de nord-vest. Nici în zona de sud a Franței și nici în cea de est a Germaniei, francii nu au ocupat suprafețe considerabile. în Franța de Sud, Chlodwig s-a bizuit pe vechea pătură socială, superioară, roma-no-galeză și pe administrația acestora. Provinciile Bavaria, Turingia, Saxonia, Frizia și Sorbia își puteau păstra autonomia și conducătorii proprii atât timp cât plăteau tribut și își subordonau politica externă lui Clodvig.

Nobilimea francă a fost însă dizolvată și a fost înlocuită de oamenii de încredere ai regelui.

Merovingienii erau o stirpe germană regală

■ Pe atunci nu exista Germania. Merovingienii se trăgeau din ținutul de graniță germano-belgiano-olan-dez. Nu se poate stabili o proveniență exactă și nici n-ar avea sens. Imperiul Merovingian cuprindea regiuni din actualele țări Germania, Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg, Elveția și Lichtenstein. Datorită acestui fapt, el aparține istoriei tuturor acestor țări.

Germanii erau încă păgâni când au fost creștinați de Bonifacius

■ Regiunile france de pe Rin erau creștine deja de 200 de ani, în timp ce zone de țărm rămăseseră corn-plet păgâne. Activitatea misionară a lui Bonifacius (672—754), nobil englez din Wessex, a fost- promovată de regele franc care dorea să aducă zonele estice, „sălbatice", mai aproape de Imperiu. Bonifacius a reușit să instaureze structuri clerice în Baden-Wiirttemberg, Bavaria și

ín Main. în Turingia și Hessa a obținut doar succese parțiale, în timp ce Saxonia și Frizia — care l-au și doborât în cele din urmă — au rămas fidele zeilor germanici, încă 100 de ani după aceea.

Despre Carol și încoronarea sa

Carol Martell a salvat Occidentul de islamizare, în luptele de la Tours și Poitiers

■ Arabii au cucerit Spania în anul 711, dar asta nu a distrus cultura creștină. în încercarea lor de a cuceri și Franța de Sud au fost susținuți parțial de principii locali. în anul 732 această expansiune a fost oprită de Carol Martell (689-741). Puțin mai târziu, maihazii spanioli au avut probleme cu califul din Bagdad și puterea lor de cucerire s-a redus. Chiar si fără victoriile de la Tours și Poitiers, arabii nu ar fi cucerit Europa, dar sudul Franței ar fi avut aceeași soartă ca Spania.

Carol cel Mare a fost primul rege carolingian

■ Puterea factică în Franța a fost deținută de străbunicul lui Carol,

Pippin cel Mijlociu (635—714). Nominal însă, carolingienii au fost Jumătate de secol doar intendenți, adică funcționarii cu cel mai înalt grad în administrația regilor mero-vingieni, de la care astăzi nu ne-au mai rămas decât numele. în anul 750, Pippin cel Scund (714-768), tatăl lui Carol, l-a întrebat pe Papă dacă nu ar fi mai bine ca deținătorul real al puterii să fie și rege. Papa a fost de acord și Pippin a devenit rege, după modelul Vechiului Testament de Bonifacius.

Pippin cel Scund era scund

■ Pippin cel Scund (714-768) a fost ultimul dintre funcționarii administrativi franci cu numele Pippin; mai era numit și „cel Tânăr” sau „cel Mic”, care în latină se traducea „minus”, în timp ce bunicul său era „cel Mijlociu” sau „Pippin din He-ristal”, iar străbunicul lui era „cel Bătrân” sau „Pippin din Landen”. Toate apelativele sunt arbitrare și se datorau dilemei că niciunul dintre cei trei nu avea un al doilea nume, în realitate, Pippin cel Scund dispunea de o putere fizică legendară, iar fiul său, Carol, avea peste 1,90 m înălțime.

Carol cel Mare a fost un împărat german

■ Carol cel Mare (795-816) a fost încoronat de către Papa Leo al III-lea (795-816) ca „împărat al Imperiului Roman”, în ziua de Crăciun a anului 800. Pe lângă această funcție, el mai era și regele francilor și al

longobarzilor. Un imperiu german nu exista încă. La încoronare nu se știa ce ar fi vrut să însemne titulatura de „Imperiu Roman”. împărații Bizanțului se considerau încă succesori ai Imperiului Roman. Leo al III-lea a vrut să îl oblige pe Carol să fie domnul protector al papalității si al Bisericii creștine.

Carol cel Mare a întemeiat Sfântul Imperiu Roman

■ Carol cel Mare a devenit conducătorul Imperiului Roman. Adăugirea de „sfânt” a apărut prima oară în timpul lui Frederic Barbarosa (1122-1190), iar termenul de „Imperiu Roman al Popoarelor Germanice” a fost introdus în anul 1450, dar folosit numai în limba latină („Nations Germanicae”). „Imperiul” nu se identifica cu Germania. Titlul nu se referea la un teritoriu fixat, ci pretindea dominație în toată Europa. în fapt, Imperiul a cuprins doar țările ale căror conducători recunoșteau această supremație.

Caroll Martel a dus cele mai multe războaie împotriva arabilor

■ Carol Martel nu a făcut mare lucru decât să ducă războaie. Războiul împotriva maurilor a fost numai un episod. Ca funcționar administrativ al austro-francilor din est, el a luptat împotriva celorlalte regiuni ale Imperiului (Neustrien și Burgundia), ca și împotriva populațiilor dependente dar rebele ale friyonilor, saxonilor, alemanilor și turingienilor.

Dreptul de a numi un împărat îi revenea Papei

■ Leo al III-lea a dispus de acest drept în anul 800. Probabil Carol știa de planurile lui, dar era de neoprit, așa încât Papa a făcut încoronarea în cadrul slujbei de la Roma. Leo nu dorea să fie dependent. în anul 813 a avut grijă ca fiul său, Ludovic (778-840), să fie ales ca împărat cu drepturi egale de către Consiliul Imperiului, și s-a autoîncoronat la Achen. Cu toate că Ludovic nu purta degeaba porecla de „cel credincios”,

trei ani mai târziu a fost încă o dată încoronat de Papă. Astfel, s-a instituit tradiția încoronării papale, care a durat până în secolul XVI.

Despre Widukind și Roland

Carol cel Mare a avut opt soții

■ Istoria amoroasă a lui Carol cel Mare reprezintă un capitol aparte. Au existat doar patru cununii religioase. Prima soție i-a fost o fiică a regelui longobard Desiderius (757-774), care era cunoscută ca Desiderata, deși nu s-a păstrat nicio referire la numele ei real. După ce a izgonit-o, s-a însurat cu Hildegard (758-783), Fastrada (794) și Luitgard (800), succesiv în urma decesului predecesoarei. Pe lângă acestea au existat diverse femei, dintre care se cunosc cinci după nume. Se poate să fi fost simple iubite, sau să fi fost măritate cu el printr-o căsătorie specifică Evului Mediu.

Poligamia nu exista în Germania

■ Exista practica numită concubinajul oficial. Se baza pe un consens al partenerilor și se oficializa prin

ratificare. Spre deosebire de căsnicia standard, bărbatul nu era tutorele nici al soției, nici al copiilor. Aceștia aveau însă drept de moștenire și nu erau considerați bastarzi. Concubinajele oficiale erau în general încheiate de bărbați cu femei de un rang social inferior și coexistau alături de căsniciile standard. în secolul IX au fost declarate ilegale de către Biserică.

Widukind era duce de Saxonia

■ Widukind a fost un nobil din landul Renania de Nord-Vest (730-792), care din anul 777 până în 785 a condus revolta din Saxonia împotriva Imperiului Francilor. Era numit duce, în sensul că fusese ales de popor ca și comandant al armatei, dar nu era conducătorul teritoriului Saxonia. Era susținut în special de către țărani, în timp ce o mare parte a nobilimii era de partea lui Carol. Jertfele de la Verdén i-au fost aduse lui Carol chiar de către saxoni. în anul 785, Widukind a capitulat și s-a creștinat. După moartea lui a avut loc ultima revoltă.

Carol cel Mare a fost proclamat sfânt

- Este discutabil dacă regele Carol cel Mare este un sfânt oficial al

Bisericii catolice. într-adevăr, în anul 1165 exista o canonizare introdusă de Paschalis al III-lea (vicepapă de Crema, 1168), însă Carol fusese ales doar de o minoritate a cardinalilor. Alexandru al III-lea (Orlando Bandinelli, 1105-1181) - Papa din acea perioadă - nu a recunoscut-o însă. Venerarea lui Carol a fost totuși tolerată de Biserica catolică.

Roland - nepotul lui Carol - a fost ucis de mauri

- Hruotland (778) a fost conte al regiunii bretonice. înrudirea cu împăratul este o pură născocire literară. Carol a condus o expediție militară în Spania, împotriva maurilor, în anul 778. La întoarcere, Hrutoland, • deținătorul ordinului ariergărzii a fost ucis împreună cu oamenii săi, la Roncesvalles, în Pirinei, de către basci. în *Cântecul lui Roland,* care a fost compus în anul 1100, este menționat un război presărat de sacrificii împotriva păgânilor.

Statuia lui Roland se află în

Bremen

- în piața din Bremen se află celebra statuie a lui Roland, dar mai

există aproximativ încă 30, cele mai multe în regiunea Saxonia-Anhalt. Bremen are chiar a doua statuie a lui Roland în Orașul Nou. Primele statui din lemn care-1 înfățișau pe Roland erau numai un omagiu adus unui erou popular îndrăgit. Cu timpul însă, călărețul cu sabia strălucitoare a devenit un simbol al libertății și al autonomiei orașelor. Un oraș ce deținea un „Roland" avea drept dc piață liberă și o jurisdicție proprie.

Carol cel Mare a dat ordin ca saxonii să fie masacrati

- în anul 772, Carol cel Mare a început să-i supună pc locuitorii din Saxonia, care întreprindeau incursiuni de jaf în ținutul franc. Omul lui de încredere, Alkuin (730-804), acuza brutalitatea acestor războaie,

care au durat 30 de ani. în anul 782, din ordinul lui Carol au fost masacrați 4.500 de saxoni din Verden, de pe râul AUer.

Deoarece arheologilor le lipsesc dovezile acestui masacru fără precedent, istoricii de azi cred că numărul a fost exagerat, iar cei din- Saxonia nu ar fi fost executați („decollati" lat.), ci relocați („delocati"lat.). Au avut loc deportări masive în timpul războaielor saxonice, precum

și neobișnuitele convertiri forțate, nepracticate în mod obișnuit.

Despre feude și dispute

Achen a fost în Evul Mediu capitală germană

B Prima capitală a Germaniei a devenit Frankfurt am Mein, în anul 1815, odată cu înfruntarea Confederației Germane. Nu a existat nicio capitală în timpul Evului Mediu, împărații nu aveau o reședință stabilă. Achen a fost până în secolul XVI locul încoronării regilor germani. De ales, erau aleși la Frankfurt am Main. Pe lângă acesta, orașul Köln era cel mai mare, dar și un important centru dc viață spirituală. Mai târziu, habsburgii s-au stabilit la Viena, care nu era însă capitala imperiului. Re-gensburg avea o mare importanță ca rezidență a Parlamentului german.

Imperiul carolingian a fost împărțitîn anul 843

B Imperiul carolingian a fost divizat de mai multe ori. Prin Tratatul de la Verdun, din anul 843, dintre Ludovic

Germanicul (806-876), Carol din Ka-hlen (823-877) și Lothar (795-855), au fost constituite formele premergătoare de stat ale Germaniei și Franței. Carol al III-lea (839-888) a fost încă o dată conducător al Imperiului Unit. Ducii germani au dus la bun sfârșit fragmentarea decisivă, în anul 911. Nu a fost ales un domnitor din stirpea francilor de est, ci un conte (Konrad I.) din rândul francilor de vest.

Sistemul feudal este o invenție a Evului Mediu

B Astfel de sisteme existau deja în culturi mai vechi. Zhou, care a condus China din anul 1500 î.Hr., a cedat țara ca feudă supușilor nobili, care la rândul lor s-au folosit pentru aceasta de iobagi. în decursul timpului însă, împărații le-au oferit un asemenea nivel de putere militară, justificabilă prin necesitatea de apărare împotriva eventualilor cotropitori, încât aceștia au devenit mai puternici decât casa imperială și au sfârșit prin a răsturna dinastia.

Țăranilor liberi le era mai bine decât șerbilor

B în Evul Mediu timpuriu constituia o mare problemă faptul că mulți

țărani liberi renunțau de bunăvoie la pământul lor, pentru a deveni șerbi. Căci având statutul de oameni liberi erau obligați la serviciul militar. Cheltuielile de înarmare în acest scop trebuiau suportate de ei înșiși, în plus, în timpul expedițiilor militare întreprinse permanent nu-și puteau cultiva pământul. Ca șerbi însă, aveau dări de plătit și clacă de efectuat, dar în schimb stăpânul era responsabil de protecția lor.

Pe teritoriul german nu exista sclavie

■ Atât celții, cât și germanicii au avut sclavi și chiar și în perioada carolingiană sunt dovezi ale existentei sclaviei. Interdicția Bisericii de a transforma în sclavi alti creștini viza înlocuirea treptată a sclaviei cu serbia. în total existau multe grade ale privării de libertate în Evul Mediu, încât, de cele mai multe ori, depindea de stăpân cât de rău le mergea sclavilor într-o situație concretă. Mari negustori de sclavi erau vikingii care, în parte, răpeau oameni în scopul de a-i vinde în Orient. Praga era un loc important al schimbului de sclavi.

Păduri cum ar fi Spessart nu au fost defrișate deoarece erau impracticabile

■ Pe la mijlocul secolului XI, agricultura a fost revoluționată de inventarea plugului cu roți, a grapei, a jugului pentru boi, cât și a jugului capitonat pentru cai. Atunci a început o defrișare intensă, pentru a câștiga noi suprafețe arabile. De acolo își trag numele

satele a căror denumire conține sufixoide cum ar fi: „-roda” (roată), „-loh” (mlaștină), „-brand” (miriște), „-hagen” (dumbravă), „-schlag” (secure). Păduri precum Spessart, Harz sau Solling au rămas în picioare exclusiv datorită faptului că nobilii doreau să le păstreze ca teren de vânătoare.

0 provocare se făcea prin aruncarea mănușii

■ Nu era absolut necesară aruncarea mănușilor la picioare pentru a atinge acest scop. Pentru a începe corect un duel era nevoie de o scrisoare de sfidare, în care duelul era anunțat cu minim trei zile în prealabil. Un duel putea fi început de oricine credea că i-a fost încălcat dreptul. în secolul XIII, regii au încercat să limiteze dezordinea provocată de’dueluri, prin proclamarea unei păci interne.

în anul 1495, duelul a fost interzis, în secolul XVIII nobilii au reluat obiceiul de a-și arunca mănușa de mătase pentru a provoca la duel.

Despre misiunea estică si sfârșitul lumii

Carol cel Mare a fost încoronat ca împărat german

■ Nu se știe sigur de când există obiceiul ca împăratul să primească coroana cu opt colturi. Mult timp s-a crezut că împăratul Conrad al II-lea (990-1039) ar fi făurit coroana, deoarece aceasta conține inscripția latină: „Conrad, August împărat al Romei prin mila Domnului”. Istoricii de artă pornesc însă de la ideea că a fost confecționată în a doua jumătate a secolului X și a fost purtată prima dată de către Otto cel Mare (912-973). Despre el se spune că ar fi ținut de fapt coroana câțiva ani la păstrare, înainte ca Papa să decidă în anul 962 să i-o așeze pe cap.

împărații erau automat regi ai Italiei

■ De pe vremea încoronării lui Otto cel Mare, regii germani au avut pretenția de a fi singurii posesori legitimi ai coroanei imperiale și de a conduce Italia ca succesori ai Imperiului Roman. Pe baza

documentelor din Italia vedem că lucrurile nu stăteau chiar așa. împărații trebuiau să își obțină cu eforturi validarea încoronării ca regi ai Italiei. Și mai dificil era să perceapă taxe și să impună exercitarea altor drepturi de domnie. Au existat și regi italieni, cel din urmă fiind Arduin de Ivrea (955-1015).

Misiunea păgână din Evul Mediu era o politică de cucerire mascată

■ Principalul conflict al războiului dintre Imperiul German și vecinii săi a fost acela dintre un imperiu organizat central și culturi tribale vechi. Atât pentru saxoni, cât și pentru vikingi, avari și unguri, expedițiile militare de pradă erau absolut normale — așa cum fuseseră pentru germanici și celți. Regii germani încercau să îi oblige pe acești vecini răzvrătiți să respecte ordinea impusă de ei, în timp ce aceștia doreau să și-o păstreze pe a lor. De ambele

părți sc acționa cu brutalitate. Creș-tinizarea a fost considerată un mijloc de a elibera regiunile supuse, dar nu acesta a fost principalul motiv al războaielor.

Imperiul otoman s-a întins până la Oder

■ Ceea ce este reprezentat în atlasul istoric ca domeniu al imperiului, era de fapt teritoriu nedisputat. Aici s-a încercat mai întâi consolidarea unei domnii. Teritoriul nu era dorit numai de băștinașii slavi. în secolul XI, regii noilor regate creștine ale Polonei, Ungariei și Croației au încercat și ei să își exercite influența asupra neamurilor slave, încă păgâne. Chiar limitele dintre Elba si Oder erau un motiv constant de război între regii germani și cei polonezi.

Otto al III-lea și-a extins nechibzuit domnia spre Est

' ■ In iarna anului 1000, tânărul rege Otto al III-lea (980-1002) a întreprins un drum forțat, făcut călare, spre Gniezno, pe care a transformat-o în arhiepiscopat, și le-a perceput regilor polonezi, ulterior și celor unguri, plăți ale tributului. Nenumărați istorici

i-au reproșat de atunci „o lichidare a intereselor germane”. Abia în perioada modernă s-a ajuns la convingerea că s-ar fi folosit mai mult alianța cu imperiul decât încercarea, cu multe pierderi, de a deține supremația întregului teritoriu.

Oamenii credeau că în anul 1000 va fi Apocalipsa

- Plăsmuiri ale sfârșitului lumii, din timpul Evului Mediu, priveau prezentul, dar despre o isterie specială în jurul anilor 999-1000 nu există niciun indiciu. în primul rând, cei 1.000 de ani după moartea lui Isus, nu după nașterea lui, au fost văzuți ca un punct de reper mult mai bun pentru sfârșitul lumii. în al doilea rând, numărătoarea nu s-a impus de la nașterea Mântuitorului și mare parte a locuitorilor nu dispuneau de un calendar cu ajutorul căruia să stabilească o dată exactă.

în trecut, oamenii erau mai scunzi, iar media de vârstă era mai mică

- Nobilii, care nu sufereau de foame, atingeau o înălțime a corpului comparabilă cu a oamenilor de azi și, sub conducerea Papilor, care nu

impuneau o muncă fizica, sc ajungea la vârsta medie de 90 de ani. Pe de altă parte, majoritatea țăranilor înfometați și care depuneau un efort deosebit aveau o medie a înălțimii cu aproximativ 10-15 cm mai mică decât cea a nobililor. Vârsta lor era totuși greu de apreciat, deoarece vârsta medie cea mai mică era știrbită masiv cu aproximativ 30 de ani, din cauza deceselor masive în rândul copiilor. Și femeile mureau în medie mult mai devreme, din cauza problemelor frecvente la naștere; munca grea de la câmp dubla rata mortalității acestora.

Despre fecioarele de fier si centura de

9

castitate

Tortura este tipică pentru Evul Mediu

- Până la mijlocul secolului XII nici pedepsele cu moartea și nici tortura nu erau practicate în Europa Centrală. Cei care încălcau legea erau de obicei amendați cu o sumă mare de bani, iar cazurile neclare de încălcare a legii erau deseori rezolvate după „judecata divină". Totuși,

nici Dumnezeu nu reprezenta o judecată justă. Și nici răufăcătorii nu se lăsau condamnați. De aceea s-a ajuns la niște pedepse groaznice și la un „interogatoriu penibil" în fața tribunalului (deci cauzator de durere). Totuși, la tortură nu era permis să rămână urme; cine le îndura fără să mărturisească, era liber.

Exista un„drept al primei nopți"

- Obiceiul prin care soția unui servitor al unui feude trebuia să-și petreacă prima noapte cu proprietarul acesteia (ius primae noctis) ține de îndrăgitele legende despre „întunecatul Ev Mediu". Nu există însă nicio dovadă care să-i ateste existența. Exploatarea sexuală a femeilor dependente a avut cu siguranță o mare amploare, dar un drept instituționalizat al adulterului este greu de închipuit având în vedere morala religioasă. De regulă, această legendă era invocată pentru a face atmosferă împotriva nobilului. Chiar și originalul piesei lui Mozart - *Nunta lui Figaro* - a fost compus puțin după Revoluția franceză.

Henric și Kunigunde erau pudici

- Asocierea imaginii împăratului Henric al II-lea cu cea a unui sfânt

farmecă într-un mod ciudat. Era chiar evlavios, dar și pragmatic. A creat intrări inutile în biserici și i-a înspăimântat pe contemporani atunci când a încheiat un pact cu popoarele slave păgâne împotriva regelui creștin al Poloniei. De fapt, Henric a afirmat abia după șapte de ani de căsătorie că a renunțat la speranța de a avea moștenitori, iar Kunigunde s-a distins în viață prin probe de virtute, dar și prin statutul de coregentă a bărbatului ei.

Marco Polo a fost în China

■ El a afirmat asta, dar până în prezent nimeni nu este sigur dacă trebuie să fie crezut, întrucât în descrierile lui Marco Polo (1254-1324) sunt prea puține detalii. Se acceptă că a ajuns doar până la Karakorum - vechea curte a principelui mongol Kubilai-Han (1215-1294). Era o informație ușor accesibilă că acest principe ar fi domnit pe atunci și în China. Unii cercetători consideră că Marco Polo ar fi ajuns doar până la Constantinopol.

Despre cavaleri și bărbi roșii

Turnirele și castelele sunt tipice Evului Mediu

■ Turnirele au apărut abia în Evul Mediu timpuriu. Primul turnir de pe teritoriul Germaniei a avut loc în anul 1127, în Würzburg. Și alte lucruri care astăzi sunt considerate tipice pentru Evul Mediu, cum ar fi armurile cavalerilor, cetățile cavalerești cu ale lor ziduri și poduri mobile sau orașele cu piețe publice au apărut în această formă abia în secolul XII.

Cavalerii erau din rândul nobililor

■ Și șerbii puteau să fie cavaleri. Prin slujbe și fapte deosebite pentru prinții lor, urcau într-o ierarhie (așa-numită ministerială) în care puteau deveni foarte bogați și puternici, la începutul secolul XI al Evului Mediu timpuriu. Aproximativ după anul 1200 nu au mai fost primite persoane din afară. Devenea cavaler doar cel care era și nobil.

Porecla„Barbarosa" era dată de popularitatea conducătorului

■ Porecla de „Barbarosa”a obținut-o împăratul Frederic I (1129-1190)

în Italia. Acolo însă nu era foarte îndrăgit. Pierderea unor privilegii regale suferite de predecesorii lui l-a adus oarecum pe împăratul german în sapă de lemn. Impozitele orașelor bogate lombarde trebuie să fi rezolvat aceasta deficiență monetară. Orașele opuneau însă o rezistență greu de suportat.

Intre anii 1154—1177, Barbarosa a întreprins cinci expediții în Italia, care s-au distins prin cruzime extremă și pierderi mari de ambele părți. In Germania, totuși, Barbarosa avea parte de admirație și era într-adevăr popular.

în trecut, Saxonia Inferioară era parte a Saxoniei

■ Landul Saxonia Inferioară din prezent corespunde oarecum vechiului ducat Saxonia. După revolta lui Henric Leul (1129-1195) împotriva lui Barbarosa, landul a fost împărțit. Westfalen i-a revenit arhiepiscopului de Köln. Regiunea dintre Braunsschweig și Lüneburg a reprimit-o Henric, după cei 3 ani de exil. Regiunea estică i-a revenit lui Bernhard von Anhalt (1140-1212). Din respectiva regiune s-a dezvoltat electoratul Saxoniei, ca formă de organizare statală. In anul 1423 au murit moștenitorii lui Bernhard,

iar regele Sigismund (1368—1437) a dat țara marchizilor din Meifien. întrucât un principe elector era mai important decât un marchiz, au denumit Saxonia întreaga țară, centrul politic rămânând însă MeiEsen, care se suprapunea întrucâtva suprafeței Saxoniei contemporane.

Cruciatii erau cavaleri *

- ■ în prima cruciadă din anul .1096, cavalerilor francezi și normanzi li s-au alăturat la drum și două armate de cerșetori. Una era din sudul Fran-ței, cealaltă din Rcnania și Flandra. în ambele regiuni fusese cu puțin timp în urmă foamete. în drumul lor către Palestina, cruciații au jefuit numeroase orașe de pe Rin și din sudul Germaniei și au omorât poporul evreu. Cerșetorii nu au ajuns în Țara Sfântă. Au fost capturați de turci si vânduti ca sclavi.

Cauza pogromurilor a fost interdicția practicării cămătăriei de către creștini

- ■ Interdicția practicării cămătăriei a apărut în anul 1179, iar în 1215 a fost înlăturată — din acest motiv nu putea fi cauza pogromurilor începute

relativ cu mult timp în urmă. Au accelerat o situație explozivă, dar nu au fost cauzele antisemitismului medieval.Tensiunile dintre creștini și evrei au fost inițial doar un produs secundar al confnintării Occidentului cu islamul. Evreii s-au considerat dintr-o dată înrudiți cu musulmanii, deoarece le era permisă circulația în țările islamice. In anul 1096 s-a ajuns la primul pogrom din ordinul Bettlerheere al primei cruciade, care a fost inițiată de Papă cu scopul de a elibera Ierusalimul din mâinile musulmanilor necredincioși.

Frederic al IHea era tolerant în chestiuni religioase

■ Friederich al II-lea (1194-1250) era un liber-cugetător și nu avea nicio problemă cu cei care gândeau altfel. S-a înconjurat de o gardă personală islamică și a interzis de exemplu învinovățirea evreilor pentru uciderile rituale ale pruncilor creștini, având în vedere faptul că jertfele de sânge contraziceau concepția islamică despre sacrificiu. Totuși, popoarele pe care Henric le-a ocupat nu au reprezentat mult timp supușii lui. In anul 1224 a eliberat un edict, conform căruia erezia și lezmajestatea erau considerate infracțiuni de

aceeași gravitate, extinzând pedeapsa cu moartea și asupra ereticilor.

Despre Henric și membrii ligii hanseatice

Lübeck este leagănul Hanse-ului

■ Liga hanseatică s-a dezvoltat dintr-o asociație de negustori, în orașe comerciale străine. Prima asociație cunoscută a luat naștere în anul 1157 la Londra. Henric Leul a încurajat astfel de organizații. Ca o contramăsură la rânduirea unor privilegii, negustorii din Saxonia aveau dreptul să își întemeieze acolo o colonie, după legea lor și cu un guvernator propriu. După un model asemănător au luat naștere multe așezări ca, de exemplu, renumita „Brygge”în munți. Decisivă pentru avântul ligii hanseatice a fost însă și reconstrucția Lübeck-ului, în anul 1159, sub conducerea lui Henric.

Orașele comerciale se află în apropierea mării

- Liga hanseatică a fost un pact între mai multe orașe comerciale.

în anul 1356 s-a încheiat o legătură oficială sub conducerea orașului Lübeck, deși nu exista nicio constituție și nicio componență bine cristalizată. Erau în total cam 200 de orașe, dintre care 70 alcătuiau nucleul. Alături de porturile din Marea Nordului și Marea Baltică mai erau membre de prim rang și orașele comerciale renane și flamande. Dar și orașul Mühlhausen din Turingia facea parte din alianță.

Hamburg este hanseatic și independent

- Acest titlu și privilegiile adiacente le-a obținut Hamburg printr-un document care datează din 7 mai 1189 și care a fost încheiat de Friedrich Barbarossa. De fapt, documentul a fost falsificat în jurul anului 1265. Se presupune că locuitorii hambur-ghezi nu au mai reușit să-i prezinte lui Barbarosa propunerea lor înainte de cruciadă, drept pentru care s-au autoservit mai târziu.

Colonizarea estică a germanilor a dus la alungarea slavilor

- Marchizii care stăpâneau teritoriile slave de la granița imperiului

german nu aveau niciun interes să alunge pe cineva. în cele din urmă regiunile trebuiau să fie închise și să prospere economic. Din acest motiv, Henric Leul și Albrecht Ursul (1100-1170) au menținut și coloniști germani în țările dintre Elba și Oder. Nou-veniții primeau teritorii înțelenite, care nu erau încă arate. O convertire a slavilor la creștinism a fost pretinsă doar de Henric Leul. Efectul pozitiv pe care l-a avut respectiva convertire a fost constituirea mai rapidă a zonelor Holstein și Mecklcnburg ca o societate omogenă.

Slavii au fost asupriți de ordinul german

B Cei care au suferit cel mai mult din cauza ordinului german au fost balticii. Acesta a fost convocat de către ducele Konrad von Masowi-en (1187-1247), pentru a-1 ajuta împotriva prușilor baltici. Ordinul cavaleresc le-a cucerit teritoriul, i-a creștinizat și a întemeiat un stat perfect organizat, dar rigid. împotriva „misionarizării" lituanienilor s-a ajuns la război cu noul mare imperiu lituaniano-polonez, care s-a încheiat cu cedarea Prusiei de vest în favoarea PolouieUcdtre ordinul cavaleresc.

Nu numai poporul de rând, ci și nobilimea de la țară și oraș trebuie să fi îndrăgit ideea.

Henric Leul era o apariție impozantă

- Henric Leul (1129-1195) avea puțin peste 1,70 m înălțime și arăta mai degrabă masiv decât suplu. în contrast cu el, a doua sa soție ar fi avut 1,90 m înălțime. Nici pe cîmpul de luptă Henric nu era un leu. Dar era brutal, consecvent și un bun negustor. Și-a consolidat imperiul fără scrupule, iar ca stăpânitor s-a manifestat foarte bine. Probabil ghelfii (partizani ai Papei) erau numiți deja „lei" datorită sigiliului sub formă de leu, dar Henric a demonstrat în ânul 1166, prin înălțarea unui leu impunător de broz în regiunea Bra-unschweig, că vrea să fie perceput ca „leul".

Niciun slav nu guverna pe teritoriul german

- Henric Leul a supus obotriții slavi în anul 1164, în Mecklenburg. După victoria lui însă l-a înfeudat pe Pri-bislaw (1164-1178), fiul lui Niklot, pe care îl cucerise (1131-1164). De

la el descind ducatele, inclusiv marile ducate de Mecklenburg, până la prăbușirea monarhiei în anul 1918.

Despre habsburgi și războiul de 100 de ani

în timpul interimatului, Germania nu avea niciun conducător

- „Interregnum” (latină) desemnează o perioadă cuprinsă între moartea lui Friedrich al II-lea, în anul 1250 (respectiv de la moartea lui Kon-rad al IV-lea - 1254), și alegerea lui Rudolf de Habsburg din anul 1273. In această perioadă au fost regi germani. Erau aleși însă numai de către o minoritate. Primul ales ca și conducător german a fost Wilhelm de Olanda (1227-56), apoi parțial, în aceeași perioadă, Richard de Cornwall (1209-72) și Alfonso de Castilia (1221-84). Richard s-a limitat însă la patru vizite-fulger în Germania, pe când Alfonso nu a fost nici măcar o singură dată în această țară. Interregnum este asociat și cu o perioadă înspăimântătoare - „lipsită de regi”. în acea perioadă nu îngrijora numai lipsa unui împărat și

posibilitatea unei anarhii, ci și lipsa de interes a regilor pentru drepturi și ordine.

Regii germani erau aleși de principii electorali

- Până la mijlocul secolului XIII alegerea regilor în Germania nu se facea după legi. Dacă la început doar ducii alegeau regii, cu timpul însă procesul a revenit principilor. Nu erau însă toți prezenți la alegerea regelui. în continuare, regele nou ales trebuia să solicite favoarea celor care l-au ales și să își impună forța militară. In timpul „Interregnum”-ului anumiți principi aveau privilegiul oferit de Biserică să aleagă regii. Abia în anul 1356, Kari al IV-lea (1316-1378) a stabilit legi obligatorii, prin bula de aur pentru alegeri.

Nimic nu a pustiit Europa Centrală mai mult decât a făcut-o ciuma

- Ravagii mai mari a făcut războiul de 30 de ani. în timpul ciumei, între anii 1347 și 1352, a murit aproximativ o treime din populația Europei, în timpul războiului mai sus menționat au pierit cu mult mai mulți oameni. Cea mai marc parte dintre

aceștia nu au pierit însă din cauza condițiilor din timpul războiului, ci din cauza foametei și a molimei.

Războiul de 100 de ani a durat 100 de ani

■ De fapt, disputa dintre Franța și Anglia a ținut 114 ani. A început în anul 1339, cu pretenția lui Eduard al III-lea (1312—1377) al Angliei la tronul Franței — fiind nepotul regelui decedat fără moștenitori, Kari al IV-lea (1295—1328). Francezii l-au ales însă pe un văr al lui Kari, Philipp von Valois (1293—1350). Războiul s-a încheiat în anul 1453 cu bătălia de la Castillion. Anglia a fost nevoită nu numai să renunțe la pretențiile la tron, dar a pierdut și toate posesiunile franceze, cu excepția orașului Calais.

Cavalerii reprezentau cea mai puternică parte din armată

■ Probabil că francezii si-au dat seama încă de la primele bătălii ale războiului de 100 de ani cât de neajutorați erau de fapt cavalerii lor blindati. în bătăliile din anul 1346, de la Crécy, și din anul 1356, de la Napertuis, cavalerii încorsetați în

vechile armuri rigide au fost zdrobiți de armata engleză, net inferioară numeric, dar care dispunea de numeroși arcași.

Ioana d'Arc era fata unui cioban sărac

■ Ioana d’Arc (1412-1431) a crescut într-un mic castel. Era fiica unui moșier înstărit, care era și primarul din Domremy. Se susține des că ■ ea nu ar fi franțuzoaică, deoarece Domremy se afla în Lothringen. De fapt, satul respectiv se afla în partea franceză a regiunii, nu în cea germană. Pe lângă asta, locuitorii erau partizani înrăiți ai Delfinului, si din acest motiv erau mult mai căutați de trupele engleze.

Existau șapte principi electori

■ In Evul Mediu târziu erau sase electori: arhiepiscopii de Köln,Mainz și Trier, ducele de Saxonia, respectiv marchizii de Brandenburg și Pfalz. Mai târziu li s-a alăturat și al șaptelea membru, regele Boemiei. Deoarece principii electori își vindeau scump votul și pentru că îi declasau în grad pe toți ceilalți principi, li s-au alăturat în funcția de electori si ducele Braunschwcig Luneburg de Bavaria,

în secolul XVII. în anul 1803 au mai fost investiți încă patru: pentru Salzburg, Württemberg, Baden și Hessen-Kassel.Totuși, aceștia nu au mai fost aleși deoarece trei ani mai târziu imperiul a fost dizolvat.

Despre politici matrimoniale si crize ale credinței

Habsburgii au pus mâna pe putere printr-o politică matrimonială iscusită

■ în plus, a fost vorba și de o importantă falsificare. Ducele Rudolf al IV-lca (1339-1365) a formulat imediat o serie de documente din care trebuia să reiasă că Austria nu numai că fusese ridicată de Barba-rossa Ia statutul de arhiducat, ci i s-ar fi acordat și privilegii cuvenite unui statut care pe vremea aceea nici nu exista. Socrul lui Rudolf Kari al IV-lea (1316-1378) a intuit escrocheria. în 1442, totuși, lângă Friedrich al III-lea (1412-1493) a stat la tron un Habsburg, care a dovedit veridicitatea falsurilor și a oferit pretinsele privilegii.

Carol al V-lea a trebuit să se îndatoreze pentru a deveni împărat

■ Carol al V-lea a plătit principilor electorali, înaintea alegerii lui, suma de 350.000 de galbeni, mare parte fiind împrumutată de la Banca Fugger din Augsburg. La acest împrumut se adaugă și marile concesii politice pe care le-a făcut. Probabil că ni-ciuna dintre cele două nu ar fi fost necesare. Principii electori nu aveau încredere în Carol, dar și mai lipsiti de credit erau adversarul lui, Franz I (1495-1547) de Franța, respectiv ajutorul acestuia, Papa. Ncadevărat este și că Banca Frugger a ars chitanțele lui Carol.

Tiparul a fost inventat de Johanes Gutenberg

■ Deja din Evul Mediu târziu cărțile nu mai erau de regulă copiate anevoios de călugări, ci erau rapid și ieftin transcrise. Existau deja și primele tipare. Cu toate acestea, era folosit doar pentru „bestseller”-uri deoarece paginile se sculptau greu în lemn. Lui Gutenberg (1400-

1468) îi revine meritul de a fi inventat tiparul cu litere, care se poate deplasa. Dar, în esență, ideea era cunoscută.

Căsătoriile habsburgilor erau fericite

■ „Lăsați-i pe alții să ducă războiul, tu căsătorește-te, fericită Austrie" sună lozinca neoficială a habsburgilor. în viața privată, Maximilian de Habsburg (1459-1519) și soția lui, Maria de Burgund (1457-1482), se poate să fi fost foarte fericiți. în plan politic, moștenirea burgunzilor a adus Austriei războaie interminabile cu Franța. Fiul lui Maximilian, Philip cel Frumos (1478-1505) a fost mai puțin fericit alături de instabila emoțional Johana (1479-1555), prințesă de Spania. „Imperiul în care Soarele nu apune niciodată", format prin această alianță matrimonială, a fost condus de fiul lor - Carol al V-lca (1500-1558) - până la moartea sa, după care s-a divizat.

Luther a bătut în cuie, pe ușa principală a bisericii din Wittenberg, o listă cu cele 95 de teze împotriva vânzării de indulgențe

■ Toate relatările despre acest gest au apărut ori în contradicție, ori abia după moartea lui Luther. Martin Luther (1483-1546) însuși s-a asigurat că i-a transmis tezele sale episcopului de Magdeburg și

principelui elector de Saxonia, pe 31 octombrie 1517, pentru a putea lua atitudine. Abia apoi a devenit cunoscut. Luther nu a stigmatizat, de altfel, traficul de indulgențe, ci doar aspectul prin care iertarea păcatelor nu mai depindea de căința păcătosului, ci exclusiv de disponibilitatea acestuia de a plasa sume mari de bani în buzunarul Bisericii.

Luther a afirmat:„Aici sunt eu și nu pot fi altundeva"

■ Luther a spus în anul 1521, în Parlamentul german, că nu își va retrage declarația întrucât ar încălca scrierea sfântă. „De aceea nu pot și nu vreau să retrag nimic, întrucât a acționa împotriva rațiunii nu este recomandat și este periculos. Doamne ajută, Amin!"

Despre războiul țărănesc si vână-toarea de vrăjitoare

Războiul țărănesc a fost declanșat de reformă

- Nu este adevărat că țăranilor le-ar fi lipsit curajul și impulsul pentru

răscoală, fără influența ideologică a reformei. Răscoale ale poporului și ale țăranilor au existat în Germania încă din secolul XIV. Motivele erau foametea, ciuma sau o înrăutățire a situației drepturilor. Nicio revoltă nu a avut însă dimensiunea războiului țărănesc din anul 1525. Reforma a dus și la o întemeiere religioasă și intelectuală a cererilor țărănești.

Războiul țărănesc a fost o revoltă a săracilor

- In vârful revoltei se aflau țăranii bogați și reprezentanți ai obștii. In secolul XV, în multe părți ale Germaniei a existat o înrăutățire a iobăgiei. Drepturi vechi, datând din perioada medievală au fost interzise, impozite și servicii au fost impuse despotic și au fost făcute subordonări impuse. Rebelii nu au fost din rândul celor săraci, ci din rândul celor care se temeau că într-o zi vor sărăci și vor deveni dependenți dacă nu se apără.

Armatele țărănești comiteau numeroase acte de cruzime

- Un masacru este cunoscut. S-a petrecut în duminica de Paști a

anului 1525, în Weinsberg. Armatele țărănești au ocupat numeroase cetăți, castele și orașe pe care le-au jefuit și le-au incendiat; cu locuitorii s-au dovedit totuși indulgenți într-o oarecare măsură. Soțiile locuitorilor cetății au fost, de exemplu, silite să mulgă vacile. Unele orașe erau solidare din proprie voință cu unii țărani. La suprimarea revoltei însă au fost uciși 100.000 de țărani, nenumărate femei violate și chiar copii au fost omorâți.

Prigonirea vrăjitoarelor este un produs al„Evului Mediu întunecat"

- Prigonirile vrăjitoarelor au avut loc în Epoca Modernă timpurie. Primul proces împotriva unei vrăjitoare datează din anul 1419 și s-a petrecut în

localitatea Luzern. „Nebunia vrăjitoarelor” a început în jurul anului 1560. Punctul extrem al isteriei a fost atins între anii 1590 și 1630. Ultima execuție din Germania s-a petrecut în anul 1775, ultima din Europa fiind șapte ani mai târziu, în Elveția. în total, aproape 300.000 până la 500.000 de oameni au fost uciși, fiind acuzați de vrăjitorie.

Obsesia vrăjitoarelor își are originea în credința catolică

- Obsesia vrăjitoarelor (Hexen-wahn) a rezultat din închipuiri păgâne, care au venit din popor. Dimpotrivă, în Biserica catolică, mult timp a fost pedepsită credința în vrăjitoare și nu vrăjitoria. în perioada carolingiană a apărut chiar și pedeapsa cu moartea, iar în Evul Mediu se pedepsea printr-un an de penitență. Cele trei femei care au fost arse pe rug în secolul XI, din voința poporului, au fost considerate martire de către Biserică.

Prigonirea vrăjitoarelor a fost la început îndreptată împotriva femeilor

- Prigonirile respective s-au dezvoltat din persecuțiile ereticilor. în timp ce pentru Biserică doar ereticul era cel care se exprima și stăruia asupra întrebărilor despre aceste manifestări, inchizitori precum Conrad de Marburg (1180-1233) vedeau secrete satanice în aceste urme de învățături. în secolul XIV, regele Filip cel Frumos (1286-10314) s-a folosit de inchiziție pentru a distruge bogatul ordin al templierilor. întrucât evlavioșii templieri nu

faceau dovada unor erezii, regele a întemeiat o conspirație demonică, al cărei pericol nu a întârziat să apară, conform căreia fiii Satanei se manifestau evlavios. Cartea „Ciocanul vrăjitoarelor” (Hexenhammer), care asocia în mod fatal concepțiile satanice cu femeile și cu sexul, a apărut în anul 1487.

Cartea„Ciocanul vrăjitoarelor" a fost scrisă de Heinrich Institoris și Jacob Sprenger

■ Sărmanului scriitor Jacob Sprenger (1435-1495) i s-a comis o mare nedreptate. Se apreciază că unul dintre cele mai proaste înscrisuri care a

apărut vreodată face referire la cartea „Ciocanul vrăjitoarelor”, care ar fi fost scrisă, conform celei mai noi sentințe, de Heinrich Kramer, numit Institutoris (1430-1505). Deoarece ordinul fanaticului dominican era controversat, acesta l-a desemnat pe stimatul Jacob Sprenger drept coautor al cărții respective.

Despre războiul de 30 de ani si noua ordine a lumii

Războiul de 30 de ani a fost declanșat de „defenestrarea din Praga"

■ Cu siguranță, împăratul Ferdinand (1578-1637) nu a privit cu ochi buni alungarea ambilor trimiși la Hrad-schim în anul 1619, deoarece șanțul de la castelul din Praga era „căptușit” de gunoaie.Totuși, și mai rău privită a fost anularea rangului său bocmic din cauza politicii de recatolicizare, nemiloasă și ilegală, respectiv numirea lui Friedrich al V-lea de Pfalz (1596-1632) ca nou rege al Boemiei.

Suedezii au fost îndeosebi brutali

■ Aproape toate oștirile războiului de 30 de ani au dat dovadă de o brutalitate dezlănțuită. în esență, nu conta dacă era vorba de prieten sau dușman, întrucât orice armată jefuia țara respectivă pentru a putea supraviețui. în special Wallenstein (1583-1634) a instaurat tactic foametea. A limitat libertatea de mișcare a dușmanilor săi, lăsându-și soldați!

să jefuiască țara de jur-împrejur, armatele adversare nemaigăsind mâncare în locurile respective. Printre cele mai grele pierderi se numără distrugerea Magdeburg-ului. Trupele lui Tilly (1559-1632) au incendiat orașul și au ucis aproape întreaga populație.

Copernicus a tăcut de frică în fața Bisericii

■ Animat de scrierile antice ale lui Aristarchos din Samos (310—230 î.Hr.), referitor la structura heliocentrică a Pământului, eruditul și canonicul Nikolaus Copernicus (1473-1573) a ajuns la convingerea că Pământul se învârte, într-adevăr, în jurul Soarelui; nu a îndrăznit însă să își facă publică această descoperire, de teama de a nu fi luat în derâdere și hulit la tribună

de colegi. Vestea însă a circulat repede. Chiar un cardinal l-a încurajat în anul 1543 să își publice teoria.

A trece prin foc și sabie nu înseamnă a arde

■ Prin foc si sabie nu înseamnă în niciun caz arderea din temelie sau jefuirea. în realitate, soldații amenințau

că jefuiesc orașul sau satul și, în cele din urmă, îl incendiau dacă nu li se plăteau bani pentru protecție. Acest fel de șantaj era comun în războiul de 30 de ani.

Galileo Galilei a fost încarcerat și maltratat

■ Reabilitarea lui Galileo Galilei (1564-1642) de către Papa loan Paul al II-lea (1920-2005) a încheiat o ceartă simbolică. învățătorul italian nici nu a fost atât de rău tratat, precum se crede adeseori. Biserica l-a încurajat chiar la început pe Galilei si l-a chemat la tribunalul închizi-ției după ce, în anul 1633, acesta a considerat toate celelalte orânduieli ale lumii ca fiind false în comparație cu ale lui. A declarat, fără echivoc, că toate celelalte reprezentări ale Pământului erau eronate, în afară de cea proprie. Galilei nu a fost silit nici prin carceră și nici prin tortură să își revoce teoriile. Totuși, este posibil să se fi gândit la Giordano Bruno (1548-1600) care fusese ars pe rug cu 33 de ani în urmă, pentru erezie. El a fost supus doar arestului la domiciliu, fiindu-i permisă totuși, în continuare, cercetarea privată.

Doctorul Eisenbarth era un vraci

■ „Eu sunt doctorul Eisenbarth, vindec lumea după metoda mea” zice un vechi cântec popular, care îi atribuie săracului doctor cele mai hazardate metode de tratament. De fapt, Johann Andreas Eisenbarth (1163-1727) s-a bucurat printre contemporanii săi de o excelentă reputație. El și-a dezinfectat trusa de operație la flacăra lumânării și a descoperit un ac pentru o înțepătură, sub formă de stea. Abia când medicina a avansat, s-a început campania de denigrare a felcerului-șarlatan.

Wilhelm cel Tăcut era tăcut

■ Wilhelm I de Orania - Nassau (1533-1588), primul conducător al Țărilor de Jos, eroul imnului național olandez, era orice, numai tăcut nu. Trebuie să fi fost comunicativ și foarte priceput în ale retoricii. Spaniolii își numeau cel mai mare adversar „vicleanul”, iar pentru com-patrioții săi era „tatăl Țărilor de Jos”. Când anume si în ce circumstanțe a devenit „tăcutul” nu se mai poate stabili exact. Dar, după secolul XVII, această etichetă nu i s-a mai schimbat.

Despre Columb și indieni

Contemporanii lui Columb credeau că Pământul ar fi un disc

■ Niciun semidoct și niciun navigator nu mai considerau în secolul XV că Pământul ar fi un disc. Planul lui Cristofor Columb (1451-1506) de a ajunge la Indii pe o rută vestică s-a izbit inițial de un refuz.

în timp ce sfătuitorii regelui portughez, strănepot dc-al lui Hcn-ric, aveau o concepție relativ realistă asupra circumferinței Pământului (40.000 km), Columb a pornit de la valoarea de 28.000 km. în plus, apariția și pretențiile lui ar fi displăcut.

Columb a spart un ou ca să-l facă să stea în picioare

■ în anul 1421, când Filipo Bru-melleschi (1377-1446) și-a prezentat îndrăznețul plan pentru cupola Domului din Florența, adversarii săi au considerat că proiectul nu se poate realiza. Se pare că Brumelleschi i-a provocat să așeze un ou în așa fel încât să stea drept. Auditoriul său a fost nedumerit. Atunci, Brumelleschi a

luat oul, l-a lovit ușor și apoi l-a pus pe masă. Exact așa, a explicat el, ar fi și cupola Domului. Rezolvarea este foarte simplă, odată cunoscută. Nu este sigur dacă această anecdotă este adevărată. Cert este că, mai târziu, i-a fost atribuită lui Columb.

Primii emigranți au ajuns cu vasul „Mayflower"în America

9 Când strămoșii pelerinilor au ajuns în anul 1620 cu „Mayflower” la țărmul orașului Massachusetts de azi, existau deja mai multe colonii engleze în America de Nord. Cel mai vechi oraș este Jamestown, din Virginia. A fost întemeiat de către aproximativ 100 de emigranți britanici, care au ajuns în America în anul 1606, cu vapoarele „Discovery”,

„Godspeed” și „Susan Constant”. Următorii ani au înregistrat o creștere continuă, iar în anul 1620 au venit și primele femei spre Virginia.

în S.U.A., germana a fost la un pas de a deveni limbă oficială

- Propunerea americanilor germani, înaintată în anul 1789 (sau în anul 1793) la Congresul American din Pennsylvania, de a aproba

germana ca limbă oficială, ar fi fost dezaprobată de o singură voce. In primul rând, nu se poate dovedi că acest vot a existat într-adevăr. în al doilea rând, istoricii se îndoiesc că germana s-ar fi impus cu adevărat, deoarece în secolul XIX majoritatea coloniștilor veneau din Anglia și Irlanda.

Scalparea este un obicei tipic indian

- Anticii sciți au strâns scalpurile propriilor dușmani — în orice caz, scalpurile vânătorilor de recompense. îngrozitoarea vânătoare de trofee era frecventă atât la indieni, cât si în tabăra albilor. Nu este însă deloc adevărat că indienilor nu le era cunoscută scalparea înainte de venirea albilor, așa cum s-a afirmat uneori. Cert este că tot mai mulți conducători din America de Nord au răspândit groaznicul obicei, oferind premii pentru scalpul indienilor; mai târziu, scalpurile proveneau însă și de la popoarele pașnice, copii, femei sau de la mexicani.

Discursul șefului de trib Seattle i-a aparținut cu adevărat

- Căpetenia indienilor suqua-mish, Seattle (1786-1886), a ținut

într-adevăr o prelegere mai lungă despre cedarea țărilor indiene în favoarea albilor - cu toate acestea, nu în fața președintelui american, ci în fața guvernatorului teritoriului Washington. Un jurnalist prezent acolo, care însă a avut nevoie de traducere pentru a urmări discursul, a publicat prima consemnare în anul 1887. Au mai urmat și altele, în cadrul cărora cuvintele erau de fiecare dată prelucrate. Varianta cunoscută cu trimiteri ecologice a

apărut abia în anul 1970. Autentică este, probabil, doar propoziția: „Fiecare parte a acestui pământ este sfântă pentru poporul meu”.

Henric Marinarul a călătorit pe mare

- Popularul prinț portughez Henric (1394-1460) nu a întreprins nicio călătorie pe mare. De fapt, a strâns persoane calificate pentru călătoriile maritime și a finanțat expedițiile spre Madeira, Azore și insulele Capului Verde. Ce-i drept, ei nu au dat marea lovitură, ca de exemplu, navigarea cu vasele în jurul Capului Bunei Speranțe, dar Henric a fost primul monarh care a încurajat asemenea expediții de explorare și cunoaștere.

Despre Regele Soare si Madame Pompadour

Au existat prizonieri cu„mască de fier"

- Au existat, într-adevăr, prizonieri de stat în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea (1638-1715), în Franța, care erau obligați să poarte tot timpul o mască neagră. Masca respectivă nu era însă din fier, ci din catifea. Cea mai întrebuințată interpretare este că Regele Soare și-a ascuns fratele geamăn, care ar fi atentat la tronul lui. Prizonierul avea parte de nenumărate avantaje, dar paznicii lui aveau ordin să-1 omoare imediat dacă ar fi făcut cea mai mică încercare de a-și dezvălui identitatea. Ca gărzi erau preferați străinii care nu vorbeau franceza. Cert este că „omul cu masca” a murit în anul 1703.

Regii francezi erau încoronați la Notre Dame

- Este corect, dar nu este vorba de Notre Dame de Paris, ci de catedrala cu același nume din Reims.

Napoleon Bonaparte (1769-1721) și regele englez Henric al IV-lea (1421-1471) au fost încoronați la Paris. Și din punct de vedere is-toric-arhitectural, bisericile Notre Dame din Chartres și Reims sunt mai însemnate decât cea

din Paris. In orice caz, conducătorii francezi nu erau înmormântați în capitală, ci în mănăstirea Saint Denis.

Madame Pompadour era o intrigantă dependentă de lux

B Jeanne Antoinette Poisson - marchiza dc Pompadour (1721-1764) - a fost prima cetățeancă devenită matroana oficială a unui rege francez. în plus, influența ei asupra lui Ludovic al XV-lea (1710-1774) era foarte mare, chiar și după ce între aceștia nu mai exista o legătură intimă. A studiat arta și cultura și îl sfătuia pe rege chiar și în politică. Aceasta a trezit multe bănuieli atât în plan local, cât și în afară și a născut multe zvonuri răutăcioase. La o privire retrospectivă, istoricii o consideră totuși o meticuloasă ce a avut o poziție privilegiată.

Căsătoriile Ja mâna stângă" erau bigamii

B Căsătoriile „la mâna stângă” sau căsniciile „fata-morgana”, în care

principii rămâneau cu amantele lor după moartea soțiilor, erau căsătorii valide din punct de vedere juridic, în care copiii nu erau totuși moștenitori pe deplin, ci dețineau doar averea și rangul mamei lor. După această metodă, amantele și copiii lor aveau un statut semilegal, dar nu și calitatea de membru al familiei conform cu rangul. Zvonurile cum că principii, precum regele prusac Frederic Wilhelm al IMea (1744-1797), s-ar fi căsătorit cu iubitele lor în timp ce soțiile acestora trăiau, nu pot fi confirmate.

Ludovic al XIV-lea a stăpânit doar francezii

B Regele Soarelui nu era în niciun caz preocupat doar de ceremonia de curte de la Versailles sau de exploatarea propriului popor. El iniția și o politică externă agresivă. Este rămasă în istorie devastarea palatului pe care l-a revendicat de la cumnata lui, Liselotte (1652-1722), deși aceasta renunțase categoric la moștenire. în anul 1688, Ludovic a ruinat îngrozitor țara. De asemenea, mai multe provincii romane au fost anexate cu forța. în cele din urmă, din toată această pradă s-a ales doar cu Alsacia.

Baden Württemberg este „țărișoara model"

■ Acest renume a fost dobândit de marchizul Kari Friedrich von Baden (1738-1811), care s-a folosit de drepturile autorității sale pentru a instaura ordinea, siguranța și prosperitatea tuturor supușilor săi. Vecinul său, Kari Eugen de Württemberg (1737-1793), s-a purtat în același timp ca un despot risipitor, care și-a vândut imediat supușii, statului american, pentru a-și finanța viața luxoasă. Friedrich Schiller (1759-1805) - fostul supus al lui Kari Eugen - a imortalizat, în „Intrigă și iubire", acest exemplu edificator al abuzului de putere.

Ludovic al XVI-lea i-a spus președintelui de parlament: „Statul sunt eu"

■ Regele Soare (1638-1715) ar fi pronunțat aceste cuvinte pe 13 aprilie 1655, în fața președintelui parlamentului francez, care l-a sfătuit să ia în considerare interesele statului. In acte nu este însă nimic menționat. Cel mai probabil, el a făcut această afirmație, dar i-ar fi putut fi și doar atribuită. în orice

caz, i se potrivește perfect — pentru asta are succes.

Despre Brandenburg si Prusia *9*

Regele-soldat a dus multe războaie ■ Frederic Wilhelm I (1688-1740) al Prusiei („Regele-soldat") nu a purtat de fapt niciun război. Monarhul extrem de econom și de pios a transformat statul Brandenburg (Prusia) într-un stat al funcționarilor și al armatei și s-a preocupat ca țara să dispună de cea mai dotată armată din Europa. Avea o preferință pentru „flăcăii înalți", care aveau cel puțin 1,80 m înălțime. Fiul său, Frederic al II-lea (1712-1786). nu l-a îndrăgit de fel pe tatăl său, dar a știut să valorifice armata acestuia pentru a duce o politică de mare putere.

Frederic cel Mare a fost nevoit să asiste la execuția prietenului său ■ Prințul prusac Frederic (1712-1786) a încercat în anul 1730 să scape de severul său tată. A fost capturat și întemnițat la Küstrin. Complicele lui, Hans Hermann von Katte (1704-1730), a fost decapitat.

După cum sc pretinde, Frederic a fost obligat să asiste la execuția prietenului său, din celula în care era încarcerat. De fapt, prințul a fost absent de la această scenă, în ciuda poruncii tatălui său.

Frederic cel Mare purta de obicei uniformă și ducea un trai simplu

- Această imagine, făcută după „bătrânul Fritz" (1712-1786), nu se potrivește în niciun fel tânărului Frederic. Acesta se remarcase încă de la vârsta de 15 ani printr-o serie de greșeli considerabile. Banii și-i cheltuia mai ales pe cărți, dar și pe haine civile pe care le purta însă numai acasă, deoarece tatăl său impunea uniforma oficială. Acesta îl disprețuia pe tânărul Frederic. Prințul primea alocație și, în cele din urmă, chiar o pensie anuală de la guvernul austriac.

Comitatul Brandenburg a devenit regatul Prusiei în 1701

- Brandenburg a rămas comitat chiar și atunci când regenții săi au devenit regi prusaci. începând cu anul 1616, Hohenzolernii au fost și duci de Prusia, care la acea vreme se afla sub suveranitatea feudală poloneză.

Ca mulțumire pentru susținerea din Primul Război Nordic (1655—1660), Polonia a eliberat Prusia. Astfel, țara era liberă de orice suveranitate, astfel încât Hohenzolernii s-au putut încorona, dar numai în Prusia - care nu aparținea Imperiului german. Abia în anul 1815, în cadrul Alianței Germane nu au mai existat regi ai Germaniei, ci mai mulți regi ai landurilor germane.

Morarul din Sanssouci s-a răzvrătit împotriva regelui

- Conform legendei, moara de vânt din parcul de la Sanssouci ar fi aparținut unui morar care a refuzat cu încăpățânare să o părăsească, în ciuda sumei mari oferite. La sfârșit, se spune că l-a amenințat imediat pe Friederic cel Mare cu Curtea de Apel din Berlin. Acesta, impresionat de asemenea curaj, a lăsat moara în picioare și l-a scutit pe morar de toate taxele. De fapt, amplasarea morii în peisajul grădinii fusese planificată de la început. Deținătorul ei a primit o nouă moară.

Baronul din Trenck a avut o

aventură cu prințesa Amalie

■ „Povestea de dragoste a baronului Friedrich Trenck” a fost un bestseller

. în secolul XIX. Autorul, Friedrich ’ Trenck (1726-1794), s-a închipuit el însuși ca aventurier, amorezat de prințesa prusacă Amalie (1723-1787) și victimă a intrigilor politice. Parțial a recunoscut chiar el că descrierea lui conține multe minciuni, oricum acest lucru a fost demonstrat și de istorici. In realitate, Trenck era încarcerat din cauza comploturilor cu un văr austriac. Dar propria lui versiune este mult mai frumoasă - așa cum dovedesc și ecranizările contemporane.

Despre Maria-Antoaneta si Napoleon

Napoleon a umilit-o pe prințesa Luise, la Tilsit

■ Este un tablou înduioșător cum biata prințesă prusacă imploră în zadar la Tilsit indulgență pentru țara sa.Totuși, învingătorul nu arată nicio urmă de milă. In realitate, faptele stau puțin altfel: frumoasa prințesă Luise (1776-1810) făcea parte din cercul acelor puteri politice care, în anul 1806, au inițiat atacul Prusiei împotriva Franței. După înfrângerile

distrugătoare dc la Jena și Aucrste-dt multi credeau că a sosit sfârșitul Prusiei. Regele Frederic Wilhelm al III-lea (1770-1840) s-a salvat prin-tr-o alianță care garanta continuitatea Prusiei. Abia mai târziu, la Tilsit, a suferit o înfrângere cruntă.

Maria-Antoaneta recomanda supușilor săi să mănânce prăjituri ■ în anul 1760,Jean-Jacques Rousseau a prezentat în lucrarea sa „Con-fessions”o principesă care își sfătuia supușii înfometați: „Dacă nu au pâine, să mănânce brioșe”. Este puțin probabil ca Maria-Antoaneta (1755-1793) sa fi spus câțiva ani mai târziu același lucru. Propoziția i-a fost atribuită deoarece se potrivea imaginii pe care o avea lumea despre ea.

Atacul Bastiliei a declanșat

Revoluția Franceză

■ La data de 14 iulie 1789 locuitorii Parisului au atacat rău-famata închisoare din Paris, declanșând Revoluția Franceză. Bastilia nu era însă deloc o închisoare sumbră. Mult timp aici au fost arestați nobili, în condiții luxoase. Bastilia nu a fost nici măcar distrusă. încercarea

mulțimii de a pătrunde cu forța în Bastilia a fost inițial inutilă. Când în cele din urmă soldații au atacat-o, comandantul a capitulat imediat. A fost asasinat alături de mai multi membri ai forțelor de ocupație.

Doctor Guillotin a inventat ghilotina

■ Doctorul Joseph Ignace Guillotin (1738-1814), deputat al Adunării Naționale franceze începând din octombrie 1789, a făcut propunerea executării pedepsei cu moartea într-un mod mai omenesc, folosind o mașină de decapitat. Ghilotinele erau însă deja la fel de cunoscute din perioada vechilor perși, ca de altfel și în Evul Mediu german sau în Anglia secolului XVII. Adunarea Națională a votat propunerea lui Guillotin și au construit ghilotina. Constructorul a fost un meșteșugar german.

Napoleon a secularizat averile Bisericii prin directiva comisiei imperiale

■ După înfrângerea cu Franța, Austria si Prusia au fost nevoite în 1801 să cedeze învingătorului toate teritoriile germane de pe malul stâng

al Rinului. Pentru a se despăgubi, au convenit o delegație parlamentară. Astfel, diverse mici regiuni germane, care până atunci nu stăteau la dispoziția împăratului, au ajuns în mâinile unor noi conducători. Aici sunt de menționat teritorii ce aparțineau unui număr de 25 de episcopii, 44 de mânăstiri, dar și aproape toate orașele imperiului și proprietățile a 112 mici nobili.

Istoricii se contrazic dacă Napoleon era mai mult reformator decât cuceritor

- Și contemporanii lui Napoleon (1769-1821) s-au contrazis deja pe această temă. în țările cucerite - precum Germania - Napoleon era considerat, de către o parte, un conducător periculos, brutal, străin, iar pe de altă parte, ceilalți jubilau că în sfârșit a instaurat reforma, care până atunci fusese refuzată de principii lor. Abia embargoul cu Anglia, care a aruncat Germania într-o criză economică, și campania catastrofală din Rusia, în anul 1812, au dus la o respingere generalizată a figurii împăratului.

Expediția militară rusă a lui Napoleon a eșuat din cauza frigului ■ „Pieirea noastră s-a datorat iernii; suntem o victimă a climei", a susținut Napoleon după ce a pierdut sute de mii de soldați în Rusia. în realitate, expediția militară din anul 1812 a fost prost organizată. Napoleon a luat în calcul o bătălie decisivă rapidă; nu se aștepta că rușii se pot retrage ușor. Când în cele din urmă și-a aliniat armata pentru retragere, a ales orice rută pe care a putut aplica tehnica „pământului pârjolit". Nu este de mirare că oameni si cai au pierit cu miile. Coordonatele climei indică faptul că temperaturile erau mai degrabă blânde, iar soldații nu au fost nevoiți să înfrunte viscolul.

în bătălia popoarelor, de la Leipzig, armatele germane au luptat împotriva celor austriece

- Atât pentru nafional-socialiști, cât și pentru urmașii lor de astăzi, monumentul bătăliei de la Leipzig este un simbol de care se abuzează intenționat. Acolo s-au luptat germanii în anul 1813, de ambele părți. în „Bătălia popoarelor", francezii, polonezii și statele federale din zona Rinului au pierdut în fața unei coaliții dintre

Austria, Rusia, Suedia, Prusia și alte câteva mici state germane. Monumentul bătăliei de la Leipzig, înalt de 91 m este dedicat celor peste 110.000 morfi de toate naționalitățile.

Despre Rusia și America

Principele Potemkin a construit „satele lui Potemkin"

■ Grigori Alexandrowitsch Potemkin (1739-1791) a colonizat zona Mării Negre, din porunca țarinei Ecaterina (1729-1762). El a stabilit acolo țărani și burghezi și a întemeiat mai multe orașe. în anul 1787, țarina a întreprins o călătorie în regiune. între timp, acasă, la Moscova, numeroșii săi dușmani afirmau că principele, care era și iubitul Ecaterinei, ar fi construit în cel mai scurt timp cele mai înalte fațade, care nu ascundeau nimic.

Statuia Libertății simbolizează libertatea Statelor Unite ale

Americii

- Statuia Libertății, care luminează lumea - după cum este numele

complet al doamnei înalte de 45 m - este o operă a artistului alsacian Frédéric-Auguste Bartholdi (1834-1904) și reprezintă libertatea în toată esența ei. Inițial, amplasamentul era Canalul Suez. Totuși, atunci când administrația colonială britanică nu și-a dat consimțământul, statul francez le-a dăruit-o Statelor Unite pe „Miss Libertate". începând cu anul 1924 este monument național, iar din anul 1984 este chiar moștenire culturală mondială. Figura colosală, amplasată în portul din New York, este vizibilă de la depărtare de către navele care sosesc acolo. A fost și rămâne un simbol al speranței, nu numai pentru oamenii care vin în Statele Unite ale Americii.

„Union Jack" este steagul Angliei

- Unionjack este steagul imperiului regal unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord. Steagul Angliei este alb cu o cruce roșie (Crucea Sfântului Gheorghe). Steagul cu fond albastru - Union Jack - cu o cruce alb-roșie, este o combinație dintre steagul englez cu cel scoțian (Crucea albă a Sfântului Andrei, pe fond albastru) și a steagului irlandez de odinioară (cel roșu al lui Andrei,

respectiv Crucea Sfântului Patrick pe fond albastru).

Casele regale engleze proveneau din Anglia

- Majoritatea dinastiilor veneau de pe continent: domnitorii an-glo-saxoni aveau originea în zona de nord a Germaniei și Danemarcei, iar normanzii din Franța, ca și dinastia Anjou-Plantagenet.Tudorii veneau, într-adevăr, de pe insulă, însă erau walizi; urmașii lor - stuarzii — erau scoțieni. în anul 1689 a venit la tron Wilhelm al III-lea de Orania-Nas-sau (1650-1702), iar în anul 1715 dinastia Braunschweig-Hannover. Regina Victoria (1819-1901) s-a măritat în cele din urmă cu Albert de Sachsen-Goburg-Gotha (1819-1861). în anul 1917, acest nume monstruos a fost schimbat în Windsor. începând cu anul 1960, familia regală se numește Mount-batten Windsor, din cadrul căreia face parte prințul consort Philip Mountbatten (născut în 1921), care provine din casa regală daneză.

Motivul Războiului Civil american a fost eliberarea sclavilor

Motivul real al Războiului Civil au fost diferențele sistemelor economice ale Nordului și Sudului ■ In timp ce Sudul își dorea o piață liberă pentru produsele sale agrare, statele nordice pretindeau taxe de protecție a producției industriale interne, care se afla în plin avânt. In iarna anului 1860/61, statele din sud au părăsit Uniunea, nu din teama că noul președinte Abraham Lincoln (1809-1865) la va interzice folosirea sclavilor, ci pentru că întreaga sa politică înclina către susținerea Nordului; chiar și în noile teritorii din Sud, balanța era înclinată în aceeași direcție. Statele din Sud se temeau că odată cu voturile vor rămâne fără nicio speranță, deci în inferioritate.

Yuan. Din 1644 până în 1916 au condus așa-numiții Mandschu, locuitorii din Mandschurei — țara care se învecina la nord cu China. Ultimul împărat, Puyi (1906-1967), provenea din dinastia Qing-Mandschu. In prezent, Mandschu trăiesc ca o minoritate națională în China.

în China, codițele erau frizurile tradiționale ale bărbaților

- în anul 1645, dinastia Mandschu a dat o lege conform căreia orice chinez condamnat la moarte trebuie să poarte o codiță. Restul părului

era ras. Astfel chinezii trebuiau să se diferențieze de Mandschu-ii fără codițe. La prăbușirea dinastici Mandschu, în anul 1911, codițele au fost tăiate ca simbol al asupririi, în timpul celor 250 de ani ai dinastiei respective, poporul de rând a considerat aceste codite un motiv de mândrie.

împărații Chinei erau chinezi

■ Și Imperiul de Mijloc a avut parte de domnii străine. Din anul 1261 până în anul 1368 au domnit hani mongoli, care au instaurat dinastia

Despre războaiele de independență și munca femeilor

Negru-roșu-auriu erau culorile steagului corpului Lützaw in războiul de eliberare

■ Corpul independent Lützaw, în care luptau în special studenți împotriva lui Napoleon, nu avea niciun steag. Membrii săi purtau însă geci negre, cu manșete roșii și nasturi aurii. De aici, culorile negru-roșu-auriu au fost atribuite, în anul 1818, asociației studențești germane. Corpul independent Lützaw a tulburat întăririle de trupe franceze și a fost aproape în întregime distrus după armistițiu. Unul dintre participanți, tânărul de 22 de aniTheodor Karner (1791-1831), a lăsat totuși în urmă o poezie despre „sălbaticii Lützaw, vânătoare îndrăzneață”.

Asociațiile studentesti sunt conservatoare

■ La începutul secolului XIX erau exact pe dos. Studenții - care în 1814 se revoltaseră din proprie inițiativă împotriva lui Napoleon - își doreau

o eliberare și la nivelele următoare, și anume, față de vechile elite, de puterea și capriciul lor, față de strâmta mentalitate provincială a Germaniei dezbinată politic și față de naționalismul statelor mici. Festivitatea simbolică a asociațiilor studențești, din orașul Wartburg (1817), a dus la

normativele rigide de la Karlsbad, care au determinat transformarea Germaniei într-o federație de state polițienești.

Biedermeier a fost o perioadă a stagnării spirituale și politice

■ Biedermeier a fost un stil de viață, dar nu o epocă. S-a trăit în stil Biedermeier între anii 1S15-1848, chiar și în rândul familiilor de funcționari din pătura mijlocie a societății. Dimpotrivă, în alte cercuri mocnea nemulțumirea politică dinaintea revoluției. Păturile sărace ale societății au resimțit dur primele efecte ale industrializării și munceau pe brânci în fabrici sau manufacturi, pentru a-și duce traiul de pe azi pe mâine. în anul 1844 a avut loc revolta țesătorilor, subliniată în scrierile lui Gerhart Hauptmann din Silezia (1862-1946). Dar perioada Biedermeier a avut și meritele ei. în acest mediu s-au dezvoltat

conceptele despre căsătoria din dragoste și dreptul copiilor la copilărie.

în Biserica lui Pavel, din Frankfurt, sesiunea era ținută de un profesor incapabil

■ Parlamentului bisericii Sfântului Pavel i s-a reproșat deseori că ar fi nimicit realizările revoluției din 1848, prin lungi și străine dezbateri. Este adevărat că atât atmosfera revoluționară a poporului, cât și spaima principilor în fața războaielor sângeroase de baricadă, care au avut loc în martie 1848, erau deja evaporate atunci când Parlamentul a prezentat un an mai târziu întemeierea unei monarhii constituționale. Decizia pentru adoptarea unei reforme politice în defavoarea unei revoluții sângeroase ă la France fusese deja luată odată cu convocarea parlamentului. Procesul parlamentar nu a eșuat din cauza unui compromis înfăptuit, ci din cauza unei respingeri sistematice a monarhiilor de Prusia, Bavaria si Hanovra.

Femeile nu munceau în trecut

■ Concepția că femeile nu lucrau, ci ar fi fost întreținute, provine din

perioada Biedermeier. Până atunci era de la sine înțeles că femeile trebuiau să muncească: la câmp, în grajduri, la războiul de țesut, în atelierele meșteșugărești. Deseori erau mai mult împovărate decât bărbații, deoarece, pe lângă aceste activități, copiii și casa erau în totalitate responsabilitatea lor. Rar puteau să comenteze ceva. Bărbații din perioada Biedermeierau fost primii ce și-au permis să țină femei care să brodeze pernuțe decorative. Femeia ca decor a devenit un simbol al averii și statutului social.

Frederic WiIheim al Vl-lea era un tupeist

- Reforma germană a eșuat în cele din urmă în timpul lui Wilhelm al IV-lea de Prusia (1795-1861). Plin de dispreț, acesta a refuzat coroana împărătească ce i se oferea, motivând că ar fi zămislită din „noroiul și lutul revoluției". Cu greu poate fi concepută o aroganță mai mare. In realitate, Frederic Wilhelm al IV-lea nu era deloc tupeist, după cum sugerează cuvintele sale. Dimpotrivă, era oarecum temător și ezitant. Probabil că a refuzat vehement coroana, deoarece se temea de complicațiile din politica externă în relațiile cu

monarhiile absolute ale Rusiei și Austriei.

Despre Otto și Wilhelm

Cu depeșa din orașul Ems, Bismarck a incitat naționalismul german

- Depeșa din orașul Ems informa despre cererea împăratului francez de a interzice oricărui candidat german accederea la tronul din Spania. Bismarck a publicat acest text într-o variantă mai scurtă. Revolta din Germania avea o mare amploare. Totuși, valuri mai mari a făcut naționalismul din Franța. Publicitatea deja pedepsită de ministrul de externe francez s-a văzut amenințată, astfel că l-a împins pe Napoleon al III-lea (1808-1873) să explice Germaniei războiul — exact ceea ce intenționase Bismarck.

Bismarck era un patriot german

- Otto von Bismarck (1815-1898) a ținut doar cu Prusia. El spunea că este departe momentul curățării propriei politici prusace cu hermina râioasă și egoistă a patriotismului german. El ațâța foarte iscusit

sentimentele patriotice ale germanilor, atât timp cât îi servea politicii sale. Cu timpul însă, a devenit din ce în ce mai greu pentru acesta să stăpânească emoțiile pe care le cauza în rândul populației.

Wilhelm I era un conducător de seamă

- împăratul Wilhelm I (1797— 1888) era o marionetă a lui Bismarck. El reprezenta noul Imperiu, prin apariția sa impunătoare, dar în plan politic nu avea nimic de spus. Dacă încerca numai, era înfrânat imediat de cancelarul său, pentru că ideile monarhului deranjau fragila și complicata rețea de relații diplomatice țesută de cardinal. în antiteză' flagrantă cu realitatea se află cultul personalității omagiate încă din timpul vieții lui, dar mai ales promovate de nepotul său, Wilhelm al II-lea. Wilhelm I a fost proclamat noul Barbarossa și lui i s-au închinat numeroase monumente.

Hohenzollern-ii aveau o coroană imperială

- în imperiul german al anului 1871 nu exista nicio coroană. Exista

un model, care se asemăna cu vechea coroană imperială, dar cu însemne prusace. Această coroană era obținută din blazoane sau monede, ori servea ca element de decor pentru clădiri, însă o coroană cu care să fie încoronat conducătorul nu a existat niciodată.

Imperiul german a cheltuit pentru armata sa mai mult decât restul Europei

- Cheltuieilile pentru armata imperiului atingeau aproximativ 36% din fondurile statului. Se situau astfel aproape la același nivel cu cele din Rusia și din Franța. în fruntea clasamentului se afla însă Anglia, cu un procent de aproximativ 50%. Spre deosebire de celelalte națiuni mici, imperiul german nu a declanșat niciun război înaintea Primului

Război Mondial (dacă nu sunt luate în considerare groaznicele expediții militare împotriva poporului colonial). Impresia de militarism neînfrânt a Germaniei provine de la zgomotul furtunos al săbiilor împăraților germani și ale supușilor acestora.

Wilhelm al ll-lea era dornic de război

- Wilhelm al II-lea iubea zăngă-nitul săbiilor, discursurile pline de

patos și gesturile maiestuoase. De fiecare dată când situația amenința să devină serioasă, printr-o intervenție diplomatică își chema politicienii înapoi și impunea găsirea de soluții pașnice. Chiar și cu trei zile înaintea izbucnirii Primului Război Mondial, el mai dorea să ducă negocieri. Totuși, guvernul și armata au înțeles stilul împăratului și au profitat de cruciada acestuia în Norvegia, unde și-au făcut propriile jocuri.

Imperiul german a avut nevoie de o perioadă de refacere economică

- Economia germană a crescut între anii 1850-1913 cu peste 800 de procente. A depășit-o astfel pe cea a Angliei și a devenit a doua mare putere economică după S.U.A. Era în top prin inovațiile din. chimie și electrotehnică. Pe de altă parte, nu mai era nevoie să poarte povara coloniilor, atât de aprig reclamate înainte de propaganda contemporană. Și Bismarck le vedea ca pe un spin în coastă - apărarea acestora în caz de nevoie aducea doar pagube inutile.

Despre Sarajevo și Verdun

Franz Ferdinand a fost omorât de sârbi

Bl Arhiducele austriac Franz Ferdinand (născut la 1863) a fost ucis pe data de 28 iunie 1914 de către Gavri-lo Princip (1894—1918), un student de naționalitate sârbo-bosniacă. Au mai fost implicați în această conspirație alți cinci, chiar tineri sârbo-bos-niaci și un musulman. Armele pentru atentat le-au luat dc la un ofițer din Bagdad. Dar o participare a guvernului

sârb nu a putut fi demonstrată nici atunci și nici în prezent, deși s-a speculat mult participarea grupării sârbe „Mâna neagră”.

Europa a fost târâtă în Primul Război Mondial

O Afirmația ministrului britanic Dávid Llyod George (1863-1945) stă în picioare. Faptele indică însă cu totul altă situație: guvernul german l-a forțat pe cel austriac să declanșeze neapărat un război împotriva Serbiei — cu riscul ca alte mari puteri să intervină. A blocat toate încercările celorlalte puteri și, în cele

din urmă, a declarat război Rusiei și Franței.

Guvernul german a dorit războiul mondial

9 în anul 1961, istoricul Fritz Fischer (1908—1999) a inițiat teoria conform căreia Germania ar fi declanșat în mod voit un război mondial. Totuși, reproșul este mult prea dur. Judecând după starea documentelor, se naște mai degrabă impresia că guvernului german i-ar fi fost teamă că, în jurul anului 1916, Rusia și Franța ar fi putut declanșa un război nejustificat, dacă ar fi fost mai bine înarmate. Conflictul aus-triaco-sârb ar trebui supus unui test după motto-ul: „Ori Rusia evită un război, ori îl declanșăm noi acum”.

Poporul german a dorit războiul

Bl Poporul german nu a avut idee ce se întâmplase, până pe 24 iulie 1914. Atunci domneau frica și încordarea. Au existat chiar și manifestări patriotice; pe 28 iulie au avut loc chiar și demonstrații în masă împotriva războiului, care au fost conduse de Partidul Socialist. în următoarele zile însă, guvernul german a reușit să înfățișeze Germania ca o victimă

a agresiunilor rusești. Atmosfera a schimbat totuși foarte puțin imaginea, astfel că starea de spirit de la proclamarea stării de război arată că foarte puțini oameni se bucurau.

Cea mai mare problemă a Planului Schlieffen a fost încălcarea neutralității belgiene

- Planul șefului de stat-major Schlieffen (1833-1913) prevedea, în cazul unui război pe două fronturi, pătrunderea cu aproape toate armatele în Belgia și Franța, respectiv ocuparea acestora, înainte ca Rusia să fi fost măcar pregătită de război. Totuși, și Rusia a conștientizat timpul său lung de pregătire și a început mobilizarea din motive de precauție, în momentul în care s-a simtit amenințată cu un război. In momentul în care Rusia s-a pus în mișcare, pe data de 30 iulie 1914, Germania avea doar un plan de război, care presupunea un atac cât mai rapid împotriva Franței. Acesta a început pe 2 august. Poporul a reclamat guvernului german că Franța ar fi început agresiunea, odată cu bombardarea Nürenbergului.

Verdun amintește de soarta tragică a soldaților germani din Primul Război Mondial

B Amintește în aceeași măsură si de soldații francezi. Cei 700.000 de soldați care au murit în timpul marii ofensive germane, în primăvara anului 1916, au fost aproape în aceeași măsură germani și francezi. Simbolice sunt și măcelurile de la Ypern și Langemarck, din toamna anului 1914, când voluntarii nepregătiți de război au murit cu miile. Ofensiva generalului Ludendorf (1865-1937), de încheiere a războiului, din vara anului 1918, și care a fost mai degrabă dată uitării, a mai costat aproape un milion de vieți ale cadetilor germani. în total, și-au pierdut viața în război aproximativ 8,5 milioane de soldați și în jur de 1,5 milioane de civili.

Soldații germani purtau coifuri cu vârfuri ascuțite

- Coifurile cu vârfuri ascuțite au fost inventate în anul 1842, în Prusia. Aveau un vârf metalic, în care săbiile trebuiau să se rupă în momentul lovirii. Modelul a fost copiat și în celelalte state germane, în Rusia și în America. însă, în Primul Război

Mondial, la lupte nu se mai foloseau săbiile. Astfel, s-a căutat un material mai solid decât pielea tăbăcită întărită cu metal, care era folosită la coifurile respective. în anul 1916, coiful a fost înlocuit cu casca de otel. Aceasta mai este încă utilizată de către polițiști și pompieri.

Despre război și revolutii

Germania a încălcat dreptul internațional prin scufundarea vasului Lusitaniei

- Dreptul internațional permitea scufundarea unei nave comerciale de către submarine, abia după ce oamenii erau evacuați în bărci de salvare. Britanicii și-au echipat însă navele comerciale cu artilerie, astfel încât nimic să nu se observe. A fost asemănător și cu blocada maritimă britanică. Aceasta era legală atâta timp cât urmărea interesele războiului, dar încălca dreptul internațional atunci când bloca furnizarea de alimente pentru civili. Cu toate acestea, nicio parte nu se îngrijea de finețuri: germanii au scufundat tot, iar britanicii au instaurat blocada totală.

Flota germană a jucat un rol important în Primul Război Mondial

- Din punct de vedere militar, prețiosul proiect a fost total inutil. Flota a fost foarte puțin utilizată, pe de o parte pentru că era prea slabă pentru a lupta împotriva Angliei, și pe de altă parte pentru că necesita prea multe cheltuieli pentru a fi pusă în joc. Un rol determinant l-a jucat însă flota, în noiembrie 1918. Revoluția s-a declanșat din cauza dorinței comandanților flotei de a porni în larg, după capitularea germană, sub pretextul de „a salva onoarea artileriei”. Revolta marinarilor împotriva acestui ordin fără rost a constituit declanșarea inițială a revoltelor generale.

„Iarna napilor"a fost provocată de blocada maritimă

- Există trei motive pentru care poporul german a dus un trai foarte greu începând cu sfârșitul anului 1916. Unul l-a reprezentat blocada trupelor britanice. Aceasta a fost agravată de o dictatură militară, care a fost întemeiată de cea mai înaltă conducere a oștirii: toate rezervele de forță de muncă și mijloace financiare au fost investite riguros în

industria de armament. La acestea s-a adăugat și o recoltă catastrofal dc proastă de cartofi. Aproximativ 750.000 de oameni au murit de foame și de

sărăcie în timpul războiului din Germania.

Revoltele din Germania au dus la capitulare

- Așa s-ar putea crede, conform cu legenda „loviturii de pumnal”, urzită ulterior de forțele naționaliste. In realitate, lucrurile au stat exact pe dos. începând cu 29 septembrie 1918, generalul Ludendorf (1865-1937), care răspândise înștiințări de victorie, a cerut în mod subit, de la guvernul german, tratative de oprire a războiului. Comandantul tratativelor, Mathias Erzberger (1875-1921) l-a obligat „să semneze tot”. Revoltele din Germania au început abia pe 3 noiembrie, în Kiel, atunci când direcția de marină a asasinat marinarii răzvrătiți, care se opuneau „ultimei bătălii”.

Muncitorii si soldatii sovietici doreau o Republică sovietică

- In timpul revoltelor din noiembrie, la insistențele social-democrafilor și ale comuniștilor, au fost

aleși muncitori și soldați sovietici în întreprinderi și, parțial, în armată. Alegerile au avut loc pe 16 decembrie 1918, în cadrul unui congres la care s-a votat în majoritate împotriva unei Republici sovietice, dar pentru o Republică parlamentară. Consilierii comuniști au păstrat distanța față de congres.

Kari Liebknecht și Roșa Luxemburg au luptat împotriva forțelor vechi, reacționare *9*

- „Spartakusbund” (Liga lui Spartacus) era o organizație a socialiștilor radical-democrați, care lupta împotriva guvernului de tranziție al lui Friedrich Ebcrt (1871-1925). Acesta fusese ales în cadrul unui congres sovietic din Berlin, pe 10 noiembrie 1918. Comuniștii i-au imputat totuși lui Ebért că acesta vroia să se alieze cu vechile forțe, împotriva reformelor radicale socialiste, așa încât cearta s-a înăsprit, împotriva insurecției „spartakiste” berlineze, din anul 1919, guvernul Ebért a apelat la împotrivirea imperiului și la ofițeri contrarevoluționari care i-au asasinat pe Liebknecht și pe Luxemburg.

în timp ce Liebknecht (născut în 1871) a înscenat revolta, Roșa Luxemburg (născută în 1870)

a votat pentru o parte a comuniștilor, în cadrul alegerilor parlamentare.

Războaiele mondiale au fost cele mai mari catastrofe ale secolului XX .

H Gripa spaniolă, ce a ținut din anul 1918 până în 1920, a făcut aproximativ 500 milioane de victime. In cel de-al doilea Război Mondial au căzut aproximativ 60 milioane de victime. Gripa a fost inițial descoperită în Spania, dar provine probabil din America de Nord. Epidemia de gripă a fost cea mai gravă, referitor la acest capitol din istoria contemporană.

Despre inflație și anii de aur

Republica de la Weimar a fost constituită în Weimar

- Republica a fost proclamată pe 9 noiembrie la Berlin, de către Philip Scheideman (1865-1939). După primele alegeri, ce au avut loc pe 19 ianuarie 1919, Adunarea Națională constituantă s-a reunit însă la Weimar, deoarece Berlinul

era zguduit de revolte. Constituția de la Weimar a intrat în vigoare la 11 august 1919.

Despăgubirile de război au fost atât de mari încât s-a ajuns la inflație

*

B Din cauza despăgubirilor de război ale Aliaților, bugetul de stat a atins un punct critic. Când Germania a întârziat cu plata, în ianuarie 1923, francezii au ocupat zona Rur-ului. Poporul nu a avut o reacție violentă, ci a dat dovadă de o opunere pasivă. Aceasta era atât de populară încât guvernul german o proteja, până într-un anumit punct. Guvernul a emis o monedă nouă, până când noul cancelar - Gustav Stresemann (1878-1929) - s-a hotărât să încheie opunerea. La mijlocul lui noiembrie, introducerea mărcii germane (din 1923) a pus capăt inflației.

Rata înaltă a șomajului a fost consecința despăgubirilor de război

B In anul 1925, Republica părea a fi consolidată. Despăgubirile de război fuseseră depășite cu ajutorul creșterii economiei, inflația rezolvată, iar

industria modernizată cu credite de miliarde de dolari americani. Producția industrială număra 11,6% din piața mondială. Era cu doar 3% mai puțin decât era înainte de război. Insă, în anul 1929, criza economică a pus capăt avântului. Spre deosebire de alte țări, Germania divizată nu a reușit să pună bazele unui program eficient pentru depășirea cu succes a situației.

Anii '20 au fost de aur

■ Cu siguranță, pentru majoritatea populației nu au fost de aur, deoarece între anii relativ buni (1925-1929) au fost nevoiti să muncească intens pentru a-și asigura supraviețuirea. Naționaliștii noi si vechi nu ar fi putut să întreprindă niciodată ceva sub Weimar. Dar au existat cei care au avut de câștigat de pe urma inflației - pictorii și intelectualii. Pe când cei dintâi aveau de cheltuit banii obținuți mult mai ușor, celelalte două grupe se bucurau de libertăți nemaiîntâlnite până atunci. Nu numai viața de noapte din Berlin era într-adevăr de aur, ci și tot ceea ce ofereau stiinta si arta.

Partidele burgheze au ruinat Republica de la Weimar

■ Oricine și-a luat o responsabilitate politică în Republica de la Weimar și-a săpat singur groapa. La alegeri a câștigat detașat opoziția. Persoane precum Mathias Erzberger (1875-1921) și Walter Rathenau (1867-1922) au plătit cu propria viață aranjamentul lor politic. Problemele țării puteau fi depășite doar prin eforturi comune. In locul acestora, national-conservatorii fasciști si comuniștii au folosit situația pentru a genera ura împotriva adepților noii politici de realizare. începând cu anul 1931, NSDAP (Partidul Național Socialist al Muncitorilor Germani) și comuniștii au făcut front comun pentru a interzice activitatea parlamentului.

Aliatii au ruinat financiar Germania

■ Din cele 226 de miliarde de mărci de aur cerute inițial pentru despăgubirile de război, aliații din Primul Război Mondial au primit în cele din urmă doar 21,3 miliarde; 15 miliarde au revenit capitalului străin și au fost anulate de inflație. Problema reală a despăgubirilor de război a constat în faptul că Germania era

pe deplin convinsă că războiul ar fi fost declanșat de opoziție.

Politicienii din timpul Republicii de la Weimar nu au găsit nicio soluție pentru despăgubirile de război

■ In primul rând nu exista nicio altă posibilitate decât „politica de realizări". Alternativa ar fi reprezentat-o un război, dar Germania nu mai dispunea de niciun armament greu. Tenacea diplomație a reușit totuși să scadă suma inițială de 226 miliarde pentru despăgubiri de război. In cele din urmă, mult blamatul Heinrich Briiming (1885-1970) a obținut în cadrul negocierilor o anulare temporară a plății. Dar Hitler a profitat de pe urma acestui aranjament.

Despre Hitler și autostrăzi

Adolf Hitler a stat câțiva ani în grea detenție

■ Hitler (1889-1945) a fost condamnat pentru puciul de la München, din noiembrie 1923, la cinci ani de detenție în Landsberg (Lech), dintre care a săvârșit doar opt luni în condiții confortabile. în timpul

detenției avea libertate de mișcare, putea să se întâlnească regulat cu tovarășii de captivitate și să compună cu ei în liniște „Mein Kampf" (Bătălia mea). în afara de asta, reportajele despre puciul de la München și despre proces l-au făcut cunoscut naționaliștilor din toată Germania.

>

Hitler a deținut majoritatea absolută la preluarea guvernului

- NSDAP (Partidul Național Socialist al Muncitorilor Germani) era, cu cele 33,1 procente ale sale, cea mai puternică facțiune, dar a pierdut la ultimele alegeri din noiembrie 1923 câteva procente. Chiar și când Hitler a pus mâna pe putere și a reorganizat alegerile, în martie 1933, NSDAP a pierdut majoritatea absolută, deținând doar 44,1%. Toate celelalte partide au fost masiv oprimate. în afară de părți consistente ale Partidului Socialist, toate formațiunile politice au sprijinit investirea lui Hitler cu puterea absolută, care i-a permis acestuia timp de patru ani să emită legi fără consultarea Parlamentului.

Al treilea Reich era consolidat economic

- Statul nazist a fost finanțat din împrumuturi. Avântul economic și

lichidarea șomajului au fost realizate, în mare măsură, prin programe uriașe de construcție și de înarmare. Acestea erau finanțare de credite de la Banca Națională, în timp ce poporul era îndemnat să facă economii cu râvnă. Cu timpul, s-a ajuns la o datorie enormă. Aceasta trebuia să fie stinsă, conform propagandei, prin despăgubiri de război cerute țărilor învinse.

Autostrăzile au fost ideea lui Hitler

- Când Hitler a venit la putere, primele autostrăzi existau deja de mult timp. Autostrada Berlin-Avus era gata din anul 1921, șoseaua de centură din jurul orașului Chemintz exista din anul 1929, iar autostrada Köln-Bon a fost construită în anul 1932. Și planurile pentru o structură de autostrăzi de aproximativ 10.000 km erau deja cristalizate. Hitler a trebuit doar să le transpună în realitate. A făcut asta cu multe cheltuieli de propagandă.

Hitler nu s-a îmbogățit personal

- După preluarea puterii, Hitler a răspândit vestea cum că ar renunța la veniturile sale de cancelar al imperiului, deoarece drepturile de autor

ale autobiografiei „Mein Kampf”îi vor ajunge pe viață. Cu toate acestea, imaginea publică a unui führer modest și delicat era falsă. Hitler încasa bani frumoși; ca președinte, s-a autoscutit de impozite și a perceput cotă-parte pentru fiecare timbru cu chipul său. Cheltuja mult pentru construcția domeniului füihrer-ului din Obersaltzberg, unde petrecea adesea luni întregi.

Muncitorii au trăit mai bine sub conducerea lui Hitler decât în timpul Republicii de la Weimar

- Programul muncitoresc al naziștilor a înlăturat șomajul, dar salariile au rămas foarte mici. Astfel, un muncitor calificat câștiga mai puțin cu un sfert în anul 1933 decât în anul 1929. Și salariile funcționarilor, pensiile, veniturile și produsele agricole se aflau sub nivelul celor din timpul Republicii. In plus, bărbații erau în general singurii ce obțineau venituri, deoarece femeile erau sistematic eliminate de pe piața muncii. De aceea șomajul a fost redus și, în timpul naziștilor, nu existau creșteri reale de impozit pentru „lumea mică”.

Despre ziua mamei si arieni

Al Treilea Reich a fost proclamat de naziști

■ Ideea celui de-al Treilea Reich era vehiculată încă din timpul Republicii de la Weimar, sub forma unor discuții filosofice. Ideea vine de la sistemul de trei Reich-uri, conceput de Joachim vonTores (1130-1202). Reich-ul din Noul Testament al fiilor îl continuă pe cel al Vechiului Testament al tații și imperiul salvator al sfântului spirit. Concepțiile de mântuire au fost preluate de propaganda naziștilor, ca și punctul de vedere conform căruia imperiul lui Hitler ar fi cel de-al Treilea Reich după imperiul medieval și cel al lui Bismarck. Ideea nu a fost însă propagată cu succes. Conducerea nazistă prefera să se identifice cu cel de-al Treilea Reich. Pentru statele naziste rămâne o enigmă de ce al Treilea Reich s-a impus în acest fel după anul 1945.

în timpul dictaturii naziste toți erau forțați să intre în NSDAP

- Alegerile din martie 1933 și măsurile luate împotriva celor care

gândeau altfel au dus la o adevărată luare cu asalt a partidului. în câteva săptămâni, mai mult de 1,6 milioane de oameni erau membrii partidului. Pe 2 mai s-a hotărât o blocare a primirii în partid, blocaj care a ținut până în anul 1939. însă, pentru adepții merituoși se faceau excepții, iar funcționarii de stat au fost și ei forțați încă din anul 1937 să intre în partid.

Gestapo a fost o organizație gigantică

- Temuta poliție secretă a statului a avut aproximativ 32.000 de membri și nu mai puțini membri oficiali. în comparație cu aceasta, ministerul apărării naționale avea aproximativ 31.000 de colaboratori și aproape 175.000 neoficiali. Cu toate acestea, Gestapo-ul era mai de temut datorită unei armate de denunțuri „onorifice". Majoritatea acțiunilor Gestapo-ului erau rezolvate prin înștiințarea unor persoane private.

Horst Wessel era un nazist important

- Horst Wessel (1907-1930) a fost vârful de lance al terorii declanșate

dc detașamentul de asalt (SA) în Scheunen - cel mai rău famat cartier al Berlinului. în anul 1930 a fost ucis de un criminal și a murit deoarece colegii de partid l-au dus la spital prea târziu, cu septicemie. Deoarece pușcașul era și comunist, Goebbels Gauleiter-ul (liderul de partid) a făcut din înmormântare o manifestație politică, din Wessel un martir și dintr-un cântec compus de el a realizat imnul partidului NSDAP.

Arienii sunt blonzi

- Discursul national-socialistilor despre „rasa superioară nordică" a eclipsat conceptul că arienii ar fi avut ceva de-a face cu populația Germaniei. însă nu este adevărat. Arienii sunt o subgrupă a familiei de limbi indo-europene. Limbile iraniene și o mare parte a celor indiene

țin de limbile ariene. Singurii oameni care vorbeau limba ariană în Germania nazistă și care ar fi putut, pe drept cuvânt, să fie desemnați arieni, erau tocmai țiganii asupriți.

Ziua mamei a fost inventată de naziști

- Ziua mamei își are originea în Anglia. în anul 1914, S.U.A. au

preluat obiceiul și au stabilit ca 2 doua duminică a lunii mai să fie ziua oficială de serbare a mamei. In Germania a pătruns în anul 1922, printre altele, din inițiativa breslei florarilor germani. însă, această zi festivă a fost cu adevărat populari' zată de către social-naționaliști.

Despre antisemitism si exterminarea în masă

Antisemitismul era orientat împotriva tuturor semiților

- în secolul XIX, rasiști precum Arthur Graf Gobineau (1816-1882) și Houston Steward Chamberlain (1855-1927) au promovat ideea „valorii inferioare a rasei semite. Teoretic, erau menționate și alte grupe semite precum arabii sau maltezii. Practic însă, toți antisemiții erau orientați doar împotriva evreilor.Teoriile rasiste serveau exclusiv pentru evreii care se botezaseră.

în„noaptea de cristal" a avut loc un pogrom

- Cuvântul rusesc pogrom desemnează acte de violență în masă,

spontane și brutale. însă nu acestea au fost acțiunile trupelor SA și SS împotriva magazinelor evreiești din noaptea dintre 9 și 10 noiembrie 1938. Desigur că responsabilii au încercat să expună situația ca și cum o mânie a poporului s-ar fi îndreptat împotriva antreprenorilor evrei, începând cu anii *80 a fost preferată denumirea oficială de „noaptea pogromului din noiembrie”, deoarece vechea denumire „noaptea de cristal” nu reda întocmai gradul de violență a actelor săvârșite.

>

Exterminarea evreilor a fost hotărâtă la Conferința de la Wannsee

B Nu există hotărârea oficialilor superiori ai Germaniei naziste, cu privire la genocidul evreilor. Hitler a cerut în mai multe rânduri exterminarea, iar corpul NS a pus în practică această idee. Sintagma „soluția finală a problemei evreiești" fusese deja utilizată în noiembrie 1941. Când a avut loc asa-numita conferință de la Wannsee, pe 20 ianuarie 1942, deja 372.000 dc evrei fuseseră omorâți în zonele ocupate din est. Conferința - prezidată de Rein Hardheydrich (1904-1942) - trata doar procedeul ulterior evenimentului. Totuși,

niciun document nu indică mai limpede dimensiunile inumane ale acestui genocid, precum documentul conferinței de la Wannsee.

Holocaust este o desemnare binecunoscută a genocidului evreilor

El Termenul „Holocaust"s-a impus prima dată în anul 1979, printr-un serial de televiziune american foarte difuzat, având același nume. Cuvântul reprezintă traducerea greacă a unui concept din Vechiul Testament, pentru victimă a incendiului, care înseamnă textual „ce se transformă direct în fum". Această noțiune era deja cunoscută în S.U.A., înainte de anul 1979. Mai folosit era totuși genocid, deci holocaust. Evreii nu-1 denumeau holocaust, ci „hașoa" (exterminare).

Majoritatea evreilor germani au murit în lagărele de concentrare

S Exterminarea sistematică a evreilor a început în anul 1941. Până atunci, represiunile și teroarea determinaseră să fugă mai mult de 300.000 de evrei germani, dintre cei aproximativ 560.000. Ce-i drept,

calea aceasta era accesibilă doar celor care aveau destui bani si celor care aveau permisul de emigrare într-o țară gazdă. începând cu anul 1939, trecerea legală a frontierei nu a mai fost posibilă. Evreii din țările europene ocupate nu aveau nicio posibilitate de fugă. Dintre cele 6.000.000 de evrei uciși, aproape 3.000.000 proveneau din Polonia și mai mult de 2.000.000 din Rusia.

Lagărele de concentrare au fost descoperite de englezi in Africa de Sud

- Nu se știe cine au fost primii care au închis oamenii într-un lagăr. în orice caz, primii nu au fost nici naziștii si nici britanicii în războiul bur (1899-1902). De exemplu, armata americană a închis indieni în lagăre de concentrare, în anul 1838, înainte ca aceștia să fie recolonizati în rezervații. Atât în războiul din Cuba (1868-1898), cât și în războiul herero (1904-1907) existau lagăre corespunzătoare. Dar niciunele dintre acestea nu erau comparabile cu lagărele de exterminare, ale naziștilor.

Regele Cristian al X-lea i-a ferit pe evreii danezi de purtarea unei stele

- Acea amenințare făcută de regele Cristian al X-lea (1870-1947) atunci când evreii danezi au fost obligați să poarte o stea reprezintă doar o parte din adevăr. Guvernul unit danez le-a explicat clar ocupatorilor germani că ei nu vor lua nicio măsură împotriva evreilor. Naziștii au suportat această situație timp de doi ani.Totuși, când ordinul de deportare a evreilor a fost dat în anul 1943, poporul danez a reușit, printr-o acțiune nocturnă și învăluită în ceață, să sprijine fuga în Suedia a 7.000 dintre cei 7.500 de compatrioți evrei.

Despre războiul fulger și îmbogățire

■ în anul 1938, regiunile sudete aparțineau deja imperiului german. Ceea ce se presupunea în anul 1938 a fi reanexat, nu fusese nicicând teritoriu german. Coloniștii germani din munții metaliferi Pădurea Bo-emiei și Riesengebirge fuseseră revendicați de regii Boemiei în Evul Mediu timpuriu. Boemia a fost însă mereu un regat autonom, care era subordonat împăratului „Sfântului

Imperiu Roman” și nu regilor germani; prin urmare, nu a fost parte a Germaniei.

Silesia aparținea Germaniei încă din Evul Mediu

- Ducatele Silesiei din perioada Evului Mediu proveneau din casa regală poloneză, dar interesele culturale și lingvistice erau orientate către imperiul german. Din aceste motive, regele Cazimir cel Mare (1330-1370) i-a predat conducerea lui Carol al V-lea (1316-1378) - totuși, nu în calitatea sa de german, ci de rege al Boemiei. De aceea, Silesia a fost parte a Boemiei până când Frederic cel Mare (1712-1786) a cucerit tara și a supus-o Prusiei.

Războiul-fulger era o strategie germană

II Revista americană „Time" denumea, în anul 1939, sintagma „răz-boi-folger" drept războiul lui Hitler împotriva Poloniei. După ocuparea la fel de rapidă a Franței, Hitler a alimentat mitul aplicării unei strategii speciale de cucerire a țărilor într-o clipită. în realitate, el a fost vizibil uimit de succesul din Franța,

care se baza parțial și pe greșelile aliaților.

Infracțiunile„Jorței de apărare"au fost o excepție

- Și forței de apărare i s-a inoculat mentalitatea că est-europenii ar fi sub condiția de oameni. în septembrie 1941, feldmareșalul Wilhelm Keitel (1882-1946) a dat un ordin conform căruia pentru fiecare soldat omorât să fie uciși 50 până la 100 de civili. Asemenea acțiuni de pedepsire erau duse la capăt. în plus, exista mai mereu o colaborare a forțelor de apărare cu Poliția de Securitate (SIPO) și cu Agenția de Securitate (SD), care realizau acțiunile de exterminare. Așa s-a ajuns la moartea a 3.000.000 de prizonieri de război ruși, prin jefuirea țărilor ocupate și prin blocade de înfometare - ca asediul Leningradului, în care au căzut victime aproximativ 1.000.000 de oameni.

Moartea survenea nerespectării ordinelor

- Istoricii nu au nicio dovadă că au existat cazuri de soldați care erau pedepsiți cu moartea sau erau deportați

în lagăre, dacă nu se supuneau ordinelor superiorilor naziști. Au existat însă amenințări cu moartea, șicane și presiuni psihice și fizice. în general însă, superiorii nu îi constrângeau pe soldații obișnuiți să respecte ordinele, deoarece aceștia se temeau de o încălcare morală. Dimpotrivă, subofițerii sunt cunoscuți pentru acțiunile mortale.

Doar liderii s-au îmbogățit

■ Toate țările cucerite, atât cele din est, cât și cele din vest au'fost jefuite sistematic de Germania, în al Doilea Război Mondial. Soldații plăteau într-adevar pentru tot ce cumpărau, dar mărfurile se devalorizaseră atât de mult încât si bunurile de lux erau ieftine. Doar din Franța au fost trimise de pe front, acasă, milioane de pachete cu unt, carne, parfumuri, bijuterii. Adevăratul profit era încasat de trezorerie. Guvernele țărilor cucerite erau obligate de guvernul german să plătească sume lunare de ordinul milioanelor și, de asemenea, să utilizeze sistematic atât proprietățile evreilor uciși, cât și obiectele de uz casnic și jucăriile copiilor, respectiv să încaseze chirie de la muncitorii forțați să muncească.

Condamnatii la muncă fortată nu primeau salarii

■ Firmele dădeau salarii, însă acestea erau preponderent încasate de statul german. Au existat parțial acțiuni ipocrite ca, de exemplu, administrarea „economiilor" muncitorilor est-europeni. Desigur că firmele profitau, costurile pentru muncitorii siliți fiind mai mici decât cele pentru muncitorii germani. Femeile germane erau însă, în continuare, ținute departe de piața muncii. Dar, datorită unei „legi de întreținere a structurii familiale", multe femei trăiau mult mai bine decât înainte de război.

Despre frica de bombe si un nou J început

Episcopul de Galen a pus capăt eutanasierilor

■ Trei predici împotriva eutanasie-rii, ale episcopului-baron Clemens de Galen (1878-1946), din Münster,la începutul lui august 1941 au

stârnit o indignare și o revoltă în rândul poporului, încât Hitler a ordonat încetarea programului de eutanasiere

și a dizolvat pe 28 august autoritatea în drept. însă, în azilele cu bătrâni și

bolnavi, aceasta se practica în continuare. In special când era nece

sară evacuarea din cauza atacurilor

aeriene erau uciși nu numai debilii mintal, ci si bătrânii si invalizii de război; erau uciși cu injecții, cu pastile și prin privare de hrană. Aceste eutanasieri locale au făcut să piară înjur de 50.000 de oameni. Programul oficial de eutanasiere, dintre anii 1939-1941, a numărat aproximativ 70.000 de victime.

Germania dispunea de o puternică aviație militară

H Jucăria preferată a mareșalului Hermáim Göring (1893-1946) dovedea lipsuri pronunțate. în lupta aeriană împotriva Angliei, majoritatea bombardierelor duceau lipsă de rază de operare. în plus, nu exista o defensivă aeriană. Astfel, aliații puteau să transforme, la rând, orașe germane în ruine.

în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a existat o întrecere pentru obținerea bombei atomice

- Eforturile americane de a dezvolta o bombă atomică proveneau din

teama că Germania le-ar fi putut-o lua înainte forțelor aliate. Cu toate acestea, în anul 1938, Otto Hahn (1879-1968) a descoperit fisiunea nucleară. Totuși, nu a existat nicio întrecere, deoarece eforturile Germaniei în domeniul cercetării armelor nucleare erau ezitante. Abia din anul 1942 dezvoltarea de noi arme convenționale a căpătat prioritate absolută. în prezent, istoricii consideră că Germania nu ar fi avut mijloacele necesare să fabrice arme nucleare în timpul războiului. Americanii au investit totuși 2 miliarde de dolari și munca a aproximativ 300.000 de oameni.

Americanii vroiau de fapt să transforme Germania într-o țară agrară

■ Așa-numitul plan al lui Morgen-thau, elaborat de ministrul de finanțe Henry Morgenthau (1891-1967) în anul 1944, a prevăzut într-adevăr crearea a două state predominant agrare, pe teritoriul german, și internaționalizarea marilor centre industriale. Cu toate acestea, nu era un plan oficial, ci doar o idee a lui Morgenthau, care a fost discutată oficial în S.U.A. doar timp de o lună.

ISTORIE Șl în anul 1948, toți germanii au început cu 40 de mărci în buzunar ■ Pe 20 iunie 1948, fiecare cetățean primea 40 de mărci noi, în schimbul a 60 de mărci vechi. In august au fost din nou schimbate 20 de alte mărci noi, în schimbul a 30 mărci vechi. Cu toate acestea, economiile mai consistente nu s-au dus pe apa sâmbetei. Pentru fiecare 100 de mărci vechi se primeau însă doar 6,5 mărci germane. Datoriile se egalau la rata de 100:10. Bunurile imobiliare, aurul, bijuteriile, antichitățile și firmele și-au păstrat valoarea. în plus, salariile s-au recalculat la paritatea de 1:1, astfel încât cei care câștigau bine au avut în curând în buzunare mai mult de 40 de mărci.

Divizarea Gemaniei s-a produs imediat

■ Granița între cele două state germane a fost ridicată în anul 1951. Au urmat zece ani în care Berlinul a fost un refugiu, până pe 13 august 1961. 2,7 milioane de oameni din Germania de Est au trecut în Vest. Funcționalitatea graniței - existentă până în anul 1989 - a fost garantată prin garduri de sârmă ghimpată și împușcături declanșate automat,

dar și prin aplicarea de pedepse capitale.

Planul Marshall a fost un program de reconstrucție pentru Germania occidentală

■ Planul ministrului de externe american George C. Marshall (1880-1959) a prevăzut suport economic pentru întreaga Europă, în vederea stabilizării continentului zdruncinat de război. S-a solicitat cooperarea U.R.S.S.-ului și a statelor est-europene. Au refuzat însă, deoarece prin planul Marshall se realiza o legătură în sistemul economic de vest sub conducerea S.U.A. în total au participat 15 țări. Germania deținea înjur de 10 procente, cu cele

aproape 1,5 miliarde de dolari din conturile disponibile. Cea mai mare parte a fondurilor a ajuns în Marea Britanie și în Franța. Cel mai mare impuls resimțit de economia germană a fost însă generat de reforma monetară, care era necesară transformării prevăzute prin planul Marshall.

Despre revoluția din octombrie si revolta *9*

din iunie

Bolșevic este un termen rusesc . pentru comunist

- „Bolșevic” înseamnă majoritar. Acest concept a apărut în anul 1903, în cadrul celui de-al doilea congres politic al Partidului Social Democrat Rus. Majoritatea membrilor partidului erau la acea vreme comuniștii lui Lenin (1870-1924) - menșevi-cii moderati erau în minoritate. în anul 1921, bolșevicii i-au exclus din partid pe menșevici. Revoluția din octombrie (a bolșevicilor) nu a fost răspunzătoare nici de îndepărtarea țarului în anul 1917 - acest fapt se întâmplase deja în februarie; răspunzător a fost un guvern provizoriu al menșevicilor. Numele de bolșevic s-a încetățenit pentru comuniștii ruși. A fost însă privit de către bolșevici ca fiind jignitor, astfel că în anul 1952 a fost desființat oficial.

Revoluția din octombrie a avut loc în octombrie

- După calendarul din vest, revoluția din octombrie s-a declanșat pe

7 noiembrie 1917. După calendarul Iulian, încă valabil în Rusia, aceasta începuse deja pe 27 octombrie. Un an mai târziu, în februarie 1918, revoluționarii victorioși au introdus și în Rusia calendarul Gregorian, fără însă să-și redenumească revolta „revoluția din noiembrie”.

Lenin a fost teoreticianul bolșevismului, Stalin a fost tiranul

- Sistemul a fost fondat de Vladimír Ilici Lenin Ulianov (1870-1924), numit pe scurt Lenin. El s-a hotărât, după înlăturarea țarului, să declanșeze revoluția din octombrie împotriva guvernului provizoriu, urmată de un terifiant război civil dc cinci ani, care a făcut multe victime în rândul civililor. Nu doar vechile elite si mensevicii au fost eliminati, ci și mulți civili ucrainieni. Au apărut primele lagăre de

exterminare. în anul 1921, Lenin s-a pronunțat deja împotriva ajutorului umanitar pentru țăranii înfometați din Skinbirs, temându-se de o revoluție.

Stalin nu are legătură cu oțelul și nici Trotzki cu încăpățânarea

- în rusă, „stalin" înseamnă „cel din oțel", iar „trotzki" reprezintă

„cel încăpățânat". înaintea revoluției din anul 1917, bolșevicii - care trebuiau să acționeze în lumea interlopă - obișnuiau să-și atribuie pseudonime sau nume de război. Majoritatea pledau în favoarea lor, ca de exemplu Molotow (ciocanul). Neclar este doar ce exprimă numele lui Lenin. Cel mai probabil face o aluzie la râul Lena și la exilarea sa anterioară în Siberia.

normelor și de reducerea salariilor. De aici s-a dezvoltat o revoltă în tot landul, împotriva guvernului R.D.G.. Cel mai probabil, guvernul ar fi căzut dacă nu ar fi chemat în ajutor tancurile sovietice. în Republica Federală Germană s-a pornit de la ideea că revolta ar fi condus inevitabil la reunificare. Introducerea sărbătorii fusese hotărâtă deja pe 1 iulie 1953.

Piața Roșie este denumită astfel de comuniști

- în rusă, Piața Roșie se numește Krasnaja Ploschschad. „Krasni" însemna pe vremuri nu doar roșu, ci și frumos. Moscova reprezenta piața principală pentru ruși, deci „piața frumoasă". Desigur că interpretarea sintagmei Piața Roșie se potrivește atât comuniștilor, cât și sângelui vărsat acolo.

Data de 17 iunie 1953 avea legătură cu unitatea germană

- Până la reunificare, ziua răscoalei muncitorilor era amintită pe 17 iunie în R.D.G. ca fiind „ziua unității germane". în realitate, grevele din Berlin au fost generate de creșterea

Blocul de state răsăritene era comunist

■ Statele blocului comunist se considerau socialiste. „Socialismul existent, real” trecea drept fază de tranziție în drumul spre comunism. Teoretic, în socialism nu s-ar fi atins înfrângerea totală a contradicțiilor dintre clase, motiv pentru care a fost necesară și o dictatură a proletariatului. în comunism, dictatura respectivă nu ar mai fi fost necesară deoarece toată ostilitatea față de sistem ar fi fost nimicită.

Despre Republica Federală si

re un ifi ca re

Cancelarul federal deține funcția cea mai importantă din stat

■ Cancelarul federal este într-ade-văr cel mai puternic politician al republicii. însă conducătorul statului și reprezentantul de cel mai înalt rang este președintele federal. Chiar președintele Republicii Federale este înaintea cancelarului la întâlnirile de protocol; cancelarul este al treilea reprezentant al statului.

Poporul este suveran într-un sistem democratic

■ In Anglia, parlamentul este considerat suveran. în majoritatea celorlalte democrații, ca și în cea germană, poporul deține puterea. în orice caz, alegerile hotărăsc cine intră în parlament. Prin această alegere, poporul atribuie aproape toate drepturile de suveranitate reprezentanților aleși de ei, până la următoarele alegeri. De aceea, în Germania domnește o formă foarte consecventă a democrației reprezentative, în timp ce în

alte părți, de exemplu, prin referendum se evidențiază și elemente ale democrației directe.

Berlinul de vest era parte a Republicii Federale

■ Statutul Berlinului a fost reglementat în pactul celor patru puteri, din anul 1971, în care s-a stabilit că partea de vest a orașului nu era

parte a Republicii Federale și, de asemenea, că nu putea să participe la conducerea republicii. în timp ce în R.D.G. se vorbea de o „unitate politică independentă” a Berlinului de vest, aici nu se dorea stabilirea unei denumiri. De necontestat era, fără îndoială, că parlamentul german nu avea voie să dea legi pentru Berlinul de vest. Legile federale au fost aplicate abia cu prilejul decretului Camerei Deputaților din Berlin.

Conceptele„german de est"și „german de vest" sunt un produs al schimbării

- în Berlinul de vest, aceste denumiri erau deja utilizate cu mult înaintea reunificării. „German de est” nu juca, în orice caz, un rol atât de important. Dimpotrivă, era foarte

răspândit ca turiștii din Germania Occidentală și din Berlinul de vest, a căror origine era încă limpede observată, să fie etichetați drept „germani de vest”. Mai ales când poziția insulei din Berlin și controlul de la frontieră la intrarea în R.EG. erau încă percepute ca stranii și tulburătoare, aceștia erau catalogați negreșit ca „germani de vest”.

Sediul guvernului german este Berlinul

- Berlinul era capitala Republicii Federale Germane. Oficial, Berlin și Bonn sunt sediul permanent al guvernului, deoarece, de regulă, sediul central al unor Ministere, ca de exemplu, al Apărării, al Agriculturii și al Sănătății se află la Bonn.

Despăgubirea economică a estului german a început în anul 1941

- De-a lungul întregii istorii germane au existat diferențe între est și • vest. A început deja în Franța, unde teritoriile romane din acea vreme aveau un mare avantaj economic și socio-cultural de-a lungul Rinului. De asemenea, în întreg Evul Mediu, prosperitatea și densitatea populației

s-au dezvoltat dinspre vest către est. în Epoca Modernă s-a consolidat în cele din urmă spiritul estic al nobilimii preponderent agrare.

Despre Europa și restul lumii

Bruxelles este sediul U.E.

- U.E. nu are un sediu oficial al guvernului. Cele trei puteri — executivă, legislativă și juridică - au sediul în trei orașe diferite. La Bruxelles se întrunesc Sfatul și Comisia Uniunii Europene. Parlamentul are sediul la Strasbourg. Comisiile Parlamentare se întrunesc la Bruxelles. Tribunalul și Curtea de Conturi se află la Luxemburg, ca și Secretariatul General al Parlamentului.

Limba oficială a U.E. este franceza

- U.E. cuprinde 23 de limbi: daneză, germană, engleză, estonă, finlandeză, franceză, greacă, irlandeză, italiană, letonă, lituaniană, malteză, olandeză, poloneză, portugheză, suedeză, slovacă, slovenă, spaniolă, cehă, ungară, bulgară și română. Ca

limbi de lucru, pe lângă franceză, se utilizează engleza și germana.

Teritoriul Uniunii Europene se află în totalitate în Europa

- O parte a Uniunii Europene nu mai ține de Europa — este cazul Turciei. Departamentele franceze transatlantice aparțin deja de U.E. - Martinique, Guadalupe, Réunion și Guayana, de unde au fost lansate rachetele *Ariane.* sunt și ele reprezentative. In afară de acestea, Cipru și unele insule grecești aparțin geografic de Asia, iar Insulele Canare aparțin de Africa.

Deputății europeni nu au nimic de spus

- Nu este adevărat, dar membrii Parlamentului European au într-adevăr mai puține drepturi (ca, de exemplu, membrii Parlamentului

german). In principiu, Parlamentul European nu poate avea inițiativă proprie, ci poate doar să-și dea consimțământul. Astfel, parlamentarii pot, de exemplu, să voteze membrii Comisiei Europene, care sunt numiți de țările membre. în plus, acordul lor mai este cerut în administrație, dar și la aprobarea tuturor legilor. Inițiativa legilor aparține comisiei și

prima decizie este luată în Consiliul de Miniștri al ministerului aferent țărilor în cauză. Toate încercările de a democratiza mai mult Europa, dând Parlamentului mai multe împuterniciri, au eșuat până acum, guvernele văzându-se obligate să renunțe la putere.

Denumirea actuală a Comunității

Europene este Uniunea Europeană ■ în anul 1967, Comunitățile Europene - CECO, CEE și EURATOM - faceau parte din Comunitatea Europeană. Uniunea Europeană a fost înființată în anul 1992, odată cuTratatul de la Maastricht. Aceasta cuprindea atât Comunitățile Europene, cât și nou înființatele PESC (Politica externă și de securitate comună) și JAI (Cooperarea polițienească și judiciară în materie penală). Ordonanțele au fost emise întotdeauna de către Comunitatea Europeană, numele corect fiind, în consecință, reglementarea Comunității Europene și nu a Uniunii Europene.

Există o Convenție internațională a drepturilor omului

- Există două: Pactul internațional privind drepturile cetățenești

și politice, respectiv Pactul privind drepturile economice, sociale si culturale. Cel de-al doilea cuprinde, de exemplu, salariul minim pe economie, dreptul la un loc de muncă sănătos, educația sindicală si accesul la sistemul de sănătate.

Convetia Internațională a Drepturilor Omului interzice pedeapsa cu moartea

■ Articolul 6 din Pactul privind drepturile cetățenești și politice este valabil în statele în care se aplică pedeapsa cu moartea și restricții clare, cum ar fi, de exemplu, anumite proceduri judecătorești corecte. Peste acestea însă intervine Comisia Drepturilor Omului din cadrul ONU, care interzice pedeapsa cu moartea.

ȘTIINȚELE NATURII ȘI TEHNICĂ

Despre plante și animale

Viețuitoarele sunt fie plante, fie animale

■ Vreme îndelungată, cercetătorii au crezut că această subdiviziune este suficientă. Deși, cu cât se descoperă mai multe secrete ale naturii, cu atât este mai greu ca ființele care nu sunt animale să fie catalogate în domeniul plantelor. Intre timp, s-a renunțat la acest sistem. Vietu-itoarele sunt împărțite în trei grupe, așa-numitele domenii: bacterii, alchene și eucariote. Primele două grupe numără ființe care trăiesc fără nucleu celular propriu-zis, a căror dezvoltare celulară prezintă însă deosebiri structurale. Eucariotele, dimpotrivă, însumează toate ființele vii, cu nucleu celular și cu schelet interior sau exterior.

Ciupercile sunt plante

■ După noua clasificare nu mai sunt. Astfel, eucariotele se împart la rândul lor în 4 grupe diferite: animale, plante, ciuperci și ființe monocelulare. Cele din urmă sunt viețuitoare uni- si uneori multicelulare (algele, de exemplu). Există diferențe substanțiale între ciuperci și plante. De exemplu, ciupercile nu posedă clorofilă sau își fortifică schimbarea celulară cu chitină, ceea ce se întâmplă doar la animale. Există cercetători care cred că ciupercile au fost mai degrabă înrudite cu animalele decât cu plantele.

Lichenii sunt plante

■ Lichenii rezultă din conviețuirea a două organisme: o ciupercă și o algă. Țesutul vizibil al lichenilor este ciuperca. Acesta este robust și se sprijină pe sol. In țesutul vizibil al lichenilor trăiește alga, care întreține fotosinteza și poate produce

substanțe nutritive. Ciuperca trăiește ca parazit pe lângă algă. De aceea, ciuperca poate să absoarbă apa. Prin această simbioză perfect echilibrată, lichenul poate supraviețui în medii în care nicio altă ființă nu se poate dezvolta. Insă, după ce lichenii se stabilesc primii într-o locație, sunt urmați și de alte viețuitoare.

Algele înfloresc din florile algelor

■ Algele nu pot înflori. Se înmulțesc prin divizare, nu prin fecundare. Prin flori de alge se înțelege de fapt o reproducere în masă a algelor. Totuși, atunci când ies la iveală în mediul marin în care trăiesc, printr-un verde mlăștinos, unele alge marine ajută la obținerea unei pete de culoare naturale în apă - ca, de exemplu, *Eug/ena sanguinea* sau *Oscillatoria rubescens,* care „înfloresc" cu un roșu închis.

Bureții constau din țesut mort

■ Bureții *(Spongiae poriferae)* sunt animale. Ceea ce întrebuințăm ca burete de baie reprezintă, în ciuda consistenței sale moi, doar scheletul acestei vietăți marine extrem de primitive. Prin acest schelet, care la alte specii de bureți poate consta și în acid

silicic dur sau în carbonat de calciu, bureții se hrănesc cu plancton și datorită proprietății de filtrare sunt foarte importanți la purificarea apei.

Anemonele sunt flori

■ Anemonele marine sunt un ordin al coralilor, care aparțin, la rândul lor, de clasa plantelor acvatice. Atât daliile de mare și garoafele marine, cât și diverși „nuferi", cum ar fi Erdbeerrose și Schmarotzerrose, sunt la rândul lor diverse specii de anemone.

Castraveții de mare (Holothurioidea) sunt legume

■ Și în acest caz este vorba de animale, cu toate că aceste viețuitoare, care pot atinge 2 m lungime și care zac ca niște șerpi

pe fundul mării, nu par a fi foarte vii. Sunt echino-derme, înrudite cu stelele de mare și cu aricii de mare *(Ecbinoidea),* și se pot chiar deplasa. Observarea acestui fenomen necesită însă răbdare. Nu se deplasează mai mult de 4 m/oră. Este mult mai fascinant atunci când castraveții de mare (holoturiile) sunt atacati. în acel moment eliberezi o ască lipicioasă și albă, așa încât

prădătorii se încurcă, de obicei fără scăpare, în aceste spaghete.

Coralii sunt fosile

■ In cazul coralilor roșii este vorba despre părți ale scheletului unui coral nobil. Aceștia sunt animale, ca de altfel toți coralii. De regulă, corpul are o formă cilindrică și se sprijină în sol cu ajutorul unor picioruțe lamelare. Orificiul superior (esofagul) este înconjurat de tentacule. Pentru a-și proteja corpul fraged, majoritatea coralilor se înconjoară cu un schelet exterior, pe care îl obțin din secreția de carbonat de calciu. Recifele se constituie din colonii nenumărate de corali.

Despre flori și bace

Lalele provin din Olanda

■ Lalele sunt originare din Asia Centrală. De acolo au ajuns în Turcia, unde au fost și botezate, numin-du-se astfel datorită formei lor de turban. In Turcia, laleaua, care nouă ni se pare atât de olandeză, este floarea națională și reprezintă simbolul vieții. în anul 1560, trimisul austriac a adus laleaua de la Constantinopol

la Viena, unde botanistul curții imperiale - Charles de l'Ecluse (numit și Clusius, 1526-1609) - a dezvoltat o pasiune pentru această floare. în anul 1593, când a ajuns ca profesor în Laiden, a luat floarea cu el. în secolul XVII, „mania lalelelor" a cuprins întreaga Europă, pornind din Olanda. Bulbii de lalea au devenit bunuri profitabile și erau comercializați la prețuri foarte mari.

Trandafirii au spini

- Trandafirii au țepi, deoarece excrescențele se află pe exteriorul tulpi-nei și se rup ușor. Dimpotrivă, spinii cresc din interior și se pot îndepărta numai odată cu distrugerea întregii plante. Este, de exemplu, cazul cactușilor, care nu dispun de țepi, ci de ghimpi. Terminologia corectă este întrebuințată în cazul gherghinei, care are într-adevăr spini și nu țepi.

Soarbele sunt otrăvitoare

- Persistă ideea conform căreia boabele scorușului-de-munte *(Sorbus aucuparia)* sau soarbele ar fi otrăvitoare. într-adevăr, atunci când sunt crude au gust amar și strâng mucoasa bucală, ca porumbele. De aceea nici nu pot fi consumate în

cantități mari, căci pot duce chiar la dureri de stomac sau la diaree. Insă, dacă sunt fierte, aceste substanțe sunt distruse și din soarbe rezultă un fel de marmeladă delicioasă și inofensivă. Chiar și după primul îngheț, boabele au un gust dulceag.

Cuisoarele sunt inflorescențele uscate ale unei specii de garoafe

B Cuisoarele (Gewürzelnelken) nu au nimic în comun cu garoafele (N elken). Este vorba într-adevăr de boboci uscați.Totuși, aceștia nu provin din garoafele de grădină, ci din arborele tropical de cuișoare *(Ca-ryophyllus aromatic™}* - o mirtacee care crește în Molukken, Sansibar și Madagascar. In Germania, mugurii aromatici sunt numiți „cuișoare" din cauza codiței ascuțite, din care au crescut cândva garoafele.

Căpșunele sunt boabe

B Căpșunele aparțin categoriei nucilor. Fructele propriu-zise sunt reprezentate de micii sâmburi verzi sau galbeni, care se află în pulpa roșie zemoasă. Aceasta, dimpotrivă, este din punct de vedere botanic doar baza îngoșată a florii. Nici zmeura și nici murele nu sunt boabe cu

adevărat. Deoarece aparțin de categoria fructelor cu sâmbure, ele au un miez mai mare și mai dur.

Hrișcă este o specie de grâu

B Hrișcă nu este o cereală, ci o poligonacee. La fel de puține au în comun carpenul cu păduricele, mesteacănul cu fagul, ciclama sălbatică cu toporașul. Se spune și că cireșele amare nu ar fi cireșe, ci că ar aparține categoriei trandafirilor. Este valabil si în cazul cireșelor dulci. Ambele aparțin speciei *Primus* (prună) și sub-categoriei *Cerasa* (cireașă). In latină» cireașa amară se numește *Prunus cerasus,* iar cireașa dulce se .numește *Prunus avium.* Se deosebesc între ele mai bine decât un măr dulce de unul acru, dar ambele sunt cireșe.

Alunele de pădure sunt nuci

B Atât alunele de pădure, cât și nucile de cocos și migdalele aparțin categoriei fructelor cu sâmbure» cum ar fi piersicile. „Nuca" constituie sâmburele, cum este și cazul piersicii, care are un interior moale» dar otrăvitor din cauza conținutului de acid cianhidric. Pulpa nucii este alb-verzuie și necomestibilă. Aceasta plesnește atunci când nucile se coc și

începe să putrezească. Nici arahidele nu sunt nuci propriu-zise, ci aparțin categoriei leguminoaselor — ca și mazărea și fasolea.

Despre fructe și legume

în limba germană„„Pampelmuse" și „Grapefruit" sunt sinonime

B Ceea ce se vinde în supermar-keturile și în aprozarele europene ca fiind „Pampelmuse" este un grepfrut. „Pampelmuse" sunt însă verzi, nu atât de zemoase precum grepfru-turile și au până la 2 kg. Grepfrutul a fost descoperit la mijlocul secolului XVIII în Barbados și este o încrucișare rezultată pe cale naturală din „Pampelmuse" și portocale. Din încrucișarea grepfrutului cu „Pampelmuse" rezultă pomelo.

Kumquat-ul este o plantă citrică

B Arată ca niște mandarine micuțe, alungite, fiind mai cunoscute și ca portocale pitice. Și denumirea chineză „kin ku ’ înseamnă „portocale aurii”. Cu toate acestea, kumquat-ul nu ține de categoria citricelor, ci

alcătuiește o categorie proprie a plantelor rutacee, fortunella sau plante kumquat, de unde derivă mai multe soiuri. Dar acestea sunt înrudite îndeaproape cu citricele.

Kiwi este denumirea fructului național australian, dar si al unei păsări

B Fructul kiwi provine din China și este desemnat și ca agrișă chinezească. Noua Zeelandă a fost totuși prima țară care, în anul 1940, a altoit si a comercializat kiwiul. Din motive tehnice ce țin de publicitate, fructul a fost numit după pasărea națională a Noii Zeelande - kiwi *(Apteryx sf.)* - cu care se aseamănă datorită aspectului său maroniu și rotund.

Merele au adeseori viermi

B' Viermișorii roz care se găsesc în mere sunt larvele unui fluture - al torcătorului *(Carpocapapomonella).* In prune se găsesc larvele altui fluture din aceeași familie. Când merele astfel atacate nu cad prematur din copac, omizile bine hrănite vor ieși în cele din urmă. Fructele căzute pe jos sunt uneori prada viermilor adevărați, așa cum sunt râmele.

Pepenii galbeni sunt fructe

- Clasificarea pepenilor este cu siguranță de sine-stătătoare. Dacă se pornește de la premisa că tot ceea ce este fruct are gustul dulce, atunci pepenii sunt fructe. Analizându-le însă originea, se constată că sunt înrudite cu castraveții și zuchini (dovlecelul verde) și aparțin familiei cucurbitaceelor, ceea ce îi clasifică drept legume. Definind însă fructul ca produs al unei flori fecundate, în timp ce legumele sunt toate celelalte părți comestibile ale plantei, atunci toată familia cucurbitaceelor trece la fructe și, de asemenea, păstăile și solanaceele cum ar fi ardeiul, roșiile și vinetele. Reventul *(Rheumpalma-turn L.* și

Rheum officinale BaUlon), care este în mod evident o tulpină, rămâne o legumă, în ciuda gustului său dulce.

Cartoful este fructul plantei cartof

- Plantele cultivate pentru rădăcina lor există numai în limba uzuală. Botanic vorbind, fructele cresc întotdeauna deasupra solului și se dezvoltă din florile fecundate ale plantelor. Nu are nicio importanță dacă sunt sau nu comestibile. Morcovii însă sunt rădăcinile plantei

respective, iar cartofii sunt umflături care cresc din vlăstarii înmuguriți.

Mazărea și fasolea au păstăi

- Mazărea și fasolea sunt fructe unicarpelare ale leguminoaselor, deoarece fructele lor cresc în păstăi. Pe de altă parte, cruciferele ca rapița, muștarul și ridichea fac păstăi daca sunt lăsate să se dezvolte suficient timp. Diferența este însă greu de observat de către un necunoscător. Teaca leguminoaselor este rezultatul transformării unei singure cârpele, în timp ce păstaia cruciferelor se dezvoltă din două astfel de cârpele.

Roșiile sunt roșii

- Există roșii galbene, verzi, portocalii, mov, roz și chiar aproape negre. Anumite sortimente deosebit de decorative au chiar striații.

La fel există și porumb albastru, ardei violet, cartofi roșii, galbeni si mov sau morcovi albi. O mare parte a acestei palete coloristice nu oglindește o toana a agricultorului. Dimpotrivă, creșterea modernă a plantelor, care se compune din specii bine vândute, a redus drastic numărul fostelor sortimente colorate. Astfel, roșiile trebuie să **fie**

pe cât posibil de mari, uniforme, rezistente și de un roșu strălucitor. In prezent, cel mai mare succes în rândul consumatorilor îl au roșiile care se apropie cel mai mult de aceste standarde. Celelalte, pur și simplu nu sunt cumpărate.

Despre copac și scoarță

9

Copacii-mamut sunt cei mai vechi copaci din lume

■ Arborii-mamut californieni au peste 100 m înălțime și mai multe mii de ani ca vârstă. Cel mai bătrân arbore-mamut are peste 2.200 de ani, respectiv cel mai uriaș are chiar 3.500 de ani. Mult timp s-a crezut că nu există copaci mai vechi de-atât, până când, în anii *50 ai secolului XX s-a descoperit, în Munții Stân-coși, pinul-cu-barbă, o plantă mai degrabă modestă. „Prometeu" a fost descoperit din greșeală în anul 1964 și avea vârsta de 4.950 de ani. „Ma-tusalem" există încă în California și are 4.770 ani de viață. Acest pin este probabil cea mai veche formă de viață din lume.

Frunzele sunt colorate toamna

■ Dimpotrivă, ele se decolorează. Toamna, frunzele își pierd clorofila — pigmentul verde. Ca urmare, pot fi observați și ceilalți aproximativ 400 de pigmenți. Antocianele și caroti-noidele au în cele din urmă o sansă de a fi observate, colorând frunzele în tonuri de roșu și galben.

Coajă este un alt cuvânt pentru scoarță

■ Coajă este denumirea atribuită de biologi numai pentru partea uscată, exterioară a scoarței. Se desprinde uneori singură de copac sau poate fi îndepărtată ușor. Pluta se obține, de exemplu, din strângerea cojii arborelui de plută la fiecare zece ani. Deoarece copacii cresc în lățime, stratul de scoarță exterior se usucă și cade, în timp ce în interior se formează noi straturi de scoarță.

0 pășune sărăcăcioasă arată sărăcăcios

■ Faptul că o suprafață înverzită este o pășune sărăcăcioasă sau o câmpie mănoasă, nu depinde de densitatea ierbii, ci de cantitatea de

substanțe nutritive care pot fi obținute din

acestea. O pășune sărăcăcioasă duce lipsă de aceste substanțe. Insă cele mai frumoase flori sălbatice cresc în aceste zone, pe când solurile bogate sunt prielnice creșterii ierburilor și păpădiei. Pentru că solurile din Germania sunt în general suprafer-tilizate, pășunile bogate în flori sunt din ce în ce mai rare. încă mai rare și necesitând mai multă protecție sunt pășunile uscate.

La țară există mai multe specii de plante și de animale decât la oraș ■ într-un mediu agrar tratat cu pcsticide supraviețuiesc, de regulă, mai puține plante și animale decât la oraș. Nu numai mistreții ce stau în grădinița din fața casei sunt o dovadă a faptului că în zilele noastre condițiile de viață urbane sunt foarte tentante pentru unele animale. Printre atracțiile urbane se numără oferta variată de alimente, clima blândă și lipsa prădătorilor. De exemplu, cercetătorii au declarat că în centrul orașului clocesc 5 până la 10 specii de păsări, în timp ce pe terenul arabil clocesc doar 3. între 20 si 25 de specii de păsări care clocesc nu preferă doar pădurile cu frunziș divers, ci și parcurile. Drepnea neagră și vânturelul roșu au înlocuit stâncile

abrupte cu zgârie-norii din orașe, iar mistreții și vulpile se bucură de hrana din abundență ce se găsește în coșurile de gunoi. Mierlele sunt des întâlnite în grădini și în parcuri deoarece își reperează mai ușor prada printre gazoanele tunse, decât în sălbăticia cu vegetație înaltă.

Un biotop este un helești

■ Biotopul este un loc în care s-a format o anumită simbioză, care s-a adaptat exclusiv acestui spațiu și care se află în echilibru unele cu altele. Un helești poate fi un biotop, însă numai dacă nu intervine omul, deoarece toate circuitele biologice se reglează de la sine. Nu se poate numi biotop locul în care plantele sunt tăiate, apa este drenată, iar algele sunt curățate pentru a menține echilibrul ecologic.

Numai oamenii și animalele pot face febră

■ Cu ajutorul termometrelor cu infraroșu, cercetătorii americani au descoperit că și plantele pot face febră atunci când duc lipsă de apă sau când le sunt afectate rădăcinile și nu mai pot absorbi suficientă apă. Deficitul de apă poate determina o creștere **a**

temperaturii de până la 5°C, care se poate măsura la nivelul frunzelor.

Despre mamifere și dinozauri

Mamiferele nasc pui vii

■ In afară de cazul în care acestea trăiesc în Australia. Acolo trăiesc ornitorincul *(OrnMorhynchus anati-nus)* și tapirul *(Tapints),* două specii de animale care mai întâi depun ouă și apoi alăptează puii ieșiți din găoace. Tapirul este și un animal marsupial. își clocește ouăle într-un săculeț de pe burtă. Cum ajung să fie depozitate acolo, nu se știe încă. Ca și în cazul marsupialelor, mamiferele care depun ouă sunt un fel de stație „intermediară" în evoluția mamiferelor.

Numai mamiferele aduc pe lume pui vii

■ Nu numai mamiferele, ci și unele specii de rechin, dar și alte feluri de pești și diverse reptile (năpârca, salamandra de foc și salamandra alpină) nasc pui vii. Spre deosebire de mamifere, puii acestora nu se dezvoltă

direct în corpul mamei, hrăniți fiind prin intermediul placentei. Ies însă din ou atunci când încă se află în corpul mamei, iar de născut se nasc vii. în cazul rechinului de nisip este vorba de o perioadă mai lungă de timp între ieșirea puiului din ou și nașterea propriu-zisă, timp în care micii rechini se devorează reciproc până când rămâne doar unul.

Tiranozaurus Rex era cel mai periculos dinozaur

■ Este cert că arăta fioros și că era carnivor. Cercetătorii nu sunt siguri dacă și ucidea sau se hrănea cu mortăciuni. Dantura sa, cu 60 de

dinți, susține teoria că acesta ar fi fost vânător, iar vertebrele mici și corpul nu prea suplu dau de înțeles că-și folosea statura pentru a vâna prăzi mici. Cel mai probabil este că proceda în ambele feluri. De altfel, în anul 1996 s-a descoperit că nu era cel mai mare carnivor din toate timpurile, chiar dacă măsura 10 m în înălțime. Spinozaurus, care trăia în Africa de Nord, atingea și 17 m înălțime. Avea membre puternice cu care își apuca prada și un bot îngust pe care-1 folosea în special la pescuit. Pe uscat însă, era mai degrabă un consumator de mortăciuni

decât un prădător activ. Cele două specii de dinozauri nu s-au întâlnit niciodată, deoarece Tiranozaurus a trăit în America cu 30 de milioane de ani mai târziu.

Dinozaurii au dispărut

■ Dimpotrivă, noile descoperiri indică cum că întregul regn al păsărilor se trage din dinozauri. Strămoșii lor aparțin subcategoriei teropodelor, din care mai fac parte Tiranozaurus Rex și majoritatea celorlaltor carnivore mari. In anul 2005 s-a confirmat apartenența la acest ordin a scheletului unei femele deTiranozaur. Dar nu toate reptilele care au trăit în era dinozaurilor (în urmă cu 215—65 milioane de ani) aparțin supraordinului dinozaurilor. De pildă, nici până în prezent nu s-a dovedit apartenența crocodililor la categoria respectivă.

Nu există al treilea ochi

■ Unele reptile și păsări au un fel de al treilea ochi pe frunte. De fapt, este un punct în care osul craniului este atât de subțire încât permite trecerea luminii, lăsând impresia că aceste animale au un fel de calendar care înregistrează anotimpul curent. Acele rațe cărora li s-a acoperit locul

respectiv cu o pălărie nu au mai știut când să clocească sau când este timpul să se îngrașe pentru iarnă. Percepția timpului le-a fost total bruiată în cadrul acelui experiment.

Dinozaurii au murit cu puțin timp înaintea erei glaciare

- Dar un ou congelat a supraviețuit, și din el a ieșit mai târziu Urmei. Numai copiii pot crede în existența lui Urmei. Dar ideea că dispariția în masă a dinozaurilor a avut loc cu puțin înaintea erei glaciare a prins în rândul fanilor mai vechi ai lui Urmei. De fapt, era dinozaurilor s-a încheiat acum circa 65 de milioane de ani și următoarea eră glaciară a început abia în urmă cu 2 până la 3 milioane de ani. Nici poezia lui Joseph Victor von Scheffels (1826-1866), despre ihtinozaurul cretacic, nu este mai avizată. Dinozaurii au murit oricum la sfârșitul perioadei cretacice, și nu neapărat din cauza condițiilor climaterice de atunci.

Despre tauri și cai

Rosul întărâtă taurii

- Nicio bovină nu poate distinge culoarea roșie. Nici nu este necesar;

totuși, nu se hrăneau cu fragi și cu cireșe. Nu este adevărat nici că fluturarea pânzei roșii întărâtă taurii de coridă. Omul ar reprezenta partea anterioară, în timp ce pelerina ar fi trunchiul. Atacul se declanșează asupra pelerinei, deoarece taurii recunosc acea parte a corpului ca fiind cea mai vulnerabilă.

Hergheliile sunt conduse de armăsar

- Conducătoarea hergheliei este întotdeauna iapa. Armăsarul este apt pentru prăsilă și pentru ocrotirea membrilor hergheliei împotriva animalelor de pradă. Organizarea hergheliei cade însă în seama iepelor.

Pisicilor le place laptele

- Pisicile nu se dau în vânt după lapte. In plus, consumul de lapte nu este benefic, deoarece pisicilor le lipsește o enzimă pentru digestia acestuia și, prin urmare, fac diaree. In schimb adoră smântână, aceasta fiind suportată de stomac.

Caii dorm în picioare

- Caii pot dormi în picioare, însă ei se întind atunci când se simt în

siguranță sau au destul spațiu. Ex-perții hipici precizează că într-o herghelie sau într-un grajd nu toți caii dorm întinși concomitent. Unul, spun ei, stă de veghe, în picioare.

Vulpile fură gâște

- Nicio vulpe, în afară de cazul în care nu este foarte tânără sau foarte flămândă, nu-și va alege ca pradă o gâscă. Pentru aceste delicate animale de pradă, foarte zvelte, gâștele sunt prea mari și prea grele. Vulpile au în medie 40 cm înălțime și cântăresc înjur de 7 kg. De regulă, gâștele nu sunt atât de grele, dar le depășesc cu 30 de cm în înălțime. în plus, au aripi puternice cu care se pot apăra ușor și eficient. Pe de altă parte, vulpile nu se dau în lături de la a ataca un cuibar sau a pune laba pe alte păsări de curte.

Vârsta unui cerb este indicată de numărul de ramificații ale coarnelor

- Această regulă este într-adevăr valabilă în primii ani de viață. La vârsta de un an, cerbului îi cresc primele cornițe care constau din două cucuie; în anul următor, ramificarea

continuă, uneori cu două, alteori cu trei ramuri noi. Coarnele cresc cu fiecare an, dar viteza evoluției și numărul de ramificații sunt determinate de moștenirea genetică și de starea de sănătate a animalului. „Cerbii dominatori", care s-au impus în teritoriu în fața tuturor celorlalți cerbi, sunt atât de epuizați încât sunt nevoiti să cedeze funcția în sezonul următor, iar coarnele li se micșorează.

Căprioarele sunt femele-cerb

- Bambi transmite salutări. Căci, conform scenariului, mama frumosului pui cu pete albe a fost o căprioară. In viața reală, cerbii se împerechează cu cerboaicele și căpriorii cu căprioarele. De altfel, căprioarele nu trăiesc în pădure, ci în crânguri, în luminișuri și în apropierea mlaștinilor. Sunt mari iubitoare de lumină.

Lupii urlă la lună

- Lupii își întind foarte artistic gâtul spre cer atunci când urlă. Asta nu are însă nimic de-a face cu luna. Urletul lupilor servește la ținerea la distanță a dușmanilor și la reîntregirea haitei după o vânătoare. Asta pentru că imaginea de haită

de lupi, care se adună strategic pentru a vâna, nu este adevărată. Doar iarna, când prada este redusă, lupii se adună în grupuri mici pentru **a** putea vâna animale mai mari. Cu oamenii, lupii sunt foarte timizi. Nu s-au înregistrat atacuri în trecut. Chiar și proverbiala „foame de lup" este valabilă doar în situații de excepție. Lupul mănâncă în medie mai puțin de 2 kg pe zi. Dar la fel de bine poate să devoreze și 10 kg de carne dintr-o dată, atunci când este hămesit.

Despre vânătoarea de bivoli si cimitirele de elefanți

Caprele negre au barbă

- Barba caprei - îndrăgitul trofeu al Alpilor - provine, într-adevăr, de la caprele-negre *(Rupicapra rupicapra).* Cu toate acestea, ea nu crește pe bărbie, ci pe spate. Motivul pentru care acest lucru nu sare imediat în ochi, este acela că spectaculoasele trofee atârnate la loc de cinste în cabane sunt realizate din «bărbile» mai multor animale. Pentru un efect spectaculos, barba nu este tunsă, ci

smulsă pentru a câștiga și ultimul milimetru în lungime.

Buffalo Bili vâna bivoli

- In America nu există bivoli *(Bos).* Nici nu au fost exterminati de Buffa-lo Bili și de tovarășii lui. Așa-numi-ții vânători de bivoli vânau de fapt bizoni *(Bison bison),* asemănători cu bivolii, dar neînruditi cu aceștia. Bivoli există în Africa si în Asia. Bizonul american este mai degrabă înrudit cu zimbrul european. De altfel, nici Buffalo Bili nu a fost eroul care s-a considerat a fi. Wilhelm Frederic Cody (1846-1914)

a avut într-adevăr o viață agitată. El călărea cu faimosul Pony-Express, punea capcane și furniza carne de bizon muncitorilor feroviari. Popularitatea și-a obținut-o însă abia după ce a publicat mai multe romane despre presupusele sale aventuri, promo-vându-le în cadrul unui „spectacol ca în Vestul Sălbatic" prin estul Ame-ricii și Europa.

Cămilele depozitează apă în cocoașe

■ De fapt, în cocoașe sunt celule în care se poate depozita grăsime. Asta face posibilă supraviețuirea până la 30 de zile fără hrană. O rezervă de

apă, de peste 100 1, poate fi depozitată în stomac. Este de ajuns pentru numai două săptămâni. Dar și descompunerea grăsimii din cocoașă eliberează apă. Pe lângă tehnica de depozitare specifică cămilei *(Ca-melus* se mai adaugă și faptul că aceasta transpiră doar atunci când temperatura corpului este mai mare de 41 °C. Atunci poate să piardă un sfert din greutate, înainte să se deshidrateze. în situații extreme poate renunța la urinare — ca mijloc de eliminare de lichide.

Elefanții au pielea groasă

■ Cei 2,5 cm de piele par foarte mult, dar, de fapt, pielea elefantului *^E lep bas}* este foarte sensibilă. Sângerează imediat ce sunt înțepați de insecte sau de tăuni. De aceea se freacă cu nămol. De șoareci nu se tem însă. Afirmația a fost forțată, pentru a se potrivi moralei unei fabule care dorea să arate că și cei mari se pot teme de cei mici.

Există cimitire de elefanți

■ S-a descoperit întâmplător o grămadă de oase de elefanți, în-tr-un singur loc. Așa s-a răspândit concepția conform căreia elefanții

aflați pe moarte s-ar retrage în niște locuri prestabilite, așa-numitele cimitire de elefanți. De fapt, acest comportament nu a fost semnalat nici măcar o singură dată. Probabil, cimitirele provin de la animale care au sucombat în

mlaștini. Fie turme întregi s-au cufundat în mlaștini, fie ținutul mlăștinos a atras prin plantele sale fragede elefanții bătrâni, ai căror dinți nu-i mai ajutau.

Animalele cu gâtul lung au mai multe vertebre cervicale decât animalele cu gâtul scurt

■ Nici măcar girafa *(Giraffd)* nu are în gâtul său lung mai multe vertebre decât un șoarece. Sunt șapte, număr standard la aproape toate mamiferele. Leneșul cu trei degete *(Bradypus),* care are nouă vertebre, nu iese în evidență prin lungimea gâtului său. își poate întoarce însă capul foarte mult. Lamantinul *(Trichechus manatus)*^ cu numai șase vertebre este un animal cu gât scurt. La păsări și la reptile, însă, lungimea gâtului este proporțională cu numărul de vertebre.

Hipopotamii (Nilpferde) trăiesc pe Nil

- Asta se întâmpla demult. Deși în urmă cu aproximativ 200 de ani

hipopotamii *(Hippopotamus)* au fos-exterminați de acolo. Nici cai nt: sunt, dar sunt strâns înrudiți cu porcii, motiv pentru care egiptenii i-a^ denumit și porci de râu. Hipopotamii nu prea înoată, ci se plimbă can? cinci minute pe fundul râului. Când ies la suprafață pot răsturna bărcile mici. De restul se ocupă crocodilul-

Despre lei și maimuțe

Doar leii (Panthera leo) au coamă

- Și leoaicele bătrâne care nu mai fac pui pot avea coamă. Pe de altă parte, nu toți masculii au coamâ-Fără aceasta nu au succes la leoaice, care sunt atrase în special de o coama cât mai bogată și cât mai închisă la culoare. Cu toate acestea, leoaicele sunt conducătoarele din umbră ale grupului. Ele hotărăsc unde și când să se vâneze. Masculii participă numai în cazuri de excepție. In orice caz, leoaicele au privilegiul de a se hrăni primele.

Pisicile sălbatice sunt mici, ca și cele domestice

■ Pisicile sălbatice *(Felis silvestru lybica)* pot fi destul de mari. Cea mai

mare este puma *(Fétis concolor),* care are o lungime de 2 m și o greutate de până la 150 kg. Depășește astfel toate felinele mari, cu excepția leului și a tigrului *(Pantera tigris).* Cea mai mică felină mare - pisica marmorată asiatică *(Fetiș marmorata)* — nu are mai mult de 0,5 m. Felinele mici se deosebesc de cele mari prin faptul că nu pot să ragă, ci numai să toarcă. Motiv pentru care o puma care rage este pură ficțiune. Această clasificare tradițională a felinelor reprezintă un subiect de dezbateri aprige. Se poate ca în câțiva ani să fie regândită clasificarea acestora.

Leii sunt regii deșertului

■ Leii nu trăiesc în deșert, ci în savană, sau în cel mai bun caz în zone semideșertice. Nici curajul „regelui animalelor" nu este chiar atât de mare. Leii se dovedesc în circumstanțe reale a fi animale le-neșe și pragmatice. Vânează numai atunci când le este foame și aleg o pradă ușor de prins. De altfel, leii nu există doar în Africa. In timpul erei glaciare au trăit în toată zona sudică a Europei, în Orientul Apropiat și în India. In prezent mai există aproximativ 300 de exemplare de lei asiatici în Parcul Național din

Gujarat (India), precum și unii - se pare - în regiuni izolate ale Iranului. Leii asiatici sunt mai mici si au o > coamă mai puțin pronunțată.

Panterele sunt o specie de feline negre

■ Panterele negre nu sunt feline. Sunt leoparzi cu blană neagră. Intr-o anumită lumină se pot observa pete mai întunecate, specifice leoparzi-lor. Culoarea se moștenește printr-o genă recesivă, astfel încât se poate atribui o origine comună leoparzilor negri și celor cu pete. Leoparzii negri au fost întâlniți doar la înălțimi mari și în pădurea tropicală.

Felinele se tem de apă

■ Majoritatea felinelor fac băi generale, prelungite. Și, de asemenea, vânează pești și alte animale acvatice, atunci când au ocazia. Mai ales tigrul poate să înoate bine. Traversează 100 m de-a lungul râului, cu o bucată uriașă de pradă între dinți. De fapt, majoritatea pisicilor domestice se tem de apă. Dar acestea se trag din felinele americane, care trăiau pe teritoriile uscate ale savanei.

Tigrul siberian trăiește în Siberia

■ Tigrul siberian a dispărut din Si-beria. Reprezentanți ai acestei specii mai trăiesc în regiunea Amur și în China, motiv pentru care astăzi se vorbește des despre tigrul de Amur, care cântărește aproximativ 350 kg și este considerat cea mai mare felină din lume.

Maimuțele se pot agăța cu coada

■ Sunt puține maimuțe care se pot deplasa prin copaci ajutându-se de coadă. Din categoria puținelor maimuțe care-și folosesc coada pe post de a cincea mână fac parte, după cum le arată și numele, maimuțele-agă-țătoare. Dar și maimuțele-capucin, respectiv maimuțele-urlătoare (genul *Alouatta)* dispun de această capacitate. Toate trăiesc în jungla sud-ame-ricană. In schimb, alte maimuțe își folosesc coada - în cazul în care au una - doar pentru a se balansa.

Maimuțele se caută de păduchi

■ Nu este vorba despre căutatul de păduchi atunci când o maimuță îi umblă alteia prin blană. îngrijirea plină de afecțiune a blănii servește drept prim contact între maimuțe.

Prin acest gest, ele își manifestă dorința proprie de a primi afecțiune, se bagă pe sub pielea șefului, încheie alianțe, creează tensiuni etc. Cercetătorii au descoperit o legătură între structura socială a grupului și modul, durata și participanții la un asemenea ritual. De obicei, sunt înlăturate mătreața, alte

mizerii și păduchii, dacă este cazul. Dar nu este nicidecum o regulă ca animalele să fie pline de paraziți.

Despre urși și marsupiale

Urșii polari mănâncă pinguini

■ Probabil că ar face acest lucru dacă le-ar fi serviți, dat fiindcă urșii polari trăiesc numai la polul nord, iar pinguinii sunt de fel din emisfera sudică. Se înțelege că ei nu se pot întâlni în natură niciodată. De altfel, urșii polari nu mănâncă nici foci -în orice caz, nu carne. In schimb, se mulțumesc cu pielea, grăsimea și intestinele. Urșii polari nu sunt mâncati de nimeni. Sunt vânați doar pentru blană, carnea lor fiind prea grasă.

Urșii polari sunt cei mai mari urși

■ Cel mai mare urs si în același timp cel mai mare prădător de uscat este ursul Kodiak, care trăiește în Alaska. Poate ajunge până la 3 m înălțime și cântărește 850 kg. în plus, urșii Kodiak sunt surprinzător de supli și de rapizi pentru niște urși. Urșii polari cântăresc, dacă este cazul, aproximativ 650 kg și pot atinge, de asemenea, o înălțime de 3 m. Aproape tot atât de mare este și ursul brun siberian — Kamtschatka. Dintr-o categorie ușoară face parte, mai degrabă, faimosul Grizzly american, cu o greutate în jur de 350 kg. De altfel, este și singurul urs care nu se poate cățăra.

Urșii spălători își spală hrana

■ Urșii spălători se hrănesc, printre altele, cu raci mici, viermi, melci și larve pe care le prind în ape puțin adânci. Ce au prins este mai întâi atins și mirosit și, în cele din urmă, ingerat. Acest comportament este atât de pregnant încât urșii spălători captivi aruncă hrana în apă și după ce o prind din nou o testează, așa cum procedează în libertate. în principiu însă, urșii spălători sunt omnivori, motiv pentru care se și adaptează atât de bine vieții de oraș.

în Germania, capitala urșilor spălători este Kassel.

Koala sunt ursi

■ Fac parte din categoria animalelor cu marsupiu. Asta înseamnă că sunt mai degrabă înrudiți cu cangurii decât cu ursul brun. Wombatul *(Phascolomis)* este, pe lângă cangur, un văr apropiat al ursulețului. Capul cu urechile mițoase este foarte asemănător la cei doi. în rest însă, Wombatul arată ca un porc blănos. în realitate, este inofensiv, desigur în afara cazului în care mogâldeața de 40 kg nimerește într-o noapte sub ■roțile unei mașini. Din aceeași familie fac parte lupii marsupiali, diavolul tasmanian *{Thylacinus cynocephalus),* pisicile marsupiale, jderul marsupial *(Dasyurus viverrinus^* veverița marsupială, șobolanii și șoarecii marsupiali *(Chironectes minimus)'* precum și tapirul și veverița zburătoare.

Urșii Koala sunt pașnici și leneși

■ Doar în timpul zilei. Cine a ținut deja un Koala în brațe a avut probabil impresia că micii companioni drăgălași, care se strâng atât de iubitori lângă tine, ar fi puțin chercheliți. Este foarte adevărat.

Consumul regulat de frunze de eu-calipt îi amețește pe haioșii ursuleți în timpul zilei. Noaptea însă devin activi, aproximativ 4 ore. Atunci sunt rapizi, descurcăreți și cu ghearele lor ascuțite pot fi chiar periculoși.

Cangurii boxează

■ Numai când sunt special antrenați pentru asta, cum este cazul celebrului cangur din filmul *Mathilda,* Un cangur aflat în libertate lovește cu picioarele atunci când vrea să se apere. Împotriva altor canguri pot folosi chiar și adevărate tehnici de luptă.

Animalele marsupiale există doar în Australia

■ Doar în regiuni izolate ale Australiei și pe unele insule învecinate - cum ar fi Noua Guinee - se pare că marsupialele au putut supraviețui alături de mamiferele superioare. Șoarecilor marsupiali le-a reușit acest

lucru pe teritoriul sud-american. Cel mai mare, oposumul nord-american *(Didelphis virginiand),* a ajuns până în S.U.A. și până în Canada de Sud. Acolo parazitează în voie pe lângă așezările omenești. Acest prădător, destul de agresiv, a cărui lungime poate ajunge până la 0,5 m, produce

uneori sperieturi zdravene. Tot pe seama lor este pusă și smulgerea aripilor păsărilor de curte.-

Toate animalele marsupiale au marsupiu

- La unii șobolani marsupiali, ma-meloanele femelelor sunt înconjurate de un pliu rudimentar al pielii. Până când puii devin independenți și se pot agăța de blana mamei, ei se leagănă liber de mameloane.

Despre jderi și cârtite

Iepurii de câmp și cei de casă sunt înruditi

- Intr-adevăr, iepurii de casă și cei propriu-ziși aparțin aceleiași familii zoologice a iepurilor, dar sunt atât de puțin înrudiți încât nici măcar nu sunt compatibili pentru împerechere. Majoritatea iepurilor de câmp *(Le-pus europaeus)* și de coteț sunt de fapt iepuri de casă. Desigur, din exterior sunt greu de deosebit. Cel mai ușor se pot diferența atunci când sunt tineri sau când aburesc pe masă în farfurie. Iepurii de casă se nasc orbi

și fără blană, și au carnea deschisă la culoare, asemănătoare cu a păsărilor de curte. Iepurii propriu-ziși sosesc gata echipați pe lume. Carnea lor este închisă la culoare, seamănă cu a oricărui alt vânat si este mai scumpă.

Iepurii de casă care înlemnesc în fața șarpelui sunt fraieri

- Ei procedează corect, aceasta fiind și singura soluție de a se salva. Pentru ca șerpii să poată descoperi o posibilă pradă, aceasta trebuie

mai întâi să se distingă de mediul înconjurător prin emisia de căldură și, în al doilea rând, să se miște. Un iepure de casă complet nemișcat nu poate fi detectat de șarpe. De altfel, este suficientă cea mai mică mișcare, și șarpele se orientează și atacă.

Jderilor le place cauciucul

II Jderii *(Gu/o guló)* mănâncă mult, dar de cauciuc nu s-ar atinge de bunăvoie. Când totuși rod fiirtunele de răcire ale unei mașini o fac din alt motiv. Miros marcajele lăsate de alt jder, sunt atâțați și reacționează acolo unde le este cel mai la îndemână, respectiv asupra cauciucurilor mașinii. Asta se întâmplă atunci când mașina

este parcată în sectorul altui jder. Cel mai practic este să se spintece furtunul afectat și să se tragă peste cel nou. Prin materialul dublu nu pot trece dinții jderului. Oricum, un jder în mașină nu reprezintă o problemă.

Cârtitele sunt oarbe

- într-adevăr, cârtitele au vederea foarte slabă. Totuși, nu se poate vorbi despre un handicap, deoarece în tunelele întunecoase de sub pământ acuitatea lor le este suficientă. Chiar și cu ochii lor micuți pot deosebi lumina de întuneric, așa încât ele observă când ajung la suprafață. Sub pământ se descurcă cu ajutorul nasului și al mustăților.

Animalele leneșe sunt cele mai lenese

- Intr-adevăr, animalele leneșe sunt destul de leneșe. încearcă să supraviețuiască consumând cât mai puțină energie. Preferă să nu se deplaseze, metabolismul se desfășoară cu încetinitorul și temperatura corpului este de maxim 33°C.Totuși, urșii Koala dorm cu aproximativ 20 ore mai mult decât animalele leneșe; și leii au parte de aceste momente de odihnă. Cu toate acestea, ambii devin foarte

activi în stare de veghe. Funcții încă și mai reduse ale corpului posedă insectele sau reptilele care hibernează. Este greu așadar să ne pronunțăm

asupra unui câștigător.

Șoarecii sunt cele mai mici mamifere

- Cel mai mic mamifer de pe pământ este chițcanul etrusc. Măsoară doar 1-2 cm la care se adaugă și 2-3 cm de coadă; poate trăi în tunelele râmelor. In ciuda numelui si a aspectului de șoarece, chițcanul nu este șoarece și nici măcar rozător, împreună cu ariciul și cu cârtițele fac parte din categoria insectivorelor.

Nu există vampiri

- Vampirii trăiesc în America de Sud și fac parte din familia liliecilor. Noaptea, asemeni contelui Dracu-la, ei mușcă prada și sug din sânge. Aceștia operează atât de încet, încât victima nici nu se trezește din somn. Cu totul altfel stau lucrurile atunci când vampirul este purtător de boli contagioase - ca, de exemplu, turbare. Conform noilor descoperiri științifice, o enzimă care se găsește în saliva vampirului poate ajuta împotriva atacurilor de apoplexie.

Lemingii se aruncă de-a valma în prăpastie

- Zvonurile despre sinuciderea în grup a lemingilor persistă în continuare, deși această tragedie nu 2 fost observată vreodată de cineva în documentarul Disney - *Sălbăticii albă,* din 1958 - evenimentele at fost puse în scenă în scop artistic Adevărul este că lemingii se înmulțesc exploziv și apoi au loc migrările Desigur, în cadrul acestui proces st poate întâmpla ca întregul grup si cadă de pe o stâncă. Dar aceasta ni reprezintă neapărat sfârșitul. Lemingii pot să înoate. Un flux puternii sau distanțele prea mari le pot f însă fatale.

Despre porumbei și vulturi

Păsările călătoare zboară spre Africa

- Există călători pe distanțe lungi cum este barza, care toamna parcurge peste 10.000 km pentru a ierna îr sudul Africii. în schimb, alte păsăr se îndreaptă spre cel mai apropiat la în care se poate ierna. Pentru pasánk arctice, acest loc este chiar țărmu Mării Nordului. Dar nu tot timpii

se îndreaptă spre sud. Multe păsări cântătoare, est-europene se îndreaptă spre Europa Centrală. Altele se deplasează spre blândul Cornwall sau spre țărmul atlantic vest-european. Rândunicii de mare se pare totuși că i se potrivește mottoul: „drumul în sine este scopul”. Zboară de la Marea Nordului aproape 40.000 km pentru a „ierna” în Antarctica.

Cine hrănește păsările le scapă de înfometare

- De fapt, se poate întâmpla exact invers. Criza de hrană nu are loc în timpul iernii, când este frig, ci primăvara, în perioada înmuguririi. Atunci păsările, care de obicei consumă semințe, au nevoie de insecte și larve pentru creșterea propriilor pui. Insectele sunt însă adesea mai greu de găsit într-o grădină îngrijită, decât semințele. Pițigoii bine îndopați în timpul iernii câștigă în bătălia pe resurse sărăcăcioase din primăvară, în fața păsărilor călătoare epuizate.

Porumbeii voiajori știu întotdeauna drumul înapoi spre casă

- Unui porumbel voiajor îi poate fi perturbată orientarea,

transportându-1 într-o colivie care ecranează câmpul magnetic terestru, deoarece porumbeii voiajori se orientează, de obicei, ca și celelalte păsări călătoare, după câmpul magnetic al Pământului. Se pare că pot identifica oricând un loc în funcție de câmpul magnetic, ca și cum ar avea o hartă în minte. Există teoria că păsările pot vizualiza cu adevărat câmpul magnetic, datorită unei molecule din retină.

Găinile albe fac ouă albe, iar cele maro fac ouă maro

■ Este adevărat că respectiva culoare a ouălor depinde de rasa găinii. Ouăle maro nu sunt mai sănătoase și nici nu reprezintă un indiciu al faptului că sunt ouă de țară, așa cum se crede de obicei. De asemenea, este adevărat că rasele maro de găină fac ouă corespunzătoare culorii lor. In cazul găinilor de crescătorie, culoarea ouălor corespunde adesea cu a penelor. Dar, la urma urmelor, nu există nicio posibilitate, demnă de încredere, de a recunoaște culoarea oului după aspectul unei găini. In acest caz trebuie așteptat până îl depune în cuibar.

Vulturul călugăr (Gănsegeier) mănâncă gâște (Gănse), iar vulturul bărbos (Lămmergeier) mănâncă miei (Lămmer)

■ Vulturii se hrănesc cu mortăciuni, indiferent de la ce animale provin. Dimpotrivă, alte specii de vulturi mănâncă animale vii. Totuși, mieii sunt prea grei pentru un vultur bărbos. Chiar dacă el dispune de o anvergură a aripilor de peste 2,5 m, preferatele lor sunt oasele, pe care le pot digera datorită conținutului ridicat în acid clorhidric din stomacul lor. Totuși, zvonul că uriașul zburător ar fiira miei a contribuit la stârpirea lui din zona Alpilor.

Cea mai mare pasăre răpitoare este condorul

■ Mult timp s-a considerat că numai o elită intelectuală dispunea de informația că nu vulturul, ci condorul sud-american ar fi cea mai mare pasăre răpitoare. Dar, între timp, biologii au constatat că așa-numiții vulturi din Lumea Nouă, printre care se numără și condorul, arată ca niște păsări răpitoare - în realitate, fiind înrudiți cu berzele - motiv pentru care nu se încadrează în clasa vulturilor, ci aparțin de familia

picioroangelor. Asta nu schimbă însă cu nimic faptul că cea mai mare pasăre care poate să zboare este condorul. De altfel, și unele specii de vulturi mari - cum ar fi vulturul bărbos — depășesc în anvergură vulturul comun.

Lebedele pot cânta

■ Renumitul cântec minunat de lebădă, din apropierea morții, nu există-Se bazează pe mitul grecesc al lui Cygnus care, îndurerat de moartea prietenului său, a fost transformat de zei într-o lebădă și cu puțin timp înainte de moartea lui a mai intonat un cântec nobil. Singurele sunete pe care le scot urmașii acestuia, pe moarte sau nu, sunt doar niște șuierături, sâsâieli sau sforăituri scurte. Doar lebăda originară din tundră scoate sunete melodioase, ca de trompetă, emise însă doar în timpul zborului și nu în clipa morții.

Despre pelicani și pinguini

Atunci când sunt în pericol, struții își vâră capul în nisip

■ Bietul struț s-ar sufoca, ceea ce nu reprezintă, cu siguranță, cea mai

bună alternativă. Motivul pentru care struții stau cu capul foarte aproape de sol este că așa pot simți vibrațiile. Pentru a se distanța apoi de dușmani se folosesc de picioare. Struții pot atinge până la 80 km/oră. Când însă trebuie să-și protejeze cuibarul, ei se prefac a fi morți. Se întind peste cuib, trăgându-și chiar și gâtul înăuntru.

Pelicanii își hrănesc puii cu propriul sânge

■ Hrănirea puilor cu propriul sânge din pieptul sfâșiat, în caz de pericol, este un motiv creștin îndrăgit încă din perioada Evului Mediu. Legenda pelicanului, cu cea mai veche versiune din secolul III, este puțin diferită: pelicanul își omora puii deoarece aceștia îi ciuguliseră înainte fața. Regretându-și gestul, își sfâsie o coastă si îsi reînvie micuții. Adevărat este doar faptul că unii pelicani au o pată roșie pe piept, că își hrănesc adeseori progeniturile cu pești predigerați, sângerii și că micuții lacomi îsi izbesc adeseori părinții în față, cu ciocurile.

Pinguinii trăiesc la Polul Sud

■ Dintre cele 18 specii de pinguini, doar 2 (pinguinul imperial și

pinguinul Adeli) clocesc în zona Antarcticii. Celelalte trăiesc în Africa de Sud-Vest, Noua Zeelandă, Australia și pe țărmul de vest al Americii de Sud, până în Peru. Aproape de Ecuator trăiesc pinguinii din Galapagos. Totuși, toate speciile se stabilesc pe țărmurile cu curenți marini reci și bogate în plancton și pești. Habitatul propriu-zis al acestor animale nu este uscatul, ci apa.

Pinguinii sunt păsări

- Așa arată, chiar dacă aripioarele lor se dezvoltă foarte puțin. Totuși, biologii nu pot stabili o înrudire apropiată cu vreo specie de pasăre. Din acest motiv, unii au considerat între timp că pinguinii se trag direct din dinozauri. Alții susțin că strămoșii pinguinilor au derivat încă din era cretacică, deci pe vremea dinozaurilor. O înrudire clară este cu scufundatul și albatrosul. Cele mai vechi fosile de pinguini datează de acum 55 milioane de ani și se aseamănă foarte mult cu dinozaurii.

Mierlele și sturzii sunt păsări diferite

- Mierla este un sturz. Nu este vorba că face parte din familia sturzilor,

ci este chiar un sturz. Au fost numite și sturzi negri, după culoarea penajului. Alți sturzi sunt sturzul cântător și cocoșarul, numit și sturz de iarnă.

Păsările nu observă când le sunt strecurate ouă de cuc

- Ar observa, dacă părinții de cuc nu ar arunca din cuib unul dintre ouăle acelor păsări. Majoritatea păsărilor știu foarte sigur câte ouă au în cuib. Atunci când le este luat unul, depun altul în loc. Desigur că nu le. pot număra, dar se ghidează după senzațiile transmise de penele sensibile de pe piept, în cazul în care s-a schimbat ceva la ouăle de clocit.

Corbii (Rabén) sunt părinți denaturați (Rabeneltern)

- Cât timp cei mici se află în cuib, corbii sunt părinți iubitori. însă atunci când puii trebuie să-și ia zborul, aceștia sunt împinși de păsările mature afară din cuib. Cu toate acestea, nu există niciun indiciu că și-ar fi rupt vreunul gâtul vreodată. De altfel, și alți părinți de animale sunt duri la introducerea copilului în alt mediu de viață. Cine a avut ocazia să vadă cum vidrele își târăsc puii scâncind,

scufundându-i în apă, nu ar mai considera corbul atât de crud.

Pescărușii iubesc frigul

■ Numele de pescăruș (Eisvogel) vine de la culoarea penajului, care are o nuanță albăstruie cu reflexii reci, de gheață (Eis). S-a răspândit în toată Europa, cu excepția Scandinavici de Nord unde este prea frig. Se hrănește cu pești și mici viețuitoare de apă și are nevoie, întreaga iarna, de apele înghețate. Gerul năprasnic înfometează mulți pescăruși, din acest motiv.

Despre muște și țânțari

Liliecii se pot prinde în păr

- Liliecii se orientează după ecouri. Pot să recunoască piedici de la mai puțin de 1 mm și să le înconjoare în zbor. Teama că s-ar putea încurca în părul de om provine din faptul că animalele negre care au o viteză mare s-ar putea împiedica de un obstacol. Cine a văzut un liliac care s-a strecurat într-o cameră, știe cât de inofensive sunt aceste animăluțe.

Efemeridele trăiesc doar o zi

I Muștele efemere, în funcție de specie, petrec până la primii patru ani din viață ca larve în apă. După ce ies din ou năpârlesc în mai puțin de câteva ore sau chiar minute și zboară apoi în căutarea partenerului. Acest zbor ține în general doar câteva zile, uneori chiar câteva ore. Micile zburătoare nu

mănâncă niciodată în acest timp. Nu au cum, deoarece atât gura, cât și intestinele lor sunt atrofiate. Este vorba doar de producerea de noi ouă.

Țânțarii înțeapă

- In Austria și în zona de sud a Germaniei, orice musculiță este considerată a fi țânțar și se crede deseori că toate pot înțepa. Intr-adevăr, țânțarii sunt musculițe, dar nu pot înțepa. Nu au ac, dar au o gură atât de moale încât nu se pot hrăni decât cu lichide. Corpul lor subțire de 4 cm și colorat poate însă să provoace înțepături mai urâte decât cele ale adevăraților țânțari.

Cei cu sânge dulce sunt mai des înțepați

- Țânțarii nu pot mirosi sângele. Au însă un uimitor simț al căldurii.

Pot simți diferențe și de 0,05°C. De aceea nu este nicio problemă să depisteze un sânge cald, delicios, într-o seară de vară. Nu este nicio măiestrie în a-i încadra pe aceia într-o grupă care oferă cea mai precisă imagine termală. în plus, sunt atrași de vaporii de apă și dioxidul de carbon expirat în aer și de anumite arome — acestea sunt, cu siguranță, cele care se găsesc atât în transpirație, cât și în parfumuri. Doar femelele pot înțepa, deoarece au nevoie de o proteină din sânge pentru formarea ouălor. După depozitarea acestora, nu mai înțeapă.

Căpușele cad din copaci

- Căpușele ies din ouă pe pământ și mișună spre vârful de iarbă. Acolo așteaptă o gazdă pe care pot sări. Asta nu înseamnă că gazda poate fi mușcată doar de picioare. Micuțele animale caută pe corpul gazdei un loc propice. De exemplu, se stabilesc cu plăcere sub firele de păr, înainte să muște.

Bărzăunii pot ucide repede

■ „Trei omoară un om, șapte un cal” spune vechea vorbă din popor. Bărzăunii sunt considerați periculoși pentru că sunt atât de mari. Dar, în general, înțepătura lor nu este mai periculoasă

decât cea a unei viespe sau a unei albine. Motivul pentru care lucrul acesta nu este foarte cunoscut este acela că bărzăunii atacă rar. Periculos este numai atunci când cel înțepat este alergic la veninul de bărzăune. Există, de asemenea, mărturii ale unor stări asemănătoare halucinațiilor.

Nu se știe de ce bărzăunii pot zbura ■ După regulile aerodinamicii, bondarii nu pot zbura. Ce bine că bondarii nu știu asta! Așa sună o cunoscută perlă de înțelepciune. Până în anii ‘90, cercetătorilor nu le-a fost clar mecanismul de zbor al bondarilor și al multor altor insecte. în anul 1996, cercetătorii de la Universitatea Cambridge au dat de cap misterului, cu ajutorul experimentelor cu molii în tunelul aerodinamic. Animalele nu-si mișcă aripile doar de sus în jos, ci după un algoritm complex, în urma căruia rezultă o spirală ce-i conferă insectei impulsul indispensabil zborului.

Despre păianjeni și gândaci

Fluturii au aripi sensibile

■ Se spune că la cea mai mică atingere a aripilor, fluturii nu mai pot

zbura. Totuși, nu este adevărat. Prinsul între palmele deschise nu rănește animalele. Chiar și după mici răni, de exemplu în urma atacurilor unor păsări, fluturii mai pot zbura. Dar, desigur, aceștia nu trebuie tratați grosolan.

Mușcătura păianjenului uriaș *(Avicularia mygale)* este mortală

■ Păianjenii uriași sunt chiar înfiorători cu picioarele lor groase și păroase, putând atinge până la 30 cm în deschidere. Dar nu sunt tocmai periculoși. Nu sunt agresivi, iar mușcătura lor este departe de a fi mortală. Nu este însă adevărat nici că este mai puțin dăunătoare decât înțepătura de albine, cum se crede uneori. Există specii asiatice ale căror mușcături produc crampe musculare și amețeală. Corespondentul european al păianjenului uriaș este tarantula. Mușcătura acesteia poate genera paralizie ușoară, dar nu nebunie, așa cum s-a crezut mai demult, când tarantulele erau responsabile pentru streche - de unde a și primit numele una dintre specii. Tarantula și păianjenul uriaș nu sunt foarte înrudite, dar sunt frecvent asemănate. Confuzia vine de emigranții italieni, care au numit tarantulă această

specie necunoscută de păianjen. De aceea, și în engleză, termenul greșit „tarantula” s-a impus.

Urechelnițele intră în urechi

■ Din cauza numelui lor se crede că urechelnițele pătrund în organul auditiv, urmând ca în cazul cel mai sinistru să penetreze timpanul și să-și depună ouăle pe creier. Urechelnițele — vietăți de simbioză - inofensive și chiar folositoare, se, hrănesc cu resturi de plante sau cu mici insecte. Ele

sunt tot insecte si nu viermi. Numele lor vine de la partea din spate care are formă de pavilion al urechii. Deoarece sunt vietăți nocturne, nu putem exclude posibilitatea ca vreuna să se fi rătăcit cândva într-o ureche umană.

Furnicile sunt mereu harnice

- Furnicile muncesc numai o cincime din viața lor. Nici nu au un motiv să fie tot timpul harnice. în primul rând, hrana lor - care se compune din larve de insecte, miere, fructe și mortăciuni - este foarte consistentă și, de aceea, nu trebuie să strângă provizii prea mari. în al doilea rând, în furnicar există o împărțire a sarcinilor. Unele păzesc furnicarul, altele

caută hrană, altele hrănesc larvele si regina. Datorită faptului că într-un furnicar trăiesc milioane de furnici lucrătoare, pare un du-te vino înfrigurat chiar și atunci când doar 20% dintre ele sunt la datorie.

Vârsta buburuzelor este dată de numărul punctelor

- Numărul punctelor de pe aripile buburuzelor nu are de-a face cu vârsta, ci cu specia de care aparțin, în Germania există 80 de specii, printre care cele cu 7 și 2 puncte, care au puncte negre pe aripile roșii. Există însă și buburuze cu 13, 14 și 15 puncte, dar și o specie cu aripi galbene, împodobite cu 22 de punctișoare negre.

Miriapozii au 1000 de picioare

- Nu chiar. Dar au înjur de 200 de perechi de picioare, care înseamnă totuși 400 de picioare. Recordul ar fi de 350 de perechi. Miriapozii se nasc cu puține perechi de picioare - de obicei, trei. Celelalte perechi cresc la năpârlire. De grupa miriapozilor aparțin și insectele cu puține picioare, animale micuțe care au doar 9 perechi de picioare.

Miriapozii sunt insecte

■ Nu tot ce este mic și mișună este o insectă. Faptul că păianjenii - cu cele 8 picioare ale lor - formează o' clasă aparte (arahnidele) este destul de cunoscut. Mai puțin cunoscut este faptul că și căpușele, moliile și scorpionii aparțin aceleiași grupe. Dimpotrivă, miriapozii formează, la rândul lor, o clasă în sine - cea a miriapodelor. Pe de altă parte, cârcâ-iacul, cu cele 14 picioare, este înrudit cu *Scampi,* fiind crustaceu.

Despre șerpi și crocodili

Cine atinge o broască râioasă face râie

■ Multe broaște râioase, atunci când se simt amenințate, pot să elibereze o secreție care duce la o ușoară usturime a pielii. Râie nu se poate face nici măcar în cazul în care broasca are un aspect râios. Râia este . cauzată de viruși, care se transmit de la om la om. Cauzele medicale ale râiei sunt cu totul altele.

Crocodilii plâng după ce mănîncă

■ Exisă legenda care spune că, după ' devorarea prăzii, aceste reptile varsă

lacrimi din falsă credință — așa-nu-mitele lacrimi de crocodil. într-ade-văr, câteodată curg lacrimi sărate din ochii lor, dar nu după ce mănâncă, ci mai degrabă înainte. Nu sunt nici măcar lacrimi de bucurie. Crocodilii plâng la efort, de exemplu atunci când trebuie să deschidă larg gura, dar și când depun ouă.

în America trăiesc aligatori, iar pe celelalte continente trăiesc crocodili

■ Aligatorii și caimanii sunt o familie din ordinul crocodililor. Crocodilii adevărați se deosebesc prin caninul de pe maxilarul inferior, care se poate observa și atunci când are botul închis. în afară de aceasta, aligatorii au un ritm al vieții moderat, și de aceea trăiesc mai mult decât crocodilii. Din nouă aligatori, opt trăiesc în America și unul

în China. Crocodilii adevărați sunt șiîn America: crocodilul cubanez, crocodilul de Orinoko, crocodilul american și crocodilul-cu-cocoașă.

Șerpii de casă (Blindschleichen) sunt orbi (blind)

■ Șerpii de casă pot vedea foarte bine. Denumirea de șerpi orbi

provine din germana veche „plint-slicho" (șerpi orbitori) și le-a fost dată din cauza pielii lor cu sclipiri metalice. De altfel, nici nu sunt vipere, așa cum se presupune uneori. In cazul șerpilor de casă este vorba de șopârle (Lacertan) inofensive și timide, fără picioare. Pentru că în meniul lor se află si limacsii dăunători, ar trebui tratați cu grijă. Este relativ inofensiv; însă, atunci când unui șarpe orb i se taie coada și se mai zbate un timp, acesta este un truc pentru a-i păcăli pe prădători. Coada se regenerează repede.

Broaștele nu sunt vestitoarele ploii ■ Bietele broaște au căzut în dizgrație. Prin comportament, ele pot da informații cu privire la evoluția meteorologică. Când urmează vreme frumoasă și uscată, muștele și țânțarii cu care se hrănesc broaștele nu mai zboară deasupra solului, ci se ridică pe frunze și în copaci. Broaștele trebuie deci să se cațere după ele. Evident că sistemul funcționează odată ce broasca este captivă într-un borcan. La rândunici se observă chiar mai bine decât la broaște. Insectele cu care se hrănesc se găsesc pe vreme frumoasă în straturile superioare ale atmosferei, vremea

urâtă aducându-le însă aproape de sol. Deci zborul aproape de sol al rândunelelor indică ploaia.

Vipera cruce *(Vipera berus)* este singurul șarpe otrăvitor din Germania

■ Mai este și Jura (Aspiviper). Ca și în cazul viperei-cu-cruce, ea poate fi periculoasă pentru copii, dar nu pentru adulți. în Germania nu au fost semnalate cazuri mortale. Dar nu se poate ști câtă otravă are șarpele în rezervor, la un moment dat. Motivul pentru care vipera din munții Jura este prea puțin cunoscută, este că acești șerpi se găsesc doar la marginea sud-estică a Pădurii Negre. în plus, Germania face parte dintre teritoriile din lume cu cei mai puțini șerpi. în majoritatea

celorlalte regiuni, teama instinctivă de șerpi, care la nemți nu-și are rostul, poate salva vieți omenești.

Cameleonii își schimbă culoarea în funcție de mediu

- Cameleonii chiar își schimbă culoarea, dar asta nu are legătură cu mediul înconjurător. Motivele sunt teama, căldura sau frigul. Chiar și

intensitatea luminii are o influență asupra culorii adoptate de cameleon. Există totuși, în general, o scală a culorilor - de la verde până la maro -pe care pielea cameleonului le poate lua, desigur, fără să dea naștere unui prost camuflaj. Cameleonii care vor să intimideze sunt gri și arată suspicios de agresivi, fiind cei care vor să bată la ochi. Noaptea, animalele respective sunt de obicei strălucitoare, deci în niciun caz nu sunt bine camuflate.

Despre viermi și Pești

Când un vierme este rupt în două trăiesc ambele părți

■ Pentru a se regenera, viermele de ploaie apelează la un ganglion care se află în capul lui. Asta înseamnă că numai respectivei părți îi poate crește o nouă coadă. însă, nici nu trebuie să fie prea scurt. Experții consideră că ar fi necesare aproximativ 40 de segmente pentru ca restul să se regenereze. Partea lipsită de cap își găsește însă sfârșitul. Dacă, dimpotrivă, viermele își perde doar „nasul” din ganglionii respectivi, în mod logic se

regenerează cealaltă parte, niciodată însă amândouă. Doar viermii mai puțin complecși ca structură, cum este messostom *(TurM/arioa),* își pot regenera ambele părți tăiate ale corpului, rezultând astfel doi viermi noi, independenți.

Cariile sunt viermi

- Cariile *(Anobium petimax)* sunt larvele gândacului comun și aparțin ordinului Cleoptera. Dacă sunt privite de aproape, se pot observa niște picioruțe ciunte. Cariile adoră lemnul din spațiile reci și

umede, lasă în urmă rumegușul tipic și trăiesc până la opt ani ca larve. Gândăceii ieșiți din larve pot zbura și astfel își pot căuta un nou domiciliu, unde își vor depune ouăle. Rosul în lemn al adulților era interpretat înainte ca o înștiințare a morții lor apropiate. Majoritatea gândacilor au însă alt ^{SC0}P> găsirea unui partener pentru reproducere.

în scoicile mari se poate auzi marea

■ Zgomotul îndepărtat care este perceput când scoica se aduce lângă ureche, nu este eliberat de scoici, ci de melcii de mare care au o cochilie mare și întortocheată. De la celelalte

nu se aude zgomotul valurilor când se sparg de stânci, ci zgomotul propriului sânge din urechi. Pereții lu-cioși propagă ecoul sunetului.

Balenele aruncă fântâni de apă în aer

■ Balenele elimină aerul folosit după scufundare, prin orificiile nazale de pe frunte. Aerul respectiv este bine încălzit în timpul scufundării și condensează imediat ce intră în contact cu aerul rece.

Peștii respiră mereu prin branhii

■ Există și specia de pești cu plămâni. Aceste ființe, foarte vechi ca evoluție, sunt destul de numeroase și trăiesc pe țărmurile sud-anierica-ne, africane și australiene. Acestea trebuie întotdeauna să ajungă la suprafața apei, altfel se înecă. Unele specii au branhii — totuși, acestea servesc în principal la eliminarea bioxidului de carbon.

Tot mai multi oameni sunt mâncati de rechini

■ In fiecare an sunt înregistrate în jur de 100 de atacuri ale rechinilor

asupra oamenilor, dintre care aproximativ 10% sunt mortale. Victimele nu sunt sfâșiate, ci mor în urma hemoragiei, în lipsa ajutorului medical. Rechinii se retrag de obicei după primul atac și așteaptă până ce victima

este slăbită de pierderea de sânge. Tot atât de puține șanse de scăpare oferă și rechinul comun, motiv pentru care se află în fruntea listei rechinilor periculoși, declasând rechinul alb și rechinul-tigru. Se întâlnește și în fluvii, cum este Amazonul, deoarece apele dulci îl curăță de paraziți. Chiar și în lacul Nicaragua s-a format o populație de astfel de rechini.

Piranha sunt foarte periculoși

■ Unele specii de piranha sunt vegetarieni. Doar trei până la patru specii reprezintă o amenințare pentru oameni, în special, piranha roșu. Aceste specii atacă îndeosebi corpuri însângerate și care se zbat. Majoritatea locuitorilor din zona Amazonului nu se tem de piranha din apele curgătoare, dar evită să înoate vara în afluenții secați ai râurilor. Un grup flămând dc piranha, care este „prins" în asemenea ape, poate deveni extrem de agresiv și poate confirma închipuirea horror a

transformării prăzii într-un schelet, într-o fracțiune de secundă. Pe de altă parte, și piranha reprezintă o delicatesă pentru oameni.

Flagelatele *(Flagellata)* au mulți ochi

■ De fapt, nu au deloc ochi. Flagelatele sunt viețuitoare foarte simple, care se compun din puține celule și care trăiesc în apă. Unele dintre aceste celule pot intercepta lumina și pot transmite această informație la creier, printr-un nerv. Asemenea celule stau la baza evoluției ochilor.

Despre primate și oameni

Omul nu se trage din maimuță

■ Corect spus este că omul nu se trage din nicio maimuță care trăiește în prezent. Cu cimpanzeii și cu maimuța-capucin *{Ce bus capucin)* împărtășim doar strămoși comuni. Dar aceia nu pot fi numiți altfel decât maimuțe, iar biologia face asta în mod implicit. Ea împarte regnul primatelor în maimuțe de mediu umed si de uscat. O

subclasă a maimuțelor de uscat o reprezintă maimuțele propriu-zise. Acestea sunt, la rândul lor, clasate în maimuțele din Lumea Nouă și cele din Lumea Veche. Maimuțele din Lumea Veche, care nu au coadă, formează familia umanoidelor, de care aparțin și cei mai micuți giboni și cele mai mari maimuțe antropomorfe, care se împart la rândul lor în specii de urangutan, gorilă, cimpanzeu și om.

Dintre toate animalele, oamenii sunt înrudiți numai cu maimuțele

* >

■ Se știe că maimuțele sunt ascendentele noastre. Dar care ar fi următoarea legătură? Oricum ar fi, toate par a fi foarte îndepărtate. Câinii, poate? Sau urșii? Dc fapt, șobolanii și iepurii de casă nc sunt cei mai apropiați. Primatele aparțin atât de rozătoare, cât și de speciile de iepuri care aparțin de o grupă numită „Euarchontoglires"—unul dintre ordinele superioare ale mamiferelor. Cine ne este cel mai apropiat nu se poate spune însă cu certitudine. Unii cercetători consideră că ar fi tupaia *{Tupaiidae),* alții pledează pentru veverița-zburătoare, care există în Asia de sud-est și în Rlipine. Aceasta arată ca o încrucișare între jder și

liliac, stă exclusiv în copaci și poate plana 100 m.

Oamenii inteligent! au un creier mare

H Nu ține de mărime, ci de structură. Astfel, creierul oamenilor este mai mic decât la unele animale, dar are o construcție mult mai complexă datorită specializării structurale în trunchi cerebral. Pentru funcționarea creierului uman este indispensabilă o rețea densă de neuroni care mijlocesc activitatea cerebrală. Demența atrofiază deseori aceste legături. De asemenea, o alimentație defectuoasă în copilărie poate duce la contacte slabe între neuroni și, prin aceasta, la o inteligență redusă. Mărimea creierului nu are ni-cio influență asupra I.Q^-ului.

Folosim doar 10% din capacitatea creierului

■ Această teorie se bazează pe experimente anatomice din secolul XVIII. în cadrul acestora s-a constatat că îndepărtarea unei părți mari din creierul unui animal nu avea mari consecințe. Chiar si la oamenii cu leziuni pe creier, sarcinile ce sunt într-o mare măsură cunoscute pot fi

preluate de o altă parte a creierului. La bebeluși, acest lucru este posibil într-un perimetru uimitor. Cu ajutorul instrumentelor de măsură se poate aprecia când și care părți ale creierului sunt active, asta demonstrând că, într-adevăr, există centri importanți, dar și că restul creierului este utilizat.

Creierul bărbaților si femeilor este la fel

■ Luat separat, creierul bărbatului este într-adevăr cu 15% mai greu decât cel al femeilor, constatare care îsi schimbă însă valoarea atunci când greutatea creierului se analizează în raport cu masa corporală. Rețeaua neuronală din creierul femeii este mai densă. De asemenea, în diversele procese de gândire, ambele emisfere sunt solicitate oarecum echilibrat, ceea ce nu este cazul la bărbați.

Fetele sunt mai slabe la matematică decât băieții

■ După ce mult timp nu s-a vrut să se știe nimic despre constituția diferită a bărbatului și a femeii, s-a impus totuși, între timp, convingerea că această diferențiere există. Astfel,

fetele sunt în medie mai bune la testările orale, în timp ce băieții dau rezultate mai bune la disciplinele tehnice. însă, în cazul matematicii trebuie făcută o diferențiere. Dacă vorbim de capacitatea de reprezentare în spațiu și de concluzii matematice, băieții se dovedesc a fi mai competenți. Pe de altă parte, fetele calculează mai bine.

Despre bebeluși și sarcină

Gemenii nu pot avea doi tați diferiti

■ în anul 1996 au venit pe lume, în Anglia, doi gemeni dintre care unul avea tenul închis la culoare și celălalt tenul deschis. Fuseseră concepuți la un interval de câteva zile. între timp s-au înregistrat în lume 5 cazuri de gemeni bivitelini, ai căror tați erau diferiți. Pentru ca acest lucru să fie posibil, diferența între cele două procreări nu trebuie să depășească 4 săptămâni.

Gemenii univitelini au întotdeauna același sex

- Gemenii univitelini au, de regulă, moșteniri genetice identice, spre

deosebire de gemenii bivitelini care nu se aseamănă mai mult decât doi frați. Nici gemenii bivitelini nu se aseamănă întotdeauna în întregime. De exemplu, au amprente diferite. Totuși, de obicei este vorba ori de doi băieți, ori de două fete. Dar în 3 cazuri, cercetătorii au putut demonstra că frații și surorile provin din același ou. Ori s-a pierdut un cromozom Y la divizare, astfel încât în locul unui băiat a rezultat o fată cu un singur cromozom X (Sindromul Turner), ori gemenii au luat naștere dintr-o celulă cu două nuclee, caz rar întâlnit, și de aceea nu rezultă gemeni asemănători.

Femeile nu pot rămâne însărcinate în timpul ciclului menstrual

- Această afirmație este în permanență infirmată de exemple viL Totuși, este mai mult decât o poveste de adormit copiii. în timpul ciclului menstrual, corpul feminin produce aproximativ jumătate de an hormonul prolactină, care nu poate avea ca efect doar scăderea libidoului, ci și procrearea. Dar accentul cade pe „poate”. Cu cât sarcina este mai înaintată și cu cât pauzele între cicluri sunt mai mari, cu atât este produsă mai puțină prolactină.

Toți bebelușii se nasc cu ochi albaștri

■ Este adevărat numai în cazul bebelușilor cu tenul deschis la culoare. De obicei, cei cu un ten închis au ochii negri încă de la naștere. Motivul pentru care irisul bebelușilor blonzi pare albastru la început este că încă mai există o cantitate infimă de melanină. Dacă se înmulțește numărul pigmenților în

primele luni, ochii pot deveni cenușii, verzi sau căprui. Toate culorile se bazează însă pe același pigment. Diferitele nuanțe provin din numărul pigmenților și din felul în care se reflectă lumina.

Femeile nu pot rămâne însărcinate în timpul menstruației

- Nu a fost pe deplin demonstrat cât timp supraviețuiesc spermatozoizii în uter și în trompele uterine. Se spune că între 5 până la 7 zile. în timpul unui ciclu normal, eliminarea ovulului are loc între ziua a 12-a și a 16-a. Femeile care au rămas însărcinate în a 3-a sau a 4-a zi a ciclului sunt foarte puține, în timp ce copiii creați în a 6-a zi a ciclului sunt mai frecventi.

Sânul este pieptul femeilor

- Cine citește operele marilor clasici știe că nu este așa. Și bărbații folosesc adesea expresii precum: „a băga ceva în sân", „ca-n sânul lui Avraam", însă, și în cazul femeilor, sânul denumește acea parte a corpului din zona toracică superioară. Expresia își are originea în secolul XIX, când cuvântul „piept" era considerat vulgar și a fost înlocuit cu eufemismul „sân".

Bărbații nu pot face cancer la sân

- Și bărbații au glande mamare și pot face cancer. Reprezintă însă numai 1% din bolnavii de cancer la sân. Cu toate acestea, în Germania se înregistrează aproximativ 500 de cazuri pe an. Motivele sunt dereglările hormonale.

Despre piele și păr

- Pielea închisă la culoare este o adaptare la radiația solară puternică. Lucrurile stau exact pe dos. Pielea deschisă la culoare este o adaptare la razele solare slabe. Omenirea s-a dezvoltat în zone foarte calde. Abia când oamenii au migrat spre ținuturi cum este Europa, lipsa pigmenților

pielii a devenit un avantaj de adaptare, deoarece oamenii cu tenul deschis puteau produce mai multă vitamină D în prezența luminii solare, dar nu mai trebuiau să se teamă de razele ultraviolete, dăunătoare sănătății.

Intoleranta la lactoză este un defect

- Intoleranța la lactoză este perfect normală la adultii din Africa si din Asia. Dimpotrivă, europenii suportă laptele și la maturitate. Și asta are din nou de-a face cu producerea de vitamină D. Pe lângă lumina soarelui, și laptele este o bună sursă de vitamina D. Și în acest caz, oamenii care nu dispuneau de intoleranță naturală au avut un avantaj de adaptare pe continentul european mai rece. Intoleranța la lactoză se bazează pe o producție scăzută de lactoză care intră în componența lactinei. Se poate vorbi, într-adevăr, despre un defect în cazul în care lactoza este secretată în cantitate insuficientă încă din timpul celei mai fragede perioade din viață, ceea ce poate duce la afecțiuni cerebrale permanente, dacă nu este diagnosticată timpuriu.

Respirația prin piele este vitală

- James Bond este de vină. în filmul „Goldfinger”a găsit o explicație

uluitoare pentru moartea frumoase Jill Mastec, care ar fi pierit fiind tras-în foiță de aur, astfel pielea încetau* să mai respire. Echipa de montaj í crezut pe cuvânt teza elaborată de e înșiși. Doctorii au trebuit să supra vegheze filmările, iar actrița Shirle; Eaton nu a fost acoperită în întregi me în aur, așa cum părea în film. D« fapt, asimilăm doar un procent di aer prin piele - o cantitate neglijabi lă. O astfel de obturare a porilor prii aurire poate avea drept consecint însă creșterea temperaturii.

Unghiile și părul mai cresc puțin după moarte

- Un mort este un mort și niciur „mecanism de urgență” nu mai per mite creșterea în continuare a uno părți ale corpului. Impresia că pansau unghiile unui cadavru au mz crescut după moarte provine dk faptul că pielea se usucă și se retrage iar degetele de la mâini și de la

picioare lasă la iveală, deodată, unghi lungi. Și pe chip pare să fi crescut € barbă scurtă.

Pielea se încrețește după baie

- Apa caldă înmoaie pielea. Aceasta nu se încrețește, ci se întinde

devenind astfel aproape prea mare pentru corpul pe care-1 învelește. Așa se ajunge la încrețituri care însă dispar atunci când pielea se usucă. Baia fierbinte, îndelungată, extrage din piele și elemente vitale, astfel încât este recomandată o hidratare cu creme grase a „pielii încrețite", după baie.

Părul omului încărunțește la bătrânețe

- Părul cărunt nu există, chiar dacă așa pare. Odată cu înaintarea în vârstă, părul conține din ce în ce mai puțin pigment de colorare. Acest amestec dintre culoare și alb pare a fi sur. în locul pigmentului, deseori este depozitat aer în scalp, care duce la un păr alb, strălucitor. Toate culorile părului sunt compuse doar din doi pigmenți: eumelanina - închisă la culoare — și feomenalina - deschisă la culoare.

Părul alb poate apărea dintr-o dată

- Această legendă a fost cultivată cu drag de autorii de thriller-e - însă, în realitate, niciun păr nu a albit în urma unui șoc. Ar fi posibil doar dacă părul ar avea celule nervoase, ceea ce nu este cazul. Albirea se

poate produce numai treptat, de la rădăcină. Există cazuri de cădere a părului datorită bolilor psihosomatice care afectează preponderent purtătorii de pigment. Cine suferă de această boală poate să încărunțească relativ repede așa încât, dintr-o dată, el nu mai are pe scalp decât podoaba capilară cenușie.

Despre teorie și practică

Teorema lui Pitagora îi aparține lui Pitagora

- Aceasta a fost formulată de matematicianul din Antichitate, Euclid (circa 365-300 î.Hr.). Probabil că a formulat-o și Pitagora (570-500 î.Hr.), întrucât celebrul matematician nu era modest. Și-a adunat un grup de învățăcei. Cert este că celebra teoremă a lui Pitagora (într-un triunghi dreptunghic suma pătratelor catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei) a fost emisă în Babilon și pusă în practică de topografii egipteni, în urmă cu peste 1000 de ani. Intr-adevăr, Pitagora a fost primul care a demonstrat-o matematic.

Femeilor li s-a permis să studieze abia la sfârșitul secolului XIX

■ Dorothea Christiane Erxleben (1715-1762) reușise deja în secolul XVIII să obțină primul titlu de doctor în Germania. Fiică de doctor, aceasta a practicat mult timp în Quedlinburg, fără să dețină o atestare științifică, și era șicanată de colegii ei de sex masculin. Din acest motiv, s-a adresat lui Frederic cel Mare (1712-1786) care a intervenit pe lângă Universitatea Halle, pentru a o admite la promoție. După nașterea celui de-al patrulea copil, în anul 1754, ea și-a absolvit doctoratul. Mai târziu, după nici 100 de ani, în 1849, a fost înființat primul colegiu de fete în cadrul Universității din Londra. în Germania, universitățile au început să accepte femei abia la sfârșitul secolului XIX.

Radioactivitatea este o consecință a exploatării energiei atomice

- Există și radioactivitate naturală. Aceasta apare atunci când nucleii atomici instabili se descompun și degajă energie. Radiațiile naturale cărora le este expus omul provin din ultravioletele cosmice si din radon - care s-a format la nașterea

Universului și care radiază încă. Acesta se găsește practic peste tot, în aer și în apă. Cele mai mari cantități se găsesc însă în minerale și pot fi eliberate odată cu dezintegrarea lor.

Tezele elaborate de științele naturii pot fi verificate

- Pot fi doar susținute sau infirmate. Orice test sau experiment indică doar un rezultat de laborator obținut în condițiile specifice ale momentului. Indiferent de cât de mare este frecvența cu care rezultatele experimentelor concordă cu o teorie, niciodată nu este sigur că data viitoare rezultatul nu va contrazice teoria.

Primele teorii despre atomi provin din secolul XIX

- Ele provin din secolul V î.Hr. încă de pe atunci, ambii specialiști în științele naturii și filosofi greci -Demokrit (înjur de 460-370 î.Hr.) și Leukip (450-370 î.Hr.) - au expus teza conform căreia materia are la bază o cărămidă comună, numită de ei „atomos" (indivizibilă).Toate diferențele dintre obiecte și toate procesele naturale s-ar baza pe gruparea

și pe regruparea acestor atomi. De-mokrit spunea că „un obiect are doar aparent o culoare, este aparent dulce sau amar; în realitate există doar atomi și vid".

întregul univers se constituie din quarcuri

- Odinioară, atomii erau considerați cea mai mică subdiviziune a Universului, din care se constituie întreaga materie. Intre timp, de ceva vreme, s-a descoperit că aceștia sunt alcătuiri, la rândul lor, din alte particule. Cea mai mică particulă descoperită până acum este quarcul. Dar asta nu înseamnă că orice substanță are la bază quarcul (numai hadro-nii - o categorie din care fac parte protonii și neutronii aflați în nucleul atomului). Insă, alături de hadroni există leptonii, din care fac parte electronii și neutrinii, considerați indivizibili până în prezent.

Quarc este o abreviere științifică

- Numele quarc sună oarecum straniu și se crede instinctiv că ar avea un înțeles științific sau că este o abreviere a unui termen foarte complicat. In realitate este total ne-științific. Intr-un roman al lui James

Joyce (1882-1941) există propoziția enigmatică: „Three quarks for mus-ter Mark”. De aici nu reiese clar ce semnifică quarc. Descoperitorul particulei quarc - Murray Gell-Mann (născut în anul 1929) - a considerat această denumire foarte potrivită pentru o entitate la fel de greu de definit.

Despre lumină și aer

Viteza luminii si a sunetului sunt întotdeauna aceleași

- Sunetul se propagă cu 331 m/s. Această viteză este însă valabilă la temperatura de 0°C. Viteza sunetului crește odată cu temperatura. Avioanele supersonice care zboară la temperaturi foarte scăzute trec mai repede peste bariera vitezei sunetului. Valoarea standard a vitezei luminii, de aproape 300.000 km/s, este valabilă în vid. în atmosfera Pământului, lumina se deplasează mai încet, iar în apă este încetinită la aproximativ 230.000 km/s.

Cine este fulgerat moare

- Tot timpul presa exagerează, catalogând drept minune supraviețuirea

în urma loviturii unui fulger. în realitate, mor doar 35-40% dintre toți oamenii care au fost loviți de fulger, în Germania sunt 3 până la 7 astfel de cazuri pe an. însă, mulți supraviețuitori suferă grave afecțiuni la inimă, creier, ochi sau urechi. Sfaturi înțelepte din bătrâni - ca, de exemplu, să nu te adăpostești sub copaci pe timp de ploaie - sunt foarte folositoare, deoarece cu cât este mai înalt un copac, cu atât este mai mare probabilitatea să fie lovit de fulger.

Apa fierbe la 100°C

- Apa fierbe la exact 100°C atunci când presiunea atmosferică este de aproximativ 1 barr. Datorită presiunii mai scăzute din munți, aceasta poate fierbe chiar și la 90°C, în timp ce în zone care se află sub nivelul mării este nevoie de mai mult de 100°C. în laborator pot fi

create condiții de presiune care fac ca apa să fiarbă la 0°C. Cu toate acestea, se poate fierbe un ou pe muntele Everest, deși uneori se susține contrariul. Doar că durează mai mult.

Apa fierbinte îngheață mai greu decât apa rece

- îngheață chiar mai repede. Cercetătorilor nu le este încă limpede

de ce stau lucrurile așa. Explicați uzuală este dată de evaporare. îi primul rând, apa fierbinte se evapo-ră din moleculele cu cea mai mart încărcătură de energie, astfel încă' rămâne mai puțină apă de înghețat Totuși, atunci când se reduce evaporarea acoperind recipientul, ap^ fierbinte îngheață mai repede.

Apele îngheață întotdeauna de la suprafață

- Adeseori se formează gheață pe fundul apelor care curg foarte repede. Din cauza mișcării continue di la suprafață, înghețul nu poate avei loc în timp ce, la baza albiei, curenta este mai slab și se depun gheață ș aluviuni. La temperaturi foarte scăzute se poate forma gheață chiar ș: pe fundul lacurilor mai liniștite.

Aerul nu are greutate

- Aerul cântărește în medie 1,2 kg/m^3. Aceste 1,2 kg se compun în procent de 75% din molecule de azo: și 23% din molecule de oxigen. Presiunea atmosferică este mai ridicata la sol decât la altitudini mari, deoarece aici moleculele aerului sunt mai dense. Și aerul rece este mai dens p cântărește mai mult decât cel cald.

O zonă de înaltă presiune exercită o presiune a aerului destul de puternică. Aerul mai rarefiat este dislocuit, motiv pentru care aceste zone sunt foarte stabile. De exemplu, „masa” aerului este resimțită din plin în cazul unei rafale puternice de vânt.

în spațiile arhipline, aerul este închis deoarece este consumat oxigenul

■ Aerul închis nu se instalează din cauza epuizării oxigenului într-o încăpere aglomerată. Cantitatea consumată din cele 23 de procente este neglijabilă. Ceea ce sesizăm este creșterea simțitoare a bioxidului de carbon. La aceasta se adaugă faptul că percepem aerul ca fiind proaspăt atunci când acesta este încărcat de ioni negativi de oxigen. Acești ioni se formează la cascade, dar și la mare, în pădure sau pe timp de furtună, dar nu în spațiile închise.

Avioanele se zgâlțâie în golurile de aer

■ Aerul nu are goluri. Nici în tro-posferă nu plutesc bule cu vid. Când un avion trepidează brusc este ori din cauza vântului, ori a temperaturii. Deoarece avionul întâmpină

aceste turbulențe cu energie cinetică mare, se produce o frânare și o pierdere de altitudine.

Despre arhitectură și beton

Colosul din Rhodos se află la intrarea în port

■ Nimeni nu știe cum arăta de fapt colosul din Rhodos, excluzând niște monede antice pe care este desenat un cap cu o coroană ce are șapte colțuri; nu există alte imagini sau descrieri ale statuii legendare. Se știe doar că-1 reprezenta pe zeul Soarelui - Helios, protectorul Rhodosului - și avea o înălțime de aproximativ 30 m. Cu toate acestea, istoricii sunt convinși: o statuie care să stea cu picioarele deschise peste intrarea în port, așa cum este des prezentată, nu ar fi putut să fie ridicată. La un asemenea proiect nu s-a încumetat nimeni, nici măcar în condițiile tehnologiei de astăzi (spre exemplu, nici pentru a realiza statuia Libertății).

Coloanele templelor grecești seamănă exact una cu cealaltă

■ Armonia templelor grecești este dată de proporția exactă a

lungimilor, lățimilor și înălțimilor. La templele mai vechi s-a depus un efort deosebit pentru crearea unui echilibru optic. Totuși, arhi-tecții greci au constatat științific că ochiul deformează proporțiile lor exacte. De aceea au renunțat să mai construiască exact d.p.v. matematic, preferând în schimb un echilibru optic. La templele într-adevăr mari, cum este Panteonul de pe Acropole, de-abia dacă se aseamănă o parte cu cealaltă. Fiecare, în parte, prezintă mici corecturi.

Turnul înclinat din Pisa amenință

să cadă

- Timp de aproape 12 ani, din 1990 până în 2001, turnul înclinat din Pisa a fost închis și adus înapoi cu 42 cm, înspre verticală, cu eforturi costisitoare. După aprecierile experților, turnul care se înclină spre sud, cu 1 mm pe an, se va prăbuși abia peste aproximativ 200 de ani. Motivul înclinării este acela că turnul are o parte din bază parțial pe un strat de cremene, iar o parte pe un strat de sedimente fine care cedează în timp.

Gustave Eiffel a construit Turnul

Eiffel

- Ideea construirii unui turn înalt de 1000 de picioare (300 m) le-a

trecut prin cap, la sfârșitul secolul^ XIX, unor ingineri printre care ș elvețianul Maurice Koechlin (1856-1946) — inginerul șef în biroul **lu** Gustave Eiffel (1832—1923). Prii schița pe care a realizat-o ș-a îndepărtat de modelul clasic, rectilinia al turnului, rezultând o bază stabila „cu picioare depărtate”. Șeful le-2 oferit câte 50.000 de franci acesto; ingineri și altor doi colegi care ac participat la realizarea schiței de proiect, folosindu-și influența pentru a construi Turnul Eiffel cu ocazii expoziției mondiale din 1889.

Fluxul din Veneția nu este o catastrofă

■ S-a crezut mult timp asta. Mult mai important era că numeroșii piloni din lemn, pe care se sprijină orașul-lagună, să rămână sub apa ca să nu putrezească. Totuși, între timp, nivelul apei a crescut atât de mult încât începe să perecliteze monumentele arhitectonice. Din acest motiv s-au construit porți uriașe de ecluză la intrarea în lagună, pentru a limita efectele fluxului. Cu toate acestea, criticii proiectului se tem că prin închiderea frecventă este perturbat echilibrul ecologic.

iar lemnul fundației este atacat de microorganisme agresive.

Cel mai lung pod din lume traversează o apă

■ Cel mai lung pod din lume este „Bang Na Expressway", din Bangkok, măsurând aproape 55 km. Ce-i drept, nu traversează nicio prăpastie sau apă, ci este o autostradă cu șase benzi, ridicată ca „al doilea nivel" peste o autostradă construită anterior. Recordul oficial de cel mai lung pod îl mai deține încă „Lake Pont-chartrain Causeway" (38,42 km), care leagă orașul New Orleans de malul nordic al lacului Pontchar-train.

Betonul a fost inventat în secolul XIX

■ A fost inventat în secolul II Î.Hr. de către romani. Combinau mortarul - deja cunoscut - cu nisip vulcanic, obținând un amestec mult mai bine legat decât orice alt amestec cunoscut până atunci. Doar betonul turnat le-a permis ridicarea unor construcții mari, arcuite, precum Panteonul.

Despre avioane și rachete

Frații Montgolfier au întreprins primul zbor cu balonul

■ Frații Montgolfier - Jacques Étienne (1745-1799) și Joseph Michel (1740-1810) - au construit, într-adevăr, montgolfier-ul. însă primul zbor, ce a durat 25 de minute, le aparține compatrioților acestora, Jean-Franșois Pilâtre de Rozier (1757-1785) și Francois d'Arlandes (1742-1809).Totuși, nici inventarea balonului cu aer cald nu poate fi atribuită

celor doi frați. In anul 1709, brazilianul Peter Bar-tolomeu de Gusmão (1685-1742) lansa deja la Lisabona un mic obiect experimental. Există totuși și teoria conform căreia și indienii năuc construiseră deja baloane dirijabile, în Peru. Astfel s-ar explica cum au putut să realizeze obiecte de zbor asemănătoare dirijabilelor.

Primii oameni care au zburat cu un avion cu motor au fost frații Wright ■ Americanul de origine germană, Gustav Weiftkopf (1874-1927), le-a luat-o înaintea ambilor frați.

Conform unui articol din ziarul „Bridgeport Herald", WeiKkopf a zburat 750 m, pe data de 14 august 1901, cu un avion construit de el. Nu a reușit însă nici să imortalizeze momentul printr-o fotografie, nici să înregistreze performanța. A abandonat proiectul odată ce nu a mai dispus de resurse financiare. Deci, nu este de mirare că mult timp s-a crezut că frații Wilbur (1867-1912) și Orville (1871-1948) Wright ar fi fost primii cu zborurile lor înregistrate de 260 m, la data de 17 decembrie 1903. Spre deosebire de WeiEkopf, experimentele fraților Wright au dat un impuls decisiv dezvoltării ulterioare a aviației.

Charles Lindbergh a fost primul care a zburat peste Atlantic

■ Charles Lindbergh (1902-1974) a fost primul care a traversat Atlanticul, neînsoțit, într-un zbor fără întrerupere. In total aproape 60 de oameni, majoritatea comis-voiajori traversaseră deja oceanul. Chiar și primul zbor fără întrerupere avusese loc cu opt ani în urmă, înainte ca Lindbergh să pornească la drum pe 20 mai 1927, cu monoplánul „Spirit of Saint Luis". Ce-i drept, John Alcock (1892-1919) și Arthur

Witten-Brown (1886-1949) au ales o rută principală mai scurtă, în anul 1919. în timp ce Lindbergh a parcurs distanța dintre New York și Paris în 33,5 ore, predecesorii lui au traversat o rută mai puțin cunoscută, între Neufunland și Irlanda de nord-vest.

Wernher von Braun a inventat racheta V2

- Presupusa „armă-minune” germană se baza pe două invenții realizate deja în anul 1914 de către profesorul de fizică american Róbert Hutchings Goddard (1882-1945). în anii ’30, profesorul a întreprins la New Mexic mai multe experimente care nu au fost luate în serios nici de Ministerul de Război, nici de mass-media. Deoarece informațiile privitoare la invențiile lui Goddard circulau liber, acesta a încercat în anul 1940 să prevină Ministerul de Război că germanii ar putea construi o astfel de rachetă. în realitate, Wernher von Braun a dezvoltatat mai departe încercările lui Goddard de fabricare a armelor de război. Rachetele V2 au omorât în jur de 8.000 de oameni, iar construirea lor a costat viața a 10.000 de condamnați la muncă forțată.

Teflonul este un material al domeniului cercetării spațiului cosmic

I In anul 1938, chimistul american Roy Plunkctt (1911-1994) a obținut politetrafluoretilenul, din greșeală, căutând un mijloc de răcire în timp ce a acumulat atomi de fluor în legături de carbon. în anul 1954, chimistul francez Marc Grégoire (1928-1996) a întrebuințat această substanță. Ideea de a obține tigăi din acel material trebuie însă să-i fi aparținut soției lui, Colette. Grégoire a înființat firma „Tefal”, ale cărei produse se vindeau cu precădere în S.U.A.. Presupunerea că teflonul ar fi un produs al NASA a apărut prima dată într-un afiș publicitar din anul 1970.

Despre inventatori și descoperitori

James Watt a inventat mașina cu aburi

- La sfârșitul secolului XVII, doctorul francez Denis Papin (1647-1712) a inventat oala de gătit sub presiune, cunoscută de altfel și în prezent, și a dezvoltat prima mașină

cu aburi, care a fost dată însă uitării din cauza dimensiunilor ei mici. Englezul Thomas Newcomen (1663-1729) a construit apoi, în anul 1705, o mașină pentru extracțiile miniere, care în realitate arăta ca o piesă interschimbabilă, dar care avea însă un randament foarte scăzut. Lui James Watt (1736-1819) îi revine meritul de a fi construit prima mașină industrială eficientă, după modelul lui Newcomen.

Sámuel Morse a inventat primul telegraf

■ Primul telegraf electromagnetic a fost construit de Wilhelm Eduard Weber (1804-1991) și Kari Frie-derich Gaufi (1777-1855); aceștia au schimbat informații între observatorul astronomic și cabinetul psihologic din Göttingen. Pictorul și profesorul de artă Sámuel Morse (1791-1872) a manifestat mai mult interes pentru ideea de telegraf, la acea vreme. Nefiind tehnician a solicitat ajutorul lui Joseph Henry (1797-1878), inventatorul releului, și lui Alfréd Vail (1805-1858), pentru dezvoltarea telegrafului. Din această cauză, unii îl considerau pe Morse doar sponsor și i-au atribuit alfabetul morse lui Vail. Cu toate acestea, Morse a fost elementul activ și inițiatorul acestui demers științific. Lucrând în permanență cu Vail, nu se mai știe cu ce a contibuit fiecare.

Alexander Graham Bell a inventat telefonul

■ De fapt, bazele tehnice au fost puse de profesorul german Johann Philipp Reis (1834-1874). Ce-i drept, telefonul acestuia reprezenta o formă rudimentară. Microfonul receptorului telefonic a fost construit dintr-un cep de butoi, ce avea drept membrană un intestin pentru cârnați. în anul 1876, profesorul de fizică american Elisha Gray (1835-1901) a declarat un brevet de invenție pentru un telefon electric, dar Alexander Graham Bell (1847-1922) a reușit să facă acest lucru cu puțin înaintea primului. Bell nu a declarat un model care era gata de a fi pus în funcțiune, el însuși afirmând că nu a înțeles niciodată electricitatea în totalitate; în plus, el considera a fi o enigmă modul în care cuvintele ar putea fi transmise de la Washington la Paris. Munca depusă și asistența calificată l-au ajutat ca „invenția” sa să fie patentată.

Becul este o invenție de-a lui Edison

■ Becul a fost inventat în anul 1854 de către Heinrich Goebel (1818-1893), un ceasornicar german emigrat în America. Inventatorul face parte din lista celor care nu au înțeles că trebuie să își facă publică invenția — spre

deosebire de Edison (1847-1931) care aproximativ 20 de ani mai târziu a inventat un bec asemănător. Joseph Wilson Swan (1828-1914) a construit un bcc în anul 1860, pe care l-a perfecționat până în anul 1878 și ulterior s-a asociat cu Edison. Abia cu puțin timp înainte de moartea sa, Goebel a reușit să-1 dea în judecată pe Edison — acesta, puțin mai târziu, a cumpărat brevetul de invenție de la văduva lui Goebel, care sărăcise.

Sistemul periodic este invenția lui Mendeleev

- Prima idee de a grupa elementele chimice într-un sistem exista deja în jurul anului 1830. în anul 1869, doi profesori de chimie au reușit să grupeze toate elementele într-un sistem complet. Unul era Dimitrij Ivanovitch Mendeleev (1834-1907) din Sankt Petersburg, iar celălalt era

Július Lotarh Meze (1830-1895) din Breslau. Cu ajutorul acestui sistem au ieșit la iveală și alte elemente care nu fuseseră încă descoperite. Astfel, Mendeleev a reușit să prognozeze proprietățile Galiului, Germaniului, Scandiumului și Rhenumului.

Róbert Wilhelm Bunsen a ajuns celebru datorită becului Bunsen

- Poate la profani. In realitate, Róbert Wilhelm Bunsen (1811—1899) și Gustave Róbert Kirchhoff (1824-1887) sunt inventatorii analizei spectrale. Ambii au descoperit că orice element dispune de un spectru de culoare caracteristic, asemănător unei amprente digitale. în acest fel au descoperit noi elemente. Chiar și informațiile din spațiu se bazează în mare parte pe analiza spectrală a luminii primite de acolo.

Despre mașini și vapoare

Cari Benz a construit primul vehicul pe benzină

- A fost de fapt Siegfried Mar-cus (1831-1889) - un evreu din

Mecklenburg, stabilit la Viena. în anul 1870 a echipat un cărucior cu un motor în doi timpi. Fără îndoială, acest vehicul nu avea încă frâne sau distribuție. Câțiva ani mai târziu a construit un automobil care putea fi condus și avea un motor în patru timpi inventat de el însuși. Prezența lui Siegfried Marcus a fost însă sistematic eliminată începând cu anul 1936. Enciclopediile care îl desemnau drept participant la inventarea automobilului au fost rescrise.

Benzina a fost astfel numită după Cari Benz

- Numele de benzină provine de la benzen, din care a fost inițial obținută benzina. Starea lichidă a acestei substanțe era cunoscută cu mult înainte ca Benz să construiască automobile pe bază de benzină. Fără îndoială, benzina a fost folosită înainte ca mijloc de curățare și ca medicament pentru tratarea astmului și a bronșitei.

Henry Ford a inventat producția pe bandă rulantă

- Banda rulantă a fost utilizată prima dată în producția de produse alimentare. în Anglia a fost folosită,

începând cu anul 1833, la fabricarea de pesmeți marinărești, iar după aproape 40 de ani a fost introdusă în abatoarele din Cincinnati pentru a transporta animalele moarte, de la un măcelar la altul. în industria de automobile, Ransom Eli Olds (1864-1950) a fost pionierul fabricării în masă; începând cu anul 1902, acesta a transportat vehiculele de pe o bandă de asamblare la alta, în anul 1904 a ajuns la o producție anuală de 5.000 de automobile. Ford (1863-1947) a introdus producția pe bandă din anul 1913 și și-a început munca cu condiția de a plăti muncitorii în acord - ceea ce la început a fost privit ca fiind ceva revoluționar, curând a fost respins vehement.

Scufundarea Titanicului a fost cea mai mare catastrofă maritimă a tuturortimpurilor

- Nu se știe cu certitudine câți oa-meni au murit la scufundarea Titanicului, deoarece nu exista o listă completă de pasageri. în total, erau aproximativ

1.500. Cel mai mare număr de victime a fost însă înregistrat la scufundarea vaselor de naufragiați la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial: pe 30 ianuarie 1945, scufundarea vasului „Wilhelm Gust-loff” a înregistrat aproximativ 9.300

de pasageri decedați; pe 9 februarie, vasul „Steuben” a înregistrat 4.000 de pasageri; pe 16 aprilie, vasul „Goya” a înregistrat 7.000 de morfi; pe 3 mai, vasul „Cap Arcona” și alte două vapoare, cu 7.000 de deținuți eliberați din lagăre de concentrare. Scufundarea mai multor vapoare japoneze în toamna anului 1944 a înregistrat aproape la fel de multe victime. La bord se aflau mulți prizonieri de război și civili. Cel mai mare dezastru maritim cu civili la bord a fost scufundarea vasului ‚Joo-la”, pe coasta Senegalului, când și-au pierdut viața 1.800 de oameni, pe 26 septembrie 2002.

Titanicul a fost primul vas„de nescufundat"

- Era cunoscut deja statutul „de nescufundat” al unui vapor. Great Eastern, care a plecat din Stapel în anul 1858, era cel mai mare vas al acelei perioade, împărțit în mai multe compartimente și prevăzut cu pereți de etanșeizare. Titanicul avea 16 astfel de compartimente. Probabil, al patrulea sau al cincilea perete a rezistat creșterii nivelului apei, dar al saselea a cedat în fata coliziunii cu aisbergul. Titanicul revoluționa prin mărime și echipament, dar nu și în plan tehnic. Cele mai noi teorii

afirmă, cu certitudine, că oțelul de o calitate îndoielnică ar fi cauzat scufundarea vasului. în mod straniu, oamenii de știință aii recuperat părți descompuse, în anul 1921. Cercetări asidue au scos la iveală faptul că oțelul era foarte casant, având un conținut ridicat de sulf; din această cauză s-a despicat în bucăți mari, în condițiile în care un material mai bun ar fi fost doar mai costisitor.

Vasul părăsește depozitul imediat ce este finisat

I Vasul iese din depozit abia când pereții sunt finisați și partea principală a vaporului este gata de lansare la apă. Dacă vasul este adus pe apă într-un doc uscat si face dovada utilității lui, atunci se poate demara construcția

interioară. Finisajele făcute în depozit nu ar fi riscante doar din cauza unor posibile erori, ci ar și îngreuna prea mult vasul.

Despre dpuri și atomi

Este nevoie de siliciu pur pentru tipurile de calculatoare

- Cipurile sunt produse din siliciu impur. Această alterare trebuie

realizată cu o precizie uimitoare, în procent de 0,0000001% bor și fosfor, pentru a se obține efectul scontat. Această cantitate neglijabilă îmbunătățește considerabil conductibilitatea siliciului. în cazul cipurilor din siliciu, foarte subțiri, elementele de adaos sunt transferate la microscop. Sunt aplicate apoi straturi de bor, fosfor și aluminiu, din care se obțin elemente electronice conductoare, cum ar fi tranzistorii sau rezistențele.

Niciun accident nuclear grav la o centrală atomică, ă la Cernobâl, nu a amenințat țările industriale occidentale

- Un astfel de accident a fost aproape de a se declanșa în anul 1957, în orașul Windscale din Marea Britanic, și ar fi putut fi mai rău decât cel de la Cernobâl. Un test a scăpat de sub control și reactorul a început să ardă. Niciun expert nu știa cum se stinge așa ceva. încercarea de a-1 stinge cu 25 de tone de bioxid de carbon, care era la îndemână, nu a avut niciun efect. în cele din urmă s-a recurs la apă, deși se știa clar că temperatura ridicată ar fi putut provoca o explozie cu hidrogen, ce ar fi distrus reactorul și ar fi iradiat

întreaga Europă. Incendiul a fost totuși potolit cu nouă milioane de litri de apă. Nimeni nu știe cât de mare a fost radioactivitatea degajată, deoarece accidentul a fost mușama-lizat la acea vreme.

Azbestul este un rău al epocii moderne

- Particulele minerale de azbest, denumite încă din secolul V „amiante”, erau apreciate pentru m ale abilitatea și îndeosebi pentru refractabilitatea lor. Sculptorul atenian Kallimachos ar fi construit, la

finele secolului V î.Hr., lămpi de gaz cu fitile din azbest. Medicii greci foloseau ti-foane din azbest pentru că le puteau steriliza la foc. în anul 1993, azbestul a fost interzis în Germania, deoarece praful său fin era cancerigen.

în mina de sare de la Gorleben se găsește un depozit final pentru deșeuri radioactive

■ La Gorleben se află două depozite provizorii pentru deșeurile radioactive: unul pentru focosul folosit și pentru resturi df la reciclarea materialelor radioactive, iar celălalt pentru deșeurile slab radioactive.

Depozitele se construiesc în hale de beton și nu în mina de sare. Mina de sare este considerată un depozit final, construcția acesteia fiind deja demarată, dar în paralel se fac teste pentru a afla dacă se întrunesc condițiile necesare acestui scop. Nu s-a luat încă o hotărâre definitivă. Un astfel de depozit există în Morsleben și a funcționat până în anul 1998. Se plănuiște construirea următorului depozit în fosta mină Konrad, din Zalzgitter. Un depozit final pentru deșeurile cu radioactivitate mare nu există încă nicăieri în lume.

Extracția de uraniu este inofensivă

■ Problema energiei atomice este des vehiculată, dar extracția de uraniu pare să nu ridice atât de multe probleme. Totuși, aceasta are loc acolo unde se așteaptă puține proteste. în jur de 70% dintre arealele de exploatare se găsesc în zonele popoarelor băștinașe (de exemplu, în preajma așezărilor indienilor din Nevada). La exploatare se eliberează cantități mari de praf fin radioactiv și radon, la care sunt expuși cu precădere muncitorii din subteran, dar și populația din apropiere. în plus, doar 5% dintre materialele extrase sunt folosite, restul de 95% fiind

depozitate de obicei pe holde, unde iradiază în continuare.

Despre probleme și catastrofe

Smogul a apărut odată cu industrializarea

■ Cercetările științifice au demon-strat că, încă de pe vremea orașelor medievale, oamenii sufereau de inflamați'! ale sinusului nazal colateral - de pe urma poluării intense a aerului, din cauza cantității mari de praf, vapori de apă, cenușă și gaze. Aceste inflamați! duceau la deformări ale scheletului, observabile și în prezent. Toxinele proveneau de la numeroasele arderi de lemn, cărbune și turbă, necesare nu doar la gătit, încălzire și iluminat, ci și în atelierele meșteșugărești, precum fierării și cărămidării.

Cel mai mare dezastru petrolier l-a reprezentat avarierea Exxon Valdez
■ în anul 1989, din petrolierul avariat Exxon Valdez s-au scurs 42.000 tone de ulei, în zona Prince William Sound din Alaska. Vasul

petrolier „Prestige" a pierdut în anul 2002 cu 77.000 de tone mai mult, pe țărmul galițian. Cele mai mari dezastre petroliere au fost avarierile din anul 1979 ale lui „Atlantic Em-press" din Tobago (cu cele 287.000 de tone scurse), din anul 1991 ale lui „ABT Summer" din Angola (cu 260.000 de tone) și din anul 1978 ale lui „Amoco Cadiz", de pe țărmul bretonic. Prince William Sound era o regiune sensibilă din punct de vedere ecologic.

Greenpeace a fost prima asociație care a luptat împotriva vânătorii de balene

■ O asociație ecologică, ce urmărea protejarea naturii și renunțarea la credința oarbă în tehnologie, exista deja la începutul secolului XX. încă de pe atunci era luată în considerare și soarta balenelor. De când vânătoarea de balene se practică la o scară largă, publicistul Ludwig Klages (1872-1956) a acuzat că, în doi ani, 5.000 dintre cele mai mari mamifere au fost omorâte, respectiv că se apropie ziua în care balena ar ține doar de domeniul istoriei și al muzeelor.

CULTURĂ ȘI DISTRACȚIE

9

Despre operă și imnuri

Prenumele lui Mozart era

Wolfgang Amadeus

■ Geniul muzicii a fost botezat cu numele Johannes Chrysosto-mus Wolfangangus Theophilus. Ca prenume s-a impus Wolfgang. însuși Mozart (1756-1791) folosea cu plăcere forma numelui Amadé și se semna deseori cu Wolfgang Amadé. însă Amadeus era mai des folosit (reprezintă traducerea latină de la Theophilus; traducerea germană ar fi fost iubirea divină). „Wolfgang Amadeus Mozart" s-a impus abia în secolul XX.

Beethoven a compus *FiirEHse*

■ Renumita piesă pentru pian -*Für Elise* - a fost compusă de fapt de Malfatti, cu titlul *Für Therese*

- aceasta era fiica unui doctor austriac, pe care Beethoven o simpatiza în anul 1808. Dar Ludwig van Beethoven (1770-1827) avea un scris deloc citeț, așa încât, ulterior, un copist necunoscut a înțeles greșit dedicația. Cine nu se poate hotărî, vorbește de *Bagatela in la minor.*

Richard Wagner a compus *Inelul nibelungilor (Ring* den Nibelungen) ■ Opera în patru acte se numește *Inelul nibelungilor (Ring des Nibelungen).* în opera lui Wagner (1813-1883), Alberich este regele nibelung al piticilor, care făurise un inel aducător atât de putere, cât și de necaz - nu foarte diferit de cel din *Stăpânul inelelor* al lui Tolkiens. Abia când comoara lui Alberich a ajuns pe mâna lui Gunther si a fratelui său, au primit și ei titlul de

nibelungi. Opera lui Wagner a cuprins patru *acte: Aurul Rinului, Valkyrie, Siegfri-*

ed și Amurgul zeilor. Actele au fost compuse între anii 1851-1874.

Opera de trei parale a fost compusă de Bertolt Brecht

I *Opera de trei parale* își are originea în comedia muzicală engleză - *Opera cerşetorilor* - pe care John Gay (1685—1732) a scris-o inspirat de ideea unui prieten, pe nume Jonathan Swift (1667-1745). Colaboratoarea lui Brecht, Elisabeth Hauptmann (1897-1973) a tradus textul și a creat părți ample ale versiunii lui Brecht. Nu se știe însă cât de amplă este contribuția ei. Pe lângă aceasta, au mai lucrat și alte autoare la „operele lui Brecht".

„Germania, Germania mai presus de orice"avea o conotatie șovină *9 9*

I In vremurile noastre, prima strofa a *Cântecului germanilor* este considerată șovină, deoarece așa a și fost gândit textul. Inițial, când a fost compusă muzica, nu existau aceste probleme. însă, atunci când He-inrich Hoffmann von Fallersleben (1798-1874) a compus textul pe o melodie de-a lui Haydn (1732-1809), Germania era o uniune de

state mici, conduse autoritar, în care fiecare își alimenta naționalismul propriu. Fallersleben dorea să facă apel, prin poezia sa, la desființarea acestor granițe și la formarea unui stat democratic liberal. Din această cauză i s-au retras catedra și cetățenia prusacă. A trăit în exil, ani de-a rândul. Confederația germană era într-adevăr, pe atunci, limitată de râurile Maas,Memel, Etsch și Beit. Faptul că Germania este astăzi mai mică se datorează naționaliștilor.

Țările vor să se distingă între ele prin imnurile naționale

■ Acest lucru nu este valabil în cazul unei melodii despre care nimeni nu știe exact cine a compus-o, dar care a fost prima dată prezentată oficial în anul 1845, în cinstea regelui britanic George al II-lea (1683-1760). Este numită *Godsave the Queen/King* în Commonwealth și recunoscută ca imn național. Același rol îl avea și în imperiul german,

cu titlul *Heil dir im Siegerkranz* (din 1871 până în 1918). Desigur, poporul a preferat *Rule Britannia,* respectiv *Die Wacht am Rhein.* în S.U.A. a circulat cu titlul *My country, tis of thee* până în anul 1931, alături de *Star - Spangled Banner,* iar în Elveția a fost până

în anul 1961 imnul oficial, cu titlul *Heil Helvetia.* In Lichtenstein există încă și începe cu *Oben am jungen Rhein.*

***Scarborough Fair* este un cântec de dragoste trist**

■ Recitat de Paul Simon (n. în 1941), *Scarborough Fair pare* a fi un cântec despre o dragoste neîmplinită. La o privire mai atentă a textului reiese că interpretul pretinde lucruri imposibile de la fosta iubită. Acesta îi transmite într-un mod cinic că, atâta timp cât nu-i îndeplinește cerințele, nu va mai putea fi iubita lui niciodată. Totuși, adevăratul mesaj se află printre rânduri. Prietenei de la acea vreme i se recomandau pătrunjelul, salvia, rozmarinul și cimbrul, care erau folosite mai demult la avorturi.

Despre Woodstock și Sirtaki

Legendarul festival *Love andPeace* s-a tinut la Woodstock

■ Concertul ar fi trebuit să aibă loc în Woodstock, din comitatul New York,

de pe 15 până pe 18 august 1969, dar, în urma protestelor locuitorilor, s-a ținut la Bethel - orășel aflat la 100 km depărtare. în ciuda acestui protest au fost destui participanți. în locul celor 60.000 de oameni care erau așteptați la eveniment, aproape 1.000.000 de fani au pornit la drum, dintre care 400.000 au și ajuns. Și muzicienii au rămas pe străzile supraaglomerate și au fost transportați cu elicopterul.

între Beatles și Rolling Stones existau animozități

■ Presupusa dușmănie dintre cele două trupe era o manevră publicitară a managerului de la Rolling Stones - Andrew Loog Oldham (n. în 1944) - care a vrut să-și proiecteze trupa ca replica sălbatică, anarhică a trupei pline

de succes, Beatles. Se adresa în special tinerilor ai căror părinți nu erau atât de îngroziți de Beatles și chiar îi îndrăgeau.Totuși, întrebarea: „Stones sau Beatles?”și-o pun doar fanii. Membrii trupelor erau chiar prieteni.

în Sparta, muzica nu avea nicio importanță

■ Muzica juca un rol important în Sparta, deoarece elita armatei spartane obișnuia să pornească la război cu un fluierat. în acest sens, cei mai buni compozitori creau mereu noi cântece în care era vorba de obicei de moartea glorioasă a unui erou, pentru patrie. Dar Sparta nu fusese întotdeauna doar o dictatură militară obscură, lipsită dc înclinații artistice. O înflorire culturală a avut loc în secolele Vil și VI î.Hr. Pe lângă literatură și artele plastice, mai erau valorificate și lirica corală și hora. De teama unei revolte din partea mesenienilor subjugați în secolul V î.Hr., s-a ajuns la o izolare din ce în ce mai pregnantă și la o orientare a întregii vieți către zona militară.

Jodler-ele se aud doarîn Alpi

I La refrenul unor cîntece populare nemțești apar, uneori, intervențiile unor japonezi care cântă triluri pentru amuzamentul publicului. Dar acest fel de a cânta era cunoscut deja de pigmeii africani și de inuiți, dar și în China antică, în Asia de Sud-Est, în Caucaz și în România, înainte să devină popular și în Austria și în zona Bavareză a Alpilor, la sfârșitul secolului XVIII. Sunetele se produc printr-o alternare rapidă între vocea de piept și cea de cap. Se aud bine la distanță, astfel încât ciobanii sau vânătorii pot lua legătura pe raze foarte mari.

Cimpoiul a apărut în Scoția

■ Țara de origine a cimpoiului a fost inițial în Asia Mică. Se poate să fi fost inventat dc traci. Cu siguranță, pe insulele britanice a fost adus de legionarii lui Cezar. In Germania medievală, cimpoiul (Delsack) era cunoscut drept Sackpfeife. Instrumente asemănătoare cimpoiului sunt utilizate în Asia de Vest, Asia de Nord, dar și în restul Europei, sub alte

denumiri (de exemplu, gaița galeză, binionul breton și seckpipa suedeză).

Instrumentele de suflat din lemn sunt realizate din lemn

■ Respectivele instrumente pot fi și din metal (de exemplu, saxofonul sau flautul). Buciumul alpin din lemn este însă un instrument din grupa alămurilor. De asemenea, grupa cuprinde toate instrumentele prin care aerul trece foarte rapid, de la mușțiuc până la pavilion. In cazul în care curentul de aer este dispersat deja în momentul suflării sau deviat ulterior, este vorba despre un instrument de suflat din lemn. Chiar și un pieptăne poate fi considerat un astfel de instrument, dacă se suflă asupra lui. Subdiviziunea este oarecum curioasă, deoarece

primele instrumente de suflat din lemn erau fluiere; primele instrumente din grupa alămurilor erau copii ale coarnelor de animal, prin care se putea sufla cu ușurință.

Sirtaki era un vechi dans grecesc

■ Sirtaki a fost creat în anul 1964 pentru filmul *Zorba grecul,* deoarece pașii originali ai dansurilor populare grecești ar fi fost prea dificili pentru protagonistul Anthony Quinn (1915-2001). Este totuși înrudit cu dansuri vechi grecești, cum sunt sirtos sau hasapikos. Coloana muzicală pentru *Zorbagrecul* și pentru *Anticul sirtaki* au fost realizate de Mikis Theodorakis (n. în 1925) -renumit compozitor și luptător al Rezistentei.

Despre//iada și Odiseea

Homer a scris Iliada și Odiseea

■ Nu doar o singură dată s-a pus la îndoială dacă Homer a trăit în acea vreme. Perioada în care a trăit nu a fost stabilită cu exactitate, nici măcar în Antichitate. Trebuie să fi trăit undeva între 800 și 600

î.Hr. Cert este că *Iliada* și *Odiseea* sunt poeme strălucitoare, care au contribuit la sentimentul național al neamurilor grecești. Cercetătorii dispută încă paternitatea celor două opere. Analizând limbajul folosit, se pare că ar fi vorba de un singur autor; analizând conținutul însă, autorii par a fi diferiți.

Rătăcirile lui Ulise au fost o pedeapsă pentru născocirea calului troian

- Primele aventuri ale lui Ulise intră tot în rubrica „severitate normală".Totuși, în a treia parte a călătoriei, a ajuns prizonierul ciclopului Polifem, pe care l-a orbit pentru a scăpa. Polifem este însă fiul lui Po-seidon, zeul mării, care l-a urmărit de atunci cu fulgerul său. în cele din urmă, zeii se adună în Olimp pentru a-1 împăca pe Poseidon și a-i ușura drumul lui Ulise către casă.

Medeea și-a ucis copiii

- în varianta tradițională a poveștii Medeei, copiii acesteia fuseseră omorâți de corinteni, după ce ea îi .ucisese pe regele corintian și pe fiica lui, Glauke, care îi luase soțul. Euri-pide (aproximativ 480-406 Î.Hr.) a

fost primul care și-a încheiat opera cu Medeea ucigându-și copiii. Se spune că i-ar fi fost oferiți 15 talanți de argint de către corinteni, pentru a schimba povestea. Chiar și soarta Medeei are mai multe versiuni. Una dintre acestea povestește că Medeea ar fi fost exilată pe insula Răposatului, unde s-a măritat cu Ahile.

Iliada povestește cucerirea Troici

- Iliada dezvăluie mânia lui Ahile sau, mai concret, cearta dintre Agamemnon, conducătorul armatei, și eroul Ahile, în cei zece ani ai asedierii Troiei. Timpul amintit în povestire însumează exact 60 de zile. Epopeea se încheie cu revendicarea cadavrului lui Hector, de către regele Priam.Tot ceea ce știm despre cucerirea Troiei și chiar despre moartea lui Ahile nu provine de la Iliada, ci are alte surse.

Despre *Edda* și *Cântecul nibelungilor*

Edda este o veche epopee nordică

- Edda este o culegere de povești ale zeilor și eroilor nordici, creată de

islandezul Snorri Sturluson (1178-1241) în jurul anului 1230. Pe atunci, multe povești fuseseră date uitării. Mai erau amintite doar în cadrul unor expresii și aluzii. Motivul principal pentru care Snorri a repus în circulație vechile mituri a fost ca islandezii să nu uite la ce faceau referire acestea. Una dintre sursele sale a fost descoperită mai târziu, așa-nu mitul cântec *Edda,* care datează din secolul IX.

în legendele germanice, Loki este cel Rău

- Nici atunci când este împotriva celorlalți zei, la finalul „Amurgului zeilor", Loki nu este cu totul rău. Ocazional se dovedește a fi de un real folos. în plus, este fratele de sânge al lui Odin. Nu se poate spune însă exact ce fel de caracter are. Nici ceilalți zei nu sunt personaje pozitive în totalitate. Dimpotrivă, la sfârșit trebuie să moară pentru că au comis și sperjur în războiul dintre zeii nordici. '

Mitologia germanică se încheie cu *Amurgul zeilor*

- Cea mai veche versiune a Ed-dei denumește „Ragnarök" (soarta

zeilor) apocaliptica luptă a zeilor germanici. Abia în versiunile mai noi ale Eddei se regăsește sub denumirea „Ragnarökr" (amurgul zeilor). Dar, deși în acest război pier toți zeii și ființele supranaturale - ca lupul Fenris și șarpele din Midgard-apare o nouă lume pașnică. Dintre zei, reapare Baldur (zeul nerăzboinic al primăverii) și Hödur, fratele său orb, ucis din greșeală; în plus, mai apar Wali, care le era necesar celorlalți pentru a-1 omorî pe Hödur, și Widar (un zeu mut al pădurii).

Amurgul zeilor are legătură cu legenda nibelungilor

■ Nu avea nicio legătură înainte ca Richard Wagner (1813-1883) să le unească într-o suită de opere. La Wagner, zeii au nevoie de comoara nibelungilor, păzită de piticul Alberich, pentru a o oferi unui uriaș, ctitorul cetății lor, în scopul răscumpărării zeiței dragostei, Freya, făgăduită inițial ca răsplată. In Edda, zeii devin hapsâni și îl omoară pe uriaș. Este una dintre nelegiuirile pentru care trebuie să se predea la sfârșitul unei bătălii de proporții.

Valkiriile erau fiicele lui Odin

■ Doar la Wagner. în mitologie, Odin și-a ales ca amazoane pe fiicele

de zei, dar și de regi. Brunhilda era, de exemplu, muritoare. Valkiriile apăreau pe câmpurile de luptă și îi duceau în Walhala pe demnii războinici aleși.

Există o versiune scandinavă si una germană a legendei nibelungilor

■ Există trei. Versiunea arhaică scandinavă se compune din mai multe lieduri ale celei mai vechi versiuni a Eddei. în această versiune, Sigurd o câștigă pe Brundhilda ca soție, însă primește de la regele Guiki o licoare a uitării și se căsătorește cu fiica acestuia, Gudrun; dc asemenea, îl ajută chiar pe Gunnar, fiul regelui, să o cucerească pe Brunhilda.

La sfârșit, Siegfried este omorât și Brundhilda își dă foc pe un rug. în versiunea germană din Evul Mediu timpuriu, Siegfried mai are o relație cu Brundhilda înainte să se însoare cu Crimbilda. Abia în versiunea din Evul Mediu târziu, Siegfried o cunoaște pe Brundhilda după Crimbilda.

Nibelungii erau îndeosebi credincioși

■ Nu nibelungii, ci membrul cel mai obscur al suitei, Hagen von

Tronje, îi era credincios necondiționat lui Gunther. în numele acestuia l-a ucis pe Siegfried și l-a urmat pe regele Etzel, deși a presimțit necazul și a

sfârșit prin a fi omorât, fără a dezvălui însă ascunzătoarea comorii nibelungilor. în anii de criză dinaintea Primului Război Mondial, „credința nibelungilor” a devenit dictonul alianței austro-ungare. Cancelarul Reich-ului - Bernhard von Bölow (1849—1929) — a întrebuințat primul această sintagmă. El voia să sublinieze cât de stabilă ar fi fost alianța și, probabil, nu s-a gândit cine și cui îi era cu adevărat credincios. După pierderea războiului, „credința nibelungilor”a devenit sinonim pentru o credință oarbă și necugetată, cu un sfârșit tragic.

Despre Abelard și Artus

De la Abelard și Heloise s-a păstrat schimbul de corespondență

- Tragica poveste de iubire dintre teologul Peter Abelard (1079-1142) și tânăra Heloise (1101-1164), care a contribuit indirect la castrarea lui Abelard, este ilustrată în scrisorile

celor doi. Schimbul de corespondență are însă o structură care determină istoria să creadă că ar fi vorba de un singur autor, și că Abelard a creat singur opera *História calamitatum.*

Odinioară, la castelul Wartburg exista o întrecere între cântăreți

- Presupusa întrecere dintre Wal-ther von der Vbgelweide (aprox. 1170-1230), Wolfarm von Es-chenbach (aprox. 1160-1220) și alți trubaduri celebri nu a existat niciodată. Este vorba de o comedie muzicală apărută în anul 1260. Era foarte populară și circula în mai multe variante. Wagner (1813-1883) a preluat-o în opera sa *Tannhăuser.*

în centrul poveștii regelui Arthur stă triunghiul amoros dintre Arthur, Lancelot și Guinevere

- Afirmația este valabilă abia în romanul autorului francez Chrétien deTroye (1140-1190). Nici vechile poezii din Wales și nici opera clericului Geoffrey von Monmouth (aprox. 1100—1154) și a lui Wace

(aprox. 1110-1171) nu amintesc de un adulter al Guineverei. Chrétien de Troye expune însă în povestirea

sa - *Lancelot* - cum Lancelot a eli-bcrat-o pc Guinevere,carc era răpită, și se încheie cu adulterul ei. Chrétien a mai scris și romanele *Jwain, Cavalerul Lion-ului, Perceval și regele Graal-ului,* cât și *Erecși Emidé,* toate subiectele învârtindu-se în jurul mesei rotunde a lui Arthur.

Arthur era un rege, iar membrii suitei lui erau cavaleri

■ Este Arthur o figură de saga sau are un model istoric? Se înclină spre a doua variantă. Arthur a fost într-adevăr un conducător al armatei, care a trăit în jurul anului 500. Nu se numără însă pe lista de regi britanici, deși un regat măreț exista încă din secolul V. Chiar si cele mai vechi surse de pe teritoriul Wales îl numesc drept „conducătorul bătăliei". Cercetătorii sunt însă de părere că „Arthur" era doar un titlu și nu un nume. Cel mai probabil Arthur era Owain Ddantgwyn, un puternic principe regional de la granița anglo-waleză. „Masa rotundă" a lui Arthur este menționată abia în romanele medievale, explicându-se astfel descrierea tipic medievală. Cu timpul, și alte epopei cavalerești îndrăgite, precum *Povesteagralilor* sau

Trista?2 și Isolda au fost ușor asociate cu poveștile lui Arthur.

Merlin este o prezență fictivă

■ Dintre toate figurile poveștilor lui Arthur, tocmai cea mai neverosimilă se bazează pe un model real: vrăjitorul Merlin. Sursa de inspirație este poetul walez Myrdin care, în anul 573, la distanță de una sau două generații după Arthur, și-a pierdut mințile în lupta de la Arfderydd și o perioadă din viață și-a petrecut-o în păduri, ca un nebun.

Iubita lui Dante se numea Beatrice

■ Depinde cum este definită dragostea. Dante Aligheri (1265-1321) a văzut-o pe frumoasa Beatrice Por-tinari (1266-1290), în vârstă de nouă ' ani, la o petrecere a părinților lui, și nouă ani mai târziu, în treacăt, a revăzut-o

pe stradă. Cu toate acestea, persoana ei l-a impresionat atât de mult încât a fost sursa lui de inspirație în crearea ciclului de poezii *La vita nuova,* după moartea timpurie a fetei. La puțin timp după acest eveniment s-a căsătorit, deși în opera sa târzie - *Divina comedie* - începută în anul 1307 și terminată cu puțin înainte de moartea sa, a venerat-o

încă o dată pe Beatrice, închipuind-o călăuza lui prin infern.

Casanova se gândea doar la femei

H Giacomo Casanova (1725-1789) povestește, chiar detaliat în biografia lui, despre cele aproape 130 de legături amoroase, inclusiv iubirile adevărate și eșecurile. Dar, pe lângă memoriile sale în 12 volume, a mai scris și înjur de 20 de lucrări științifice și politice, printre care și *Isocameron,* considerată o adevărată lucrare SF. în afară de aceasta, avea deja încheiate studiile juridice, pregătindu-se, de asemenea, și în domeniul teologiei, medicinei, chimiei și matematicii; a lucrat ca director dc teatru, ca inginer, a fost și directorul unei manufacturi de țesături și era un bun violonist.

Despre Shakespeare și Goethe

Othello spune:„Maurul și-a achitat datoria"

■ Renumita frază „Maurul și-a făcut treaba (nu datoria!), maurul poate să moară!" nu-i aparține lui Othello, ci este rostită de Muley

Hassan, un asasin plătit, în tragedia semnată de Schiller - *Conjurația lui Fiesco la Geneva.* Pe de altă parte, după cum se spune uneori, Othello nu ar fi fost african, ci maur, deși o asemenea distincție nu se facea pe atunci. Se mai crede că Shakespeare nu ar fi avut nici cea mai mică intenție de a prezenta un maur, ci pe șeful mercenarilor, Maurizio Othello („Mor”- în limba germană, confuzia vine din asemănarea cuvântului cu „Mohr”-maur-n.t.) (secolulXVI). Totuși, în piesă se face mereu aluzie la discriminarea lui Othello din cauza culorii pielii lui, astfel încât nu există puneri în scenă în care să nu se facă referire la aceasta.

Richard al III-lea era un escroc cocoșat

■ La mortea regelui Eduard al IV-lea al Angliei (1442-1483), fratele acestuia - Richard (1452-1485) - a devenit tutorele copiilor lui. Văduva lui Eduard, Elisabeta, și partizanii ei au încercat însă să fie singurii deținători ai regenței, în această luptă pentru putere, Richard a reușit în cele din urmă să se impună, însă nu fără a lichida unii dușmani. Nu se știe dacă și-a și ucis cei doi nepoți. Alte crime pe

care Shakespeare (1564-1603) i le-a atribuit nu au fost însă săvârșite de el. Totuși, poetul stătea la dispoziția reginei Elisabeta I (1533-1603), stranepoata văduvei lui Eduard. Chiar și cocoașa i-a fost atribuită prima dată lui Richard, tot de către Shakespeare.

Don Carlos a luptat pentru libertate

■ In drama lui Schiller, infantele spaniol sărac, Don Carlos, este întemnițat de tatăl său deoarece lupta pentru libertatea popoarelor asuprite din Flandra și, în general, pentru mai multă libertate. în plus, se adaugă iubirea tragică pentru mama sa vitregă • și pentru fosta iubită, Elisabeta. Personajul real, Carlos (1545-1568) nu strălucea în politică. Era o victimă a unei legături consangvine (șase străbunici diferiți) și nu avea dereglări doar mintale, ci și de caracter. Din acest motiv, bietele sale slugi erau chinuite de acesta.Tatăl lui și-a dorit să-1 întemnițeze un timp îndelungat, dar Carlos a murit înainte ca acest lucru să se întâmple.

Eroul Teii a fost imaginat de Shiller

■ Wilhelm Teii chiar este o născocire, deși elvețienii se poartă ca

și cum legendarul erou al luptei de eliberare ar fi existat cu adevărat. Totuși, crearea personajului este, într-adevăr, opera scriitorului și a omului politic elvețian AcgidusTsc-hudi (1505-1572). Shiller a preluat povestirea de la el, a dramatizat-o și a îmbogățit-o cu elemente suplimentare. Dar legendara probă de tir cu arcul, printr-un măr așezat pe capul copilului său, era deja amintită de Tschudi.

Schiller si Goethe sunt înmormântați în Republica Weimar, în cavoul princiar

■ Goethe (1749-1832) este înmormântat acolo. Este incert dacă și osemintele lui Friedrich Schiller se află tot acolo, întrucât Schiller (1759-1805) a fost îngropat, după moartea sa, într-o groapă comună. In anul 1827 s-a încercat deshumarea acestuia și din mormânt a fost ales craniul care se asemăna cel mai bine cu masca mortuară a lui Schiller. îndoielile asupra autenticității scheletului au apărut în anul 1911 și tot atunci, groapa comună a fost redeschisă în căutarea „adevăratelor" oseminte. După noile examinări ale craniului s-a ajuns la concluzia că cel din 1911 era de femeie, dar cel

din 1827 i-ar fi putut aparține lui Schiller.

Faust a fost închipuit de Goethe

■ Goethe s-ar fi putut inspira din *Istoria doctorului Johann Faust, prea-priceputul vrăjitor și adept al magiei negre* - scrisă de un autor anonim în anul 1587 - și din drama semnată de Cristophcr Marlowe (1564—1593), din anul 1590. La rândul lor, ambii ar fi folosit ca sursă de inspirație viața doctorului din Württemburg, Johann sau Georg Faust (aprox. 1480-1538), care s-ar fi ocupat cu alchimia și cu magia neagră.

Ultimele cuvinte ale lui Goethe au fost:$_{z/}$Mai multă lumină!"(Mehr Licht!)

■ Cele două cuvinte în germană au dat naștere la numeroase interpretări, printre care și unele complet lipsite de considerație, ca de exemplu, varianta cancelarului de Weimar, Friedrich von Müller (1779-1849): „Deschideți odată al doilea oblon ca să intre mai multă lumină în cameră!". Din păcate, s-a pierdut în timp o simpatică anecdotă, din Hessen, care povestește că marele poet ar fi spus în dialect, în apropierea morții:

„îmi stă perna strâmb" (Mer lischt de Kissé schief).

Despre aventurieri și escrod

„Noaptea, când mă gândesc la Germania..."deplânge starea dezolantă a țării

■ „...mă ia somnul”scrie mai departe Heinrich Heine (1797-1856) și este citat de nenumărate ori atunci când vine vorba despre defectele Germaniei. Cu toate că, prin această nemulțumire, autorul dorea să transmită că-i duce dorul mamei stabilite acolo, pe care n-o mai văzuse de 12 ani. „Germania are stabilitate reală, este o țară sănătoasă tun” declara Heine. „Patria nu va pieri niciodată, totuși bătrâna femeie poate muri”. Cu toate acestea, el este apoi încântat: „Prin fereastra mea pătrunde lumină zglobie, franțuzească” și toate „grijile nemțești” dispar.

Heinrich von Kleistacreat personajul prințului de Homburg

- în bătălia de la Fehrbellin, din anul 1675, un prinț de Homburg

a atacat trupele suedeze, fără ordin explicit. Fără îndoială, Frederich al II-lea (1633-1708), conte de Hes-sen-Homburg, în vârstă de 42 de ani, căsătorit a doua oară, era tatăl multor copii și purta o proteză la gambă, în plus, victoria nu a obținut-o în niciun caz datorită samavolniciei de care dădea dovadă, așa cum povestește Kleist (1777-1811). Totuși, principele elector nici nu a vrut să-1 aducă în fața Curții marțiale.

Alexandre Dumas a scris *Cei trei mușchetari*

- Alexandre Dumas-tatăl (1802-1870) a scris aproape 600 de romane de aventură, ample, majoritatea publicate în ziare, înainte de a fi apărut sub forma unei cărți. Era un secret știut faptul că Dumas lucra la acestea împreună cu alți autori. Ar fi angajat, periodic, peste 70 de copiști. Colaboratorul său cel mai apropiat era Auguste Macquet (1813-1888) - un scriitor căruia îi aparțin, printre altele, părți fundamentale ale romanului mușchetarilor si ale *Contelui de Monte Cristo.*

James Fenimore Cooper a dat naștere personajului *Vânătorul de cerbi,* iar Daniel Defoe Iui *Robinson Crusoe*

■ Ambele personaje dc roman sunt inspirate de câte o figură, istorică. Sursa de inspirație a lui James Fenimore (1789-1851) a fost vânătorul Daniel Boone (1734—1820). Daniel Defoe s-a raportat la memoriile marinarului scoțian Alexander Selkirk (1676-1723). Acesta a rămas în anul 1704 izolat pe o insulă din arhipelagul Juan Fernandez, deoarece vasul pe care se angajase ca marinar era grav avariat și, în cele din urmă, s-a și scufundat. A fost salvat după patru ani.

Kari May nu a fost niciodată în Vestul Sălbatic

■ A fost în Vestul Sălbatic, și anume în anul 1908, când scrisese deja povestirile cu indieni despre Win-netou și Old Shatterhand. Anterior și-a adunat informațiile din cărți, de exemplu, de la biblioteca închisorii în care a stat din 1870 până în 1874, pentru furt și escrocherie. Deci, nu este de mirare că, în cărțile sale, scriitorul Kari May (1842-1912) a amestecat cunoștințe uimitor de

precise și de profunde, cu oarecare inadvertențe si inexactități.

La Editura Kari May apăreau scrierile originale ale lui Kari May

■ Editura Kari May a fost înființată în anul 1913, de către văduva scriitorului și editorii mai vechi ai acestuia. Culegerile de opere complete - recunoscute după coperțile verzi, caracteristice — sunt mai puțin prelucrate. Intervențiile stilistice și pedagogice sunt minore la unele dintre lucrări, dar în cazul celor cinci romane maculatură: *Măceșul, Dra-gostea ulanului, Fiul pierdut, Inimi germane, Eroi germani* și *Drumul spre Waterloo* a avut loc o reconfi-gurare completă și au fost parțial fragmentate în mai multe romane de sine-stătătoare. Intre timp, au apărut reeditări ale manuscrisului original, la alte edituri.

Frații Grimm au cules basme populare germane

H Frații Grimm — Jákob (1785-1863) și Wilhelm (1786-1859) - au îndrăgit foarte mult literatura germană veche, dar ei au și contribuit cu idei proprii pentru a îmbunătăți

poveștile. Basmele culese de aceștia sunt în mare parte prelucrate și modificate. Mamele au devenit mame vitrege, sarcinile au fost ascunse, iar fragmentele prea înfiorătoare au fost „îndulcite”. Și mai puțin serios au tratat *Poveștile germane.* Le-au prelucrat din diverse publicații, le-au recompus și au născocit, parțial, surse care să pară „vechi”.

Despre Frankenstein si Mefisto

Frankenstein este un monstru

■ „Eroul” filmului *Frankenstein* a fost Boris Karloff (1887-1969) - William Henry Pratt, pe numele lui adevărat - dar rolul lui nu a fost Frankenstein, deoarece savantul Frankenstein este doar inventatorul monstrului, și nu monstrul în sine, în romanul scris de Mary Shelley (1797-1851), numele complet al acestuia este baronul Victor von Frankenstein. Este un locuitor al orașului Ingold, student la medicină, care încearcă să dea viață unui om artificial. Acțiunea nu decurge însă conform planului și ia naștere un monstru pe care nu-1 mai poate controla.

Pentru Oscar Wilde, arta era mai importantă decât morala

■ Intr-adevăr, legat de Oscar Wilde (1854-1900) există multe observații tăioase, referitor la triumful artei amorale și al frumosului în fața moralului, dar, la o privire mai atentă a operei lui, se remarcă a fi în esență foarte morală. Dorian Gray este pedepsit, în comedii învinge binele, iar în basme este în cele din urmă jertfită frumusețea. Se pare că a fost tragedia personală a lui Wilde faptul că atât publicul, cât și iubita sa i-au perceput doar o imagine frivolă și amorală autocreată.

Fantoma de la operă nu are legătură cu Opera din Paris

■ Lumile subterane în care bântuie fantoma din celebrul roman semnat de Gaston Leroux (1878-1927) par a fi prea fantastice pentru a fi adevărate. Opera din Paris - Palatul Garnier - a avut într-adevăr o construcție subterană, cu aspect de labirint și cu nenumărate garderobe, ateliere și

depozite. Chiar și lacul pomenit în carte există în realitate; s-a format sub etajele inferioare, atunci când la lucrările de excavare

pentru pivnițele adânci s-a atins un strat freatic.

***Egipteanul a fost* scrisă de Mika Waltari**

- Primul egiptean din istoria literaturii își are originea în scrierile vechilor egipteni. *Povestea /ui Sinuhe* este o istorisire scrisă în jurul anului 1800 î.Hr., în Egipt. Sinuhe este un funcționar la haremul faraonului Amenchmet I și, după uciderea acestuia, el fuge în Siria. Deși acolo avea parte de regat și de reputație, dorul de casă îl măcina. Opera -scrisă la persoana I ca un cântec de laudă a culturii egipetene - este una dintre operele remarcabile ale literaturii egiptene. In *Egipteanul insa,* autoarea Mika Waltari (1908-1979) povestește despre un doctor din timpul faraonului Echnaton (secolul XIVî. Hr.).

Romanul *Mefisto* îl portretizează pe Gustaf Griindgens

- Sursa de inspirație a lui Klaus Mann (1906-1949) - autorul romanului *Mefisto* - a fost cumnatul său, Gustaf Griindgens (1899-1963). Din acest motiv, romanul a fost

interzis în perioada 1968-1981. Fără a putea face abstracție de asemănarea cu Gründgens, Mefisto nu este totuși un roman cu cheie, ci o poveste despre oportunismul politic. Mann nu ar fi avut de unde să știe cum se comporta Gründgens în timpul nazismului, deoarece era în exil. Deși s-a insistat pe faptul că Höfgen nu era Gründgens, nu există totuși nicio biografie de-a lui Gründgens care să fi creat cititorului de odinioară o imagine publică diferită.

Enid Blyton a scris 22 de cărți despre gemenii Hanni și Nanni .

- în cărțile lui Enid Blyton (1897-1968), gemenii Hanni și Nanni se numesc Patrícia și Isabel O'Sullivan, iar seria se numește St. Clare's; aceasta cuprinde exact 6 volume. La fel este și în cazul volumelor despre Dolly. Originalul are doar 6 volume, fiecare volum tratând un

an din viata lui Darell Rivers (Dolly Rieder), în Malory Towers (Möwenfels). In orice caz, în testament, Enid Blyton a lăsat scris că opera îi poate fi continuată; lucrările originale pot fi recunoscute prin titlul original, în engleză, de pe coperta interioară din stânga jos, lângă dreptul de autor.

„Crestomație[7]'este sinonim cu „opere complete"

■ „Crestomația" sau florilegul reprezintă o selecție (antologică) a operelor unuia sau mai multor autori. Pe de altă parte, într-o ediție completă trebuie să figureze toate lucrările autorului, în varianta originală.

Despre legende și pictori

Fluierasul din Hamelin este o legendă

■ Majoritatea istoricilor sunt siguri că în secolul XIII a existat într-adevăr un exod al tinerilor din Hameln. Motivul se încearcă a fi explicat prin câteva teorii. Una dintre ele ar fi că străinul dorea să atragă forță de muncă în Est, cel mai probabil, pentru Brandenburg. Intră în discuție și o legătură cu cruciada copiilor, din anul 1212, sau cu masacrul de la Se-demünde, din anul 1259. In cea mai veche versiune cunoscută se evocă povestea unui tânăr elegant care ar fi dispărut cu 130 de copii, într-o duminică a anului 1284. Povestea nu amintește de șobolani. (în versiunea

originală a legendei *Fluieratul din Hamelin,* tânărul îi scapă pe locuitorii orașului înecând șobolanii, dar se răzbună pe aceștia pentru neplata făgăduită, omorându-le copiii, prin aceeași metodă).

El Dorado era un oraș legendar de aur

■ în spaniolă, El Dorado înseamnă „auritul" și se referea inițial la un bărbat de aur. în secolul XVII, cuceritorii spanioli ai Americii de Sud au auzit că în centrul țării ar exista un neam de indieni care obișnuiau

să-și ungă fiecare nou conducător, la ceremonia de investire, cu o pastă obținută din pulbere de aur. Ulterior, acesta naviga pe o mare unde oferea zeilor, ca ofrandă, multe obiecte prețioase din aur, finalizând evenimentul cu o îmbăiere de purificare. Din această mare plină de aur a apărut, cu timpul, un oraș aurit, chiar un întreg ținut de aur căutat cu ardoare de aventurieri.

Aii Baba este șeful celor 40 de hoți

■ Aii Baba este un mândru negustor care a descoperit întâmplător (Sesam, deschide-te!) ascunzătoarea comorilor celor 40 de hoți. Desigur

că descoperirea l-a pus în pericol, dar cu ajutorul unui sclav deștept, pe nume Mardschiana, Aii Baba a reușit, în cele din urmă, să-i ucidă pe toți cei 40 de hoți și să intre în posesia fabuloasei comori. *AH Baba fi cei 40 de ho fi* este o poveste siriană, care a fost introdusă de editurile europene în colecția de povești „O mie și una de nopți".

Cuvântul„meandru"și stilul arhitectural cu același titlu îsi au originea în denumirea unui râu grecesc

■ în prezent, întortocheatul râu Meandros se numește Büyük Men-deres și se află în Anatolia de Vest. Ornamentarea cu meandre există încă din epoca de piatră. Finalizarea actuală cu unghiuri drepte, cursive, a căpătat-o însă în timpul perioadei arhitecturale geometrice din Grecia, între anii 1050-700 î.Hr., reprezentând eternitatea și perpetuarea vieții. De atunci, este privit ca element grecesc specific perioadei clasice, iar în cadrul stilului „empire" este numit chiar „â la grecque".

Nu există inorogi

■ Desigur că nu există drăguții cai albi cu un corn în frunte, care se lasă

mângâiati doar când sunt în poala unor femei tinere. Dar coarnele a căror existență era dovedită în Evul Mediu existau cu certitudine. Cu toate

acestea, coarnele ascuțite care puteau atinge 3 m nu proveneau de la un animal de uscat, ci de la un mamifer marin - narvalul.

in Antichitate, pictura nu avea mare importanță

- In opoziție cu statuile și clădirile, pictura antică nu s-a păstrat. Cel mai mare pictor a fost Apelles din Kos (d. în jurul anului 300 î.Hr.). Autorii antici îi lăudau șarmul, perspectiva desăvârșită si formele îndrăznețe ale umbrelor ce se regăseau în operele lui. Reputația acestuia s-a menținut până în perioada Renașterii. Alți mari pictori au fost Polygnot din Thassos (secolul V î.Hr.) - care a lucrat prima dată în perspectivă picturi monumentale ce înfățișau bătălii - și Zeuxis (secolul V/IV î.Hr.), ai cărui struguri pictați păreau atât de reali încât erau ciuguliți de păsări.

„Labirint" este un termen unitar

- Se crede că „labirint” ar fi un termen comun, utilizat pentru a desemna un drum alambicat, un

păienjeniș de variante, o călătorie în care te poți rătăci. Există două accepțiuni ale termenului. Cea originală se referă la un drum alambicat care însă nu are rolul de a te pierde, ci dimpotrivă, de a te regăsi. Drumul printr-un labirint ar trebui să îndemne la meditație, la identificarea propriului scop în viață și, de aceea, astfel de labirinturi pot fi văzute pe domeniul bisericilor. Pe de altă parte, într-un labirint creat cel mai adesea din gard viu există numeroase fundături care îngreunează găsirea drumului corect.

Despre Mona Lisa și Michelangelo

Mona Lisa o înfățișează pe Lisa del Gioconda

- Istoricii de artă au fost dintot-deauna preocupați de identificarea misterioasei dame zâmbitoare din portretul realizat de Leonardo da Vinci (1452-1519). Mult timp s-a crezut că este vorba de Lisa del

Gioconda, o soție de negustor al cărei portret l-ar fi vândut da Vinci regelui francez. Cu toate acestea, însemnările despre acest tablou,

ale istoricului de artă Andrea Vásári (1511-1574), nu corespund cu adevăratul tablou, Mona Lisa. între timp, a fost acceptat faptul că Leonardo a imortalizat-o în lucrarea sa pe Isabela von Aragon (1470-1524), soția ducelui milanez Gian Galeazzo Sforza (1469-1494).

Doar un geniu poate realiza portrete astfel încât privitorul să se simtă în permanență privit

- Din orice unghi ar fi privită, Mona Lisa pare să te privească mereu în ochi. Cu toate acestea, la mijloc nu se află nicio magie și nici nu este nevoie de un geniu ca Leonardo da Vinci, pentru a obține acest efect. In esență este vorba de un simplu truc. Un ochi al personajului portretizat trebuie să se afle pe linia verticală mediană a tabloului.

Capela Sixtină este opera lui Michelangelo

- Frescele pictate de Michelangelo Buonarroti (1475-1564) în Capela Sixtină au căpătat o asemenea faimă încât ceilalți pictori care au contribuit sunt neglijați cu ușurință. Planurile construcției îi

aparțin sculptorului și arhitectului Baccio Pontelli (1450-1492) și au fost executate sub supravegherea lui Giovanni de' Doici. Pe pereții laterali și-au adus contribuția, printre alții, corifei ai Renașterii timpurii, precum Sandro Botticelli (aprox. 1452-1510), Pietro Perugino (aprox. 1445—1523) și Luca Signoréin (aprox. 1450-1523). Frescele realizate de aceștia sunt puse în umbră de picturile de pe tavan și de pe fațada principală, care aparțin lui Michelangelo.

Papa Sixtus al IV-lea i-a dat comanda realizării Capelei Sixtine lui Michelangelo

- Capela Sixtină a fost, într-adevăr, construită din dorința lui Sixtus al IV-lea (Francesco della Rovere -Papă între anii 1471—1484), de la care și provine denumirea. Chiar și frescele de pe pereții laterali au fost realizate la comanda acestuia.Totuși, el a dorit pictarea tavanului cu

stele simple, pe un fond bleumarin. Ne-fiind încântat de stele, nepotul lui, Papa lulius al II-lea (Guilano della Rovere, Papă între 1503—1513) i-a încredințat lui Michelangelo, în anul 1508, pictarea plafonului cu o suită de fresce impunătoare.

Michelangelo a folosit culori sumbre

■ Cei care au vizitat Capela Sixtină înainte de anul 1979 au în minte imaginea vechilor opere de artă și pot crede pe drept cuvânt că Michelangelo ar fi întrebuințat tonuri pământii. Totuși, renovarea încheiată în anul 1999 a scos la iveală culorile vii folosite de Michelangelo, care de-a lungul secolelor s-au întunecat de la fumul de lumânare. In plus, au fost îndepărtate picturile suprapuse, care au fost realizate după moartea lui Michelangelo pentru a masca goliciunea trupurilor pictate. Există totuși și experți în artă care nu sunt de accord cu restaurarea, motivând că ar putea fi îndepărtate picturi suprapuse care provin chiar de la Michelangelo.

Michelangelo era un pictor renumit

■ Sculptura a reprezentat întotdeauna marea pasiune a lui Michelangelo. In timpul lucrului la Capela Sixtină, el s-a plâns ca nu este nicidecum persoana potrivită să se ocupe de pictură. Dar nici „Dávid" și nici „Moise"nu se pot compara cu „Crearea lui Adam", în care degetul

lui Dumnezeu îl atinge pe cel al lui Adam într-o manieră uluitoare. Și mai puțin recunoscute au rămas realizările lui Michelangelo ca architect, deși manierismul său a dat naștere unei noi orientări stilistice și a avut o influență decisivă pentru clădirea de azi a Bazilicii Sfântului Petru.

Madona Sixtină a lui Rafael se află în Capela Sixtină

■ Madona Sixtină nici nu se află în Capela Sixtină și nici nu a fost realizată la comanda aceluiași papă. Pictarea Madonei lui Raffael (1438-1520) s-a făcut la comanda Papei lulius al II-lea și a fost gândită drept dar pentru

Capela Sfântului Sixtus din Piacenza. In anul 1754, Frederic August al II-lea de Saxonia (1696-1763) a cumpărat pictura, motiv pentru care Madona este admirată și astăzi în galeria de artă din Dresda.

Despre tablouri și sculpturi

El Greco a fost un pictor spaniol

- După cum reiese și din nume, El Greco a fost grec. II chema

Domenikos Theotokopoulos (1541-1614) și era din Creta. A călătorit înToledo, unde s-a numărat printre cei mai bine plătiți pictori spanioli, remarcându-se prin stilul său obscur dar fascinant, tipic pentru atmosfera contra reformei spaniole.

Rembrandt a pictat un„Rond de noapte"

- S-a crezut mult timp că este adevărat, până când, în anul 1911, au fost îndepărtate vechi straturi de firnis de pe tabloul mohorât. Dedesubt au ieșit la iveală culorile luminoase. în realitate, Rembrandt (1606-1669) nu a pictat o scenă nocturnă, ci un tablou de grup care înfățișă breasla pușcăriașilor danezi. Cei portretizați nu au fost însă încântați de tablou, astfel că acesta a ajuns într-un depozit unde a căpătat patina timpului. Intre timp, atunci când a fost readus la lumină de către Muzeul Rijk, tabloul a devenit celebru și a primit un nume corespunzător - „Rondul de noapte”.

în mitologia romană există Jurământul lui Horațiu"

- Este înfățișat de Jacques-Louis Dávid (1748-1825) în renumitul

său tablou cu același nume. Totuși, realitatea este că Dávid a născocit acest jurământ - acela de a-ți jertfi viața pentru patrie. în cele din urmă, și-a pictat tabloul în cadrul proiectului artistic „înnobilarea moralei publice”, al lui Ludovic al XVI-lea (1754—1793), cu cinci ani înaintea izbucnirii Revoluției franceze. în Roma antică era cunoscută legenda tripleților

Horatius, care au evitat un război sângeros și costisitor, provo-cându-i la luptă pe tripleții Curatius, reprezentanți ai armatei inamice. Au câștigat, dar pe nicăieri nu este vorba de un jurământ. Dávid a devenit iacobin în timpul revoluției și apoi pictorul de curte al lui Napoleon.

Picturile mici se numesc miniaturi

■ Numele de miniatură nu vine de la „mini" ci de la *minium* - denumirea latină pentru un pigment mineral numit „miniu". Cu această culoare au fost pictate primele inițiale, ornamente și ilustrații din cărți. Nu contează dacă acestea sunt într-adevăr reduse ca mărime sau ocupă o întreagă pagină: ele se numesc miniaturi. în afară de ilustrațiile din cărți, au mai fost realizate și mici portrete - în Franța și Olanda secolului XVI - foarte moderne,

care se mai numeau și portrete de dimensiuni reduse.

Sculptorii greci reprezentau frecvent nuduri feminine în operele lor

■ Până în jurul anului 330 î.Hr. artiștii greci sculptau în general doar bărbați goi și femei îmbrăcate. Celebrul Praxiteles (n. 390 î.Hr.) este primul care a îndrăznit să realizeze sculptura Afroditei din Cnidos (a cărei copie se află în galeriile va-ticane), cu sânii goi, generând un adevărat scandal. Deși au mai fost realizate statui reprezentând nuduri feminine, mai degrabă pictorii perioadelor următoare au fost cei care înfățișau cu predilecție zeițe și eroine legendare, fără veșminte.

Statuile grecești precum„Afrodita din Cnidos" sunt originale

11 S-au păstrat doar câteva originale ale statuilor grecești importante. Printre acestea se numără „Venus din Milo" de la Louvre și „Faunul din Barberin" din gliptoteca din Mün-chen.Toatc celelalte sunt copii romane sau etrusce. De aceea se întâmplă să existe multe exemplare ale aceleiași

statui. în parte, pot varia și motivele — cum este, de exemplu, „Spinario" care are mai multe variante.

Soldatii armatei de teracotă sunt modelați individual

- Renumiții soldați din lut care păzesc mormântul împăratului chinez Shih Huang-di (259-210 î.Hr.) sunt realizați după mulaje. Procedeul este folosit și astăzi la fabricarea iepurilor de ciocolată - mulajul concav al părții anterioare este sudat de jumătatea posterioară, fiind asamblate ulterior manual, ceea ce a dus la crearea impresiei că fiecare are gesturi și poziții diferite; și capetele și mâinile erau turnate în forme. La final, artiștii au realizat cu migală detalii ale feței, frizurilor și uniformelor, astfel încât se poate crede că, într-adevăr, statuile s-au realizat după 6.000 de manechine individuale.

Despre piramide și temple

Există doar șapte minuni ale lumii

- Canonul clasic al celor șapte minuni datează din secolul II î.Hr.

și toate încercările de a construi o a opta minune nu au schimbat cu nimic situația. Cu toate acestea, cele șapte minuni nu au fost întotdeauna aceleași. în prezent sunt recunoscute ca cele șapte minuni: Piramida lui Keops, Grădinile suspendate ale Semiramidei, Statuia lui Zeus din Olimp, Mausoleul din Halicarnas, Templul Artemisei din Efes, Farul din Alexandria și Colosul din Rodos. Diverse liste antice menționează însă și zidurile Babilonului, un altar al lui Artemis din Delos, Templul lui Zcus din Kyzikos, Labirintul faraonului Amenemhet al III-lea, Coloseumul, cât și orașele Roma si Teba.

Cea mai mare piramidă din lume se află în Egipt

- Cea mai mare piramidă din lume se află în Mexic, în apropierea orășelului Cholula, la aproximativ 100 km de Mexico City. A fost ridicată de azteci, în cinstea zeului Quetzalcoatl. Nu este atât de cunoscută, deoarece nu a fost pe deplin dezgropată. In plus, construcția mexicană este oarecum joasă. Piramida lui Keops are o înălțime de

186 m, în timp ce Piramida din Cholula are doar 54 m. Cu toate acestea, suprafața bazei

este atât de mare încât depășește cu aproape 30% interiorul Piramidei lui Keops.

Clădirile și sculpturile grecești erau albe

■ Revalorificând Antichitatea în perioada clasică, amatorii de artă au fost încântați de albul elegant al templelor și statuilor, în special arheologul JohannJoachimWinck-elmann (1717-1768), care a folosit pentru prima dată expresia „simplitatea nobilă si măreția tăcută". A fost vehement contestată teza pictorului scoțian James Stuart (1713-1788), conform căreia operele de artă ar fi fost colorate. Cercetările făcute în secolul XIX aprobă însă spusele respectivului pictor: operele grecești străluceau în toată splendoarea, în culori vii ca roșu, albastru, alb și ocru. La acestea se adaugă decorul din aur și bronz.

Pe locul sacru al Oracolului din Delfi se afla un templu circular

■ Fotografia des vehiculată aTem-plului din Delfi înfățișează ruinele unui elegant templu circular. Trei coloane dorice, suple, se înalță spre

cer în fața lanțului muntos, pitoresc, al Parnasului. Insă, aceste clădiri construite de Theodoros din Phokis în secolul V sau IV î.Hr. nu erau dedicate cunoscutului oracol, ci Atenei — al cărei altar se afla în imediata vecinătate a acestuia.

Romanii au copiat arta greacă

I Inițial au făcut acest lucru. Nu se poate contesta că au folosit elemente grecești doar ca decor și că acopereau, de exemplu, clădirile solide de cărămidă cu fațade grandioase. Au creat elemente proprii, precum pi-lastrul. Totuși, în timpul imperiului, romanii și-au desăvârșit o estetică proprie, în construcții arcuite și cu boltă, necunoscute de greci.

Galla Placida a construit un mausoleu in Ravena

- Mausoleul Galla Placida este un obiectiv turistic de neevitat cu ocazia unei vizite în orașul Ravena. Acolo se găsesc cele mai vechi mozaicuri ale orașului, pe un fond albastru închis. Totuși, în micul spațiu sub formă de cruce nu a fost îngropată nici fiica împăratului roman care a condus Ravena între anii 425-450 și nici o altă persoană. In schimb,

este vorba de un lăcaș de rugăciune în cinstea Sfântului Laurentius, ridicat de Galla Placida în pronaosul bisericii S. Croce.

San Apollinare Nuovo este mai nouă decât San Apollinare din Classe

■ Existența a două bazilici din perioada creștinismului timpuriu, în cinstea Sfântului Apolinaris din Ravena este, într-adevăr, derutantă. De aici reiese că San Apollinare Nuovo era deja construită în anul 520, cu câteva decenii înaintea ridicării unei biserici asemănătoare, în Classe. în anul 1856, fundația bisericii San Apollinare din Classe nu mai era solidă. A fost transferată în San Salvatore, iar biserica în cinstea sfinților a fost redenumită. în plus, bazilica este renumită pentru mozaicurile impresionante. In naos se găsesc, printre altele, „Cei trei regi sfinți” - care se pot observa printre imaginile cu îngeri, portretul Maicii Domnului, al lui Hristos și a minunilor sale.

Despre biserici și palate

Domul din Speyer datează din secolul XII

- Domul Sfinților Maria și Ștefan din Speyer se numără printre cele mai reprezentative clădiri romanice. A fost construit între anii 1027-1125. Aspectul pe care-1 are si astăzi este din secolul XVIII. în anul 1689, trupele regelui francez Ludovic al XIV-lea (1638-1715) au incendiat-o aproape în totalitate, în cadrul Războiului de Succesiune Palatin. Reconstruirea a redat însă fidel aspectul inițial. La restaurarea din anul 1854 s-a decis însă reconstruirea fațadei vestice în stil neoromanic și decorarea acesteia.

Domul din Köln este cea mai mare catedrală gotică din lume

- Decisivă în stabilirea recordului de cea mai mare biserică este, de obicei, înălțimea acesteia. Există o catedrală care o întrece cu puțin pe cea din Köln, și aceasta se află la nord de Paris, în Beauvais. Naosul bisericii impunătoare din Köln este înalt de 43 m, în timp ce în Beauvais

sunt depășiți 48 m. Cu toate acestea, nu intră în calcul. Ridicarea bisericii a fost suspendată după repetate prăbușiri spectaculoase, încât astăzi mai stau în picioare doar tribuna corului și transeptul, care dau clădirii un aspect disproporționat, în ciuda înălțimii sale.

Big Ben este orologiul din turnul palatului Westminster

- Big Ben este numele clopotului greu de aproape 14 t, aflat în acest turn, care bate punctual la fiecare oră. Turnul în care se află, înalt de 96 m, se numește oficial Turnul Sfântului Ștefan. Clopotul este însă denumit după ctitorul turnului - Sir Benjamin Hali (1802—1867) - și nu după Edmund Beckett Denison (1816-1905) care a proiectat mecansimul ceasornicului și căruia i se datorează precizia Big Ben-ului.

Puntea suspinelor are o istorie romantică

- Cuvântul suspin duce cu gândul la suferințe din dragoste și la inimi frânte. Totuși, povestea punții suspinelor din Veneția este mai mult înfiorătoare. Puntea face legătura

între Palatul Dogilor și închisoarea palatului. Drumul de la palat, care era și sediul judecătoriei, spre temnița cu temutele camere de tortură, provoca cu siguranță mai mult decât doar câteva suspine. Și mai rău era, însă, drumul înapoi, acesta fiind sinonim cu condamnarea la moarte. Locul de execuție de odinioară, din Veneția, era între coloanele Sfântului Gheorghe și Sfântului Marcu, chiar pe malul apei.

Escorial este un palat

- Escorial, reședința regelui spaniol Filip al II-lea (1527-1589), a fost conceput drept mănăstire și loc de înmormântare a acestuia. Curând însă, „sumbrul rege” s-a hotărât să-și integreze domiciliul și sediul administrativ în uriașa construcție care se afla la 60 km nord-vest de Madrid, într-o regiune montană, izolată. Cu toate că biserica este decorată luxos, încăperile de locuit ale monarhului nu aveau strălucirea unui palat, ci austeritatea unei mănăstiri.

Cvadriga de pe poarta Brandenburg era orientată înainte către vest

- în anul 1807, Napoleon (1769-1821) a îndepărtat zeița de fier cu

cvadriga de pe Poarta Brandenburg, în anul 1814 a fost returnată și re-poziționată către est. 50 de ani mai târziu s-a născut zvonul că inițial ar fi fost îndreptată către vest, dar că acum i-ar întoarce spatele vechiului său dușman, Franța. însă, zeița a fost îndreptată mereu către centrul orașului și către palatul regal. In orice caz, inițial o reprezenta pe Irene -zeița păcii — și abia în anul 1814 a fost reinterpretată ca reprezentând-o pe Victoria - zeița izbânzii - datorită inserării unei cruci de fier în cununa de frunze de stejar aflată pe fruntea acesteia.

Palatul de cristal era o clădire deosebit de prețioasă

- în anul 1851 a avut loc prima expoziție mondială, în Palatul de cristal din Londra. Sună nobil. în realitate însă, Palatul de cristal era un fel de seră, comparație posibilă datorită costurilor de construcție scăzute și metodei de ridicare în înălțime, rapidă și eficientă. Aceasta însă nu împiedica publicul să-și exprime încântarea colectivă la vederea clădirii transparente a expoziției, ceea ce intriga pe unii arhitecți care considerau că fierul și geamul nu aveau nimic în comun cu sfera artistică.

Despre semne distinctive si clădiri-simbol

Statuia Libertății se află în New York

- Dama cu torța a fost ridicată în anii ’80 ai secolului XIX, pe o mică insulă dinspre zona sudică a Manhattan-ului. Este amplasată în centrul zidurilor în formă de stea ale unui fort de odinioară, care anunța zona râurilor Hudson și East River. In ciuda faptului că Statuia Libertății aparține simbolic de New York, insula Libertății intră în jurisdicția statului New Jersey. Din punct de vedere juridic însă, nici insula nu se află în posesia statului New Jersey, ci aparține guvernului american.

Podul Golden Gate este aurit

- Numele provine de la strâmtoarea Golden Gate pe care o traversează podul. Este aplicată o vopsea contra ruginii, numită „International orange”. Cu toate acestea, în funcție de iluminare, capătă diferite nuanțe de auriu și roșu. Arhitectul Irving Foster Morrow (1884-1952) a ales culoarea, convins fiind că tonul

roșiatic se potrivea cel mai bine cu albastrul golfului. Inițial se optase pentru gri sau metalic. Marina americană a preferat îndată combinația de negru cu linii galbene.

Biserica memorială din Berlin a fost numită astfel în memoria războiului

- împăratul Wilhelm al II-lea (1859-1941) a ridicat în anul 1891 o biserică, cu numele Biserica memorială a împăratul Wilhelm. Alături de numeroasele monumente închinate acestui împărat, biserica reprezenta un fel de comemorare religioasă a îndrăgitului bunic. Chiar și mozaicurile interioare glorificau viața lui Wilhelm I (1797-1888). După cel de-al Doilea Război Mondial s-a hotărât conservarea ruinelor ca monument, lângă acesta constru-indu-se încă o biserică și un turn, cu o arhitectură modernă.

Hagia Sophia este în prezent o moschee

- Biserica „înțelepciunii sfinte” a fost transformată în moschee după cucerirea Constantinopolului de către turci, în anul 1453. Renumitul

arhitect otoman Simán (1491-1578) a înconjurat construcția cu patru minarete înalte, subțiri. în anul 1934, întemeietorul turc al orașului - Ke-mal Atatürk (1881-1938) - a declarat Hagia Sophia (Ayasofya) ca fiind muzeu. Din acest motiv au fost repictate mozaicurile aurite și picturile murale bizantine, care anterior fuseseră acoperite deoarece contraziceau regula islamică — aceasta nu presupunea existența tablourilor.

Catedrala Sfântul Petru este cea mai mare biserică din lume

- „Cartea recordurilor” recunoaște Notre-Dame-de-la-Paix, din Yamo-ussoukro, ca fiind cea mai mare biserică din lume. în ciuda acestui fapt, recordul este discutabil. Cupola Catedralei Sfântului Petru este mai înaltă, deși cea din Notre-Dame dispune de un felinar de peste 38 m, asfel încât 158 m îi întrec pe cei 132,5 m, dacă se ia în calcul punctul cel mai înalt.

Suprafața interioară din Notre-Dame, de 14.300 m^2, este mai mică decât suprafața de 15.100 m^2 a Catedralei Sfântului Petru. Dacă este luată în considerare și hala în formă de cruce din jurul bisericii, atunci depășește suprafața catedralei Notre-Dame.

Notre-Dame-de-la-Paix este o copie a Catedralei Sfântului Petru ■ Catedrala de pe țărmul El-fenbein, cum este des numită, ar fi o construcție ulterioară a Catedralei Sfântului Petru, doar cu puțin mai mare. Deși arhitectul Pierre Fak-houry (n. în 1943) a folosit, fără îndoială, modelul Petersdom-ului ca sursă de inspirație, există însă multe diferente. Construcția circulară a bisericii se află sub o cupolă, mai mare ca cea a Catedralei Sfântului Petru, dar amplasată pe pereți mai joși. Este împrejmuită de un portic în formă de stea. Interiorul bisericii cu ferestrele sale semicirculare și coloanele grecești nu au nimic în comun cu impozantul model.

Palatul vânturilor este un palat

■ Splendida fațadă în tonuri roz-ro-șiatice a Palatului vânturilor este un semn distinctiv al orașului Jaipur. Este acoperită de ferestre zăbrelite, una mai artistică decât cealaltă. Mulți vizitatori sunt foarte surprinși să descopere ca în spatele acestei fațade luxoase nu se află ceva deosebit, ci doar o bază a scărilor care le permitea odinioară femeilor din harem să ia loc în spatele ferestruicilor și să ajungă la locul central, unde

se țineau paradele și festivitățile din Jaipur, fără să fie observate.

Despre presă și film

Pulitzer a fost un jurnalist exemplar

■ Joseph Pulitzer (1847-1911) -după care au fost denumite celebrele premii pentru reușitele jurnalistice deosebite - a lucrat doar câțiva ani ca jurnalist. în esență, era director și redactor la diverse ziare. Este considerat unul dintre inițiatorii presei de consum. Paginile sale se detașau de concurență, prin articolele de senzație și benzile desenate. La o adică, tehnicile persuasive nu-i erau străine. In ziarele sale apăreau și articole bine documentate, despre corupție și abuzul de putere. După Războiul de Independență din Cuba, forțat de reportajele sale rapace, Pulitzer s-a distanțat de acest gen de jurnalism și a lăsat prin testament întemeierea unei școli de jurnalism care, începând cu anul 1917 acordă premiul Pulitzer.

Cel mai cunoscut premiu cinematografic se numește Oscar

■ Se numește „Academy Award of Merit” deoarece, începând cu anul

1929 a fost acordat de Academia Americană Cinematografică. „Oscar” este doar porecla atribuită în anul 1931, când expresia feței unui angajat al Academiei a semănat izbitor cu cea a unchiului său, Oscar. Ulterior, citatul

de pe statueta, care este doar placată cu aur, s-a transformat din „Oscarul îi revine...”în „Câștigătorul este...”.

Strigătul lui Tarzan îi aparține lui Johnny Weissmuller

■ Legendarul strigăt este de fapt produsul studioului. Există diferite legende cu privire la crearea sunetului respectiv. Johnny Weissmuller (1904—1984) a declarat că în tinerețe a câștigat mai multe premii la concursul de jodel. Și strigătul lui Tarzan se baza, în esență, pe sunetele de jodel ale acestuia. Versiunea live a strigătelor impresionante ale lui Weissmuller este, de obicei, pusă la îndoială. Eroii principali ai acestuia par să fie, în schimb, o cămilă care rage, o hienă care urlă și o coardă de vioară.

Humphrey Bogart a spus: „Privește-mă în ochi, micuțo!"

■ Replica, dublată în germană, sună astfel: „Te privesc în ochi, micuțo!”.

Bogart (1899-1957) însuși a șoptit ceva care aducea cu: „Ești sub supraveghere, micuțo!”. De fapt, replica trebuia să sune: „Mult noroc!”. Nici celebra proproziție: „Cântă din nou, Sam” nu există. Ingrid Bergman (1915-1982) i-a spus pianistului: „Cânt-o încă o dată, Sam. De dragul vremurilor trecute.”

Filmul *îngerul albastru* i-a consacrat succesul lui Marlene Dietrich

■ Marlene Dietrich (1901-1992) a ajuns celebră în anul 1930, datorită filmului *îngerul albastru.* In acest film a jucat rolul unei dansatoare pe nume Lola Lola. *îngerul albastru* este, ca și în prezentarea romanului *Profesorul Unratde* Heinrich Mann (1871-1950), numele unui cabaret în care se petrece întâlnirea fatală dintre profesor și seducătoarea dansatoare pe care Mann o numește Roșa Fröhlich. Modelul după care s-a inspirat trebuie să fi fost un bordel din Lübeck, pe care Mann îl știa bine. Din anul 1948, romanul a circulat și sub numele de *îngerul albastru.*

John Wayne întruchipa cowboy-ul tipic

- Cine nu găsea altă slujbă, muncea drept cowboy. Mulți erau vagabonzi

ori prizonieri cu antecedente penale sau proveneau din pătura socială cea mai joasă. Aproape o treime dintre aceștia provenea din Mexic, iar o șesime era populație de culoare. Mulți dintre ei nu știau dinainte să călărească, motiv pentru care accidentele de călărie erau cauzele numărul unu ale deceselor. De regulă, nu stăpâneau deloc mânuirea unei arme. Revolverul era rar întâlnit la cowboy. Focul de armă doar speria bovinele. Chiar și legăturile lui John Wayne cu diverse femei erau tipice doar pentru pudicitatea Americii anului 1950. John Wayne - pe numele lui adevărat Marion Michael Morrison (1907-1979) - nu era, în particular, nici un bun protector și avea o repulsie pronunțată față de cai.

Despre staruri și stelute

Marylin Monroe avea părul blond, iar Elvis Presley avea părul negru

- Marylin Monroe - pe numele ei adevărat Norma Jean Baker (1926-1962) - avea părul șaten natural, pe care l-a oxigenat ulterior. în afară de asta, se înfometa frecvent și își operase

nasul și bărbia. Bustul a fost modelat, dând impresia că ar purta sutien. Chiar și vocea și mimica i-au fost stabilite de HoUywod. Nici la Elvis (1935-1977) nu era totul natural. Sub părul său negru se ascundea, de fapt, un păr blond. Prin culoarea închisă a părului dorea să semene cu Tony Curtis (Bemard Schwartz - n. în 1925).

împărăteasa Elisabeta se numea Sissi

- Elisabeta, împărăteasa Austriei (1837-1898) - modelul actriței Romy Schneider (1938-1982) în filmul artistic *Sissi* - folosea chiar frecvent numele de alint, pe care-1 scria însă cu un singur „s”. Unii grafologi aveau îndoieli că prima literă a semnăturii ar fi fost într-adevăr un „s”. Ei consideră că ar fi putut fi și un „1”, așa că frumoasa împărătească se numea, de fapt, Lisi. în orice caz, filmele nu au mare legătură cu viața reală a împărătesei plină de ghinion.

Dinnerforone este un film britanic

- îndrăgita producție *Dinnerforone* este prea puțin cunoscută în Marea Britanic. Comedianul Freddie Frin-ton (Frederic Coo, 1909-1968) a

avut mare succes cu respectiva piesă în cabaretele britanice ale anilor'50. Legendara înregistrare, cu Frinton și May Warden (1891-1972) care o interpretase deja pe Miss Sophie, a fost totuși produsă de trustul media german NDR (Norddeutschcr Rundfunk). Este cea mai redifuzată emisiune a televiziunii germane și chiar în țări precum Elveția, Danemarca, Norvegia sau Africa de Sud a înregistrat un real succes. Difuzarea în S.U.A. a eșuat însă, din teama că filmul ar putea încuraja consumul excesiv de alcool.

Primii actori ai seriei Bond au fost Sean Connery și Roger Moore

- în anul 1954, romanul Bond *Casino Royale* a fost pus în scenă după modelul unei piese de teatru, la un show de televiziune american. Agentul 007 a fost interpretat de un anume Barry Nelson (n. în 1920) și producția a fost un eșec. Următoarea încercare a avut mult mai mult succes. în anul 1962 a fost turnat primul film de cinema, Bond, după nuvela *Doctor No.*- firește, cu Sean Connery (n. în 1930). Inițial, producătorii îl voiau pentru acest rol pe Cary Grant (pe numele lui real Alexander Archibald Leach, 1904-1986).

Totuși, angajarea acestuia era mai costisitoare. Al treilea Bond a fost întruchipat în anul 1969, de către George Lazenby (n. în 1939), înaintea lui Roger Moore (n. în 1927), în filmul *în slujba Majestății Sale.*

Acțiunea unui sitcom se petrece pe o canapea

- Este admis faptul că multe sit-com-uri (gen de serial TV de comedie) se filmau de preferință într-o cameră de zi, în centrul căreia se afla o canapea încăpătoare; chiar și telespectatorii petreceau multe ore pe o astfel de canapea, atunci când urmăreau serialele. Totuși, termenul pentru acest format TV nu are nimic de-a face cu a sta (sit = a sta, engl.). Sitcom este abrevierea de la comic de situație (situation

comedy) și parafrazează succesiunea cât mai multor poante și posibile situații comice.

Walt Disney i-a creat pe Mickey Mouse și pe Donald Duck

■ Mai degrabă nu. Primele benzi cu Donald Duck îi aparțin animatorului Charles Alfréd Taliaferre (1905-1969). Adevăratul univers

al desenelor animate - „Duck Ta-les” - a fost însă conceput de Cari Barks (1901-2000). Walt Disney (1901-1966) i-a încredințat coechipierului său, Ub Iwerks (1901— 1971), crearea unui nou erou - un șoarece îndrăzneț. „Nașa de botez” a celui mai renumit șoarece a fost soția lui Disney, Lillian, care a avut grijă ca rozătorul să se numească Mickey și nu Mortimer.

Barbie provine din America

■ Cea mai cunoscută păpușă a văzut lumina zilei în Germania. A apărut în anul 1955, inspirată de un personaj comic pe nume Lilli, dintr-o revistă de benzi desenate, și a fost concepută de fapt ca o glumă la adresa reuniunilor bărbaților. Un an mai târziu, Ruth Hadler (1917-2002) - coproducătoarea firmei de jucării Mattel - a descoperit păpușa și i-a adus-o fiicei sale, Barbara. Puțin mai târziu a cumpărat drepturile pentru păpușa Lilli și, în anul 1959, a lansat păpușa Barbie pe piața americană. Numele întreg al făpturii blonde este Barbara Millicent Rogers.

Despre petreceri și jocuri

Modelul lui Mos Crăciun a fost Sfântul Nicolae

■ Moș Crăciun a fost inspirat, cu siguranță, din imaginea Sfântului Nicolae, al cărui model istoric este Sfântul Episcop Nicolae din Myra (azi Demre, Turcia) care a murit pe 6 decembrie 655 și care a făcut multe fapte bune. Cu toate acestea, cum putea să ajungă bunul episcop . la renii săi? Se pare că Moș Crăciun mai avea încă un „tată” - un călugăr musulman nomad, care a

trăit în secolul XIV în Chorasan. Și acesta se pare că ar fi fost eliberator, iubitor de copii și foarte popular. După moartea acestuia au apărut multe romane de aventuri, în care se spunea, de exemplu, că ar fi zburat pe calul său înaripat (Ankabil) spre Laponia, unde ar fi devenit nemuritor. De aici și până la Rudolf - „renul cu nasul roșu" - nu a mai fost mult.

Ursulețul de pluș a fost inventat în America

- Există mai multe povești care amintesc cum ursulețul de pluș (Teddy) a ajuns să primească porecla

președintelui american Theodore Roosevelt (1858-1919).Toate aceste povești sunt dezmințite, deoarece ursulețul de pluș nu a fost inventat nicidecum în America, ci în Germania, dar nu de Margarete Steiff (1847—1909). într-adevăr, în anul 1880, croitoreasa paralizată a creat animalul de jucărie din pluș și a ajuns repede mare antreprenoare, deși ideea și propunerea unui asemenea ursuleț îi aparținea nepotului acesteia, Richard Steiff (1877-1939). Primul ursulețTeddy a apărut în anul 1902, cu numele de „55PB" (55 cm Plüschbar).

Mantia roșie a lui Mos Crăciun a fost creată de Coca Cola

- Concernul susține cu plăcere acest lucru. în anul 1931 a desenat tiparul unui Moș Crăciun tipic: mantie și căciulă cu ciucure, în clasicul roșu al firmei Coca Cola, cu o barbă albă, cizme si un mare nas roșu. In secolul XIX, Moș Crăciun a devenit un personaj voios, cu barbă și începând cu anul 1920 a purtat de obicei costume roșu-alb (în America).

Pruncul Isus este o fată cu bucle blonde

- Pruncul adevărat Isus este, desigur, sugarul de sex masculin din iesle.

In Nürnberg, pruncul este reprezentat ca un înger cu bucle blonde. Ideea îi aparține unui păpușar, care a confecționat un înger în amintirea fiicei sale

moarte. Figura respectivă a fost atât de încântătoare încât a fost numită pruncul Isus. Deși mai veche decât Moș Crăciun, este în aceeași măsură o figură artistică ce nu mai are legătură cu sfera religioasă a sărbătorii.

Oktoberfest începe în octombrie

■ Festivalul „Oktoberfest" din München începe în septembrie și se încheie în prima duminică a lunii octombrie. Provine de la o cursă de cai organizată cu ocazia cununiei târzii a regelui Ludovic I (1786-1886), pe 17 octombrie 1810. Cursa a înregistrat un succes atât de mare, încât anul următor a fost reluată, fiind acompaniată de un târg agricol. In perioada următoare, festivalul s-a ținut mai curând pentru a profita de vremea în general frumoasă, de vară târzie, din septembrie.

Picnicurile sunt invenții britanice

■ Desigur că nu există un inventator al servirii mesei sub cerul liber. Se poate însă repera în secolele

XVII-XVIII, când moda romantică a celui mai bun grup s-a răspândit în Franța. Prințesa Maria-Antoaneta (1755-1793) avea o slăbiciune aparte pentru această „idilă pastorală de lux". Chiar și numele acestei ceremonii a fost utilizat pentru prima oară în secolul XVII. în sens etimologic, denumirea vine de la invitația „pic un nic" (Ia cu tine ceva mic!). La mijlocul secolului XVIII, euforia picnicului a cuprins insula britanică.

Gheișele sunt întotdeauna femei

■ Gheișele sunt animatoare care prezintă artele tradiționale japoneze. Primele gheișe erau exclusiv bărbați. Abia în secolul XVII au apărut „onna geishas" (gheișe femei), a căror prezență erotică a fost apoi interzisă, pentru a nu face concurență prostituatelor. Au inițiat însă o artă proprie, subtilă, a eroticii. Normal că multe gheișe aveau raporturi sexuale cu clienții fideli - în special pentru a putea restitui banii pentru taxele mari ale educației - dar erau scumpe și nu oricine avea parte de acest prilej.

Despre sport și sănătate

Lovirea ușoară a cefei îmbunătățește capacitatea de gândire

- Este exact pe dos. Oamenii de știință de la Universitatea Helsinki au descoperit în urma experimentelor pe sportivii care primesc uneori câte o lovitură, printre care boxerii profesioniști sau jucătorii de fotbal, că loviturile la cap nu pot duce doar la un tremurat al capului, ci și la leziuni pe creier. Astfel sunt lezate, într-o oarecare măsură, capacitățile memoriei, concentrarea și capacitatea de gândire. Cu toate acestea, deficitele se pot depăși ușor. In urma testelor, sportivii protejați cu o cască nu au manifestat niciun simptom de acest gen, chiar și atunci când a fost vorba de multă violență, ca în cazul fotbalului american.

Cuvintele lui Juvenal:„Minte sănătoasă în corp sănătos" promovau practicile sportive

- Satiricul Juvenal (60-127) lua peste picior mania pentru fitness, răspândită deja la acea vreme. In

realitate însă, el nu a vrut să sublinieze că într-un corp sănătos se află o minte sănătoasă, ci că ar fi de dorit ca într-un corp sănătos să fie o minte pe măsură. Personal însă se îndoia de faptul că ar exista o interdependență între acestea, deoarece, în Roma acelor vremuri existau destule specimene cu mușchi, dar fără pic de creier.

în cazul febrei musculare se adună acid lacticîn mușchi

- Un exces de acid lactic în mușchi poate duce la o reacție de ardere, imediat după efortul fizic, la nivelul părții corpului solicitate, care poate fi înlăturată dacă mișcarea nu este întreruptă brusc, descompunând formarea acidului în exces („tura de după").

Febra musculară propriu-zisă, care se instalează ceva mai târziu, dar care poate persista un timp îndelungat, apare ca rupturi mici în fibra musculară. Mușchii slab antrenați sunt predispus! febrei musculare. Este perfect normal să te doară mușchi despre care nici nu ai știut că există. în timp ce soluția de

a nu întrerupe brusc mișcarea este într-adevăr eficientă, în cazul excesului de acid lactic se recomandă odihna

ca remediu contra febrei musculare, pentru a permite vindecarea fibrelor.

Hidrații de carbon dezvoltă musculatura

■ Hidrații de carbon dau energie pentru moment. Pentru a produce fibră musculară, corpul are nevoie de albumină. în afară de aceasta, sunt esențiale vitamina B, fierul, zincul și acidul folie.

Churchill avea ceva împotriva sportului

■ Nu se poate ști cu certitudine dacă premierul britanic Winston Churchill (1887-1965) este într-adevăr autorul celebrelor cuvinte: „Niciun sport, doar whisky". Probabil că el le-a rostit. Cu siguranță însă că nu a vorbit serios. Churchill a fost un jucător grozav de kricket și golf, dar și un bun înotător și scrimer. Echita-ția era sportul lui preferat. Serviciul militar activ l-a prestat ca husar. în afară de aceste sporturi, îl pasiona foarte mult poloul, iar la 70 de ani încă participa la vânătoarea de vulpi, activitate care se facea călare.

Darwin a lansat teoria supraviețuirii celui mai puternic ■ în primul rând, cel care a enunțat „teoria supraviețuirii celui mai adaptat" este filosoful Herbert Spencer (1820-1903) și nu Charles Darwin (1809-1882). în al doilea rând, teoria nu se referea la ce se înțelege în prezent ca fiind „puternic". Biologii evoluționiști nu pornesc de la ideea că, în cele din urmă, supraviețuiește cel care este cel mai bine antrenat, cel mai puternic sau cel mai rezistent, ci întotdeauna cel care se adaptează cel mai bine la condițiile de mediu în care trăiește - asta deoarece încăpățânarea de a schimba mediul după nevoile personale este sortită eșecului și epuizării. în natură, șefii grupului au o viață scurtă.

Doar antrenamentul intensiv fortifică inima

■ Antrenamentul constant este cel mai eficient. Zece minute zilnic sunt mult mai folositoare decât un program de antrenament intensiv, o dată pe săptămână. Chiar și mersul pe jos este mai bun decât o rundă de j°£S^nS extenuantă.

Despre maraton și fotbal

Primul alergător de maraton aducea vestea despre victorie

■ Scriitorul grec Herodot (485-425 î.Hr.) povestește că atenienii ar fi trimis, în anul 490, un alergător pe nume Pheidippides, pentru a solicita ajutor spartanilor atunci când atacul perșilor asupra Marathonului era iminent. Pheidippides a parcurs cei aproape 250 km în două zile și, în cele din urmă a ajuns la Marathon ducând vestea că spartanii vor ajunge în șase zile. Desigur că este îndoielnică existența acestei curse. In orice caz, istorisirea despre un alergător care ar fi dus la Atena vestea victoriei de la Marathon și care s-ar fi prăbușit mort în piață, după ce a transmis știrea, provine de-abia de la autori mai recenți, ca Plutarh (45-125) și Lukian (120-180).

între Atena și Marathon erau exact 42.195 km

■ Sunt aproximativ 40 km, distanță parcursă și la primele jocuri olimpice moderne. La jocurile olimpice din Londra, din anul 1908, s-a dorit

neapărat începerea maratonului de la Castelul Windsor și încheierea acestuia în fața lojii regale de la stadion. Drumul însuma exact 26 mile și 385 yarzi - respectiv 42,195 km, lungimea oficială a unui maraton, stabilită în anul 1921.

Medaliile olimpice au fost acordate întotdeauna doar pentru performanțe sportive

■ în Antichitate, chiar și muzicienii și autorii dramatici s-au luptat pentru cununa de lauri, totuși, mai puțin la Olimpiadă decât la alte jocuri - de exemplu, la jocurile pythice, care aveau loc în cinstea lui

Apollo din Delfi. De aceea, baronul Pierre de Coubertin (1863—1937) a demarat în anul 1912, la Stockholm, concurența pentru 18 medalii de aur a literaților, arhitecților, sculptorilor, pictorilor și muzicienilor. De altfel, el este și câștigătorul unui premiu olimpic pentru literatură. Competiții asemănătoare au mai avut loc de șase ori, până în anul 1948.

Fotbalul a fost mereu un sport al „clasei muncitoare"

- Fotbalul a ajuns popular în secolul XIX, îndeosebi în rândul

academicienilor englezi. în anul 1864, studenții Universității Cambridge au stabilit primele reguli. Și pe continent, în special elevii și studenții au adoptat acest sport. Nume precum „Borusia" sau „Alemania" provin de la uniuni studențești. Muncitorii făceau mai degrabă gimnastică. Abia în anii '30 ai secolului XX, muncitorii au câștigat treptat interes pentru jocul cu balonul.

Germania a câștigat până in acest moment trei titluri mondiale la fotbal

- Sunt șase. în anii 1954,1974 și 1990 a câștigat echipa masculină, iar în anul 2003 echipa feminină. La acestea se adaugă și titlul juniorilor (U 19) din 2004 și cel al juniorilor (U 20) din 1981.'

Jucătorii faultat! in teren nu aveau voie să bată 11 m

- Deși această replică face parte din limbajul de lemn al oricărui reporter sportiv, regula nu mai este valabilă deja de 10-20 de ani. Atunci când jucătorul faultat face parte din exe-cutanții de penalty ai echipei, poate trage chiar el la poartă și nu trebuie

să solicite alt coleg care se află în colțul opus al terenului sau care are un golaveraj mai scăzut. Se pare, de altfel, că obținerea unei șanse de a înscrie printr-o lovitură de pedeapsă, în urma unui fault, nu face decât să îl motiveze pe respectivul jucător. Conform statisticilor, peste 50% dintre loviturile executate de jucătorii faultați se finalizează cu un gol.

Femeile au început să joace fotbal abia după cel de-al Doilea Război Mondial

■ în culturi ca ale inuiților sau indienilor, dar și în Europa medievală, bărbații și femeile, deopotrivă, practicau jocuri asemănătoare fotbalului. Se confruntau atunci sate întregi sau neamuri. în școlile britanice, fetele au jucat fotbal din anul 1863. în anul 1895 a avut loc primul „meci internațional"câștigat cu detașare de nordul englez în fața sudului insulei. Primul meci internațional adevărat a fost câștigat de Anglia împotriva Franței, în anul 1920. După Primul Război Mondial, fiecare regiune engleză avea echipa ei feminină, iar meciurile de vârf erau urmărite de până la 50.000 de spectatori, înainte ca fotbalul feminin să fie interzis în anul 1921. Și în Germania au fost

inițiative de fotbal feminin, începând cu anul 1900, care însă au fost găzduite oficial de Federația Germană de Fotbal (DFB) abia în anul 1970.

Despre cheerleading si kricket

Ping-pongul a fost inventat de chinezi

■ Tenisul de masă a fost inventat de clasele superioare engleze, în a doua jumătate a secolului XVIII. Acest sport de masă, care alunga cu succes sfârșituri de septembrie ploios, era jucat la început într-un mod foarte rudimenatar. Era întins un șnur peste .o masă mare, mingile erau confecționate din dopuri de șampanie (de plută sau de cauciuc), iar paleta era reprezentată de capacele de la pachetele de țigări, tigăi sau chiar rachete de badminton. In anul 1875, inginerul James Gibb a emis primele reguli. 16 ani mai târziu, Gibb a inventat în America mingile de celuloid, care erau deosebit de utile la joc. Numele de ping-pong vine de la zgomotul pe care îl fac mingiuțele la cădere, inițiativă care a fost prompt brevetată.

Cheerleading-ul este un sport feminin

■ Primii cheerleader-i au fost exclusiv bărbați. Prima echipă care și-ar fi susținut echipa cu gesturi exersate se pare că fost înființată în anul 1898, la Universitatea din Minnesota. Primele fete au pătruns în aceste echipe abia

în anul 1920, deși ulterior s-a dezvoltat rapid o „distribuire a sarcinilor” între băieții care jucau fotbal sau hochei și fetele care practicau ca sport cheerleading-ul. In prezent, cheerleading-ul este un trend și în mediul homosexualilor.

Kricket-ul este un joc tipic englezesc

- Primii jucători de kricket erau țesători din Flandra și Franța de Nord. Și numele jocului este flamand și provine de la „met de krik ketsen” („a urmări o minge cu un băț curbat”). în Anglia, jocul a ajuns abia în secolul XIV. Britanicii au adus însă kricket-ul în statele de odinioară ale Commonwealth-ului, unde jocurile erau ceva mai populare ca în patria-mamă.

Neobișnuitul sistem de punctare din tenis provine din Anglia

I Britanicii sunt luați mereu drept țapi ispășitori de fiecare dată când o unitate de măsură sau un sistem de notare european nu corespunde cu sistemul zecimal. Totuși, sistemul de punctare din tenis provine din Franța. Acolo, tenisul se juca pe bani în perioada modernă timpurie, iar monedele respective aveau valoarea de 15, 30 sau 45 de parale. Probabil prin folosirea nejudicioasă, 45 a devenit 40. De altfel, tenisul a fost inventat în secolul XIII de călugării francezi, în al căror joc era inclus și plafonul galeriei mănăstirii.

Bumerangurile se întorc întotdeauna

- Bumerangul se întoarce atunci când este aruncat de cineva care se pricepe. Dar asemenea bumeranguri sunt simple jucării. Bumerangurile inițiale, de vânătoare, nu veneau înapoi. Din acest motiv, lemnul a fost curbat pentru ca aruncarea lui să fie mai puternică, mai dreaptă și mai precisă decât a unui băț normal. Bumerangurile de vânătoare aveau până la 2 kg și puteau zbura la 200 m depărtare. De altfel, nu a

fost întrebuințat doar de aborigenii australieni. Bumerangul era cunoscut și de unele neamuri indiene, dar și în Vechiul Egipt. Chiar și în Germania sunt cunoscute instrumente asemănătoare unui bumerang, care datează aproximativ din anul 600 î.Hr.

în cluburile de fitness se slăbește

- Prin antrenamentul regulat la fitness se clădesc mușchii. Grăsimea se arde și ea într-adevăr, deoarece mușchii sunt în medie mai grei decât cantitatea de grăsime. Volumul corpului scade însă odată cu transformarea grăsimii în mușchi.

Phaeton era un fiu al zeului Soarelui, care a surprins prin incompetența sa de vizitiu

- Phaeton („Strălucitorul”) era un alt nume al zeului Soarelui, în mitologia greacă. De la Ovidiu (43-18 î.Hr.) provine cea mai veche versiune a poveștii unui băiat de nobil, pe nume Phaeton, care a încercat să mâne carul solar, terminând însă prin a pârjoli jumătate din globul pământesc și fiind ucis de Zeus cu un fulger. Sursa de inspirație pentru „Phaeton”, ca denumire de vehicul, este o

caleașca din secolul XVIII care era condusă de însuși proprietarul acesteia. Probabil se dorea mai degrabă o referire la carul lui Helios, decât la birjarul ratat - Phaeton. Totuși, cursele de care ale tinerilor nobili nu au fost lipsite de accidente.

Despre termeni și limbă

Alfabetele ebraic si arab au alte rădăcini decât alfabetul nostru

- Toate alfabetele din Vestul Europei până la India derivă dintr-un alfabet realizat în jurul anului 1200 î.Hr. de către fenicieni. A fost primul alfabet în care semnele nu reprezentau cuvinte sau silabe, ci sunete distincte. S-a ajuns astfel la cele 22 de semne. Fără îndoială era un alfabet pur consonantic, așa cum sunt încă alfabetele ebraic și arab. Grecii au fost primii care au introdus vocalele și au modificat și direcția de scriere.

în trecut erau întrebuințate mai puține neologisme

- Nemulțumirea alterării limbii materne cu neologisme nu este de dată recentă. Se faceau în acest sens

demersuri constante de eliminare a componentelor „străine”. în Germania, de exemplu, scriitorul Philip von Zesen (1619-1689) s-a preocupat de germanizate. A creat variante nemțești în locul împrumuturilor din franceză, după modelul pasiune-patimă, moment-clipă, bi-serică-lăcaș sfânt.

Succesorul lui Zesen, Heinrich Campe (1746-1818) a introdus în limba germană termeni ca „tovărășie” în loc de „fraternitate”, „într-adevăr” în loc de „în fapt”, „pipăit” în loc de „simț tactil”. Mai puțin succes au avut propuneri ca „excrescența feței” pentru nas, „leș deshidratat” pentru mumie, „agitație de particule luminoase intermitente” pentru electricitate etc.

Vechea scriere germană s-a demodat treptat

- în anul 1941, printr-un ordin „în scris” al lui Adolf Hitler (1889-1945), au fost interzise toate scrierile germane „alterate”, în favoarea scrierii normale latine. Variantele de scris frânt au apărut în perioada stilului gotic, atunci când rotunjimile literelor latine au fost înlocuite de arcuri frânte, ascuțite.

Scrierea gotică a apărut la începutul secolului XVI.

Orice obiect are un nume

- Pentru filosofii lingviști, limitele limbii umane sunt și granițele lumii. Nu există niciun obiect și nici stări sau sentimente pentru care să nu fie un cuvânt. Pare a fi un raționament logic, dar nu este corect. în urmă cu câțiva ani s-a descoperit, de exemplu, că nimeni nu știe un nume pentru obiectul care separă marfa pe banda de la casa de marcat a unui supermarket. Același este cazul unui autodidact care nu cunoaște numele tuturor uneltelor pe care le folosește. Lucrurile despre care nu se vorbește pot fi stocate sub formă de „imagine” și nu drept „cuvânt” în conștiința proprie.

Despre urări și expresii

Corespondentul german al cuvântului „rușine de proporții" (Affenschande) are legătură cu maimuțele (Affen)

- Cuvântul,Affenschande”-care denumește o rușine de proporții, în limba germană - era de fapt o rușine publică, ieșită la iveală, și provine de

la cuvântul „Appen” care înseamnă public, în dialectul german de jos.

în limbaj familiar, urarea de „noroc"se traduce prin„Hals-und Beinbruch" (fractura gâtului și a piciorului) și ar trebui să vă ferească de oase rupte

- Rămâne incert ce gândește cel care urează „baftă”cuiva, pronunțân-du-se în limba germană „Hals-und Beinbruch”. Inițial, expresia nu avea legătură nici cu superstițiile, nici cu cinismul. Provine de la urarea idiș „hazloche und broche”, care este chiar amicală. înseamnă „noroc și binecuvântare”. Asemănător este și cazul formulei folosite ca urare cu ocazia Anului Nou - „guten Rutsch” (tradusă ad-litteram „alunecare plăcută”). Nici în acest caz nu trebuie ca cineva să alunece pe gheață (sau să fie atenționat în acest sens). „Alunecarea” urată trebuie să anime pe cineva să pășească lipsit de griji și fericit în noul an.

Oile Kamellen (caramelele vechi) sunt dulciuri expirate

- în expresia din dialectul german de jos nu este vorba de caramele,

ci mai degrabă de florile de mușețel (Kamillen). Acestea aproape că își pierd proprietățile medicinale și mirosul, dacă stau prea mult împrăștiate și se prăfuiesc. în timp ce bomboanele sunt ceva mai rezistente, florile de mușețel cărora le-a trecut vremea își pierd proprietățile.

Corespondentul german al cuvântului„a cocoloși" (Aufpäppeln) are legătură cu cartonul (Pappe)

■ în aproape toate expresiile și rădăcinile cuvintelor în care este vorba de „Pappe”, nu se face referire la cartonul gros (die Pappe), ci la produsul culinar „terci de griș pentru copii” (der Pappe). în limba germană, cuvântul Pappe desemnează un material de lipit, preparat în casă din fainâ și apă, dar și respectivul fel de mâncare pentru copii. Atunci când este vorba de materialul de lipit, cuvântul „Papp” este precedat de articolul feminin „die”, pe când felul de mâncare „Papp” este precedat de articolul masculin „der”.

Termenul de,/țigan"desemnează un nomad escroc

■ Cercetătorii lingviști sunt convinși că termenul „țigan” are rădăcini

indiene sau persane. Acesta provine ori de la numele de trib („Tschan-ger”) din nord-vestul Indiei, ori de la „Atzigan”- care în Antichitate se deplasau din India către Asia Mică. Ca origine, mai intră în discuție și cuvântul persan „chiganeh”, care înseamnă muzicant sau dansator. Deci, sensul de „nomad escroc” nu este cel inițial, ci doar o reformulare rasistă a unui nume, de fapt inofensiv, a cărui evoluție i-a determinat astăzi pe cei în cauză să nu mai dorească să fie numiți „țigani”.

Snob este o persoană care îi privește de sus pe alții

■ Lucrurile stăteau altfel odinioară. Se presupune că acest cuvânt ar proveni din prescurtarea expresiei „sine nobilitate”, respectiv snob, pe care studenții cu sânge albastru din universitățile britanice le-o atașau colegilor provenit! din pătura burgheză. Din păcate, această explicație este falsă. Termenul este atestat prima dată către sfârșitul secolului XVIII, cu sensul de „cizmar cârpaci”; originea exactă nu se cunoaște, dar este destul de sigur ca un astfel de personaj nu era prea încrezut nici în acele vremuri.

Cine se mută cu „cățel și purcel" are multe de cărat

■ Expresia din limba germană „mit Kund und Kegel” (Kind - copil; Kegel — băț) se traduce prin „copil nelegitim”, sens folosit în Evul Mediu timpuriu. Expresia „Kind und Kegel” desemna deci întreaga

familie, incluzând și copiii din flori. Nu s-a explicat, nici până în prezent, cum a ajuns cuvântul „Kegel”, care însemna băț, tulpină sau ciomag, să desemneze un copil nelegitim. Unii cercetători consideră că termenul „Kegel” ar fi fost o insultă adusă copiilor, care erau ca un băț în roate.

Tabula rasa are legătură cu o masă curată

- In Roma antică, tabula rasa era o tablă de scris, lustruită cu ceară. Vechea inscripție era ștearsă temeinic, încât pe suprafața nou lustruită se putea rescrie. în legătură cu sensul, există cu adevărat o legătură între o tablă și o masă.

pentru ceva care cu timpul a ajuns să fie pronunțat cu rușine și reformu-lat drept șezut, fiind sau posterior. Cuvântul „ars” avea chiar rădăcini indo-germane. în schimb, „po” sau „popo” este prescurtarea de la latinescul „podex” și, începând cu secolul XVII, a început să înlocuiască termenul „cur”.

Cur este un cuvânt vulgar pentru șezut

I Mult timp cuvântul „Arsch” (cur) a fost termenul perfect normal

SANATATE ȘI

ALIMENTAȚIE

Despre infecții și primul ajutor

Mizeria este nesănătoasă

- De regulă, murdăria naturală este sănătoasă. într-adevăr conține germeni și bacterii care sunt, de obicei, atât de inofensive încât corpul le nimicește foarte ușor. Dimpotrivă, cine trăiește într-un mediu prea steril, lipsit de germeni, se poate să nu își antreneze sistemul imunitar. Urmările sunt sporirea alergiilor și agravarea infecțiilor.

Cuiele ruginite pot provoca tetanosul

- Tetanosul este produs de o bacterie numită *Clostridium tetani* (bacilul tetanic), care se găsește în sol, îndeosebi în excrementele umane si animale. Atunci când cineva se rănește, de exemplu într-o sârmă

ruginită, pericolul tetanosului apare doar dacă intră și pământ la rana. In aer liber, acest lucru este desigur foarte posibil. De aceea, oricine ar trebui să facă vaccinul antitenanos și să îl repete la fiecare 10 ani.

Cine locuiește la oraș nu este atât de dispus la rinita alergică

- în definitiv, în acel mediu nu există multe coroane de copaci și se știe că o alergie apare când are loc un contact intens cu substanțele alergice. Totuși, nu este adevărat. Copiii care trăiesc la țară au mulți frați și trăiesc înconjurați de animale; ei fac mai des rinită alergică și alte alergii. O asemenea îmbolnăvire este des semnalizată în rândul copiilor din mediul rural, care vin în contact cu fânul. Cercetătorii pornesc de la ideea că organismul este dat peste de cap de otrăvuri din

mediu, astfel încât apar reacții alergice și la substanțele naturale, mai ales dacă

nu sunt recunoscute de sistemul imunitar.

Septicemia este semnalată de existenta striurilor roșii

■ Se moare când este afectată și inima. Septicemia se manifestă totuși prin oboseală, febră și dereglări organice. „Striurile roșii", care se pot observa uneori după accidentare, reprezintă o inflamație locală. Acestea se pot extinde în cele din urmă în sistemul limfatic și pot duce chiar la septicemie. Striurile pot atinge, într-adevăr, mai mult de 10 cm. La inimă nu ajung însă niciodată. Se poate muri din cauza unei forme necunoscute de septicemie. In Germania se înregistrează anual aproximativ 40.000 dc cazuri.

în cazul unei arsuri este recomandată o alifie specială

H Singurul prim-ajutor cu adevărat eficient în cazul unei arsuri o reprezintă scăderea temperaturii în zona țesutului afectat, pentru a împiedica propagarea căldurii care ar putea provoca alte leziuni. Doctorii recomandă ținerea sub jet de apă rece, timp de 20 minute, a zonei opărite

sau arse. Unguentul este folosit ulterior, pentru a alina durerile. In cazul unei arsuri de proporții trebuie consultat medicul urgent, până atunci recomandându-se o răcire constantă a zonei afectate.

Căpușele trebuie smulse din piele

■ Căpușele trebuie îndepărtate din piele cu atenție, dar ferm și chiar cu o mișcare rapidă, drept în sus, pentru a reduce la maximum posibilitatea căpușei de a transmite eventuali agenți patogeni ai meningitei sau boreliozei. Toate leacurile bătești care recomandă amorțirea căpușei înainte de extragere (cu ulei, aracct sau orice altă substanță) sunt inutile, în primul rând, ar necesita prea mult timp și, în al doilea rând, deoarece conținutul stomacului acesteia se poate vărsa

accidental în rană, înainte de anihilarea ei. Desigur că trebuie urmărit să se extragă în totalitate căpușa din piele, în caz contrar, capul neîndepărtat al parazitului putând duce la inflamații neplăcute.

Capul trebuie ținut pe spate în caz de sângerate nazală

- Singurul efect al acestei măsuri este evitarea pătării hainelor

și a podelei cu sânge. Sângerarea însă nu se oprește în acest fel. în schimb, sângele se duce în trahee; în cazul unor sângerări abundente se poate ajunge chiar la vomă și sufocare. Mult mai eficientă este introducerea unui tampon de vată în orificiul nazal care sângerează, apăsarea ușoară a nării și înclinarea capului în față. Chiar și un prosop rece, umed, aplicat pe ceafa, poate ameliora hemoragia.

Despre somn și dureri

Visele durează doar câteva secunde

■ Cercetătorii în domeniul viselor au crezut mult timp că un vis durează doar câteva secunde, chiar și atunci când acesta pare foarte lung, în realitate, în timpul unui somn scurt se pot perinda câteva vieți prin fața ochilor. între timp s-a constatat că visele pot ține până la 30 minute. De regulă, spre dimineață sunt mai lungi decât imediat după ce ați adormit. în afară de aceasta, orice om visează - chiar si atunci când nu-si amintește absolut nimic.

Cel mai sănătos somn este cel de dinaintea miezului nopții

- Cel mai benefic efect pentru sănătate îl au primele 2 până la 3 orc după adormire, atunci fiind momentul celui mai profund și implicit celui mai odihnitor somn. Nu are nicio importanță dacă are loc înaintea sau după miezul nopții. Orice om are bi-oritmul propriu, după care ar trebui să se ghideze. Cercetările științifice nu au concluzionat că persoanele matinale ar fi mai sănătoase decât cele care duc o viață de noapte. Dar cel puțin 5 ore pe noapte ar trebui să se doarmă. Mai multe

ore de somn sunt, probabil, plăcute, dar nu neapărat necesare din punct de vedere medical.

Medicamentele acționează la fel și la femei ca si la bărbați

■ Cercetările din domeniul medical au demonstrat treptat că nu este deloc adevărat. Pe de-o parte, fiecare om reacționează individual la unele medicamente, iar pe de altă parte, există factori care determină diferențierea reacțiilor la acestea în funcție de sex. Se pare că aspirina, de exemplu, poate preveni într-o oarecare măsură infarctul la bărbați,

însă la femei acest efect este redus. Medicamentele liposolubile, cum sunt narcoticele, ar trebui altfel dozate la femei deoarece acestea dispun în medie de o masă mai mare de țesut adipos. Modul de a acționa al medicamentelor poate fi influențat și de concentrația de enzime din corp.Totuși, această diferențiere nu se face numai în funcție de sex, ci și de etnii. Intre timp s-a constatat că există, de exemplu, medicamente care acționează favorabil la africani, dar nu și la europeni — și invers.

Alimentația foare acidă poate perfora pereții stomacului

■ Aceasta e doar o idee preconcepută, vehiculată de părinți și educatori pentru a limita consumul excesiv de dulciuri în rândul copiilor. Supoziția nu reprezintă mai mult decât o îndrăgită poveste fantastică de-a părinților, care doresc să-și convingă copiii de efectele negative ale cantităților mari de pulbere efervescentă si a altor dulciuri îndoielnice. Stomacul uman însă conține acid clorhidric - responsabil cu dige-rarea hranei — deci, aciditatea nu dăunează.

Telefoanele mobile nu sunt dăunătoare sănătății

■ Apar tot mai multe studii, care demonstrează că telefoanele mobile nu cauzează cancerul. Totuși, dovezi în acest sens nu există încă. Asta nu înseamnă că instalațiile de telefonie mobilă sau utilizarea frecventă a mobilelor nu au cu adevărat nicio consecință asupra sănătății. Persoanele sensibile la radiații suferă de dureri de cap de pe urma

convorbirilor prelungite la mobil. In plus, mobilele generează o căldură puternică ce poate încălzi organele puternic vascularizate, cum este ochiul, și pot dăuna pe termen lung.

Respirația abdominală este sănătoasă

■ Când inspirăm adânc, singurul loc unde poate intra aerul sunt plămânii. Când însă pompăm aer în plămâni, la capacitate maximă, atunci diafragma care separă cavitatea toracică de cea abdominală se dilată. Efectele respirației se resimt atunci până în abdomen. Această respirație adâncă, sănătoasă, poate fi exersată cel mai bine ținând o carte grea pe abdomen în poziția culcat

pe spate și încercând ridicarea cărții cât mai sus. •

Analgezicele înlătură durerea de cap

■ înlătură senzația de durere, dar nu și cauza durerilor. De aceea există pericolul suprasolicitării corpului care, de fapt, are nevoie de odihnă în procesul recuperării. Pe de altă parte, nu orice durere ar trebui ignorată cu stoicism, deoarece corpul pare să dezvolte o „conștiință a durerii" pentru durerile frecvent resimțite, care mai poate continua și după dispariția cauzei.

Despre căldură și frig

Transpirăm mai mult pe caniculă

■ Umiditatea aerului nu are nicio influență asupra abundenței transpirației. Transpirația este o reacție a corpului la supraîncălzire și se poate măsura în grade. Pe vreme uscată și caldă, transpirația se evaporă atât de repede încât abia remarcăm că am transpirat. Are loc chiar o ră-corire plăcută în urma procesului

de evaporare. Dacă aerul este însă saturat cu umiditate, atunci nu mai poate asimila transpirația evaporată. Se lipește de corp și efectul de răcorire este

anulat.

Transpirația miroase urât

■ în primul rând, transpirația este inodoră. Altfel, oamenii ar merge la saună cu un clește de rufe agățat de nas. Conține însă multe substanțe organice care servesc ca hrană diverselor bacterii. Abia când acestea încep să se descompună, transpirația dezvoltă produsele reziduale care fac mirosul de transpirație extrem de neplăcut.

Deodorantele împrospătează

■ Este doar o impresie cauzată de faptul că spray-urile se simt reci pe piele. Deodorantele însă nu împiedică transpirația, ci inhibă înmulțirea acelor bacterii responsabile de mirosul neplăcut. Adeseori se face confuzia între deodorante și antiperspirante — acestea din urmă împiedică într-adevăr transpirația, închizând porii. Cu toate acestea, nu se obține un efect de răcorire deoarece transpirația în sine este cea care reglează temperatura corpului,

prevenind supraîncălzirea și, implicit, febra.

Cine își epilează părul de la axile transpiră mai puțin

■ Epilarea nu are nicio influență în a limita producerea de transpirație. Dimpotrivă, hainele persoanelor cu axilele epilate se pătează mai ușor de transpirație, deoarece umezeala nu mai poate fi absorbită de păr. De asemenea, cine își spală părul umed de la axile, înainte ca transpirația să se descompună local, nu trebuie să mai combată mirosuri neplăcute insistente. Oricum, epilarea poate duce la inflamarea rădăcinilor pilorice.

Cremele păstrează pielea moale

■ Pielea oamenilor moderni din țările industrializate nu este afectată de spălări sporadice, ci, dimpotrivă, de exces — cu precădere de excesul de creme, săpunuri și loțiuni. Chiar și ingredientele testate clinic pentru piele sensibilă sunt inofensive, dar nu fac bine pe termen lung. Se intensifică însă întrebuințarea de substanțe problematice, în special în domeniul parfiimurilor. Pielea sănătoasă controlează transpirația și suplețea. Mecanismul poate fi alterat

de aerul uscat, băile fierbinți, un mod de viață nesănătos sau de folosirea prea multor cosmetice de o calitate inferioară.

Degerăturile apar atunci când este foarte frig

■ Degerăturile sunt cauzate atât de irigarea sangvină defectuoasă, cât și de probleme de circulație. Acestea amplifică sensibilitatea pielii la umiditate și frig. Degerăturile apar ca niște noduri albăstrui sub piele, care sunt deseori foarte sensibile și dor, putându-se ajunge la pierderea completă a senzațiilor. Nu apar în caz de îngheț, în urma expunerii prelungite la condiții de frig, ci mai degrabă din cauza unei stări meteorologice cu vreme umedă și rece.

Răcelile sunt cauzate de frig

■ Virușii provoacă răcelile. Dacă mucoasele se răcesc de-a lungul căilor respiratorii, atunci ele sunt mai puțin irigate cu sânge. în acest stadiu pot fi mai ușor atacate de agenții patogeni. Mucoasele sunt cele mai sensibile pe frig și umezeală. Explicația faptului că răceala apare mai des iarna decât vara este aceea că, în anotimpul rece, oamenii

petrec mai mult timp împreună în spații închise.

Despre ochi și dinți

în Evul Mediu nu se purtau ochelari ■ încă din Antichitate se știa că geamul șlefuit poate deforma imaginea. Insă, în Europa, această informație s-a pierdut. A fost redescoperită abia în jurul anului 1240, când a fost

tradusă în latină cartea „Comoara opticii’[1], a matematicianului arab Alhazen (aproximativ 965-1040). Pornind de la acest fundament teoretic, în câteva decenii s-a început șlefuirea lentilelor care puteau să corecteze vederea slabă. Nu se știe cu certitudine unde și când au apărut primii ochelari - cel mai adesea sunt amintite Anglia sau Veneția, în jurul anului 1280 - dar, este sigur că mănăstirile sunt cele care au jucat un rol de pionierat în acest domeniu. Cele mai vechi reprezentări ale unor oameni cu ochelari provin de la jumătatea secolului XIV și se găsesc în palatul San Nicoló din Treviso. Acești ochelari nu aveau încă rame.

Vederea unui punct maro este o iluzie optică

■ Câteodată apare în câmpul vizual un puncticel care însoțește orice mișcare a globului ocular. Nu este vorba însă de nicio iluzie optică, ci de o bucată mică de țesut sau de o impuritate în umoarea vitroasă, situată în spatele cristalinului și care reprezintă cea mai mare parte a globului ocular. Aceste perturbări dispar până la urmă de la sine. Fenomenul devine îngrijorător abia când sunt percepuți norișori neclari sau fulgere. Acesta poate fi un indiciu al unei dezlipiri de retină.

Zahărul strică dinții

■ Zahărul în sine nu este sursa problemelor. Dinții sunt protejați de smalț, cea mai dură substanță din corp. Smalțul este însă sensibil la acizii proveniți din mâncare, iar aceștia nu se află numai în dulciuri, ci si în fructe si sucul de fructe. Sunt periculoase îndeosebi toate alimentele lipicioase, care se fixează de dinți. Ele favorizează formarea tartrului, care este o combinație de resturi de mâncare, bacterii și produsele metabolice ale acestora. Tar-trul se poate forma în aproximativ 24 de ore. Bacteriile conținute de

saccsta — hidrații simpli de carbon, oca cei din zahăr, fainâ sau cartofi — se transformă în acizi, afectând Hă rândul lor smalțul. Cu cât sunt imai des activate aceste bacterii, cu ;atât mai mult se formează acid. De îaceea este mai dăunător să bei lime ;sau suc de mere, cu înghițituri mici, < decât să consumi odată o întreagă tabletă dc ciocolată.

Dinții ar trebui spălați după fiecare masă

- Acest procedeu este mai puțin recomandabil imediat după masă. Deoarece acidul din mâncare atacă smalțul dinților. Cine își periază dinții imediat după masă nu face decât să agraveze efectul dăunător. De aceea este recomandată clătirea în prealabil cu apă, pentru a neutraliza mediul acid, urmată la aproximativ jumătate de oră de perierea resturilor alimentare.

Periuțele de dinți electrice sunt mai eficiente decât cele manuale

- Nu este adevărat. Dar copiii, în special, au tendința să insiste mai mult la periaj atunci când folosesc periuțe electrice, ceea ce este, evident, spre binele lor. Eficient este

și un capăt de periuță mic cu peri groși, care curăță bine și locurile mai greu accesibile. Când vine vorba de igiena orală, cea mai importantă este îndepărtarea tartrului. De aceea se impune curățarea dinților și cu periuțe interdentare sau cu ață dentară. Pasta de dinți este, desigur, pe al doilea loc.

Cariile sunt o boală a civilizației

- Chiar și faraonii au avut dinți stricați. Fără îndoială, majoritatea scheletelor descoperite au dat la iveală boli foarte grave ale dinților. Cu timpul, dinții lor se toceau de la praful fin de piatră de moara, rezultat în urma măcinării grânelor - ingredient principal al pâinii și al terciului de toate zilele - ajungând uneori la cioturi nu mai înalte de nivelul gingiei. Nu se știe dacă existau si carii.

Despre diabet și infarct

- Infarctul este o boală din rândul claselor muncitoare. Comparativ cu managerii, oamenii cu un statut social mai scăzut sunt victime mai frecvente ale infarctului. în primul rând pentru că, adesea, au un stil de viață foarte nesănătos, se hrănesc

cu mâncare ieftină, fumează mult și fac mișcare puțină, iar în al doilea rând pentru că, în medie, fac față mai greu stresului. In timp ce mulți manageri percep stresul ca o provocare stimulatoare - oricum, de regulă sunt asigurați din punct de vedere social că li se pot întâmpla puține evenimente neplăcute — oamenii mai puțin asigurați îl văd ca pe o amenințare a existenței lor, în fața căreia sunt dezarmați.

Doar oamenii în vârstă suferă de diabetul adultului

■ Există două forme de diabet. în diabetul zaharat de tip 1, corpul nu are capacitatea de a produce suficientă insulină. Această boală este înnăscută. în diabetul zaharat de tip 2, denumit și diabetul adultului, corpul are probleme cu întrebuințarea insulinei. De obicei, acest gen de diabet debuta în trecut abia cu înaintarea în vârstă, cel mai devreme începând cu 30 de ani. între timp, nu numai că numărul diabeticilor de tip 2 a crescut simțitor, ci se și numără deja în rândul copiilor de școală generală. Principala cauză a îmbolnăvirii acestei grupe o constituie deficitul de mișcare.

Majoritatea bolilor sunt psihosomatice

■ După ce o lungă perioadă, factorii psihici nu au jucat un rol important în diagnosticarea unor boli, în prezent există tendința ca aceștia să fie supraevaluați. Un exemplu elocvent este gastrita. Se credea că inflamarea mucoasei stomacale și ulcerul ar fi o consecință a furiei și stresului reprimate. Sigur că acest lucru rămâne valabil în multe cazuri. Un astfel de diagnostic nu li se potrivește însă bolnavilor a căror gastrită are cauze strict fiziologice. între timp s-a depistat bacteria *Heliobacterpylori,* responsabilă de multe cazuri de ulcer, care însă se tratează cu antibiotice și nu cu ajutorul psihoterapiei.

La operația de apendicită se scoate apendicele

■ Apendicele este o parte a intestinului gros și poate rămâne în cavitatea abdominală și după o operație de apendicită. Este posibil ca și el să fie afectat în contextul unei inflamați! a intestinului gros; apendicita denumește

exclusiv afecțiunea porțiunii vermiforme de 8 cm, numită apendix, aceea fiind singura extrasă. Vreme îndelungată s-a crezut

că apendicul nu are nicio funcție și se opera la cea mai mică durere. în prezent, doctorii sunt mai precauți. în primul rând, deoarece se pare că joacă un rol important în imunitate și, în al doilea rând, pentru că în urma operației pot apărea alte excrescențe.

Slăbitul este sănătos

I Obezitatea este un factor de risc pentru diverse boli grave. Asta nu înseamnă deloc că slăbitul este sănătos. Fără îndoială că dietele drastice nu sunt sănătoase deoarece, ulterior, corpul „depozitează" cu disperare rezerve nutritive, ajungându-se la cunoscutul efect Yo-yo. Diverse studii indică însă că și slăbitul drastic duce la riscuri pentru sănătate, chiar și atunci când greutatea atinsă este menținută. Dieta dă peste cap metabolismul, ceea ce determină o dereglare a hidratării, probleme cu ficatul și fierea, respectiv dereglări ale ritmului cardiac. De altfel, nu există o dovadă că riscul de infarct sau scleroză arterială ar scădea prin slăbire. Mai sănătoase decât toate măsurile radicale sunt o schimbare de alimentație și exercițiile fizice regulate.

Despre grași și slabi

Oamenii grași mănâncă prea mult

- Clișeul mâncăului obez esté valabil doar în cazuri excepționale. Multe cercetări au demonstrat că oamenii supraponderali mănâncă mai puțin decât media. Cauzele obezității sunt altele și diferă de la caz la caz: predispoziții genetice, boli metabolice, încetinirea arderilor în corp din cauza dereglărilor provocate de diete, exercițiul fizic insuficient.

Oamenii sunt tot mai grași

- La sfârșitul anilor '90, Organizația Mondială a Sănătății a introdus un nou sistem de evaluare a obezității, așa-numitul Body-Mass-Index (BMI) - Indexul Masei Corporale. Acesta se obține împărțind greutatea (exprimată în kg) la pătratul înălțimii (exprimată în m). Conform acestui index, valoarea de 25 se interpretează ca obezitate, iar la o valoare de 30 este necesară deja intervenția medicală. înainte era valabil sistemul conform căruia greutatea corporală ar trebui să reprezinte înălțimea corpului minus 1 m - cu o marjă de eroare de 10%.

Așadar, cine are 1,75 m înălțime, poate avea o greutate de până la 82,5 kg. In prezent, conform BMI, cel care ar avea valoarea 27 poate fi considerat supraponderal. Criticii consideră acest index ca fiind prea riguros, prea puțin arbitrar și că nu tine cont de factori cum sunt vârsta și constituția corpului.

Mâncatul la o oră târzie îngrașă și nu este sănătos

- Daă ar fi așa, tot spațiul mediteranean ar suferi, deoarece acolo masa principală se servește deseori foarte târziu. Nu există niciun studiu care să demonstreze că un stomac plin îngreunează somnul și nici că respectivele calorii, consumate după orele 18:00, ar îngrășa în mod special. Este însă adevărat că obiceiurile alimentare joacă un rol important. Cine nu mănâncă niciodată mult seara, va avea o ușoară indigestie după un festin târziu. La fel se poate întâmpla însă și în cazul cuiva care nu este obișnuit sa servească o masă principală încă de la ora 12:00.

Produselejight" slăbesc

- Așa-numitele alimente „light” au calorii mai puține, ceea ce practic

înseamnă că fie conțin mai puțin zahăr, fie mai puține grăsimi decât alternativele tradiționale. In loc de zahăr se folosesc însă îndulcitori artificiali. într-adevăr, aceștia nu conțin calorii, dar transmit organismului semnalul că trebuie prelucrat ceva dulce, astfel că acesta eliberează insulina. însă, când corpul nu detectează zahăr „pur” pentru a-1

descompune, se îndreaptă către glucidele din sânge. Când însă glicemia scade, corpul declanșează senzația de foame. înlocuitorii sunt la fel de nesățioși. Mulți consumatori de produse light își cresc din acest motiv consumul de alimente și, în cele din urmă, se îngrașă.

Produsele light conțin deosebit de puține calorii

■ Produsele light conțin mai puține calorii decât produsele obișnuite tradiționale similare, dacă ne referim la valoarea lor energetică. Dar asta nu înseamnă că sunt și sărace în calorii. Un exemplu elocvent îl reprezintă cașul; chiar și atunci când este degresat, acesta conține 50% grăsime, neputându-se considera dietetic, cum ar fi, spre exemplu, brânza de vaci.

Cine obișnuiește să mănânce puțin își atrofiază stomacul

I Stomacul își păstrează forma. Dar întregul sistem digestiv s-a obișnuit • cu porțiile mici și este suprasolicitat atunci când i se pretinde din nou o activitate intensă. De aceea, cei care exagerează cu mâncarea după o dietă ajung la spital. O metodă prin care se poate micșora stomacul este o intervenție chirurgicală, prin care stomacul este împărțit în două folosind o bandă de silicon.

Despre ouă și grăsimi

Un nivel scăzut al colesterolului este sănătos

■ Nivelul scăzut al colesterolului poate fi și simptomul unor boli -* ca, de exemplu, cele hepatice sau hipertiroidismul. Un nivel ridicat al colesterolului pare să fie chiar benefic la oamenii în vârstă, de peste 70 de ani. Studii olandeze au indicat o mortalitate redusă din cauza cancerului si infecțiilor. Si în cazul femeilor se pare că nivelul ridicat al colesterolului nu reprezintă o problemă. Până acum, o legătură între

colesterol și problemele cardiace s-a întâlnit mai ales la bărbații sub 50 de ani. Reprezintă însă o controversă dacă scăderea de colesterol are vreun

impact pozitiv asupra unor persoane fără probleme prealabile de sănătate.

Nu este sănătos consumul a mai mult de două ouă pe săptămână

■ Acest sfat are ca sursă teama de colesterolul pe care oul îl conține în cantitate mare. Cu toate acestea, nu există vreun studiu care să demonstreze că un consum ridicat de ouă ar duce la ateroscleroză și infarct. Este discutabil dacă acel colesterol provenit din alimente are într-ade-văr un impact asupra nivelului de colesterol din sânge. Cea mai mare cantitate de colesterol este produsă de organismul uman. Dacă acest nivel ar crește prin ingerarea de alimente, atunci producerea proprie de colesterol ar fi stopată.

Ouăle de crescătorie au un gălbenuș mai deschis la culoare

■ Doar teoretic. Culoarea gălbenușului de ou este dată de cantitatea de carotină din hrană. Din acest motiv,

ouăle depuse vara de către găinile de curte, care consumă hrană bogată în caroten, au un gălbenuș mai închis la culoare. Iarna, când sunt hrănite cu hrană uscată, gălbenușul lor este mai deschis la culoare. Dar carotenul se amestecă fără nicio problemă cu orice hrană; așadar, ouăle de crescătorie pot avea la fel de bine un gălbenuș cu o culoare apetisantă.

Albușul de ou conține multă albumină

■ In albușul de ou au fost descoperite primele proteine sau albumine. Totuși, albușul nu conține o cantita-te considerabilă din acest element, în gălbenuș sunt păstrate mult mai multe. Foarte buni furnizori de proteine sunt carnea, peștele, produsele lactate, cerealele, leguminoasele și cartofii.

Ouăle ar trebui păstrate la rece din cauza pericolului de salmonela

■ Dacă ar fi adevărat, atunci ouăle ar trebui vândute de la frigider. Adevărul este că salmonela nu prea se înmulțește în frigider. Mai

propice dezvoltării bacteriei de salmonela este trecerea de la rece la cald, decât

căldura propriu-zisă. De aceea, este mai bine ca ouăle să fie vândute la temperatura camerei și să fie introduse la frigider abia acasă, pentru ca schimbarea de temperatură datorată transportului să nu le afecteze. Nici meniurile cu ou crud nu ar trebui supuse la astfel de variații de temperatură.

Ouăle ar trebui mâncate doar cu linguriță

■ Ouăle se pot mânca cu orice lingură. Mai puțin cu o lingură de argint, deoarece argintul reacționează cu hidrogenul sulfurat din gălbenuș, care înnegrește lingura și dă ouălor un gust neplăcut.

Margarina este mai sănătoasă decât untul

■ Această dilemă naște adevărate controverse. Conținutul de calorii este asemănător la ambele grăsimi. Margarina nu conține însă colesterol, ce se regăsește în cantitate mare în unt. Unii nutriționiști recomandă cât mai puțin colesterol, în timp ce alții sunt convinși că acizii grași din margarină sunt cel puțin la fel de dăunători pentru sănătate.

Grăsimile nesaturate sunt mai bune decât cele saturate

■ Aceasta este o idee preconceputã. In urma cercetărilor, primul pe lista recomandărilor este uleiul de măsline, deși conține relativ puține grăsimi nesaturate. Chiar și untul, care are un conținut scăzut de astfel de grăsimi, sc parc că este mai puțin nesănătos decât se credea. Cercetări mai noi indică faptul că grăsimile naturale, prelucrate exclusiv mecanic - cum ar fi, de exemplu, uleiul de măsline sau de floarea-soarelui - sunt mai sănătoase decât cele rafinate și hidrogenate.

Despre vitamine și fibre alimentare

Vitaminele sunt substanțe pe care corpul nu le poate produce

■ Aceasta este definiția inițială a vitaminelor. între timp, însă, unele substanțe produse chiar de corp au coordonat vitaminele. Vitamina D, de exemplu, este de fapt un hormon care poate fi produs de corp cu ajutorul luminii solare. Și miacina (vitamina B3) poate fi produsă de corp din albuș. Vitaminele B12 și K pot fi obținute din bacterii, care

sunt conținute de regulă în- flora intestinală sănătoasă.

Ar trebui să se consume cât mai multe vitamine și minerale

■ Nici oganismul nu poate să prelucreze fără limite o serie de vitamine sănătoase. Pe unele le elimină atunci când apare un surplus. Dar supradozele pot dăuna sănătății. O supradoză de vitamina A poate provoca dureri de cap și greață, surplusul de vitamina C poate duce la o dereglare hormonală, cel de vitamina D poate duce la convulsie și calcul biliar, iar cel de vitamina E poate produce greață, vărsături, dureri de stomac; unele vitamine pot provoca mâncărime, furnicături și ușoare semne de paralizie. în afară de toate acestea, supradoza de o vitamină sau minerale poate stopa absorbția altor substanțe importante. Prea mult calciu determină deficit de zinc. Din acest motiv, vitaminele artificiale nu reprezintă niciun pericol. Dozele conținute sunt aproape de dozele minime. Producătorii însă le introduc în procentaj mare, pentru ca și vitaminele degradabile să se mențină până la data expirării.

Citricele conțin cea mai mare cantitate de vitamina C

■ Cea mai mare cantitate de vitamina C este conținută în fructele de pădure — cireșele, *Acerola* (până la 3.000 mg/100 g), măcieșele (până la 2.800 mg) și cătina (până la 1.200 mg). De asemenea, și coacăzele negre (190 mg), kiwi (100 mg), varza creață (105 mg) și ardeiul roșu (100 mg) sunt bogate în vitamina C. Portocalele și lămâile, în schimb, conțin doar 50 mg de vitamina C.

în Germania nu există deficit de vitamine

■ La copii, deficitul complexului B și acidului folie se poate instala cel mai ușor. Dar și fierul (mai ales la fete), iodul, fluorul și calciul sunt uneori în cantități prea mici. îndeosebi femeile însărcinate trebuie să acorde atenție administrării suficiente de acid folie, care, în cazul unui deficit îi poate provoca sugarului *spina bifida* (ruptură de coloană).

Cineva s-a înșelat în privința conținutului de fier din spanac

■ Spanacul conține într-adevăr peste 30 mg de fier/100 g. Această cantitate a fost depistată de un

doctor nutriționist din Estonia, care profesa în Basel, pe nume Gustav von Bunge (1844-1920). La cercetări ulterioare au rezultat doar 10% din valoarea inițială. De aici a luat naștere legenda cum că o virgulă ar fi fost pusă greșit la copiere. însă, în realitate, toți cei care se bucurau de cantitatea senzațional de mare de fier au omis faptul că Bunge lucrase cu spanac deshidratat. Deoarece spanacul conține aproape 90% apă, rezultatul ar trebui să fie în mod normal de zece ori mai mare în cazul spanacului proaspăt. Cu adevărat bogate în fier sunt leguminoasele, nucile, ciupercile și ciocolata, cu aproximativ 7 mg/100 g. Spanacul se numără mai degrabă printre legumele bogate în vitaminele A și C.

Ar trebui consumate cât mai multe fibre alimentare

■ Fibrele alimentare au efect la-xativ și îmbunătățesc digestia. Asta nu înseamnă că sunt sănătoase în cantități mari. în primul rând, deoarece fibrele alimentare nu se digeră complet cum se crede deseori, ci sunt transformate parțial în acizi grași la nivelul intestinului. Prea multe fibre alimentare suprasolicită flora intestinală și pot provoca gaze neplăcute și

alcooli. în unele cazuri, intestinul se poate chiar irita. Tabletele de pectină și târâtele de grâu ajută tranzitul intestinal la nevoie, dar nu ar trebui să facă parte din alimentația zilnică. Majoritatea fibrelor alimentare provin din fructe, legume și produsele din cereale integrale. Fibrele alimentare sunt componente relativ noi, din domeniul nutriției. Li s-a recunoscut importanța

atât de târziu pentru că nu erau considerate ca având un aport nutrițional semnificativ.

Despre arome și aditivi

Aroma de căpșune este obținută din căpșune

- Așa-numitele arome de fructe sunt obținute de regulă din bacterii și ciuperci. Ar fi prea costisitoare extragerea unor arome intense chiar din fructe. Când bacteriile fermentează în materiale naturale ca lemnul, crusta de brânzeturi sau resturi de pește, atunci aromele rezultate pot fi considerate arome naturale. Aroma de căpșune, de exemplu, se produce din rumeguș de lemn fermentat, aroma de măr din uleiuri ieftine cu

parfum de crăiță. Dacă s-ar obține arome de căpșune identice cu cele naturale, atunci acestea nu ar trebui să corespundă cu aroma naturală, ci cu niște substanțe oarecare.

Alimentele pentru copii sunt special create pentru nevoile acestora

■ Sunt mai dulci, mai colorate, mai cremoase și au personaje din desene animate pe ambalaje, pentru ca micii consumatori să fie încântați de ele. Aceasta însă nu are legătură cu nevoile organismului micuților. De aceea, ar fi mai sănătoase „alimentele pentru âdulți”cu mai puțin zahăr și mai puțini aditivi.

Vitaminele artificiale și substanțele minerale sunt utile

- Doar pentru a atrage clienții. Teste științifice demonstrează că vitaminele obținute pe cale artificială nu dezvoltă efectele sănătoase așa cum o fac alimentele care sunt, în mare măsură, pline de vitamine. In afară de aceasta, suplimentele sunt prost concepute. Astfel, produsele lactate, care sunt oricum deja bogate în calciu, sunt îmbogățite cu calciu. De aici și pericolul supradozei.

Eticheta dezvăluie ce conține un aliment

■ Nu există obligativitatea de a menționa toate ingredientele. Nu trebuie precizate substanțele folosite în procesul tehnologic industrial, cum sunt solvenții folosiți pentru decofe-inizarea cafelei sau emulgatorii care pregătesc aluatul pentru malaxoare. De asemenea, nu este obligatoriu de menționat aditivii conținuți într-un ingredient mixt — ca de exemplu, umplutura de fructe - atunci când acest component reprezintă mai puțin de 25% din produsul finit. Un iaurt poate fi cumpărat cu precizarea „fără conservanți", dacă substanțele de conservare au fost utilizate doar în prelucrarea fructelor. Praful de fructe poate fi specificat pe etichetă ca „fructe", iar laptele praf ca „lapte". Aproape niciun produs de brutărie nu necesită listă de ingrediente. Cu toate acestea, magazinele utilizează mixuri de brutărie gata preparate, care conțin mai puțini aditivi decât pâinea ambalată.

„Fără zahăr"înseamnă că nu conține zahăr

■ Produsele fără zahăr nu conțin propriu-zis zahăr (zaharoza). în

schimb, conțin glucoză, fructoză și înlocuitori de zahăr bogați în calorii - sorbitol, manitol, xilitol, makitól, lactitol.

Sub E-uri se ascund aditivii sintetici

■ Sunt conținute și substanțe pur naturale, precum coșenila (E 120), faina de guard (E 142), extract de ardei (E 160), suc de sfeclă roșie (E 162), cretă (E 170), aluminiu (E 173), argint (E 174), aur (E 175), gumă arabică (E 414), celuloză (E 460), potasiu (E 501), ghips (E 516), lapte de var (E 526), amoniac (E 527), var stins (E 529), ceară de albine (E 916) sau cistina din părul de om (E 921). Unele dintre acestea pot vindeca alergiilc. Altele nu sună prea apetisant.

Ketchup-ul conține sânge de păduchi

■ Producătorii resping vehement această afirmație. în realitate, pigmentul roșu de coșenilă s-a obținut între timp și pe cale sintetică și nu constă întotdeauna din femele de coșenilă uscate și măcinate. Se

poate stabili cu ușurință dacă ketchup-ul, campari, cârnații, marmelada, dulciurile sau ceva asemănător sunt

colorate cu păduchi. E 120 reprezintă păduchiele de coșenilă, iar E 124 înlocuitorul sintetic. De altfel, ketc-hup-ul nu a fost inventat în S.U.A., ci în Orientul îndepărtat. A fost importat în secolul XIX, ca „ke-tsicp", de către imigranții chinezi. Plenry John Heinz (1844—1919) a fabricat ulterior sosul roșu.

Despre pâine și prăjituri

Pâinea integrală este sănătoasă

■ Doar în principiu. Insă, substanțe nutritive - precum fierul, calciul și magneziul — sunt combinate în cereala integrală cu fitina, pentru a descuraja posibilii dăunători ai recoltei. Dacă se lasă aluatul de secară între 18-20 de ore înainte de a fi copt, cea mai mare parte a fitinei se descompune, eliberând prețioasele minerale. Dar cea mai mare cantitate de pâine din zilele noastre, inclusiv cea integrală, se prepară cu un mix prefabricat care poate fi introdus în cuptor după numai 2-3 ore. în cazul graúlui, nici măcar dospirea naturală nu are loc complet, aceasta având ca rezultat faptul că mulți oameni, ce prezintă intoleranță la gluten, nu pot

consuma pâine obișnuită. Ei digeră mai usor.alacul.

Croisssantul a fost fabricat de francezi

■ Dc fapt, provine din Austria. Se afirmă că a fost creat în anul 1683, după asedierea Vienei de către turci, în zori de zi, brutarii au descoperit că turcii se pregăteau să atace orașul. După ce dușmanul a fost determinat să bată cu succes în retragere, aceștia ar fi creat un cornuleț în formă de semilună, în memoria acestui eveniment. în orice caz, fiica împăratului și arhiducesă de Austria, Maria-Antoaneta (1755-1793), ar fi adus prăjitura în Franța, unde a fost denumită „croissânt de la lune". Ce-i drept, cornulețul și-a modificat puțin forma în noua patrie și nu mai are chiar o formă de seceră.

Turta dulce (Pfefferkuchen) conține piper (Pfeffer)

- în perioada medievală, „piper” desemna toate mirodeniile exotice, motiv pentru care turta dulce este doar o prăjitură condimentată. Compoziția tipică de turtă dulce este din scorțișoară, garoafe, nucșoară,

cardamon, coriandru și anason. Cei care o preferă foarte condimentată pot opta și pentru piperul alb.

Lămâile și portocalele confiate se obțin din lămâi și portocale

- Fructele se folosesc pentru consum. La confiere se întrebuințează coaja lămâilor sălbatice, în timp ce portocalele zaharisite se produc din portocale amărui, asemeni gemului de portocală și lichiorului. Aceste sortimente nu pot fi consumate în stare proaspătă.

Cuvântul„marțipan" vine de la „mărci ponis" (pâinea Sfântului Marcu)

- între timp, lingviștii tind să considere că marțipan provine din cuvântul arab „Nautaban” (unul care șade liniștit). Nautaban era o monedă, cu o imagine a lui Isus șezând. Acest nume a fost preluat în secolul XII în Veneția și folosit mai târziu pentru o cutiuță care costa un nautaban; ulterior, în secolul XIX, numele a fost transferat asupra conținutului cutiuței, respectiv bomboane de marțipan.

Zahărul brun este mai sănătos decât cel alb

- De regulă, zahărul brun este la fel de rafinat ca cel alb. La sfârșitul procesului de fabricare este colorat cu melasă. Urmele de minerale conținute în el nu sunt foarte importante. într-adevăr, zahărul brut conține vitamine și minerale. Are însă și o aromă intensă, puternică, ce nu place oricui. Cine își procură însă vitaminele si mineralele din alte surse nu trebuie să se mai îngrijoreze dacă zahărul este sau nu „sănătos”.

Glucoza (Traubenzucker) se obține din struguri (Trauben)

- Glucoza se numește în limba germană Traubenzucker (Trauben = struguri), deoarece prima dată a fost depistată în struguri. Aceasta se află însă în toate plantele, având un rol determinant în procesul de fotosinteză, la transformarea luminii solare în energie, dar și la procesul metabolic al corpului omenesc. Insă, pe cale industrială, glucoza nu se obține din struguri, ci din materii ieftine, cum sunt amidonul de porumb si cartofii.

Budinca se obține din lapte, zahăr și amidon

- Ceea ce în limbajul gastronomic nemțesc este cunoscut ca Pudding, se numește de fapt Flameri. Budinca „Pudding", dimpotrivă, este un produs la bain-marie, așa cum este, de exemplu, budinca englezească cu prune, obținută în baie de aburi, într-o formă închisă. Compoziția poate fi dulce, ca la cunoscuta budincă cu ciocolată, dar și picantă, ca budinca de rinichi englezească.

Despre dulciuri și fructe

Cine bea multă apă după înghețată are dureri de burtă

- O teamă asemănătoare este și în cazul apei băute la puțin timp după consumarea fructelor. în cazul din urmă există un temei. Mai demult, când apa potabilă conținea încă germeni, aceștia puteau să fermenteze fructele în stomac. în prezent, această teamă nu mai este întemeiată. Pentru combinația dintre înghețată și apă, avertismentul nu-și mai are rostul în nicio perioadă istorică.

Nuga originală conține cacao și nuci

- Nuga originală nu conține cacao. Nuga este de fapt compoziția albă -o specialitate orientală. Este vorba de o pastă albă, vâscoasă, obținută din albuș de ou, miere încălzită, sirop de zahăr și nuci prăjite, cunoscută în Franța sub numele de „Nante timarnagat", în Spania ca

„Turron”, în Turcia si în Grecia ca halva, iar în Germania ca „Tükischer Hanig”. Pasta gustoasă obținută din. cacao și nuci, denumită popular nuga, se numește în Italia „Gianduja”, iar în Franța se cheamă pralină.

Guma de mestecat a fost inventată înS.U.A.

■ Se mestecă încă din epoca de piatră. în Grecia antică se întrebuința rășina fisticului (Mastix). în Europa Centrală și de Nord se pare că se mesteca rășina de mesteacăn. Indienii maya mestecau la „tzictli”-latexul mărului sapotil. Prima gumă obținută pe cale industrială a fost fabricată în anul 1848, în S.U.A., dintr-un amestec de rășină de molid cu ceară de albine. Revoluționară a fost însă aromatizarea produsului „tzictli” cu lemn dulce și cu mentă.

Insă, de vreo 40 de ani, la fabricarea gumei se întrebuințează substanțe sintetice.

înghețata originală

(Fürst-Pückler-Eis) se compune din ciocolată, căpșune și vanilie

■ Rețeta originală se compune din următoarele sortimente: ciocolată, căpșune și frișcă cu lichior de cireșe. Toate cele trei sortimente conțin pricomigdale sfărâmate, însiropate cu lichior. Este ornată cu friscă. Inventatorul a fost un cofetar pe nume Schulz Carol, din Berlin (mai exact, din Bad Muskau), care l-a rugat pe Hermann Fürst (principe de Piick-ler-Muskau (1785-1871) să îi acorde creației sale numele acestuia.

Dulciurile pentru diabetici nu conțin ciocolată

■ In orice caz, de acest lucru vrea să ne convingă reclama. Totuși, există „substanțe înlocuitoare” care sunt și mai grase și mai bogate în calorii - chiar și când apar sub culoarea nevinovată, albă. în timp ce ciocolata cu lapte conține în medie 550 Kcal/100 g, nuca de cocos

conține cam 650 Kcal/100 g. însă, dulciurile pentru diabetici nu sunt periculoase

doar din cauza conținutului caloric scăzut, ci și pentru că se consumă cu ușurință în cantități mari. Ciocolata amăruie cu un conținut mare de cacao nu conține însă cu mult mai puține calorii decât ciocolata normală, dar este consumată în cantități mult mai mici datorită gustului său pronunțat, amărui.

înnegrirea merelor decojite se datorează putrezirii și trebuie evitată

■ Atunci când un măr tăiat se oxidează, se formează o pojghiță care împiedică pătrunderea ciupercilor și a bacteriilor prin locul tăiat. în ciuda aspectului nu prea apetisant este total inofensivă. Corpul elimină ceea ce i-ar putea amenința sănătatea. In rest, și cartofii, roșiile, castraveții și morcovii fac o asemenea pojghiță care însă nu este la fel de vizibilă. Cine preferă însă să păstreze o culoare deschisă a merelor, poate să le stropească cu suc de lămâie.

Consumul de fructe de pădure este riscant din cauza teniei găzduite de vulpe

- Este cert că o infecție cu larvele teniei este la fel de îngrozitoare ca

și o boală periculoasă. însă este extrem de rar întâlnită. în Germania sunt infectați anual aproximativ 12 oameni din toate regiunile rurale și proprietari de câini din sudul republicii. Un mare procent dintre aceștia poate fi salvat prin chimioterapie. Nu numai fructele sălbatice sunt periculoase, deoarece vulpile hoinăresc și pe câmpuri și în grădini. Larvele pot fi pe orice foaie de salată. Spălatul atent însă ajută la îndepărtarea lor, ca și încălzirea la peste 60°C, care elimină orice pericol.

Despre pește și came

Cel mai bun caviar este negru și provine din Rusia

■ Caviarul adevărat - icrele negre - sunt, în stare originală, deschise la culoare și transparente. Se înnegresc abia după ce li se pune sare, pentru a putea fi păstrate. Dar nici cel mai bun caviar, cel de Beluga, nu este negru, ci gri, de culoarea antracitului. Caviarul de calitate superioară nu provine din Rusia, ci din partea iraniană a Mării Caspice, unde apa este în special curată și adâncă. Caviarul

deschis la culoare este mai căutat decât cel închis. Alți indicatori ai calității sunt pielea deosebit de tare și boabele mari. Icrele peștelui spinos din mările nordice sunt comercializate drept „caviar german" - aceste icre sunt, de fapt, roșii, dar deseori înnegrite din cauza sării.

Surimi se obține din carne de rac

■ Surimi este un înlocuitor al cărnii de rac. Planctonul (specii mici de creveți) sau carnea unor pești necomestibili, de regulă, se toacă și se leagă cu zahăr. Această pastă se condimentează ulterior, se modelează și se dă prin boia. Inițial însă, surimi nu avea nicio legătură cu imitația, ci desemna mai degrabă procedura prin care carnea de pește condimentată era conservată prin adaosul de zahăr.

Orice hering poate deveni scrumbie ■ Acest lucru nu este posibil, deoarece în cazul unei scrumbii tinere nu este vorba de o rețetă. Scrumbiile tinere sunt prinse în lunile mai și iunie, când încă nu au depus icrele și când conțin încă 15-20% grăsime. La eviscerare trebuie să se aibă grijă ca pancreasul să rămână intact în

pește, deoarece enzima din acesta face din hering o scrumbie, prin fermentație. Procesul se încheie după cinci zile de conservare în sare. Heringul preparat á la scrumbie se prepară cu enzime.

Scoicile trebuie consumate doar în ultimele luni ale anului

■ Această măsură de precauție este valabilă doar în cazul midiilor din Atlantic sau din Marea Nordului, în lunile de vară, acestea pot

asimila plancton otrăvitor, care poate duce la otrăvirea scoicilor. Midiile însă se pot consuma din mai până în august.

Carnea albă de pește este mai sănătoasă decât cea roșie

■ Nu s-a putut stabili cu certitudine care este carnea roșie și care cea albă. Unii deosebesc astfel carnea de pasăre de cea de porc, de vită sau de miel. Dar o pulpă de gâscă este mult mai „roșie" decât un șnițel de vițel. Nicio analiză a conținutului nu oferă vreun indiciu al calității superioare a cărnii de curcă în fata celei de vită. Studii americane, în cadrul cărora carnea roșie se taie greu, nu au luat în considerare că unele părți

ale porcului și vitei sunt tratate cu azotit și sunt puse pe grătar, proces deloc sănătos.

Aspicul (Eisbein) nu are nicio legătură cu gheața (Eis)

■ Desigur că specialitatea berli-neză trebuie savurată caldă și nu înghețată. Are însă puțin în comun cu gheața. Cum osul din această bucată de carne era folosit mai demult la confecționarea de patine, se pare că de aici provine și numele de „Eisbein".

Lebărul din ficat de vitei trebuie să conțină ficat de vitei

■ Lebărul nu este obținut doar din ficat, ci dintr-un amestec de ficat măruntit si carne tocată. Ficatul re-prezintă doar 10 până la 15%; dacă acest procentaj nu este respectat, lebărul are un gust prea concentrat și este, de asemenea, greu de tăiat. Lebărul, pe de altă parte, poate avea orice proveniență animală - de obicei se folosește ficatul de porc, care este ieftin, dar care este preferat a fi consumat sub formă de friptură datorită consistenței sale moi. Nici lebărul din ficat de pasăre nu

se obține din ficat de pasăre, ci din carne de pasăre.

Pe lângă ficat, lebărul poate conține și alte ingrediente, doar dacă nu este vorba de o specialitate de lebăr care, în realitate, poate consta doar în carne,

ficat și grăsime.

Despre pateu și Chop Suey

Cârnăciorii de Frankfurt si cei vienezi sunt același lucru

- Câteodată da, câteodată nu. Confuzia în cazul acestor cârnăciori nu este pe deplin lămurită. Au fost inventati în Frankfurt am Main, sub denumirea de cârnăciori din carne de porc. Măcelarul din Frankfurt, Johann Georg Lahmer (1772-1845) i-a promovat ulterior și la Viena, amestecând însă 30% carne de vită în compoziție, ceea ce în Frankfurt nu era permis din cauza unei delimitări între măcelarii de carne de vită și cei de porc. In Germania zilelor noastre, poartă denumirea de „cârnăciori de Frankfurt" doar cei produși la Frankfurt, pe când toți ceilalți sunt cârnăciori vienezi. In Austria si în celelalte țări se preferă expresia „de Frankfurt",

indiferent dacă respectivul cârnăcior conține carne de vită sau nu. Pentru a dezorienta complet, un măcelar ber-linez, pe nume Wiener, ar fi inventat cârnăciorul vienez. Uneori, mai intră în calcul și un măcelar vienez, pe nume Frankfurt.

în limba germană, pateul (Leberkäse) se numește astfel deoarece conține ficat (Leber)

- Unele feluri de pate conțin un mic procent de ficat. Cuvântul „Leber" vine de la„Laib" (bucată rotundă sau ovală) și se aplică formei produselor din carne. Mai neclară este partea a doua a cuvântului, deoarece „Käse" (brânză) cu siguranță nu se regăsește în compoziție. Probabil că are legătură cu aspectul cărnii tocate, care aduce cu o pastă omogenă, ca de brânză. Nici lebărul de vițel (Kalbkäse) nu conține miel (Kalb), ci este o variantă de pate, deosebit de deschisă la culoare.

Chop Suey este tipic chineză

- „Chop Suey" înseamnă resturi amestecate și a fost creat de'către purtătoarea de cuvânt a Chinei în America. A fost însă atât de apreciat

încât a fost preluat de majoritatea

restaurantelor chineze din Vest. Si „Nași Goreng”(orez copt) este considerat uneori tipic chinez, însă este originar din Indonezia. „Sub Gum” este o mâncare din orez tipic asiatică, dar considerată olandeză.

Chinezii mănâncă si cuiburi de rândunele

■ Cuiburile de păsări sunt considerate într-adevăr delicatese în Vietnam și China. Acestea nu provin însă de la rândunele, care folosesc argilă și paie la construirea cuibului, ci de la cele două păsări din familia planorilor. Acestea își ridică cuiburi bogate în albumină, folosind saliva secretată de glanda salivară.

Döner Kebab este un fel tradițional turcesc

■ Döner Kebab-ul, care este cunoscut în Germania ca lipie umplută cu carne, salată și sos, a fost conceput în anul 1970. Specialiștii în Döner nu sunt însă siguri dacă a apărut prima dată la Istanbul sau la Berlin Kreuzberg. în Turcia, kebab-ul (carne marinată și friptă) este preparat la rotisor vertical (Döner) încă din secolul XVIII și ulterior este servit tradițional pe farfurie. în orice caz, „Döner” este mai popular în

Germania decât în Turcia, unde se prepară zilnic aproximativ 250 tone din acest fel.

Hamburgerul nu are nicio legătură cu Hamburg

■ Orice contemporan cult, vorbitor de limba engleză, concluzionează rapid că termenul ar fi compus din două cuvinte, dintre care ham (șuncă - engl.) ar descrie conținutul san-dwich-ului. Cu ajutorul aceluiași procedeu lingvistic au fost create și cuvintele „cheesburger”și „chicken-burger”. Cu toate acestea, hambur-ger-ul nu conține șuncă, ci chiar este denumit după orașul hanseatic. în secolul XIX, emigranții germani au adus obiceiul de a

mânca bucățele fripte de carne tocată, din America, unde chiftelușele erau cunoscute ca „hamburger” (sandwich) sau „Hamburger Steak”.

Despre tăiței și ciuperci

Pentru pregătirea preparatului numit raclette (preparat culinar elvețian din brânză topită pe foc), bucățele de pâine se dau prin brânză topită

- O persoană care a achiziționat vreodată o oală specială pentru topit, sau chiar un dispozitiv de pregătit raclette, știe exact că delicatesa se obține din masă de brânză topită. Dar cineva care-și clădește cultura generală pe baza personajelor din benzi desenate si desene animate îsi poate crea o impresie greșită, având în vedere că în episodul „Asterix și elvețienii”, căpetenia unei așezări, pe numele său Raclettus, organizează un adevărat dezmăț în cadrul căruia risipa de pâine era pedepsită cu biciuirea, cotonogirea și, în final, înecarea în mare.

Marco Polo a adus tăiteii în Italia din China

- Tăițeii erau cunoscuți și în spațiul mediteranean estic, încă din Roma antică. Probabil provin din Orientul Apropiat. Și în China tăițeii sunt

cunoscuți de milenii. Pentru Marco Polo (1254-1324) nu reprezentau nimic nou. Marco Polo a deprins forma spaghetelor de la mongolii care conduceau pe atunci China — în cazul în care navigatorul a fost într-adevăr în China. în afară de aceasta, spaghetele mongoleze se faceau din fainã de orez.

Tăițeii nu se lipesc între ei dacă se fierb în apă cu ulei

- Nu are nicio importanță picătura de ulei pe care o toarnă gospodinele în apa în care fierb tăițeii. Cine vrea să împiedice lipirea acestora, trebuie să-i amestece cu puțin ulei după ce se iau de pe foc.

Mâncarea de tip Fast Food nu este sănătoasă

- Sub denumirea de Fast Food se înțelege mâncarea care poate fi consumată fără a necesita mult timp sau multă cheltuială. Asta nu are nicio legătură cu calitatea alimentelor. Chiar și niște fructe sau legume reprezintă o gustare. Dar nici clasicele produse Fast Food - cum sunt Hamburger, Döner sau Currywurt - nu sunt mai puțin nesănătoase decât gulașul cu tăiței sau șnițelul

cu cartofi țărănești. Problemele apar atunci când mâncărurile de tip Fast Food sunt consumate în cantități prea mari sau periodic - deoarece, ca mică gustare sau ca fel preferat, hamburgerii cu prea multe grăsimi sunt prea săraci în substanțe nutritive.

Roșiile proaspete sunt mai bune decât cele la conservă

- Există multe fructe și legume care se consumă, de preferat, proaspete. Acest lucru nu este valabil însă și în cazul roșiilor - în orice caz, nu în Germania - deoarece roșiile care sunt comercializate în conserve provin din regiuni foarte însorite. Acestea se conservă imediat ce s-au copt pe deplin, sau sunt transformate în pastă de tomate. In Germania nu este niciodată suficient de mult soare pentru coacerea perfectă a roșiilor, astfel încât rămân necoapte și tomatele încă verzi. De aceea conservele conțin, de obicei, mai multe vitamine și au chiar și un gust mai bun.

Toate ciupercile care au lamele pe partea inferioară sunt comestibile

- Culesul de ciuperci este riscant. Dar cel puțin în cazul unei specii de bureți - *boletus* - nu pot apărea

probleme, după cum cred unii. într-adevăr, majoritatea acestor bureți sunt comestibili. Cu toate acestea, nici în cazul lor nu se merge la sigur. Există câteva excepții. Mânătărcile amare au gustul specific și pot fi chiar otrăvitoare dacă sunt consumate în cantități mari. Hribul-dracului *(Boletus satanas)* poate fi cu siguranță otrăvitoare și poate cauza dureri de stomac;

Buretele-vrăjitoarei *(Boletus luridus)* are, dimpotrivă, un gust excelent. Nu se recomandă însă consumarea acestora în stare crudă.

Ciupercile nu trebuie reîncălzite

■ Nu este vorba de reîncălzire. Ciupercile conțin o cantitate mare de apă și albumină și se strică destul de repede. Din acest motiv trebuie preparate cât mai proaspete. Cine pune la frigider restul de mâncare de ciuperci trebuie să-l reîncălzească. In cazul spanacului însă, această reîncălzire nu este sănătoasă deoarece se formează nitrosamina. Totuși, cantitățile sunt neînsemnate în comparație cu cele din slănina pusă la saramură.

Sosul maggi se obține din planta maggi

- „Maggikraut" este o expresie familiară pentru leuștean, care aduce

la gust cu compoziția sosului. Sosul condimentat se produce ca și sosul de soia asiatic, din albumină de cereale, drojdie și sare fermentate.

Despre cola și cafea

Apa îmbuteliată este mai bună decât cea de la robinet

H Și apa îmbuteliată poate proveni de robinet. Doar o instituție specializată în apă potabilă poate stabili ce produs poate conține denumirea de „apă de masă”. De fapt, o astfel de apă de masă, scumpă, provine de la robineții de apă ai stațiilor de îmbu-teliere. Adaosul de săruri minerale și de bioxid de carbon nu face decât să mențină gustul. Pe de altă parte, apa de la robinet se poate consuma fără grijă, cu două excepții: atunci când nitriții ating cota maximă, sugarilor ar trebui să le fie dată altă apă și cine are încă țevi de plumb ar trebui să lase apa să curgă puțin înainte de a o bea sau de a o folosi la gătit. Cei care preferă însă apa din izvoare subterane, trebuie să aleagă o apă minerală naturală. Mai întâi trebuie studiată eticheta - unele ape conțin, de exemplu, prea mulți nitriți pe care nu oricine îi suportă.

Se poate muri din cauza apei distilate

- Este adevărat că apa distilată nu conține sărurile indispensabile corpului. Pe de altă parte, orice om își ia sărurile respective din hrana sănătoasă. Cine nu ține post negru consumând exclusiv apă distilată, nu va muri. In plus, nu există niciun motiv pentru a consuma apă distilată; totuși, cei care o consumă regulat, riscă să-și expună corpul unui deficit de minerale.

Coca Cola nu are legătură cu cocaina

- Numele de Coca Cola provine de la două ingrediente principale: nucile de cola, ce conțin cofeină, și frunzele de coca, din care se obține și cocaina. Cola a fost produsă în anul 1886 de către un farmacist din Atlanta, ca tratament pentru migrene și oboseală. Dar chiar începând cu anul 1903, lichidul maro carbonatat s-a obținut exclusiv din frunzele de coca, cărora li se extrăgea în prealabil cocaina. Gustul specific al băuturii provine de la adaosurile aromatice de vanilie, scorțișoară și lămâie.

Coca Cola poate să macereze peste noapte o bucată de carne

■ Dimineața, carnea o veți găsi încă acolo, dar procesul de descompunere care a început deja face ca nici carnea și nici cola să nu mai aibă un aspect apetisant. Nu este valabil în cazul altor lichide, cum sunt sucul sau apa. Este adevărat că acidul fosforic conținut în cola poate curăța de rugină un cui, de-a lungul unei nopți.

Băuturile izotonice înlocuiesc deficitul de minerale ce apare în urma antrenamentului

■ Deficitul de minerale apare în urma transpirației abundente și îndelungate. Din acest motiv, muncitorii din construcții care lucrează vara sunt mai expuși acestui risc decât persoanele care practică sportul în timpul liber. O limonadă cu câteva minerale nu este neapărat cea mai bună soluție în cazul celor care și-au atins limita capacității de efort. Sucurile de mere și pepenele sunt eficiente în vederea aportului de minerale și conțin, de asemenea, substanțe sănătoase.

Cafeaua este originară din America Latină

■ Boabele de cafea provin din Africa de Sud; încă din secolul IV, călugării din Kaffa etiopiană le măcinau și le fierbeau. A fost adusă în America dc Sud abia în secolul XVIII, unde a devenit rapid cultura agricolă predominantă. între timp, Vietnamul a ajuns a doua mare producătoare de cafea, după Brazilia. Dezvoltarea locală a fost intens susținută de R.D.G., începând cu anul 1977. Oamenii nu voiau să se lipsească de băutura favorită, dar importul în Occident era încărcat de prea multe accize.

Cafeaua boabe este denumită astfel după boabele de cafea

■ Bacele — si nu boabele arborelui de cafea - se numesc în arabă „bunn”. Inițial, termenul era folosit pentru a denumi cafeaua, până când arabii au început să îi atribuie numele de „qa-hwa” (băutură stimulentă), folosită anterior pentru vin. Boabele coapte, de culoare roșu-închis, se înnegreau abia când se uscau.

Laptele condensat a fost creat pentru cafea

- Nimeni nu se gândea în anul 1856, atunci când a apărut primul

lapte condensat, concentrat, dulce și valabil pe o perioadă îndelungată de timp, că acesta ar putea fi turnat în cafea. In schimb, fusese conceput ca băutură tonică, în special pentru copii. Nu este de mirare atunci alegerea făcută de fabrica de lapte din Berna, ca suport publicitar, a unui ursuleț drăgălaș - care nu era doar mascota orașului Berna, ci si prietenul copiilor, puternic și solid precum ursul.

Despre ceai și vin

Cafeaua conține cofeină, iar ceaiul conține teină

- Și ceaiul conține cofeină, dar nu teină. O ceașcă de ceai și una de cafea nu prea puternică conțin fiecare 50 mg de substanță energizantă. însă, frunzele de ceai conțin tanin si te-ofilină.Taninul diminuează efectele cofeinei și are efect calmant pentru sistemul digestiv, iar teofilinul acționează asupra bronhiilor.

„Ora ceaiului" este la ora 5 în

Anglia

- Cine vrea să servească un ceai în Marea Britanie, la legendara oră cinci („five a clock") poate fi profund

dezamăgit. „Tea-Time" începe de obicei de la ora trei și jumătate, iar la ora cinci se încheie deja.Trebuie să fii tare norocos pentru a mai servi un ceai la ora cinci și jumătate. „High Tea"are legătură cu masa de seară. Se servește cu precădere „cream tea" cu fursecuri, Clotted Cream (smântână foarte grasă) și marmeladă de căpșuni. Variantele extravagante sunt sandwich-uri cu castraveți și diverse prăjiturele.

Orice vin poate fi întrebuințat ca vin de liturghie

■ Vinul folosit de către preoții catolici drept vin de liturghie este stabilit de Adunarea Episcopală germană. Vinurile germane trebuie să fie seci, să aibă un titlu de onoare și să provină de la o podgorie sau de la un negustor autorizat de către o instituție episcopală. Vinurile din străinătate trec printr-o verificare și certificare speciale, printre care se regăsește și certificatul de moralitate a producătorului.

în urma legii purității, in procesul de fabricare a berii nu se mai folosește amestec de grâu cu drojdie

■ Renumita lege bavareză de. puritate a berii, dată de ducele Wilhelm

IV (1493-1550) în anul 1516, preciza: „Vrem în special ca nicio bere să nu mai conțină altceva în afară de orz, hamei și apă". Nu era vorba însă nici de cereale, nici de drojdie. Din secolul XIX au început să fie agreați numeroși aditivi, de la cărbune activ până la zahăr caramelizat și conser-vanți specifici, folosiți îndeosebi de marile fabrici de bere.

Berea fără alcool nu conține alcool

■ Berea fără alcool este încălzită în vid. Alcoolul este extras în timpul fermentației. Este admisă o mică urmă de alcool, lucru valabil pentru toate băuturile soft. Chiar și sucurile de fructe conțin urme de alcool. După legile alimentației germane, băuturile fără alcool ar trebui să fie toate cele care conțin mai puțin de 0,5% alcool.

Alcoolul este continui doar în produsele în care apare menționat pe etichetă

■ Cantități foarte reduse de alcool există în mai multe alimente decât credem noi. Nu numai în berea fără alcool si în sucurile de fructe se găsește între 0-0,4% alcool, ci și

în sucurile proaspete. Din banane, de exemplu, se poate obține până la 1% alcool. La fel de alcoolice sunt și alimentele în al căror proces dc producție a avut loc o fermentație. La prepararea verzei acre are loc o fermentație

lactică și una alcoolică, în ciuda acestui fapt, poate apărea însă 0,5% alcool. Chiar și maiaua conține urme de alcool.

Asa-numitul Bocksbeutel este un sortiment de vin nobil francez

- Ceea ce în limba germană se numește Bocksbeutel, este de fapt o sticlă rotundă de o litră. Era întrebuințată în Germania, în special pentru vinurile franceze și pentru unele din Baden. încercarea viticultorilor franci de a-și însuși modelul de sticlă a eșuat. în anul 1983,Tribunalul European a hotărât ca și altor producători de vinuri, care foloseau în mod tradițional sticla rotundă plată - cum ar fi Portugalia - să li se permită în continuare întrebuințarea acesteia. Originea îndrăgitului recipient este mai puțin nobilă. Din punct de vedere etimologic, cuvântul înseamnă testicul de țap - acesta fiind recipientul utilizat pe atunci la păstrarea lichidelor.

Despre alcool și nicotină

Vodca este o țuică de cartofi

- Secara reprezintă materia primă tradițională pentru vodcă. Se pot folosi însă și cartofi, grâu, porumb sau melasă. La vodcă însă, nu este vorba de conservarea condimentelor produsului inițial, ci de îndepărtarea acestuia prin filtrarea cât mai mult posibil. O vodcă de calitate se recunoaște după gustul inodor. Cu toate acestea, și produsele inițiale au o influență asupra consistenței. Vodca din secară este cea mai îndrăgită -aceasta este în special slabă. Vodca din cartofi este, ca tărie, mai puternică decât cea din cereale. Melasa, care dă un gust dulce, este din mai multe puncte de vedere o materie primă costisitoare.

După o masă încărcată, un șpriț ajută la digestie

- Pe de o parte, alcoolul stimulează secreția de acid gastric, acid cholic și enzime din pancreas, care accelerează digestia. Pe de altă parte, încarcă ficatul care trebuie să execute sarcina digestiei.

Alcoolul nu este sănătos

- Doar păhărelul de vin roșu este bun la inimă, datorită materiilor sale prime. Cercetările au dovedit însă cu nu numai vinul roșu este sănătos. Cei care consumă moderat alcool au cea mai mare medie de viață, mai mare decât a celor care se abțin de la consumul acestuia. Pe lângă vinul roșu se adaugă și cel alb, berea și chiar tăriile. Prin consum moderat se înțelege 40 g de alcool pur, zilnic, corespondent la o jumătate de sticlă de vin, un litru de bere sau două șprițuri. Asta înseamnă că nu este vorba de un exces de alcool. Nu sunt sănătoase stările de beție, chiar dacă sunt urmate de lungi perioade de abstinență.

Alcoolul încălzește corpul

- Alcoolul dilată vasele de sânge de la suprafața corpului. De aici rezultă și o senzație de căldură. Alcoolul fierbinte, cum este vinul fiert, este mai rapid absorbit de corp și de aceea este și mai puternic. Insă, un corp cu o circulație sănătoasă se încălzește mai mult și se răcește rapid. Cei care consumă frecvent alcool nu mai remarcă asta. Senzația de frig este inhibată. Din acest motiv, bețivii care iarna se opresc puțin din mers

îngheață într-un spațiu deschis. Și nasul se înroșește, de la dilatarea vaselor de sânge.

Hasisul este inofensiv

- Blamarea produselor din canabis este într-adevăr discutabilă. Dau o mică dependență în comparație cu cea de alcool. Nicotină, dar și unele simp-tome ale SIDA sau cancerului sunt ameliorate. Nu sunt inofensive din aceste motive. Drogurile deteriorează vorbirea, gândirea, memoria și viteza de reacție. Este la fel de periculos să conduci un autoturism sub influenta drogurilor, ca și sub influența băuturilor alcoolice. O priză înainte de școală este o garanție că nu se va reține prea multă materie. Consumul regulat duce la pasivitate și lipsa motivației. Școala, munca, relațiile și sănătatea proprie devin

neinteresante. în altă ordine de idei, există studii care demonstrează că un consum de canabis, în cazul celor care au o predispoziție pentru schizofrenie, îi poate scuti pe aceștia de boală.

Țigările au un efect liniștitor

■ Fumatul agita un fumător. Asta nu înseamnă că nicotină are acest efect, ci că obiceiul de a fuma, al

dependenților de nicotină, calmează reacția organismului față de oprirea administrării unor substanțe. Fumătorii combat prin țigări un stres, pe care nefumătorii nu-1 resimt.

Reclamele la țigări încurajează fumatul juvenil

■ Nu reclamele sunt cele care încurajează fumatul juvenil, ci proprii părinți sau prieteni sunt cei care au cea mai mare influentă. Conform noilor cercetări, filmele și unele seriale încurajează fumatul la copii. La cinema, actorii fumează mult peste medie și încurajează legătura dintre a fi cool și obiceiul de a fuma, mai mult decât orice reclamă la țigări. Dacă nefumătorii tineri ar depăși vârsta de 20 de ani, atunci pericolul de a deveni fumători înrăiți ar scădea.

Despre mărci ale calității si obiceiuri *9* *9*

alimentare

„Cultivarea ecologică" este o marcă a calității

■ Sintagma nu dezvăluie nimic despre produs. Acest gen de cultivare poate fi pretins de oricine. Orice

câmp este controlat - chiar și când se stabilește momentul recoltării. O cultivare „controlată biologic" poate fi constatată doar de un membru al unei organizații agricole ecologice, care se supune unui sistem de control riguros al asociației.

Ar trebui servită cel puțin o masă caldă pe zi

■ Este indiferent dacă alimentele consumate sunt reci sau calde. Corpul nu deosebește căldura din hrana caldă. Importantă este evitarea hră-nirii incomplete și prepararea unor alimente doar o singură dată. Mulți oameni nu-și fac timp pentru o masă caldă, ci servesc o masă rapidă, tip snackes, care de cele mai multe ori nu este sănătoasă, fiind consumată mereu pe fugă. Dar și un ospăț strict bazat pe alimentație cu fructe și legume poate fi nesănătos.

Sosurile de pește sunt o găselniță asiatică

■ Așa-numitul „Garum" era cunoscut încă de pe vremea Romei antice - un sos de pește picant, care era adăugat aproape la toate felurile de mâncare, în special peste produsele de tip Fast Food, care jucau un rol

important în orașul Roma deoarece gătitul era interzis în casele de raport, expuse pericolului de incendiu. Garum se obținea din amestecarea de „gavros" (asemănătoare cu sardi-nele) cu mici pești, care se puneau la saramură și se lăsau la soare. Sarea împiedica putrezirea, iar enzima descompunea icrele până când, în cele din urmă, rămânea doar o pastă aromată, maronie.

Bucătăria englezească are o reputație tradițională proastă

■ „Englezii au creat toasturile pentru a se trece cu vederea mâncarea lor", povestea răutăcios autorul francez Pierre Daninos (1913-2005). Prietenii literaturii engleze vechi se mirau adesea de câtă importanță avea mâncarea bună în lecturile lor. în realitate, bucătăria englezească avea în secolul XIX încă o reputație excelentă. însă, cât timp nobilimea britanică a putut să-și păstreze tradițiile numeroase, arta culinară s-a păstrat; aceasta s-a degradat în secolul XX, când mari părți ale celor mai bune grupuri nu-și mai puteau permite să gătească. Mai există însă unele restaurante care încearcă să reînvie vechea strălucire. Desigur, acestea sunt foarte scumpe.

1n jurul anului 1850 au murit un milion de irlandezi din cauza foametei

■ Au murit deoarece nu aveau destulă hrană. în perioada 1846-1849, cumplita boală a cartofilor și a roșiilor a permis într-o foarte mică măsură cultivarea acestor legume, în schimb, cereale ar fi fost destule pentru a sătura cei aproximativ 8.000.000 de locuitori ai insulei. Dar porumbul scump nu și-1 permiteau toți. Bogății exportau grâu și carne în Anglia, în timp ce până la 1.000.000 de oameni erau înfometati si alti 2.000.000 siliți să emigreze. Situația a fost asemănătoare și în celelalte cazuri grave de înfometare.

bune hoteluri de 5 stele pot primi calificativul „superior”.

Inscripția„eco" si „bio" de pe etichete este o înșelătorie

■ Este o practică rar utilizată, deoarece atrage după sine sancționarea fraudei. Doar produsele cu adevărat biologice și ecologice pot fi prezentate astfel, stabilite de asociația biologică EG. De obicei, acestea au un însemn ecologic și undeva, pe etichetă, se regăsește chiar și numărul punctului de control. Mărfurile asociațiilor agricole ecologice se supun unor directive și mai riguroase.

Hotelurile pot avea maxim 5 stele

■ Nu există un sistem internațional de clasificare hotelieră, ci doar sisteme ale corporațiilor naționale - stabilite de obicei până la 5 stele - dar care nu se pot compara neapărat între ele, după criterii identice. Din acest motiv, nu poate exista o interdicție în a acorda mai mult de 5 stele. De exemplu, hotelului Burj Al Arab din Dubai i-au fost acordate 7 stele, pentru a se remarca față de celelalte. în Germania, cele mai

COTIDIAN SI SOCIAL

9

Despre unelte și materiale

Oțelul inoxidabil este cel mai tăios

- Otelul inoxidabil este un otel în special pur. Nu este o regulă, dar de obicei este rezistent la coroziune și nu ruginește (aproape deloc). Are însă o altă structură și este mai moale decât oțelul normal. Din acest motiv, nu este potrivit pentru tăieturi dure. Cuțitele bune și foarfecele profesionale pentru grădină nu sunt din ceea ce se numește oțel inoxidabil. Calitatea tăieturii depinde de materialul din care este obțin ut.

Creioanele (Bleistifte) conțin plumb (Blei)

- In Antichitate și în Evul Mediu se desena într-adevăr cu mine și lamele rotunde din aliaj de plumb. Acesta era însă foarte dur, așa încât

distrugea ușor hârtia și, ceea ce nu se știa, era periculos pentru sănătate. în Anglia secolului XVII a fost înlocuit cu grafitul, considerat însă minereu de plumb - de unde și denumirea actuală a creioanelor, în ciuda faptului că nu conținea nicio urmă de metal. în prezent, minele de creion se obțin din grafit, cu nuanțe în diferite grade de intensitate.

Brichetele sunt mai moderne decât chibriturile

- Prima brichetă a fost creată în anul 1816, de Johann Wolfgang Döbereiner (1780-1849). în această brichetă rezultă hidrogen, din reacția acidului clorhidric cu zincul care ia foc la reacția catalizatoare cu platina. Chibriturile care au un capăt cu fosfor și care se aprind singure prin frecare au apărut abia în anul 1832. Acestea însă luau foc

prea ușor, la cea mai mică frecare. De aceea, în anul 1848, elevul Döbereiner Rudolf

Christian Böttger (1806-1881) a creat chibriturile ce aveau un capăt cu sulf mai puțin inflamabil, ca măsură de siguranță în prevenirea accidentelor.

Iasca este lemn uscat

■ înainte ca brichetele și chibriturile să fie create, se folosea fitilul pentru a aprinde un foc. în prezent, prin acest fitil se înțelege adesea un lemn uscat, care arde bine. Inițial, se folosea o ciupercă la ațâțarea jarului - babița - care crește pe arborii îmbătrâniți. Sub pielița relativ tare a pălăriei ciupercii se află o substanță fibroasă, așa încât aceasta trebuia totuși tăbăcită, pentru o utilizare optimă.

Un corp de iluminat este același lucru cu o lampă

■ Chiar dacă lămpile sunt considerate corpuri de iluminat, de fapt, lămpile sunt doar corpurile incandescente care se aprind și se sting: becuri, neoane ș.a. Corpul de iluminat este, dimpotrivă, învelișul exterior în care se montează lampa.

Molotow a inventat cocteilul

■ Cocteilul Molotow este o invenție finlandeză. Finlandezii au lansat asupra tancurilor invadatorilor ruși, în războiul de iarnă dintre anii 1939-1940, sticle umplute cu benzină și prevăzute cu petice de stofa aprinse. Aceste bombe au căpătat denumirea de cocteil Molotow, deoarece au fost lansate asupra ministrului de externe de la acea vreme, Molotow (1890-1986), și asupra trupelor acestuia.

Faxul a fost inventat în secolul XX

■ Aparatul de fax a fost inventat de ceasornicarul scoțian Alexander Bain (1811-1877), în jurul anului 1840. Nu se lucra însă cu razele de lumină, ca în prezent, ci cu un pendul conectat la un circuit electric.

Semnele pe care trebuia să le scaneze pendula erau din material electric conductor. Italianul Giovanni Ca-selli (1815-1891) a dezvoltat mai departe aparatul și, în anul 1865, a fost creată o legătură prin fax între Paris și Lyon. A funcționat însă doar 5 ani. începând cu anul 1906 au fost trimise și poze de ziar prin fax.

Tigăile de teflon zgâriate ar trebui scoase din uz

■ Politetrafluoretilena este o substanță chimică stabilă. Particulele de metal din tigaia zgâriată, ajunse în mâncare, trec prin aparatul digestiv fără a dăuna în vreun fel și sunt apoi eliminate. Este nesănătos doar în cazul în care teflonul este încălzit la peste 260°C, de exemplu, atunci când tigaia este lăsată goală pe plita încinsă. In acel moment se eliberează și vapori toxici.

Despre mobilă și accesorii

Ricșa provine din China

I Trăsurica cu două roți, trasă de un om, atât de tipică, a fost inventată în Japonia în anul 1870, de către un preot american pentru soția lui bolnavă. Interesul a fost atât de mare, încât reverendul a crescut producția, oferind astfel enoriașilor săi o slujbă rentabilă. Denumirea inițială era „jinrikisha", care însemna „vehiculul bazat pe puterea omului", în timp ce ricșa înseamnă doar „autovehicul". Practic, vehiculul s-a răspândit din Japonia în întreaga Asie de Sud.

Cuvântul hamac (Hăngematte) vine de la rogojină care atârnă (hăngende Matté)

■ Hamacul este o invenție de-a indienilor sud-americani, care îl numeau „hamaca" - cuvânt ce provenea probabil din limba indienilor Aruak, care trăiau printre altele și în Haiti. Momentul în care, în secolul XVI, marinarii europeni au preluat rogojinile comode ce economiseau spațiu, a fost urmat în mod firesc de rebotezarea acestora cu denumirea de hamac.

Divanul este o piesă de mobilier

■ La ce se referă însă Goethe (1749-1832) când și-a intitulat culegerea de poezii „Divanul est-ves-tic”? în Persia, divanul era inițial o arhivă sau cancelarie. Insă, cu timpul, a ajuns să denumească spațiul în care conducătorul își îndeplinea îndatoririle publice. în funcție de cei care prezidau, acesta putea fi mai mult o sală de primire, un tribunal sau un mic cabinet la care aveau acces doar consilierii cei mai apro-piați. în Imperiul Otoman nu era desemnată doar sala de conferințe a Consiliului de Stat, ci și consiliul în sine era un divan. Piese de mobilier

confortabile, din Orient faceau parte din decorul interior, fapt pentru care, la începutul secolul XIX, cuvântul „divan” a fost atribuit băncii tapițate — în Europa. Goethe însă, care era un erudit, cunoștea divanul în sensul inițial, ca arhivă pentru înțelepciunea est-vestică.

Corsetele erau fabricate din oase

de pește

■ Sau din oase de balenă? Peștii nu au de fapt oase, ci doar oscioare sau cartilaje. Oasele de balenă nu erau de fapt oasele balenei, considerată mai demult a fi pește, ci fanoanele maxilarului superior cu care filtrează planctonul din mare. Aceste plăci constau din coarne și sunt deopotrivă stabile și foarte flexibile, oferind astfel întinderea ideală pentru corsete, crinoline, scheletele pentru umbrela de vară s.a.

Ranița era un sac de călătorie din blană

■ Ranița cu care se deplasau mai demult ucenicii și calfele călătoare era confecționată din piele normală. Genții de voiaj nu aveau nimic de-a face cu fierul. Numele respectiv

era varianta etimologiei populare a cunvântului „valise” — denumirea franceză a bagajului.

Batistele au fost inventate pentru strănut

■ Batistele au pătruns în modă în secolul XV, în Italia, unde nu serveau decât la etichetarea cuiva ca fiind elegant și plin de importanță. Cele prețioase erau împodobite cu broderii și crestături. Obiceiul de a strănuta în batistă a apărut abia la mijlocul secolului XVIII. Strănutul nu este, de fapt, deloc sănătos, deoarece pot fi împrăștiate bacterii înjur. Strănutul cu gura închisă creează un zgomot deloc plăcut, dar este recomandat din punct de vedere medical.

Nasturii au fost creați pentru a încheia hainele

■ Inițial, nasturii nu erau altceva decât ornamente cusute pe haine. Primii nasturi datează încă din anul 2000 Î.Hr., iar în Antichitate, togile si tunicile erau decorate cu nasturi cusuți. Abia în jurul anului 1300 s-a ajuns la ideea de a îndepărta nasturii și a le găsi un scop, acela de închizători. Urmarea imediată a fost moda

foarte apropiată a goticului. în Renaștere a avut loc o adevărată manie a nasturilor. Unele piese vestimentare erau împodobite de sute, chiar mii de nasturi, care se și închideau.

Despre haine și podoabe

Gulerul numit„Vatermörder" (patricid) își trage numele de la marginile sale ucigător de ascuțite ■ Gulerul strâmt și înalt, atât de la modă în prima jumătate a secolului XIX, arăta într-adevăr sinistru. Originar era din Franța, unde se mai numea și parazit, pentru că era imposibil să-l porti la masă fără să-l pătezi. în momentul în care a fost preluat în Germania, denumirea sa a fost înțeleasă greșit - patricid în loc de parazit - iar mai târziu s-a născut chiar o legendă, menită a explica ciudatul nume, conform căreia un fiu și-ar fi ucis tatăl, scoțându-i ochii cu marginile gulerului.

Levi Strauss este creatorul jeanșilor I Doar în parte. Deoarece blugii originali se disting prin materialul

din bumbac, culoarea indigo și capse. Comerciantul de mărunțișuri și textile - Levi Strauss (1829-1902) - a cusut din prelată maro primii săi pantaloni, pentru căutătorii de aur din San Francisco. Ideea de a întări cusătura cu capse îi aparține croitorului originar din Letonia, Jacob Davis (1834-1908). Deoarece acesta nu a avut banii pentru a o patenta, ideea i-a fost atribuită lui Levi Strauss. Aproximativ în același timp, Davis a început să-și confecționeze pantalonii din denim albastru. în anul 1873, pantalonii albaștri au fost patentați de Strauss și de Davis. Denumirea de „jeans" este, de altfel, etimologie populară a cuvântului italian „genoese", care denumea pantalonii rezistenți, de marinar.

Fusta mini și bikini au apărut abia în secolul XX

- Sunt străvechi. După cum dovedesc atât un cadavru preistoric conservat în mlaștină, cât și mai multe figurine de bronz, fetele germanice purtau fuste mini, extrem de scurte, constituite numai într-un rând dublu de șnurulețe înfășurate pe coapse. Din moștenirea Romei antice face parte un bikini din piele,

care, după cum dovedesc mozaicurile, era purtat ca atare și nu pe sub alte haine.

Cravatele sunt piese vestimentare civile

- Au proveniență militară. în secolul XVI, călărețiicroați purtau un fular, care se constituia dintr-o fundă cu capete lungi, ce atârnau. Călărețiiau obtinut merite militare în războa-• iele cu turcii și chiar și în războiul de 30 de ani, așa încât regele Ludovic al XIV-lea (1638-1715) și-a făcut rost de o gardă croată. Fularele acestora i-au încântat atât de mult pe nobilii parizieni, încât aceștia au făcut o modă din ele. Fularul a fost subțiat și a dobândit capete lungi, care atârnau în jos, sau au fost încheiate într-o fundă, din care a rezultat cravata. Denumirea de cravată provine de la o formă populară, derivată a cuvântului „croate".

Doar viermii de mătase produc mătasea

- Mătasea adevărată se produce din larvele unui fluture denumit „păianjenul de dude”, dar și pânza de păianjen poate fi prelucrată în același scop, obținându-se o țesătură

mult mai fină. Pe insulele Solomon se produce mătase din pânză de păianjen, chiar și în zilele noastre. Totuși, trebuie luat în considerare faptul că este mult mai costisitoare creșterea păianjenilor pentru pânza, decât sericicultura.

Cea mai scumpă lână de oaie se numește casmir

* *

- Lâna nobilă de cașmir nu provine de la oi, ci de la capre. Rasa este originară din China și din Mongolia. Părul moale de dedesubt nu poate fi tuns ca blana oii, ci se obține prin pieptănare, la sfârșitul iernii, firele fiind alese cu mâna, proces ce este foarte costisitor. Din acest motiv, produsele de cașmir sunt atât de scumpe. Uneori se afirmă că ar fi mai scumpă lâna caprelor pashmina,care trăiesc în Himalaya. Aceasta este însă un amestec de cașmir și mătase.

Perlele sunt albe și diamantele incolore

- în jurul insulelor polineziene din Pacific există și perle negre, rare însă și, implicit, foarte scumpe. Au luat naștere specii de stridii numite Pinctada Margaritifera. Culoarea

diamantelor însă poate varia de la galben, albastru și roșu până la maro și negru. Multe dintre acestea au un aspect sărăcăcios. Diamantele colorate utilizate sunt considerate diamante „fancy”, astfel încât cele deosebit de frumoase pot fi chiar mai scumpe decât diamantele incolore.

Despre articole de igienă și căzi

Perierea zilnică de 100 de ori este bună pentru păr

■ Periatul intensiv stimulează glandele sebacee ale scalpului. Cine are deja un păr mai degrabă gras, ar trebui să evite această practică. însă părul uscat devine astfel mai strălucitor, mai neted si mai stabil. Cele 100 de perieri sunt recomandate în special la părul lung, pentru a se ajunge și la vârfuri. în plus, ar trebui folosită doar o perie din fire de păr natural, altfel părul se deteriorează și mai rău, în loc să fie protejat.

Prezervativele au fost inventate la Paris

■ Prezervativele existau încă din Antichitate. Majoritatea erau obținute din intestine de oaie sau alte

membrane de proveniență animală. Abia în a doua jumătate a secolului XIX s-au fabricat prezervative din cauciuc vulcanizat. Pe atunci era tabu numirea lor directă. în Germania erau denumite cu pudoare „article de Paris"sau bășică de pește („Fischbla-sen"). Casanova (1725-1798) vorbește în biografia proprie de „vétcment anglais" (veșmânt englezesc).

Anticoncepționalele provin din S.U.A.

■ Anticoncepționalele au fost inventate în anul 1951, într-un mic laborator din Mexico-City. Acolo lucra chimistul american de origine vieneză, Cari Djerassi (n. în 1923). El a avut ideea de a sintetiza pe cale artificială progesteronul, care împiedica o sarcină ulterioară altei sarcini, și de a-1 institui ca mijloc anticoncepțional. Coparticipant la analiza noii substanțe active descoperite a fost însă și un laborator din statul american Wisconsin. Primul contraceptiv i-a fost atribuit patronului mexican Djerassis.

Plasticul este mai igienic decât lemnul

■ La experimente științifice pe lemn, cu bacterii ca *Salmonella* sau

Escheria Coli, s-a constatat că toți germenii mor foarte repede. în schimb, pe o suprafață de plastic nu numai că se pot menține, ci se pot chiar înmulți.

Toaletele sunt desosebit de neigienice

- O toaletă curățată cu apă este mult mai lipsită de bacterii decât se vede. Cercetătorii specializați în studiul bacteriilor din gospodărie au făcut descoperirea uimitoare că un număr impresionant mai mare de bacterii se ascund și pe tastatura calculatorului. Majoritatea bacteriilor și microorganismelor se găsesc însă pe canalul strâmt, de scurgere, de pe peretele posterior din interiorul frigiderului. Nici măcar cârpa de bucătărie, dens populată cu microorganisme, nu-1 poate întrece.

Păianjenii vin prin țeava de scurgere

- Nu pot face asta. Un păianjen în cadă este absorbit în gaura de scurgere și nu se mai întoarce. Este într-adevăr dificilă îndepărtarea unui păianjen prin scurgerea căzii. Insectele sunt capabile să-și dezvolte

o forță ascensională în vârtejul scurgerii, care le readuce rapid la suprafața apei. Astfel, unii păianjeni considerați deja morți pot apare pe neașteptate din scurgere.

în Australia, apa din cadă se scurge altfel

- Se presupune că rotația Pământului face ca apa să se scurgă în sensul acelor de ceasornic în emisfera sudică si în sensul invers în emisfera nor-dică (unii susțin chiar și contrariul), însă vârtejul de apă este mult prea mic și rapid pentru a putea fi influențat de rotatia Pământului. Direcția micului vârtej depinde exclusiv de factori locali, cum ar fi agitația apei, tensiunea superficială sau circulația aerului din cameră. Și la Ecuator, apa nu se scurge direct, ci formând un vârtej. însă, în zona de depresiune se mișcă într-adevăr invers mișcării Pământului, iar în emisfera sudică se mișcă în sensul acelor de ceasornic; la emisfera nordică se mișcă invers acelor de ceasornic.

Mersul este mai extenuant decât statul în picioare

■ Pare logic. într-un caz este vorba de mișcare, iar în celălalt de a nu face nimic. Dar de ce este statul în

picioare istovitor? Nu este nici pe departe mai comod decât mersul, deoarece ambele picioare sunt menținute nemișcate. La mers, dimpotrivă, cu fiecare pas este detensionat un picior.

Despre permisul de circulație si insultarea unui funcționar

Vitezometrul indică întotdeauna cu 10% mai mult

■ Această ipoteză falsă i-a costat deja mulți bani pe unii șoferi. în realitate este valabil, prin lege, ca un vitczometru să nu indice niciodată mai puțin, dar până la o abatere în plus de 10%, plus 4 km/h. Vitezo-metrele din prezent pot fi foarte precise, așa încât majoritatea dintre acestea poate avea o foarte mică eroare în plus.

Este același lucru să ti se ridice permisul de conducere sau să ți se ridice dreptul de a conduce

■ Dacă în urma unei hotărâri judecătorești o persoană pierde dreptul

de a conduce, îi este confiscat și permisul definitiv. Pentru a putea sta din nou la volan trebuie reluate în întregime procedura și examenul. Pe de altă parte, ridicarea permisului ca urmare a unei abateri are loc pe o perioadă limitată.

Cine conduce o bicicletă în stare de ebrietate își poate pierde permisul de conducere

■ Doar în cazul în care poliția și legea ajung la concluzia că cineva are o problemă frecventă cu alcoolul și este în general incapabil de a conduce un autoturism. în acest caz, îi este interzisă orice deplasare cu bicicleta. Și pietonii își pot pierde în acest fel permisul. Dacă este vorba doar de un delict izolat, vinovatul poate fi pedepsit doar pentru acesta, dar și pentru neregulile comise - de exemplu, punerea în pericol a celorlalți sau nerespectarea regulilor de circulație.

Folosirea semnalizării luminoase este obligatorie

- Semnalizarea luminoasă servește la atenționarea unui alt șofer în legătură cu ceva. Asta înseamnă că se face cunoscută și intenția sa de

a depăși, și îl invită pe cel din față să aleagă direcția bună, în cazul în care este liber. Semnalizarea corectă este cea de fază lungă, intermitent. O întrebuințare mai îndelungată a semnalului luminos este necesară în cazul unui accident, cu scopul de a strânge oameni în jur. Indicarea greșită a căii prin semnalizare este pedepsită prin lege.

Cine insultă un polițist comite o infracțiune de ultraj a unui funcționar în post

- Măsurile juridice luate pentru pedepsirea acestui delict nu există în Germania. Cel care înjură un polițist sau alt reprezentant al legii este pedepsit ca și cum injuria ar fi fost adresată oricărui alt cetățean. Jignirile mai grave pot duce la privarea de libertate, de până la un an. Altfel stau lucrurile dacă jignirea funcționarului este urmărită în justiție în cadrul unui proces penal, în timp ce un civil oarecare poate intenta numai proces civil. In Austria, insultarea unui funcționar are un statut special.

A fura din cauza foamei reprezintă un furt de alimente

- Codul german penal prevede la fel de puțin pentru această pedeapsă,

ca și pentru cea menționată anterior. Paragraful care considera furtul de alimente ce se consumă pe loc drept furt, taxat cu o pedeapsă minimă, a fost desființat în anul 1976. în prezent, cine Riră azi alimente comite un furt. Un alt delict care nu există, este neplata. Cine nu își achită nota la restaurant se face vinovat de înșelăciune. Nici regula invocată cu plăcere: „Cine încearcă de trei ori în zadar să plătească poate pleca” nu există în realitate. Oricât de mult ar dura așteptarea plății, aceasta trebuie onorată în final. Cine își lasă însă adresa înainte de a părăsi localul,cu rugămintea de a-i fi trimisă nota, nu se face vinovat de înșelătorie.

Mersul încet cu un autovehicul nu se pedepsește

- Nu doar vitezomanii pot fi pedepsiți. Legislația rutieră precizează clar: „Este interzisă circulația autoturismelor, fără a avea un motiv întemeiat, cu o viteză care ar putea perturba traficul”. Desigur, precauția este un motiv plauzibil, dar nu și admirarea peisajului din mers. De regulă, viteza mică reprezintă 60% în minus din viteza maximă, respectiv din viteza maximă prevăzută pentru autostrăzi.

Despre capacitate juridică și responsabilitate

Cine împlinește 18 ani are capacitate juridică

- Este valabilă cie la naștere. Dreptul la moștenire este valabil încă din momentul procreării. însă, până la vârsta de 7 ani, dreptul de a face comerț nu există, iar până la majorat este limitat. Vârsta de 14 ani corespunde cu cea a responsabilității penale. Judecătorii se asigură la fiecare infracțiune că tânărul poate privi în ansamblu urmările faptelor lui, devenind astfel răspunzător.

Copiii pot fi pedepsiți pentru un delict, încă de la vârsta de 7 ani. Asta înseamnă că le pot fi pretinse drepturi de despăgubire.

Părinții răspund în fața legii pentru delictele copiilor

- Sunt pedepsiți doar când și-au neglijat datoria de a-și supraveghea copiii. Când, de exemplu, un copil suferă un accident pe un șantier neasigurat corespunzător, șeful de șantier este răspunzător - chiar

dacă a întins o bandă galbenă de avertizare, care vrea să transfere responsabilitatea asupra părinților. Când însă părinții nu au împiedicat pătrunderea periodică a copilului, într-o zonă asigurată de care știau, atunci ei sunt vinovați. Chiar și un copil de peste 7 ani poate fi tras la răspundere, dacă provoacă pagube. Deoarece nu dispune încă de banii proprii necesari revendicării păgubitului, pedepsele rămân valabile timp de 30 de ani.

într-o căsnicie, unul dintre parteneri se face responsabil pentru greșelile celuilalt

- Doar dacă au stabilit în mod clar dreptul de posesie în comun a unor bunuri. în unitatea normală a averii comune, fiecare este responsabil pentru faptele sale. Excepție face achiziționarea de bunuri de care se folosesc ambii parteneri. In cazul alimentelor, mobilierului sau aparatelor electronice de divertisment, legislatorul pornește de la premisa că au fost cumpărate de comun acord. La fel de răspunzător este partenerul și pentru orice contract semnat de celălalt.

într-o unitate a averii comune, averea le aparține partenerilor în mod egal

- Spre deosebire de indiviziune, în cazul unității averii comune, fiecare partener primește la despărțire ceea ce avea înainte de căsătorie. Bunurile comune sunt însă împărțite în timpul căsniciei. Totuși, asta nu înseamnă că averea îi aparține fiecăruia în mod egal cât timp căsnicia funcționează. Sunt considerate bunuri comune doar cele folosite de ambii soți, precum casa sau mobilierul. Altfel, fiecare partener are dreptul să-și întrebuințeze banii câștigați, după bunul plac. A doua mașină a aceleiași familii aparține doar celui care a cumpărat-o și care o și poate vinde la rândul său, fără să se consulte cu partenerul.

Cadourile nu pot fi revendicate

- Cadourile pot fi cerute înapoi, dacă sunt primite cu o nerecunoștință crasă. Astfel, sofii care și-au bătut joc de cadourile scumpe primite de la soțiile lor, folosindu-le împreună cu alte persoane, au fost condamnați să le ramburseze. Si cei nevoiași au dreptul să ceară înapoi cadouri făcute cu mai puțin de 10 ani în urmă.

De asemenea, copiii care și-au trecut întreaga avere pe numele părinților, pentru a trăi apoi întreținuți dc stat, își văd așteptările înșelate.

Copiii degenerați pot fi dezmoșteniți

■ în mod normal, copiii nu pot fi dezmoșteniți dacă nu au atentat la viața părinților. Moștenirea poate fi cel mult redusă la partea de moștenire obligatorie, care reprezintă jumătate din cea normală. într-o familie cu patru copii, de exemplu, fiecare are dreptul la o pătrime din avere. Dacă defunctul l-a dezmoștenit pe unul dintre aceștia, atunci o pătrime îi revine altuia.

După moarte, corpul poate fi vândut institutului de anatomie

■ Se întâmpla mai demult dar, în prezent, institutele de anatomie germane nu mai cumpără cadavre. La nevoie, cel decedat își poate scuti urmașii de costurile de înmormântare, rezervându-și cadavrul cercetării.

Despre crimă și omor

Crima este premeditată și omorul este din pasiune

■ Și o crimă poate fi comisă sub un impuls. Crimă este orice ucidere deosebit de îngrozitoare sau perfidă, înfăptuită din lăcomie, din satisfacerea instinctului sexual, din sete de sânge, pentru a acoperi o infracțiune, sau din alte motive asemănătoare. Nu se consideră omor nici omuciderea cu mijloace care nu sunt deosebit de periculoase, ci o formă de crimă care pune în pericol comunitatea. în practică, este disputată des definiția „atacului mișelesc". Mulți judecători înclină să considere orice atac de la spate drept atac mișelesc.

Contractele se pot încheia și verbal ■ Un contract verbal este, din punct de vedere legal, la fel de valabil ca unul scris, cel puțin teoretic. Pentru a putea legaliza acest contract verbal, în caz de suspiciune, trebuie să se dovedească că acesta a existat într-adevăr și, eventual, să se stabilească exact ce a convenit respectivul contract. Este relativ ușor, atunci

când sunt dovedite chiar date precise. Mai greu este atunci când cazul este nerezolvat. Când o persoană care închiriază un imobil, un angajator, un vânzător sau un cumpărător face o revocare este, de regulă, foarte greu să

dovedească că a existat un acord. Cine poate dovedi însă cu o bucată de hârtie, este, în practică, mult mai câștigat.

Recursul este același lucru cu revizuirea

■ La un recurs se ia în calcul doar procedura legală, într-un proces cauzat de o omitere a unui pas. Pe de altă parte, în cazul unei revizuri se desfășoară din nou întregul proces. Datele care au condus în primă instanță la condamnare sunt redove-dite, iar martorii sunt audiați din nou.

Asigurarea care acoperă costurile de îngrijire asigură un cămin

■ Asigurarea respectivă reprezintă doar taxa forfetară lunară, care nu acoperă și costurile pentru un cămin. Diferența trebuie achitată din buzunarul propriu, de către copii sau de către oficiul de asistență socială,

atunci când persoana în cauză nu mai are resursele bănești necesare.

Marfa de la reduceri nu se poate schimba

■ Marfa cu defecte se poate schimba oricând. Nu se poate returna însă marfa care nu are defecte. Cine a realizat când a ajuns acasă, că produsul achiziționat nu satisface toate cerințele proprii, trebuie să spere la amabilitatea magazinului, de regulă având succes. Precizarea că marfa de la reduceri nu se poate returna, nu face decât să îi lămurească clientului că în acest caz amabilitatea nu funcționează. Dar nimeni nu trebuie să se mulțumească cu un aparat care nu funcționează sau cu o bluză care își pierde toată culoarea după prima spălare.

Fumătorii lovesc în bugetul de stat

■ Dimpotrivă: fumul albăstrui contribuie la bugetul de stat și la casele de asigurări de sănătate. In primul rând, fumătorii plătesc taxă pe viciu. în al doilea rând, aceștia contribuie mai puțin la impozitele

caselor de sănătate și la impozitele pe venit deoarece aceștia mor, în medie, mai tineri, iar bolile tipice

fumătorilor - precum cancerul de plămâni sau infarctul miocardic -pot ucide un om mai repede decât boala Alzheimer, de exemplu. Este o altă discuție, aceea că fumatul pasiv îi expune și pe nefumătorii din jur la aceeași soartă.

Pe sigiliul de sechestru din Germania se putea observa mai demult un cuc

- Aplicarea sigiliului dc sechestru este o acțiune de stat și, din acest motiv, pe sigiliile aplicate obiectelor confiscate se observa odinioară imaginea vulturului german. în limbajul colocvial, acestă imagine a ajuns să fie un cuc, de unde și falsa impresie că acel vultur ar fi fost un cuc.

Despre monede și strălucire

Monedele din argint conțin argint

- Doar pare. Partea argintie a monedelor euro este un aliaj format din 75% cupru și 25% nichel. Și monedele aurii conțin la fel de puțin aur. în acest caz, cuprul este amestecat cu 20% zinc și 5% staniu. Ultima

monedă considerată în Germania medalie comemorativă, care conține argint, a fost moneda de 5 mărci. Deși, începând cu anul 1974, și metalul prețios al acesteia a fost tot un amestec.

Valoarea materialului monedelor de 1 și de 2 pfennig era mai mare decât valoarea lor nominală

B Valoarea materialului micilor monede din cupru, care nici nu erau din cupru pur, ci aveau un conținut din oțel, se situa clar sub valoarea lui nominală: cam 0,2 pfennig. Costurile de producție a monedelor erau însă într-adevăr mai mari. Fabricarea unei astfel de monede costa în jur de 3 pfennig.

Monedele alunecă mai greu în automat dacă sunt frecate

B Lângă majoritatea fantelor pentru monede, de la automatele din Germania, există porțiuni tocite deoarece multi oameni consideră că alunecarea monedelor este împiedicată de frecarea acestora. Totuși, din punct de vedere fizic, nu există nicio legătură. Singura legătură care să adeverască succesul încercării este

că oamenii sunt mai stăruitori. Dacă ar introduce monedele nefrecate de mai multe ori, bilanțul succesului ar fi cam la fel.

Bancnotele sunt din hârtie

■ în multe țări tropicale, bancnotele nu sunt din hârtie, deoarece se deteriorează repede la climă umedă și caldă - motiv pentru care unele țări își confecționează bancnotele din materiale artificiale, chiar dacă este mai costisitor. în Europa, astfel de bancnote din plastic se găsesc în România. Bancnotele europene sunt, dimpotrivă, obținute dintr-o hârtie din fibră de bumbac, care este mult mai prețioasă decât hârtia obișnuită din celuloză. în cazul bancnotelor autentice, o linie trasată cu pixul nu se imprimă.

în argoul german„„Bliiten" reprezintă banii falși

B în termeni juridici oficiali, „Blü-ten” desemnează mizele de cazinouri (Spielgeld), reproduceri ale bancnotelor imprimate pe o singură parte, al căror aspect dă imediat de înțeles că nu sunt bani adevărați. Pe de altă parte, bancnotele falsificate, produse cu scopul de a le introduce în circuitul economic, sunt chiar banii falși.

Introducerea monedei euro a fost o reformă monetară

■ Introducerea monedei euro a fost doar o schimbare monetară. Intr-adevăr, moneda s-a schimbat, însă toate valorile vechi au fost convertite exact, astfel încât să nu se piardă nicio valoare. Pe de altă parte, în cazul unei reforme monetare, valorile vechi sunt înlocuite de unele noi, cu speranța că

acestea sunt stabile. Modalitățile de convertire sunt stabilite de sfera politică, așa cum s-a întâmplat cu marca germană la reformele monetare din anii 1923 si 1948.

Nu se poate stabili țara de proveniență a bancnotelor euro

■ Spre deosebire de monedele euro, toate bancnotele au același design. In cele din urmă, li se poate stabili și acestora tara de proveniență. Numărul lung care se regăsește de două ori pe spatele bancnotei este precedat de litera X în Germania. în Grecia de Y, Belgia - Z, Finlanda - L, Portugalia - M, Austria - N, Olanda - P, Italia - S, Irlanda - T, Franța - U, Spania - V; Luxemburg nu are o imprimerie națională; de asemenea, litera R nu se regăsește

pe nicio bancnotă. Și imprimeria se poate depista: în imaginea de pe fața bancnotei este ascuns un mic număr, precedat de litera R în cazul în care bancnota provine de la o imprimerie națională, respectiv de litera P dacă este produsă de o imprimerie privată, desemnată din München sau Leipzig.

Plata cu cârdul este o realizare modernă

■ Este mai veche decât banii. Cele mai vechi scrisori de credit descoperite datează din anul 2500 î.Hr. și sunt din lut. în culturile superioare ale Orientului îndepărtat, templele funcționau ca bănci și administrau conturile posesorilor. în loc să opereze cu bunuri de schimb, se lucra cu scrisori de bunuri. Moneda a fost inventată abia în jurul anului 650 î.Hr., în Lidia.

Despre avere și muncă

Cele mai mari rezerve monetare se află la Fort Knox

■ S.U.A. au depozitat la Fort Knox o mare parte a stocului de aur. In

prezent, sunt aproximativ 8.000 de tone. Cel mai mare deficit monetar îl înregistrează trezoreriile Băncii Federale New York, din Manhattan. De acolo, țările europene și-au transferat rezervele de aur în timpul celui de-al

Doilea Război Mondial. Și multe țări mici folosesc spațiul sigur de depozitare al băncii, așa încât, în anul 1970, aproape o treime din rezerva mondială de aur se afla acolo (aproximativ 11.000 de tone). Intre timp însă, națiunile europene și-au retras mult din cantitatea de aur. In prezent, mai sunt depozitate acolo cel mult 3.000 de tone, așa încât Fort Knox și-a pierdut deja supremația.

Milionarii de top plătesc 42% impozit pe venit

■ Și milionarii de top au o sumă de bază scutită de impozit. în acest moment, valoarea pentru care nu plătesc niciun impozit este de 7.664 euro, în Germania. Apoi, procentul crește treptat. Abia la un prag anume, care pe moment reprezintă 52.151 euro, se aplică procentul de impozitare de 42%. Un burlac cu un venit anual de 100.000 euro plătește efectiv ceva mai mult de 34% impozit (în iunie 2005).

Brutul și netul se disting greu între ele

■ Există mulți oameni care nu le pot deosebi. Există un mic truc pentru a le putea distinge: netul este valoarea mai mică; practic, reprezintă ceea ce a rămas după achitarea impozitelor și cotizațiilor. Prețurile nete se percep fără TVA. Pe de altă parte, brutul este mai ridicat, deoarece în valoarea lui sunt incluse impozitele și cotizațiile, respectiv TVA-ul aferent sumei.

„Blaue Mauritius" este cel mai prețios timbru al lumii

■ Cel mai scump timbru s-a înregistrat în anul 1996 - suedezul „3 Skilling Banco, Gelbe Fehlfarbe". în acel an, el fost vândut la o licitație, cu suma de 2,87 milioane franci elvețieni. „3 Skilling" este și cel mai rar timbru din lume. Există doar un singur exemplar al acestuia. A fost emis în anul 1855, ca parte a primei serii de timbre ale Suediei, deși, din neatenție, nu a fost imprimat în verdele stabilit, ci într-un ton oranj-gălbui, culoare aleasă pentru timbrul „8-Skilling". Un „Blaue Mauritius" care numără aproximativ 12 exemplare a fost vândut în anul 1993 cu suma de 1,72

milioane franci elvețieni. Cel mai vechi timbru din lume - englezescul „One Penny Black”, din anul 1840 - se vinde însă destul de bine, prețul nedepășind însă 7.000 de euro.

în trecut, munca nu era o rușine

■ Filosofi renumiți, ca Platón (427-347 î.Hr.) și Áristotel (384— 322 î.Hr.),contestau meșteșugurile, lucrul cu ziua, chiar și desăvârșirea umană, deoarece acestea consumau timpul dedicat realizărilor sufletești și culturale. Și în perioada medievală, munca era considerată o practică a claselor inferioare. Abia în secolul XVIII, odată cu consolidarea burgheziei, munca a început să aibă legătură cu realizarea, sensul vieții și afirmarea personală.

Psalmii elogiază viața îmbelșugată, plină de muncă și efort

■ „Viața noastră ține 70 de ani, și când se ajunge la mai mult se fac 80 de ani și, dacă a fost îmbelșugată, înseamnă că s-a muncit și s-a depus mult efort” se spune în Psalmul 90 - în orice caz, asta credea Luther (1483-1546) în propria traducere a Bibliei. în realitate însă, versul tebuia să sune astfel: „Și chiar dacă totul pare belșug, a fost vorba de fapt despre sârguință”.

Rata șomajului în Germania este deja aproape la fel de ridicată ca în Republica Weimar

■ De când numărul șomerilor a depășit cinci milioane, este adesea folosită expresia: „condiții vitrege ca în Weimar”. In realitate, economia Republicii Weimar a ajuns la pământ tot din cauza ratei ridicate a șomajului. Dar, în timp ce astăzi în Germania se înregistrează un procent de 11% al șomajului, în anul 1932 acesta înregistra peste 30%. Celor peste șase milioane de șomeri le corespundeau doar două milioane de persoane active - chiar și acestea erau prost plătite. în afară de aceasta, ajutorul de șomaj nu era nici pe departe atât de eficient ca în prezent, în ciuda nemulțumirilor permanente.

Despre mărci ale calității și protejarea mediului

„Made in Germany"este o marcă a calității

H Sintagma „made in Germany”se datorează acțiunii britanice „Merchandise Marks Act”, din anul 1887. Aceasta prevedea că toate produsele de import să poarte un indiciu referitor la proveniență, pentru a se distinge de produsele de calitate, locale. Produsele germane erau considerate atunci chiar ieftine și proaste. Insă, începând cu anul 1900, imaginea s-a schimbat și „made in Germany” a devenit dintr-o dată un indiciu al calității. In Primul Război Mondial, respectivul semn distinctiv facilita boicotarea produselor germane.

Lemnul de plantație este mai bun decât lemnul pădurilortropicale

- Pentru crearea de plantații specifice au fost incendiate suprafețe întinse de păduri tropicale. Astfel, pentru realizarea îndrăgitelor ferestre si usi *red meranti* sunt defrișate masiv păduri tropicale din Borneo.

în afară de aceasta, drepturile de posesiune a plantațiilor sunt adesea neclare. De aici reiese că lemnul din pădurile străvechi este declarat drept lemn de plantație. Certificatul FSC (Forest Stewartship Council - Fundația pentru Sprijin Comunitar) îl poate avea doar lemnul de plantație provenit dintr-un astfel de loc, care nu a necesitat defrișarea unei păduri.

Boicotarea lemnului provenit din pădurile tropicale contribuie la salvarea acestora

- Boicotarea nu face decât să promoveze piața lemnului de plantație. Comportamentul cumpărătorilor europeni este deci mai puțin important. Pădurile tropicale pot fi protejate atunci când sunt puse sub protecție ori când necesită o administrare îngrijită, ecologică. A apărut între timp o organizație care garantează că prin obținerea lemnului nu sunt perturbate nici mediul înconjurător și nici populația băștinașă - FSC. Cumpărarea lemnului certificat de această organizație nu numai

că nu prezintă niciun risc, ci este și o contribuție reală la protejarea pădurilor. Certificatul îl poate obține orice pădure administrată

ecologic, compatibilă cu interesele cetățenilor.

Hârtia reciclată este gri

■ Așa era mai demult. în prezent, hârtia reciclată are un alb de cea mai bună calitate. Testele și controlul de calitate au stabilit că este compatibilă și pentru imprimante și xeroxuri. Sigla eco (îngerul albastru al mediului) are voie să fie aplicată numai pc hârtiile care corespund normelor DIN. Fibrele pentru hârtia nouă provin adeseori de la pădurile tropicale canadiene, scandinave sau siberiene.

în Europa nu există nicio pădure seculară

■ In nordul Scandinavici mai există încă astfel de păduri. Chiar și Parcul Național Bialowieza, de la granița polonezo-rusă, este o pădure virgină. Chiar dacă acestea nu ascund atâtea secrete ca pădurile seculare tropicale, biologii consideră că niciodată nu va mai fi posibilă atingerea echilibrului biologic perfect - prin așa-numitele păduri seculare - care s-a obținut de-a lungul miilor de ani. In Germania, păduri asemănătoare cu cele

virgine pot fi întâlnite la Hainich sau la Darft.

Apa și aerul sunt din ce în ce mai poluate

■ Atât râurile, cât și mările au devenit în ultimii ani mai curate. Măsurile ecologice au adus schimbări sesizabile. în Rein trăiesc din nou la fel de multe specii de pește, ca în anii ’70, concentrația de substanțe dăunătoare fiind redusă la mai mult de jumătate. Din aer a fost îndepărtat în special sulful toxic.

Căsuțele din mijlocul naturii sunt ecologice

■ Locuințele urbane sunt de regulă mult mai ecologice decât căsuțele din mijlocul naturii. în primul rând, se economisește mult spațiu, într-adevăr, căsuțele trebuie să fie înconjurate de o grădină, dar în bilanțul ecologic intră și căile de acces, căci de obicei sunt mari și izolate. Asta înseamnă costuri de încălzire mai mari decât la un bloc, unde cei patru pereți proprii sunt înconjurați din mai multe părți de apartamente vecine, încălzite. In al treilea rând, drumul spre locul de

muncă este de obicei mai lung, ceea ce determină consumul suplimentar de combustibil.

Despre semne și simboluri

SOS este abrevierea de la„Save our souls"

■ Apelul de ajutor nu înseamnă nici măcar „Save our ships”, deși se pare că ar fi fost folosit pentru prima dată în anul 1912, când s-a scufundat Titanicul. Semnalul SOS este însă o abreviere. Combinația de litere a fost astfel stabilită la Conferința Inter-națională pentru Telegrafia fără fir, din anul 1909, deoarece este foarte ușor de transmis și se întipărește ușor în minte. Semnalul se constituie din trei tonuri scurte, trei lungi și din nou trei scurte. Tradus în codul morse înseamnă SOS. între „literele” izolate nu se face nicio pauză.

Cifrele noastre sunt arabe

■ Intr-adevăr, Europa a preluat cifrele de la 0 la 9 în secolul XIV, de la arabi. Acestea înlocuiesc cifrele romane, care sunt prea lungi și complicate în cazul unor sume mari și

dau erori la calcule. în țările arabe, cifrele noastre „arabe” sunt cunoscute ca „indiene”, deoarece arabii le-au importat din India, în secolul X. Cuvântul indian „Sunya” (gol) pentru nul a fost înlocuit cu „sifr”, care a fost substituit la rândul lui, în Europa, de italienescul „nulla” (nimic), pe când „sifr”a devenit numele celor 10 cifre.

Propoziția„Nu cred în nicio statistică pe care să nu fi falsificat-o în prealabil eu însumi" îi aparține lui Churchill

- Conform cercetărilor Oficiului de Statistică din Baden-Würtemberg, afirmația îi aparține lui Joseph Go-ebbels (1897-1945). Aceasta i-a fost însă atribuită premierului britanic Winston ChurchiU (1874-1964), în contextul numeroaselor „lămuriri pentru presa germană", enunțate pentru a defaima adversarul politic, în realitate, ChurchiU a luat foarte în serios statisticile.

Chineza este cea mai vorbită limbă din lume

- Exsită 1.227,7 milioane de chinezi - dintre aceștia, doar 440

milioane a căror limbă maternă este chineza. în plus, limba chineză nici nu există. Limba oficială este mandarina, vorbită der „doar" 850 milioane de oameni. Limba chineză este vorbită relativ de puțini oameni, care nu au cetățenie chineză, dar limba engleză, ca limbă străină, este vorbită de aproximativ 1,5 milioane de oameni, asa că aceasta este cea mai vorbită limbă de pe mapamond. Dacă însă se ia în considerare limba maternă, mandarina devansează orice altă limbă din lume.

Doar Elveția are un steag pătrat

■ Elveția și Vaticanul. în schimb, dintre toate țările cu steaguri dreptunghiulare, doar Nepalul are steagul bifurcat. Paraguay este singura țară al cărei steag nu este la fel pe ambele părți. Pe dunga albă din mijloc este poziționată stema națională, iar pe cealaltă parte a steagului este inserat sigiliul trezoreriei. Libia este singura țară care are un steag uni, verdele fiind culoarea tradițională a islamului, denumită și culoarea profetului.

<

C+M+B vine de la Caspar, Melchior, Balthasar

■ Formula de binecuvântare C+M+B, încadrată de an, care a fost

scrisă cu cretă pe uși, de către craii de la Răsărit, la data de 6 ianuarie, este cunoscută astăzi drept „Christus mansionem benedicat”. Abia de la această sintagmă au apărut numele Caspar, Melchior, Balthasar - atribuite celor trei regi sfinți. De altfel, cei trei nici nu sunt sfinți. Nu au fost niciodată cu adevărat canonizați. în Biblie este vorba doar de un număr neprecizat de magi care l-au omagiat pe lisus. Abia mai târziu au fost desemnați drept regi, care trebuiau să reprezinte întreaga umanitate, prin diferite culori ale pielii și vârste diverse. Sărbătoarea „Nașterea Mântuitorului” se celebrează pe 6 ianuarie.

Nu învățăm doar pentru școală, ci pentru viață

■ Această afirmație i-a fost atribuită lui Seneca (4-65 î.Hr.). însă, el a spus tocmai invers: „Non vitae, sed scholae discimus!” („Nu învățăm pentru viață, ci pentru școală!”). Cu toate acestea, reformularea nu este pe deplin voită, deoarece afirmația lui Seneca avea o tentă critică.

Despre nuntă și copii

în prezent, logodna nu mai are nicio consecință juridică

■ Cine se logodește, încheie un acord. Dacă această înțelegere este încălcată, celălalt poate cere compensație pentru posibile daune survenite în urma desfacerii logodnei. Aici nu este vorba doar de câteva cadouri de logodnă. O femeie care a renunțat la locul de muncă, din dorința potențialului viitor soț, are dreptul să ceară daune materiale semnificative. Cu toate acestea, asemenea despăgubiri nu se aplică atunci când este vorba de un motiv plauzibil, precum înstrăinarea sau ascunderea unor fapte grave.

Căsniciile se destramă de obicei după cei șapte ani fatidici

I De obicei, despărțirea are loc deja mai înainte. Statisticile din Germania arată că, la acest moment, cel de-al treilea an este cel mai periculos. Cu câțiva ani în urmă, era vorba de al patrulea până la al cincilea an. Cum de

altfel despărțirile au devenit mai dese după nunta de argint, media de durabilitate a căsniciilor desfăcute este de aproape 10 ani.

Concubinajul este o invenție modernă

- în majoritatea culturilor antice și preistorice se întâlnea concubinajul. O pereche care trăiește un timp împreună este considerată căsătorită, fără să fi semnat un act de cununie sau să fi organizat o ceremonie religioasă. La Roma, căsătoria era valabilă după un an de conviețuire. Fără îndoială, fata rămânea în continuare supusă tatălui și funcționa dreptul fiecărui soț de a dispune de averea sa, spre deosebire de formula căsătoriei încheiate. în Evul Mediu exista concubinajul oficial, legitimat prin noaptea nunții consumată. Nici în acest caz bărbatul nu devenea tutorele femeii.

în secolul XVIII, la Gretna Green, un fierar putea oficializa căsătorii

- La legendara fierărie de la Gretna Green se oficializau într-adevăr căsătorii ad-hoc, începând cu secolul XVIII; mulți îndrăgostiți, ale căror familii nu erau de acord cu relația lor, încheiau în grabă căsătoria, la granița scoțiană. însă nu fierarul le oficializa, fierăria era doar primul loc dinaintea graniței.

Căpitanii de vas au dreptul de a oficia căsătorii în largul mării

- în cazul unei căsătorii încheiate pe vas sunt valabile legile țării sub al cărei pavilion navighează vaporul. Aceasta înseamnă, pentru majoritatea țărilor, că o căsătorie valabilă trebuie să fie încheiată de un oficial al stării civile. A existat un singur caz când, în anul 1929, la New York, căsătoria încheiată într-o călătorie îndelungată pe mare a fost recunoscută din punct de vedere legal; pe atunci nu exista nicio lege care să interzică o astfel de oficializare, în prezent, căpitanul unui vapor înregistrat în statul New York poate fi chiar pedepsit penal pentru că și-a însușit atribuțiile unui oficial al stării civile.

Tarile catolice încurajează natalitatea

■ Țările catolice tradiționale, Spania și Italia au în prezent cea mai mică rată a natalității din Europa — 1,2 copii la femeile care pot rămâne însărcinate. Și Polonia, unde procentul este de 1,4 copii, se clasează pe o treaptă inferioară, față de media europeană de aproximativ 1,5 copii, și față de Germania, despre care se

crede în mod curent că are o natalitate foarte scăzută. Totuși, Germania se află în coada clasamentului, dacă nu se ia în considerare natalitatea pe cap de femeie, ci natalitatea la mia de locuitori. în acest caz, celelalte țări ies mai bine la socoteală, deoarece acolo tendința de a avea puțini copii s-a instalat câteva decenii mai târziu.

Marea pană de curent din New York a dus la nașterea multor copii

■ Acest zvon a fost lansat de New York Times, care a relatat despre două spitale în care, la nouă luni după marea pană de curent din 9 noiembrie 1965, s-au născut net mai mulți bebeluși decât media anuală. Istoria țesută pe marginea acestui eveniment ar fi fost că oamenii au profitat de pana de curent pentru a se dedica mai mult partenerului decât televizorului. Dacă așa ceva s-a întâmplat, oamenii s-au și protejat însă, pentru că cercetarea completă a statisticilor de natalitate din orașul New York nu a indicat cifre exagerate pentru luna august a anului 1966.

Despre relație și comportament corespunzător

Gesturile mari fac o relație să funcționeze

■ Se pare că mai degrabă lucrurile mici încheagă o relație: ritualul cotidian, cuvintele pe care cei din exterior nu le pot înțelege așa cum le înțeleg partenerii, obiceiurile comune etc. Perechile care împărtășesc multe lucruri mărunte - care din afară pot părea de prost gust - rezolvă mai bine un conflict decât cele ale căror obișnuință este foarte diferită. Nici copiii și nici greutățile materiale nu pot proteja de obicei o căsnicie care se destramă. Pare greu să te îndepărtezi de cineva cu care împărtășești o sumedenie de obiceiuri mărunte, îndrăgite.

0 scuză ar trebui să fie de ajuns

- O scuză se spune ușor. însă faimosul consilier de cuplu american, John Gottman, care a observat multe la certurile și discuțiile de cuplu, a constatat că nu este de ajuns. După orice observație răutăcioasă este nevoie, în medie, de aproximativ patru

afirmații și gesturi pozitive prin care se cere iertare, până când celălalt este dispus să accepte. Este perfect normal ca iertarea să se obțină greu.

în cazul unor probleme, ajută„să vorbești despre"

- Această soluție este cea mai bună, îndeosebi în rândul femeilor. Și orice terapie de cuplu se bazează pe discuții, pentru a rezolva orice fel de problemă. Discuțiile nu sunt însă în mod obligatoriu pozitive. Depinde de modul în care sunt realizate. Dacă partenera se folosește de această metodă doar pentru a-și repeta punctul de vedere - crezând că celălalt nu a înțeles deja pe deplin - atunci conflictul poate să se extindă, înrăutățind problema, într-o discuție eficientă, partenerii trebuie să aibă un interes real pentru punctul de vedere al celuilalt și să propună posibilități de rezolvare a conflictului.

La o discuție la un pahar nu se vorbește despre bani și politică

- într-o discuție între prieteni se poate vorbi despre orice subiect care stârnește interesul interlocutorului și

nu deranjează pe un al treilea eventual participant la discuție. Dacă discuțiile despre bani și politică sunt antrenante, atunci și acestea sunt permise. Discuțiile sunt sinonime cu conversațiile superficiale, așa cum se crede uneori. Discuția la un pahar este o formă de distracție, în care nu sunt importante conținutul sau temele, ci șansa de a te apropia de cineva, în mod degajat.

RELIGIE SI FILOSOFIE

Despre Adam și Eva

Adam și Eva au fost creati în a sasea zi

- In Biblie există două geneze. în prima, Dumnezeu creează lumea în șapte zile. în a șaptea zi sunt create animalele de uscat și oamenii. Despre oameni se spune că ar fi fost creați după chipul Lui, ca bărbat și femeie, fără să-i numească. Apoi începe o a doua geneză, în care Adam a fost creat din pământ. Abia după un timp a creat și o femeie, care a fost numită Eva; a dorit ca Adam să nu fie singur după izgonirea din Paradis.

Lilith a fost prima soție a lui Adam

- In mitologia iudaică, Lilith este prima soție a lui Adam, care a fost alungată pentru că nu voia să-i fie credincioasă soțului. Cele două geneze diferite ale Bibliei au fost

astfel interpretate încât să fie posibil ca Adam să fi avut mai întâi o soție egală cu el și abia mai târziu să fi fost creată Eva, din coasta lui. Din aceast motiv, Lilith este reprezentanta teologiei feminine. Teologi evrei, cum este Pichas Lapide (1922-1997), consideră că a fost tradus greșit „o coastă" - corect ar fi să se spună că Eva a fost creată dintr-o parte a corpului lui Adam și că i-ar fi egală ca valoare. O geneză care o subordonează ar susține că ar fi fost creată din picioarele lui Adam. Lilith provine însă din cultura Me-sopotamiei, unde era una dintre cele mai puternice domnițe. în ebraică, numele ei semnifică „stafie".

Eva l-a ispitit pe Adam cu un măr

- în Biblie, nu este vorba despre un măr. *Corfus delicii* era un fruct neprecizat îndeaproape - din copacul cunoașterii binelui și răului. Nu este vorba nici despre o ispitire concretă.

„A luat din fruct și a mâncat, și i-a dat și bărbatului ei și a mâncat și el”. Fructul fatal a fost denumit mai târziu măr, deoarece în latină „ma-lum” semnifică atât „cel rău”, cât și „măr” — sau pentru că, în cultura greacă, mărul era un atribut al zeiței dragostei, Afrodita. In schimb, în Biblie, merele nu joacă niciun rol.

Eden este un cuvânt pentru Paradis ■ Eden este un cuvânt vechi sumerian, folosit pentru „deșert” sau „stepă”. Când în Vechiul Testament era vorba despre paradis, acest cuvânt se regăsea drept „grădina din Eden”, deci grădina din deșert. Luther (1483-1546) a fost cel care a tradus „grădina Edenului”.

Dávid l-a ucis pe Goliat

■ în capitolul XVII din prima Carte a lui Sámuel se relatează cum Dávid l-a ucis pe uriașul Goliat. In cartea a doua a lui Sámuel (21,19) se spune, în mod contrar: „Și atunci l-a doborât Elchanan, fiul lui lair din Betleem, pe Goliat din Got, a cărui lance era cât un copac”. Cercetătorii Bibliei pleacă de la premisa că al doilea text ar fi fost scris în anul 950 î.Hr., în timp ce primul ar data

numai din secolul 6 î.Hr., ceea ce înseamnă că adevăratul erou a fost Elchanan și abia mai târziu a fost înlocuit cu celebrul Dávid.

Moise avea coarne

■ Multe reprezentări, spre exemplu renumita statuie a lui Michelangelo, îl arată pe Moise cu coarne, care, de altfel, se întâlnesc doar la diavol și satiri. însă nicăieri în Biblie nu sunt pomenite coarnele lui Moise. Totul se bazează pe o greșeală de traducere, care în timp a fost corectată. In exod, după ce Moise ar fi primit a doua oară tablele cu cele 10 porunci, fata sa ar fi devenit strălucitoare. Cuvântul ebraic „strălucitor” poate însemna și „a avea coarne”, de aici rezultând eroarea de traducere din secolul IV.

Cea de-a cincea poruncă spune: „Să nu ucizi!"

■ Și aceasta este o greșeala de traducere. Porunca sună astfel: „Nu trebuie să ucizi în afara legii”. Deci, este interzisă doar moartea, nu și pedeapsa cu moartea, despre care se știe din Biblie că reprezenta pe atunci un obicei des întâlnit. în orice caz, este greșit tradusă provocarea:

„Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”. în realitate nu era vorba de răzbunare, ci de repararea unei nedreptăți. Făptașul trebuia să dea ceva celui pe care l-a păgubit, echivalent cu ce a furat el.

Despre îngeri și profeți

Profeții erau prezicători

■ Mulți profeți din Biblie au prezis într-adevăr catastrofe. Nu s-au și adeverit întotdeauna. Locuitorii din Ninive și-au schimbat viața, însă nimicirea prezisă de lona nu a avut loc. In schimb, profeți ca Aron nu au făcut nicio prezicere. Profeții nu erau percepuți drept prooroci sau prezicători, ci ca vestitori și inter-preți ai voinței divine. Erau predicatori sau persoane care avertizau asupra unor evenimente, dar nu și preziceau. Abia în traducerile grecești *(prophemi* = a prezice), profetul iudeu a devenit preotul oracolului influenței elene. Numeroasele interpretări ale Noului Testament făcute de evangheliști, cum că lucrurile s-au petrecut „pentru a se adeveri zisele profetului”, arată clar cât de influenți erau autorii gândirii grecești.

Ierusalimul a fost întemeiat de evrei

■ Ierusalimul era capitala iebuzi-ților, o stirpe din Canaan. Orașul a fost cucerit de regele Dávid (a condus aproximativ între anii 1004-965 î.Hr), care a întemeiat acolo capitala. Până atunci, nomazii ebraici nu avuseseră o capitală. Ierusalimul se număra printre cele mai vechi orașe ale lumii și, când a fost cucerit de Dávid, avea deja 2.000 de ani. Este numit astfel după Saalim, un vechi zeu din Canaan.

Turnul din Babei este pură legendă ■ în timpul exilului evreilor spre Babilon (586-538 î.Hr.) a fost ridicat un turn amețitor de înalt. Era un așa-

numit zigurat, un turn gigantic în trepte, construit în cinstea zeului orașului Marduk și având înălțimea de aproape 100 de m. Probabil că și condamnații la muncă zilnică au contribuit la construirea lui. Cu siguranță s-au confruntat cu un amalgam de limbi, în această metropolă comercială babiloniană.

Heruvimii erau îngeri

- Atunci când este vorba despre heruvimi, în Vechiul Testament, aceste făpturi trebuie imaginate ca tauri

înaripați, cu cap de om, păzitori ai palatelor babiloneene și asiriene. Fără îndoială, au fost preluați de acolo -„Tu, cel care tronezi peste heruvimi", se spune, de exemplu în psalmul 80, „și s-a pogorât zburând pe un heruvim", în cartea a doua a lui Sámuel (22-11). îngerii, pe de altă parte, nu aveau aripi. Mulți îngeri din Vechiul Testament se înfățișau fără să fie re-cunoscuți ca atare. Abia din secolul IV au fost reprezentați cu aripi.

Noul Testament a fost scris în ebraică

- Limba originară a noii părți a Bibliei este greaca, care era pe atunci limba de circulație din zona estică a Mării Mediterane. lisus și apostolii săi nu vorbeau numai ebraica. Ei întrebuințau și aramaica.Traducerile în latină, care s-au realizat pentru prima oară în secolul II, au fost decisive pentru răspândirea Bibliei în Imperiul Roman.

Isaiia a prezis nașterea din Fecioară ■ în cartea profetului Isaiia stă scris în capitolul VII, versul 14: „De aceea Domnul Dumnzeul vostru vă va trimite un semn; iată, o tânără fată va primi Duhul Sfânt și va naște un fiu". în textul ebraic, cuvântul

„alma" semnifică atât tânără fată, cât și fecioară. Traducerea grecească a Evangheliei a optat pentru termenul monosemantic „fecioară".

Există doar patru Evanghelii

- Așa-numitele Evanghelii după Matei, Marcu, Luca și loan sunt desemnate drept Evanghelii canonice, deoarece au fost acceptate în canonul recunsocut al scrierilor biblice. Mai există însă și Evangheliile apocrife, care nu au fost acceptate de către Biserică deoarece au fost considerate mai mult sau mai puțin verosimile. Dintre acestea fac parte Protoevan-gheliile lui lacob, Evanghelia după Torna, Evanghelia presupusă a lui Matei și multe altele. Tot de aici însă își au originea numeroase elemente religioase populare: boii și măgărușul, istorisiri despre copilăria Măriei și a lui lisus, fecioria păstrată pe tot parcursul vieții sau reprezentări ale lui losif ca un bătrân.

Despre Crăciun și stea

întemeietorul creștinismului se numește lisus Hristos

- Se numea Josua sau Jeschua -care înseamnă „va mântui". lisus este

varianta greacă a numelui. Titlul de Hristos i-a fost însă dat postum, de către adepții săi. Și acesta este de origine greacă și înseamnă „cel uns". Este o traducere a termenului ebraic „masiah" (Mesia).

lisus s-a născut in anul 0

- In anul 0 nu s-a născut de fapt nimeni. Acest an nu a existat niciodată, deoarece anul 0 nu era utilizat în numărătoarea romană. în secolul VI, călugărul Dionisus Exiguus (aproximativ 470-540) a conceput un calcul, conform căruia lisus s-ar fi născut în anul 753 al sistemului cronologic roman („de la întemeierea orașului" - *ab urbe conditas).* Acest an a fost stabilit ca anul 1 A.D. *{Anno Domini).* De-abia în epoca modernă, când s-a procedat și la numărătoarea negativă a anilor, înainte de Hristos, cei doi termeni au apărut ca opuși. Dar nici atunci nu a fost introdus anul 0, astfel că după anul 1 î.Hr. a urmat anul 1 d.Hr. Din acest motiv, mileniul al III-lea a început abia la 01.01.2001, după cum secolul XX a început la 01.01.1901.

lisus s-a născut în anul 7 î.Hr.

- Pentru stabilirea exactă a datei de naștere a lui Iisus, mulți se raportează

la stea. Chiar și Johannes Keppler (1571-1630) a presupus că steaua din Betleem ar fi o conjuncție a lui Saturn și a lui Jupiter, în anul 7 î.Hr., ceea ce înseamnă că cele două planete au fost atât de apropiate, încât străluceau împreună ca o stea deosebit de luminoasă. Jupiter semnifica în astrologia antică conducătorul suprem, iar Saturn semnifica regatul iudaic. Prin urmare, evenimentul ideal la nașterea unui fiu de origine divină. Logica întâmplării trebuie să fi fost însă altfel. Deoarece a existat acest eveniment astrologie, s-a crezut ulterior că Iisus trebuia să se nască sub semnul acestei stele.

Iisus s-a născut când Irod era regele Israelului și Quirinius conducătorul Siriei

- Se pare că evanghelistul Luca a făcut o afirmație foarte precisă. Din păcate s-a înșelat, cel puțin în privina unei informații - deoarece Irod a murit în anul 4 î.Hr., în timp ce învestirea lui Quirinius și recensământul au avut loc în anul 6 d.Hr.

Maria a crescut la Templu

- în arta religioasă se regăsesc reprezentări care o înfățișează pe

Maria - atât copil la templu, cât și căsătoria ei cu Iosif, oficiată de preoți. Aceste povești nu au surse biblice, ci provin de la evangheliile apocrife, nerecunoscute oficial de Biserică. Ideea că Maria ar fi crescut la templu, deoarece i s-ar fi prezis destinul la naștere, provine din Pro-toevanghelia lui Iacob.

Există doar o povestire referitoare la nașterea lui Iisus

- în Biblie există două. Una este în Evanghelia după Luca. Este cunoscuta „Poveste de Crăciun”. Maria și Iosif se duc către Bethleem, unde nu găsesc niciun loc pentru a fi primiți în gazdă, copilul venind pe lume într-un staul. Pe de altă parte, Matei povestește că Maria și

losif ar fi trăit cu fiul lor la Bethleem. Magii de la Răsărit au venit conduși de o stea și au omagiat pruncul, atrăgând însă atenția și regelui Irod - așa încât familia a fost nevoită să fugă în Egipt. Marcu și loan nu au amintit nimic în evangheliile lor, în legătură cu acest eveniment.

Irod era un rege iudeu

- Irod cel Mare (73-4 î.Hr.) (Irod I) era fiul unui idumerean și al unei

nabatee. Idumerenii (numiți și edo-miți) locuiau în sudul ludeei. Naba-teii aveau origini arabe, iar capitala lor era Petra, în Iordania. Probabil că familia lui Irod a fost alungată, el nefiind recunoscut niciodată de israeliți drept un evreu adevărat. Era împărat din mila Romei. Deoarece dorea să-și întărească domnia, nu-și permitea să facă multe mofturi, iar legendara ucidere a pruncilor nu a existat, cu siguranță. Și-a câștigat meritele în principal prin reglementări în construcții, dar și printr-o administrare inteligentă.

Despre pilde și răstignire

într-una din pildele lui lisus este vorba de o cămilă și de urechile acului

- „Mai degrabă trece o cămilă prin urechile acului decât să ajungă un bogat în împărăția cerurilor”- se zice, pare-se, în Evanghelia după Marcu și Matei. însă, o imagine atât de greu de conceput, care a dat numeroase bătăi de cap, se bazează pe o simplă greșeală de traducere. în loc de cuvântul „gamala” (în aramaică,

cămilă), lisus a rostit cu siguranță cuvântul „gamta” (funie). Mesajul rămâne asemănător, dar comparația lasă de dorit.

lisus a salvat o adulterină de la lapidare

- Povestea care se bazează pe vorbele: „Cel care este fără de păcat să arunce prima piatră” este, fără îndoială, frumoasă și plină de învățăminte, dar nu apare în niciuna dintre cele mai vechi evanghelii după loan.Trebuie să fi fost introdusă mai târziu. Din acest motiv, se

poate să nu fie corectă nici din punct de vedere istoric, deoarece, pe vremea lui lisus, romanii domneau în Israel și exercitau și funcția legislativă. Fariseii și rabinii cunoscători ai scrierilor religioase nu aveau niciun drept să arunce cu pietre în femei.

Zarafii de la templu săvârșeau un sacrilegiu

- Schimbul de bani și alte afaceri monetare erau practici normale la templu - templele erau centre economice nu numai la evrei, ci și la toate culturile vechi ale Orientului Apropiat. Motivul pentru care

lucrurile stăteau astfel era că, la început, puterea nu se afla în mâinile conducătorilor, ci era administrată de preoți, în numele zeilor. Deci, prigonirea comercianților din templu, săvârșită de lisus, a fost un act nemaiauzit și nu puțini istorici ai bisericii considerau că acest fapt a contribuit fundamental la condamnarea sa la moarte.

lisus a trebuit să-și care crucea până la Golgota

- „Și-a cărat singur crucea" scrie evanghelistul loan. In celelalte evanghelii se precizează că lisus a fost condus de soldați la locul răstignirii, dar crucea i-a fost dusă de un bărbat pe nume Simon din Kyrena. In picturi este des reprezentat, ajutându-1 pe lisus la căratul crucii. Cel mai clar este Luca - cel care scrie că soldații l-au silit pe Simon să-i care crucea lui lisus.

Crucea lui lisus a fost cărată pe muntele Golgota

- Deși așa apare în Biblie, Simon din Kyrena nu a cărat singur crucea spre Golgota. Ar fi fost cu siguranță mult prea grea pentru un singur om.

în schimb, la crucificările romane se obișnuia ca respectivul condamnat să care grinda transversală a crucii, până la locul execuției.

Fariseii erau ipocriți

■ în Evanghelii, fariseii sunt prezentați ca fățarnici religioși și ca cei mai aprigi adversari ai lui Iisus. Cercetătorii în domeniul religios sunt însă convinși că lucrurile nu ar fi putut sta astfel. Fariseii luau într-adevăr în serios legile, însă interdicția de a salva viața cuiva (sâmbăta) nu exista, în plus, aceștia nu pretindeau împărtășirea propriilor convingeri religioase de către toți ceilalți. În multe privințe, spusele și faptele lui Iisus se apropie foarte mult de credințele fariseilor, în special de renumitul rabin Hillel, care ar fi trăit în aceeași perioadă. În plus, cercetătorii Bibliei cred că evangheliștii înfrumusețau în general rolul puternicilor romani, zugrăvindu-i în același timp pe evrei într-o lumină mai proastă.

Pilat nu voia să-l condamne pe Iisus

■ Pilat din Pont a fost prefectul evreilor, din anul 26 până în anul 36. Autori precum Philon din

Alexandria (aproximativ 20 î.Hr. —50 d.Hr.) și Flavius Josephus (aproximativ 37—100) i-au confirmat o conducere crudă, dură. Dintre toți, Philo povestește despre execuții regulate, corupție și un puternic antisemitism. Printre altele, Pilat a secularizat averea templului pentru reglementări de construcții și a suprimat, prin violență, mulțimea care protesta. Pare neverosimil ca acesta să fi cedat presiunii poporului evreu, rămânând prefect și câțiva ani după aceea. În anul 36 a fost eliberat din funcție, din cauza luării de mită și a unui masacru al samaritenilor.

Despre Misiune și Inchiziție

9

Scrisorile lui Pavel sunt scrise de

Paul

■ în Noul Testament sunt cuprinse 14 scrisori pe care le-ar fi scris apostolul Paul (aprox. anii 5-65). Cercetătorii Bibliei nu se pot pune de

acord care dintre acestea îi aparțin într-adevăr lui. Probabil că cele către evrei nu provin de la Paul, ca de altfel nici cele două scrisori către Timoteu și cea către Titus, cât

și cele către efeseni, coloseni și cea de-a doua scrisoare către tesalonieni. Astfel, Paul nu s-ar face răspunzător de propoziția: „Femeilor, fiți supuse bărbaților voștri, așa cum se cuvine Domnului”. Nici scrisorile sale nu amintesc de o egalitate a drepturilor, deși acesta le saluta cordial pe conducătoarele diferitelor comunități - apostolițe — și alte femei cărora le era foarte recunoscător, după cum el însuși declara.

Primul popor creștin a trăit pe malul Mediteranei

B într-adevăr, apostolul Paul a inițiat o Misiune creștină în tot spațiul estic mediteranean, la puțin după moartea lui Iisus. La acestea participau doar comunele. Prima țară care a împărtășit pe deplin creștinismul și l-a făcut religie oficială a fost Armenia, în anul 301. Ar fi fost creștinați de apostolii Tadeu și Bartolomeu.

Bemard Gui a fost un inchizitor deosebit de crud

- Așa povestește Umberto Eco (n. în 1932). Sinistra figură din „Numele trandafirului” a existat cu adevărat. Bemard Gui (aproximativ

1260-1331) s-a ocupat de 930 de acuzații de erezie. In contextul acesteia au fost arși 42 de oameni, aproximativ 300 au fost întemnițați pe viață, în jur de 130 achitați, iar ceilalți condamnați la pelerinaj, pocăire sau distrugerea caselor. Bemard Gui era un inchizitor uimitor, foarte determinat să afle dacă cei acuzați ocupau într-adevăr poziții eretice.

Sfântul Petru a fost crucificat cu capul în jos

- Tradiția creștină spune că Sfântul Petru a cerut să fie crucificat cu capul în jos, deoarece nu se considera îndreptățit să moară ca Iisus. însă istoria apostolică amintește de moartea lui Petru. Cea mai veche informație, conform căreia Petru ar fi murit ca martir, provine dintr-o

scrisoare a Papei Clemens I, din anul 95. Detaliile sunt povestite abia de teologii Tertullian și Origines, în jurul anului 200. Majoritatea istoricilor din domeniul religios presupun că este vorba de înfloriri aduse ulterior textului.

Primii creștini își țineau în secret slujbele, în catacombele romane

- Slujbele religioase ținute în catacombe erau ilegale deoarece

creștinismul era interzis; nu era necesar însă să fie ținute în secret, deoarece locurile de înmormântare aveau drepturi romane clare, inviolabile. Nici catacombele în sine nu erau zone de înmormântare secrete, ci pe deplin legale. Insă, din cauza-, spațiului subteran strâmt, nu aveau loc servicii religioase cu pompă, ci doar slujbe memoriale în cinstea celor morti.

în cadrul prigonirii spaniole au fost arși nenumărati oameni

■ Conform celor mai noi cercetări, în cadrul inchiziției spaniole nu au fost arși zeci și nici sute de mii de oameni, ca eretici, ci nu mai mult de 2.000. Aceștia reprezintă aproximativ 2% dintre cei acuzați. Majoritatea victimelor erau evrei, care au fost condamnați din cauza credințelor creștine, bănuiți fiind că încă mai țineau la vechile religii tradiționale.

Nimeni nu avea vreo șansă în fața Inchiziției

- De fapt, Inchiziția a fost o procedură de drept canonic, inițiată de Papa Gregor al IX-lea (1227-1241).

în centrul atenției stătea convertirea ereticului, nu distrugerea acestuia. Era considerat eretic doar cel care nu renunța la orientările lui, după trei povețe. Dar nici asta nu însemna, în mod obligatoriu, rugul. Existau inchizitori care nu dădeau nicio sentință la moarte. Existau însă și unii care erau de părere că ereticii trebuiau să fie distruși fără milă și că 1.000 de sentințe greșite ar fi mai bune decât iertarea greșelilor unuia. Unul dintre acești inchizitori a fost Konrad von Marburg (aprox. 1180-1239) - duhovnicul sfintei Elisabeta.

Despre papi și sectanti

A existat un Papa Johann al XX-lea

■ Nu a existat niciunul cu acest nume. S-a omis numerotarea cu numărul XX. Johann al XX-lea a fost firesc dat uitării. A existat Johann al XIX-lea (Romanus vonTusculum), care a condus între anii 1024-1032. Abia când, cu 250 de ani mai târziu, Petru Juliani (a condus între anii 1276-1277) și-a reluat numele de Johann, el a devenit Johann al XXI-lea. Nici Johann Philagathos (a condus între 997-998), care purta

acest nume, nu a fost niciodată recunoscut oficial. Și un papă pe nume Martin al II-lea, respectiv un Martin al III-lea se caută inutil, deoarece doi papi cu numele de Martinus au fost recunoscuți greșit ca Martin.

Dogma imaculatei concepții spune că lisus a fost născut din fecioară

II Dogma impusă de Papa Pius al IX-lea (Giovanni Maria Mas-tai-Ferretti, 1792-1878) spune că Maria ar fi rămas însărcinată fără să fi comis păcatul original. Mai clar: Maria nu a păcătuit niciodată în viata ei. De aceea, sărbătoarea „imaculatei concepții" nu are loc cu nouă luni înaintea Crăciunului, ci pe 8 decembrie, deci înaintea presupusei zile de naștere a Măriei.

Papa este infailibil

■ Papii și-au proclamat în mod repetat infailibilitatea atât pentru ei, cât și pentru Biserică. Insă, după dogma din anul 1870, doar anunțurile *ex cathedra* sunt infailibile. Acest sistem s-a aplicat până acum doar la două dogme: retroactiv la dogma imaculatei concepții, din anul 1854, cât și la dogma ridicării la cer a Măriei, din anul 1950. De altfel,

Biserica a și condamnat un papă ca fiind eretic. Honorius, care a condus între anii 625-638, era un om foarte respectabil, deși credea că în lisus ar fi fost două naturi: una omenească și una divină - concepție ce în anul 680 a fost declarată erezie.

Nu există preotese catolice

- în jurul anului 1970, în cadrul bisericii neoficiale cehe, femeile au fost binecuvântate preotese, deoarece bărbații nu aveau nicio șansă să păstorească sufletele prizonierelor catolice din închisorile de femei. Numărul exact de femei hirotonisite rămâne necunoscut. Până acum, doar una s-a afirmat oficial: Ludmila Ja-varova. După concepția catolică, ungerea este valabilă doar atunci când este făcută de un episcop catolic. Vaticanul le-a interzis însă femeilor să fie preotese.

Luther a dorit să mai planteze un merișor, cu puțin înainte de Apocalipsă

- „Și dacă aș ști că mâine ar veni Apocalipsa, azi aș mai planta un merișor" ar fi spus Martin Luther (1483-1546). Din păcate, nu s-a

stabilit când și cui a spus această frază. In afară de aceasta, mai fusese rostită și de alții: Eduard Mörike (1804-1875) sau Friedrich Rück-ert (1788-1866). La fel de puțin îi poate fi atribuit lui Luther citatul des amintit: „Orice om trebuie să realizeze în viață trei lucruri: să crească un fiu, să planteze un copac si să ridice o casă".

Papii nu pot avea copii legitimi

- Desigur că pot. Oricărui văduv cu copii îi este accesibilă cariera de preot. Este improbabil ca în ziua de azi să ajungă și papă, deși de-a lungul istoriei au existat astfel de cazuri. Papa Félix al III-lea (a condus între 483-492), Clemențiu al IV-lea (Guy Foulques, a condus între 1265-168) și Papa Pius al IV-lea (Giovanni Angelo Medici, a condus între 1559-1565) erau tați ai mai multor copii. Papa Félix al V-lea (Amadeus al VIII-lea, de Savoia, a condus între 1440-1449) nu a fost un papă legitim, ci un om religios, care după moartea soției și a fiului cel mare s-a alăturat unui ordin călugăresc. Prin cel de-al doilea fiu al său, a devenit strămoșul regilor de mai târziu ai Italiei.

Ateilor nu le pasă de Dumnezeu

- Ateii neagă existența lui Dumnezeu și a oricăror forțe supranaturale. Pentru a se ajunge însă la această certitudine, trebuie să te preocupe mai întâi aceste chestiuni. Scriitorul Heinrich Boli (1917-1985) se plângea o dată chiar că ateii ar vorbi prea mult despre Dumnezeu. Oamenii care nu își pun deloc întrebarea dacă Dumnezeu există sunt numiți agnostici.

Despre evrei și musulmani

Zarathustra a stat la baza primei religii monoteiste

- Răspunsul la întrebarea cine au fost primii monoteiști nu există. In secolul XIV î.Hr., regele egiptean Echnaton (a condus între 1350-1345 î.Hr.) a introdus o nouă religie. Dintre toți zeii, doar Aton mai era recunoscut. Nu se știe însă dacă și Echnaton era de părere că Aton ar fi fost singurul zeu existent. La sfârșitul secolului VII î.Hr., Zarathustra l-a recunoscut pe zeul Ahura Masda ca fiind singurul creator al lumii. Așa cum, în același timp, și în rândul

evreilor s-a instalat convingerea că Jahwe este singurul Dumnezeu care există. Dar și numeroase popoare primitive credeau într-un zeu suprem, căruia îi erau însă subordonate mai multe spirite.

Tora evreilor este corespondentul Vechiului Testament

- Tora cuprinde doar primele cinci cărți ale Vechiului Testament-Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronom —cunoscute și ca Cele cinci cărți ale lui Moise. Biblia completă a evreilor se numește Tanah. Se compune din Tora, cărțile profeților (Nevi'im) și alte scrieri (Ketuvim). Cărțile profeților sunt Josua, Sámuel, Judecătorii, Regii, Isaiia,Jeremia, Ezechil și Cartea celor 12 profeți. Ketuvim cuprinde psalmii, Cartea vorbelor de duh, Iov, Odele, Rut, cântecul de jale, Kohelet, Ester, Daniel, Esra, Nehemia și cronica.

Steaua lui Dávid este un vechi simbol evreu

- Steaua lui Dávid cu șase colțuri era în Antichitate un motiv decorativ. în Evul Mediu, atât evreii, cât și creștinii și musulmanii au început să întrebuințeze steaua (hexagrama) asemenea unei pentagrame - steaua

cu cinci colturi - ca talisman îm-potriva răului. A fost însă deosebit de îndrăgită, începând cu secolul XIV, în rândul comunității religioase evreiești din Praga. Misticii au găsit o legătură între stea și un scut protector al regelui Dávid. Abia în secolul XVIII a devenit un simbol universal al evreilor, atunci când aceștia căutau un însemn care să le reprezinte într-un fel religia (așa cum era crucea pentru creștini).

Ahasver este un nume evreu

- Legenda lui Ahasver, a „evreului veșnic”este un exemplu fundamental mereu citat, care demonstrează cum se naște o istorie crudă din crâm-peie și prejudecăți. Ahasver este în Biblie un rege persan, soțul Esterei. Dintr-un oarecare motiv acest nume i-a fost atribuit unei figuri literare din secolul VIL Pe atunci a apărut și legenda bărbatului, conform căreia bărbatul l-ar fi pălmuit pe lisus în timpul interogatoriului, în fața lui Caiafa, și ar fi fost condamnat la rătăcire veșnică. Cu un pronunțat antisemitism, povestea a fost atribuită ulterior întregului popor evreu, care, din cauza participării la moartea lui lisus, ar fi condamnat la exod.

Musulmanii se roagă la Mohammed

- Profetul Mohammed (aprox. 570-632) a fost respectat de musulmani, dar și divinizat. De altfel, nici nu este considerat Dumnezeu sau fiul lui Dumnezeu, ci om. Adeptii islamului refuză din acest motiv să fie numiți „mahomedani”, deci, adepți ai lui Mahommed. Dimpotrivă, „Muslime” înseamnă „Cei care urmează islamul” („Supunerea în numele Domnului”).

Coranul este pentru musulmani ceea ce este Biblia pentru creștini

■ Pentru majoritatea musulmanilor, Coranul este o revelație a lui Dumnezeu, reprodusă exact în scris. Multi îl redactează abia după urmarea unor pași stricți de ritualuri de curățare a textului și resping traducerile, deoarece acestea reprezintă prin natura lor falsificarea textului original. Concepția conform căreia și scrierile sfinte ar trebui interpretate rațional, a fost susținută în Evul Mediu timpuriu de către filosofi arabi și persani - cum este Avicenna (Ibn Șina, 980-1037) - nereușind însă să se impună.

Cupola Stâncii este o moschee

■ Cupola Stâncii de pe Muntele Templului este al treila locaș sfânt ca importanță pentru musulmani, după Mecca și Medina. Construcția, cu o cupolă grandioasă de aur, a fost ridicată pe stânca de pe care profetul Mohammed s-ar fi ridicat la ceruri. Nu este însă o moschee. Din acest motiv, sultanul Al-Walid (a condus între 705-715) a construit Moscheea Al-Aqsa pe locul ruinelor bisericii Fecioarei Maria - ridicată de împăratul Justinian.

Despre budiști și hinduși

Buddha este un zeu

■ Buddha „iluminatul”este un titlu al prințului nepalez Siddharta Gua-tama (aproximativ 560-483 î.Hr.). El predica astfel: „Omul poate ieși din ciclul reîncarnării fără ajutorul preoților, ci singur, prin înfrânarea poftelor”. în teorie, fiecare om poate atinge iluminarea supremă, devenind astfel un fel de Buddha.

Rama și Krishna sunt zeități indiene

■ Rama și Krishna sunt încarnări umane ale zeului Vishnu, așa-numi-tele Avatare. Rama — considerat a fi idealul omului și al conducătorului — este încă un muritor în primele culegeri ale epopeii *Ramaya?ia* (secolul II d.Hr.). Abia mai târziu se întrupează ca Vishnu. Pe de altă parte, Krishna — care se prezintă ca un nerod din popor — fusese inițial zeul păstorilor.

Ritualul de incinerare a văduvelor avea justificare religioasă

■ Temutul ritual de incinerare a văduvelor se numea Sati - după soția zeului Shiva, care s-a ars de rușine pentru că soțul ei, mai sălbatic, a împiedicat oferirea unei ofrande ca omagiu al zeităților superioare. Sursa obiceiului o reprezintă epopeea *Ra-mayana,* în care Sita - soția lui Rama - își dă foc pentru (nu cu!) soțul ei. în secolul VIII a căpătat însă statutul de obicei, aceasta pentru că hindușii au vrut să se diferențieze de islam. Nu a fost niciodată o obligație, dar s-a răspândit mult prin constrângere socială.

Yoga este o gimnastică indiană

■ Yoga (în sanscrită: „încordare") este un sistem de exerciții corporale și spirituale, prin intermediul cărora se poate dobândi iluminarea și astfel se obține mântuirea. Este una dintre cele sase căi clasice ale filosofici in-diene, care se bazează pe conceptul că toată lumea vizibilă este doar o iluzie și că adevărul poate fi cunoscut abia când se realizează detașarea de lumea materială. Yoga s-a dezvoltat începând cu anul 500 î.Hr.

Mitologia chineză nu are niciun zeu, ci doar dragoni și alte animale fabuloase

■ Există un Olimp chinezesc foarte diversificat, care însă nu este parte componentă a unei religii, ci doar a credințelor populare. începând cu secolul VI î.Hr., în China era determinantă filosofia învățătorului Kong (Confucius, 551-479 î.Hr.) și nu o religie specifică. In timpul dinastiei Han (206 î.Hr.-220 d.Hr.), confucianismul a fost numit doctrină oficială și a rămas astfel până la sfârșitul imperiului. Majoritatea filosofilor ignorau credințele populare și zeii acestora. în Republica

Populară Chineză, credința populară era considerată oficial superstiție.

Zeul suprem al indienilor nord-americani se numește Manitu ■ Se numește Manitu, dar numai la indienii algonkin. Și la aceștia reprezenta mai puțin un zeu personificat, cât mai degrabă o putere spirituală abstractă, din interiorul ființei. De asemenea, indienii sioux aveau o instanță spirituală

supremă, pe care o numeau WakanTanka (sfânta taină). In cazul indienilor irokezi acest rol era jucat de Orenda.

Ayers Rock este instanța supremă, sfântă a aborigenilor

- Aborigenii australieni venerează locuri sacre, în care strămoșii eroici din timpuri imemoriale au mâncat, au dormit, s-au luptat sau au realizat diverse alte lucruri. La Ayers Rock - leagănul străbunilor - în prezent numit oficial Uluru, există mai multe astfel de locuri. Motivul pentru care nu poate fi în mod clar cel mai important locaș sfânt este acela că, în fiecare regiune, triburile aveau propriile locuri sfinte despre care ceilalți nu știau de obicei nimic.

Ananou, care trăiesc astăzi în jurul regiunii Uluru, abia dacă îl tolerează. Turiștii nu sunt împiedicați să-1 viziteze, atâta timp cât stau la distantă în special de locurile sacre.

Nu există nicio legendă budistă

- S-ar crede că o religie fără zei nu are nici legende despre zei. Există însă o mitologie budistă, la fel de vastă ca a celorlalte religii. în multe legende este vorba de Buddha Gau-tama, căruia îi este atribuit statutul de zeu. Unii chiar protejează legătura dintre el si vechii zei indieni — precum Indra sau Brahma. Alte legende se concentrează pe viața Bo-dhisattva-ei. Acestea sunt ființe care ar fi capabile să obțină iluminarea supremă, dar care nu fac acest pas din compasiune față de ceilalți oameni, si astfel se tot reîncarnează.

Despre Thor și Teutates

Zeii Soarelui sunt întotdeauna de gen masculin

- Există unele excepții. La germanici se regăsesc zeii Mani (sau Mano)

- Luna (precedat în limba germană de articolul masculin „der”) - și Sol (sau Sunna) - Soarele (precedat de articolul feminin „die”) - așa încât, în limba germană de astăzi, genul acestor astre (die Sonne, der Mond) nu este o coincidență. Și japonezii, respectiv hitiții aveau o zeiță a Soarelui. In Noua Guinee, Luna era asociată cu genul masculin deoarece atunci ieșeau vânătorii după pradă. Soarele este, dimpotrivă, asociat cu genul feminin, deoarece femeile lucrau în special în timpul zilei.

Strămoșii noștri credeau mai demult în Odin și Thor, Walhalla și amurgul zeilor

- Dacă strămoșii din vremea germanică trăiau în zona de nord a Germaniei de astăzi, atunci credeau în Wotan si Donar. Nu se știe cât de mult corespund Odin și Thor cu cei din mitologia scandinavă. Nici dacă-și închipuiau cum arată Walhalla, Valkiri și Raknarok, respectiv amurgul zeilor. In orice caz, informațiile referitoare la mitologia germanică provin din surse medievale scandinave.

Ostașii căzuți în luptă ajungeau în Walhalla

- Ajungeau în locul respectiv doar dacă muriseră eroic și pe câmpul de luptă prestabilit. în miturile scandinave, tatăl zeilor - Odin - strângea în palatul său - Walhalla - toți eroii care pieriseră în duel. Nobilii câre nu muriseră într-un duel direct, ci doar luptând, erau revendicați de zeul războiului -Tyr. Pe de altă parte, țăranii căzuți în luptă trebuiau să rămână în cetatea lui Thor. Se zicea că acolo ar fi cea mai mare distracție. în orice caz, condiția pentru răsplata postumă depindea de apărarea zeilor în ultima luptă împotriva adversarilor.

Multe rituri religioase ale celților sunt cunoscute

- Cunoașterea limitată a celților și a germanicilor este determinată de lipsa de informații scrise privind religia și mitologia acestor neamuri. Puținele surse sunt reprezentate de fragmente ale scriitorilor antici, precum Cezar (100-44 î.Hr.) și Tacitus (aprox. 55-115), cât și de legendele scrise în perioada medievală, în Irlanda și Wales, dar și în

Scandinavia. Impresia că am ști mai multe despre celți decât despre germanici provine

din faptul că druizii moderni și autorii de opere fantastice au născocit legende și idei religioase și au copiat masiv, dând impresia, între timp, că unele dintre acestea sunt surse verosimile.

Celții aveau zei după chipul și asemănarea oamenilor

■ La început nu. In secolul III î.Hr., celții încă râdeau pe seama romanilor, care aveau zei asemănători omului și cărora le ridicau statui. Dimpotrivă, la celți, zeii aveu legătură cu locuri comune unde erau de altfel și slujiți. Astfel, hidronimia pentru numeroase râuri provine de la zeități celtice: Marna (Matrona), Seine (Sequana), Saóne (Souvonna) sau Severn (Sabrina). Și la celți, abia mai târziu, au apărut zeii personalizați - precum Lugh,Teutates, Bele-nus sau Epona. Nu există însă vreo familie de zei, după cum nu există zeitate supremă.

Halloween este o veche sărbătoare celtică a mortilor

■ Despre sărbătoarea celtică *Sah-main* — care inițial avea loc într-o zi anume din toamnă, cu lună plină

și, mai târziu, în noaptea dinspre 1 noiembrie - se știe doar că reprezenta sfârșitul verii. Sunt pe deplin recunoscute semnificația zilei (legată de o sărbătoare a morților) și care erau obiceiurile celebrate. Dar se poate presupune că biserica creștină numea această sărbătoare păgână drept „Sărbătoarea tuturor sfinților" - așa cum este sărbătorit în prezent Halloween-ul, care a fost introdus în S.U.A. de către imigranții irlandezi, în secolul XIX.

Halloween-ul are rădăcini creștine

■ Nici acest aspect nu este adevărat. Numele provine de la „AU Hallows Eve", un cuvânt englezesc vechi pentru ajunul Sărbătorii tuturor sfinților. în Evul Mediu se mai credea că, în zilele Sărbătorii

tuturor sfinților, morții se întorceau din purgatoriu și îi rugau pe cei vii să se roage pentru mântuirea propriilor suflete. Este clar că ideea întoarcerii morților are rădăcini păgâne. Nici nu există vreo dovadă care să indice că Halloween-ul juca vreun rol în perioada dintre Evul Mediu si secolul XIX.

Despre Zeus și Apolo

Zeii greci locuiau în Olimp

■ Dintre toți zeii greci, doar 12 aveau acest privilegiu: Zeus, Hera (soția lui), Hades și Poseidon (frații săi), Hestia (sora lui), Ares și Hefaistos (fiii lui Zeus și ai Herei), cât și ceilalți copii ai lui Zeus - Atena, Artemis, Apolo, Hermes și Afrodita. Legăturile familiale au fost stabilite, cel târziu, în operele literare homerice și ale lui Hcsiod (75-680 î.Hr). Inițial, Zeus era un zeu indo-eu-ropean, în timp ce Hera și Atena proveneau probabil din Creta, iar Apolo, Afrodita și Hefaistos proveneau din Asia.

Zeus era zeitatea supremă a grecilor

■ Și Zeus putea ajunge ca toți ceilalți zei — jertfa zeițelor, răspunzătoare de pasiunile violente. De exemplu, existau Alekto (mânia de neînduplecat), Tisiphon, Vendeta, Megera, invidia, hybrisiul, aroganța și Ate (pasiunile periculoase).

Zeus era cel mai mare crai dintre zeii greci

■ Dacă se numără toate iubitele cunoscute după nume, din miturile grecești, atunci Zeus are 31 de femei care i-au fost iubite. Fratele său, Poseidon - zeul mării - se poate însă lăuda cu 34 de femei. Desigur, aventurile sale amoroase nu au fost tratate atât de mult literar si artistic. El a avut urmași de-a dreptul intere-sanți - cum ar fi Charybdis, ciclopul Polifem sau calul înaripat Pegas.

Apolo era zeul grec al Soarelui

- Apolo era zeul poeziei, muzicii și profeției. Zeul Soarelui era fiul său, Helios, reprezentat cu o caleașcă aurită, trasă de patru cai pe bolta cerească. Helios avea și numele de Phoebus - contopit mai târziu cu numele tatălui său, Apolo. In perioada barocă, Apolo era considerat zeul Soarelui. „Regele Soare”- Ludovic al XI V-lea (1643-1714), al Franței - se prezenta cu plăcere drept Apolo.

Afrodita s-a născut din spuma mării

- Este o variantă a originii ei, care provine din scrierile poetului Hesiod.

El povestește că Afrodită s-a născut din sperma lui Uranus, răspândită pe mări după castrarea acestuia de către Cronos. După alte povestiri, Afrodita este pur și simplu născută din dragostea lui Zeus și a Dianei. Majoritatea artiștilor au pledat pentru varianta cu spuma mării.

La greci existau zei și semizei

- Existau semizeii. La Homer, acești eroi sunt încă muritori care au nevoie de ajutor divin în aventurile lor. Hesiod și-a creat o generație proprie supranaturală, care ar fi trăit înaintea oamenilor de astăzi, în secolul V î.Hr. a început un cult religios al semizeilor. Au existat într-adevăr ordine, precum separarea cultului eroilor de cel al zeilor, deși eroii își obținuseră de facto un statut cvasidivin care, mai târziu, s-a încercat să fie rescris sub termenul de semizeu. Eroii nu aveau însă nicio capacitate divină.

Grecii aveau zei imorali

- în poveștile grecești despre zei se pare că este vorba doar despre viată amoroasă si înșelăciune - asta dacă ne referim la imaginările religioase ale grecilor antici și nu la

alte povestiri pe care le-au înflorit autorii vremurilor ulterioare. Toate poveștile despre zei și nimfe drăguțe provin de la poetul roman Ovidiu (43

î.Hr.-8d.Hr.) și era literatură de divertisment. Odată cu opera homerică a apărut, într-adevăr, tendința de a umaniza din ce în ce mai mult zeii, deși, aruncând o privire asupra dramelor din Aischyos (aproximativ 496-406 î.Hr.), zeii pot fi considerați autorități depline și nu crai - subiect îndrăgit al artei de mai târziu.

Despre Cedași vestale

Titanii sunt cei mai mari

- în mitologia greacă, Titanii sunt neamul arhaic al ființelor asemănătoare zeilor, învinși de zeii olimpici sub conducerea lui Zeus. Titanii s-au afirmat sub aspectul unor forțe brutale, neîmblânzite, dar nu și invincibile. Victoria lui Zeus le-a știrbit puterea, iar titanii - așa cum este Prometeus - joacă mai degrabă un rol tragic în mitologie. Este deci jignitor să numești pe cineva titan.

Atlas susținea bolta cerească pe umeri

I Există reprezentări care îl înfățișează astfel pe Atlas. Acestea însă nu corespund cu legenda greacă, în contextul căreia Atlas ar fi fost pedepsit și pus să susțină bolta cerească pentru că a participat la lupta împotriva lui Zeus. Perseu, căruia Atlas i-ar fi refuzat ospitalitatea, l-ar fi transformat în munții Atlas, întimp ce îi arăta capul retezat al Meduzei, singura muritoare dintre gorgone, ale cărei priviri pietrificau.

Oedip a fost pietrificat deoarece s-a însurat cu propria mamă

- Oedip a fost pedepsit pentru păcatele tatălui său. Nu putea fi pedepsit pentru că și-a ucis tatăl și și-a luat mama de soție. Acest destin este o decizie a zeilor, care a fost schimbată, deși părinții și chiar Oedip însuși au făcut tot posibilul pentru a ocoli așa ceva. Ca rege al Tebei, Oedip a guvernat înțelept și corect. Insă, el s-a autopedepsit, scoțându-și ochii și rătăcind ca un cerșetor, atunci când a aflat că și-a omorât într-adevăr tatăl și că s-a însurat cu propria mamă.

Grecii si romanii aveau aceiași zei

■ în general se neagă că Zeus este Jupiter, Héra este Junona, Atena este Minerva ș.a.m.d. Astfel se discriminează religia romană. Chiar dacă romanii își asimilau mai mereu zeii cu cei greci și, în cele din urmă, se raportau chiar la miturile grecești, aceștia știau întotdeauna să facă deosebirea între latura literară si cea politică a religiei. Figura lui Jupiter în cultul politic roman aducea, foarte formal, destul de puțin cu un crai â la Zeus. în cotidian, și alte zeități antice de proveniență romană-precum Lari, Penateu, Janus sau Bona Dea - aveau un rol mai însemnat decât importurile grecești.

Câmpul lui Marté se afla la Roma

■ Câmpul lui Marté, locul de întrunire al Herei, se afla inițial dincolo de zidurile cetății Romei. în cele din urmă i-a fost atribuit cu indulgență zeului Marté, deși nu s-a dorit neapărat ca terenul să fie în interiorul zidurilor orașului. Anual aveau loc competiții pe câmpul lui Marté, în cinstea zeilor. între sărbători și parade, câmpul era utilizat ca pășune pentru oi. Abia în secolul I î.Hr. s-a început cultivarea respectivului câmp.

Ezoteric are legătură cu fenomenele supranaturale

■ Ezoteric (gr. esoteros = interiorul) desemna, în antichitate, învățături accesibile doar unui grup inițiat. Astfel se diferențiau academiile filosofice antice de manifestările esoterice și exoterice. La cele exoterice putea participa oricine, pe când cele ezoterice erau doar pentru elevii inițiați. Deoarece practicile ezoterice erau întrebuințate încă din Antichitate în cultele religioase, ele au ajuns să denumească concepțiile supranaturale, care nu sunt religii.

Vestalele nu aveau voie să se căsătorească

■ Aveau voie, dar abia după ce își faceau datoria de preoțesc. Aceasta dura 30 de ani, drept pentru care doar puține femei se mai

puteau mărita. Vestalele erau preotesele zeiței Vesta și singurele preoțesc de la Roma. Trebuiau să fie de origine nobilă și erau consacrate de la vârsta de 6 până la 10 ani. Se bucurau de cel mai mare respect și luau parte la ritualurile statului; nu dispuneau însă de putere reală. Deoarece era interzisă uciderea unei vestale, aceasta

era îngropată de vie în cazul în care își încălca jurământul de castitate.

Despre logică și metafizică

Xanthippe era o coțofană bătrână, certăreață

*

■ Xanthippe, soția lui Socrate (469-399 Î.Hr), a intrat în istorie ca prototipul soției cicălitoare. I-ar fi cerut public socoteală soțului ei și, o dată, chiar l-ar fi stropit cu apă de clătit rufe. în altă ordine de idei, aveau trei copii, iar soțul ei refuza să perceapă bani pentru instruirea filosofică a numeroșilor săi elevi - în parte, fiii celor mai bogați cetățeni ai orașului. Socrate avea cam 50 de ani atunci când s-a însurat, și în privința căsătoriei nu s-a pronunțat pozitiv nici înainte, dar nici după aceasta.

Cinicii erau cinici

■ Ceea ce se înțelege azi ca umor cinic nu are mult în comun cu *cinismul-un* curent filosofic din Grecia antică. Denumirea „kynikos” (incisiv, canin) le-a atribuit-o cel mai cunoscut reprezentant al curentului, Diogene (404-323 î.Hr.), care ducea

o viață extrem de simplă și care își procura mijloacele de existență cerșind. Cinicii disprețuiau, într-adevăr, deșertăciunea lumii, însă numeroasele anecdote pe seama lui Diogene transmit delăsare, complăcere și un umor mai degrabă sec, în niciun caz cinism.

Diogene trăia într-un butoi

■ Diogene (404-323 î.Hr.) ar fi trăit într-un cimitir, într-un butoi, și s-ar fi hrănit cu resturi. Cu siguranță lucrurile nu stăteau atât de rău. Aceste zvonuri se bazează pe o sentință a politicianului roman Seneca (4 î.Hr.-63 d.Hr.), care considera că un om cu nevoi atât de neînsemnate, ca ale lui Diogene, ar putea trăi și într-un butoi.

Hedonismul este filosofia desfătării pure

■ Hedonismul — conform căruia scopul vieții este plăcerea - a fost într-adevăr promovat de filosoful grec Epicur (aproximativ 342-270 î.Hr.). Insă, a specificat și că prin aceasta nu se referea la „plăcerea desfrânaților și gustarea plăcerilor". Dimpotrivă, el a descoperit că baza unei vieți pline de chef ar fi cumpătarea. Cel care

ar duce o viață sănătoasă, simplă ar putea, de exemplu, să guste mult mai mult un prilej de sărbătoare decât cel care face în mod obișnuit acest lucru.

Logica are legătură cu rațiunea sănătoasă

■ Logica științifică este total independentă față de conținutul unei afirmații. Logica caută legături logice care să ducă în mod obligatoriu la declarații potrivite după aplicații corecte, ceea ce se poate obține și prin corelații. De exemplu, pentru toți A se potrivește B. Dacă C este A, atunci C se potrivește și cu B.

Metafizica este o formă dubioasă a fizicii

■ Metafizica este o disciplină extrem de serioasă a filosofici. Se ocupă de chestiuni care nu pot fi cunoscute empiric. De exemplu, există un Dumnezeu? Ce este binele, de fapt? Omul are voință sau acțiunile sale sunt determinate? In timp ce pe vremuri, metafizica era considerată disciplina de vârf a filosofiei, în prezent nu mai este de necontestat, deoarece nu poate duce la concluzii

general valabile. Pe de altă parte, filsofii caută să evidențieze că la întrebările metafizicii oamenii trebuie, cel puțin, sa își găsească răspunsurile

personale.

Estetica este doctrina frumosului

- Estetica reprezintă doctrina percepției, respectiv a contemplației cu sens. Așadar, este estetic tot ceea ce ne mișcă simțurile atunci când îl percepem. Frumosul și urâtul, plăcutul și urâtul. Doctrina care s-ar ocupa doar cu lucrurile frumoase ar trebui să se numească Kallistik.

Despre Kant și Hegel

Descartes a spus:„Cuget, deci exist"

- întregul citat sună astfel: „Mă îndoiesc, deci exist” sau, ceea ce înseamnă același lucru: „Gândesc, deci exist”. René Descartes (1596-1650) credea că totul ar putea fi o iluzie a simțurilor, chiar și existența proprie ar putea fi doar visată. A ajuns la concluzia că doar realitatea de care se îndoiește nu se poate pune la îndoială. Acesta nu a fost însă primul. Chiar Sfântul Augustin (354-430)

scria în cartea sa *Despre statul divin'.* „Chiar și când mă schimb sunt eu”. Deoarece cine nu este, nici nu se poate schimba.

Leviatanul este forma supremă a despotismului

- In mitologia feniciană, Leviatanul era un zeu al mării, în formă de șarpe, care simboliza haosul amenințător al naturii. în Vechiul Testament, leviatanul simbolizează mai degrabă răul biruit. Filosoful englez Thömas Hobbes (1588-1679) a utilizat însă termenul cu un sens pozitiv, pentru suveranul statului, în perioada imediat următoare însă, numeroși gânditori s-au revoltat împotriva absolutismului și au atribuit leviatanului noțiunea de putere statală inumană.

Rousseau promova întoarcerea la natură

■ Deviza „înapoi la natură”, care îi este deseori atribuită filosofului elvețian Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), nu îi aparține în realitate acestuia. Rousseau a -emis într-adevăr concepția conform căreia omul ar fi bun de la natură, dar

civilizația acelor vremuri dominate dc absolutism este deseori calea spre nefericire și nedreptate. Totuși, soluția pe care o propune nu este întoarcerea la o existență în natură, ci un „contract social” voluntar, democratic între oameni si o educație care să nu perturbe aptitudinea bună, înnăscută a copiilor.

Iluminismul este ieșirea omului din„imaturitatea de care se face singur vinovat"

■ Aceste cuvinte au fost formulate de Immánuel Kant (1724-1804). Prin acestea însă, filosoful denotă un accent subiectiv, deoarece majoritatea contemporanilor săi nu considerau explicația în niciun caz autojustifica-re, ci mai degrabă justificarea altora. Iluminarea avea deseori mai puțin în comun cu autocunoașterea decât cu observarea greșelilor altora și un program educațional detaliat.

Kant predica conștiinciozitatea și era lipsit de umor

■ într-adevăr, datoria era foarte importantă pentru Kant - înainte de orice, el pleda pentru respectarea

regulilor etice, indiferent de împrejurări, perspectivă sau simpatii personale. Această inflexibilitate i-a adus lui Kant renumele de înțelept. Iluminismul este ieșirea omului din imaturitatea de care se face singur vinovat, insipid și cazon. în realitate însă, Kant era un partener de discuții amuzant, o gazdă faimoasă și un om de spirit sclipitor. în plus, el punea întotdeauna aceasta pe libertatea oamenilor de a-și avea propria lume.

Nietzsche era antisemit și naționalist

■ Atât fascismul german, cât și cel italian își au sursele în convingerile lui Friederich Nietzsche (1844-1900). Teorii precum cea a

„supraomului” și „morala oamenilor superiori” se potriveau, desigur, cu propaganda fascistă. în acest context a fost ignorat faptul că Nietzsche era în special un individualist radical, pentru care conta doar geniul unic și nu o grupă, un popor sau o națiune. S-a pronunțat clar chiar și împotriva antisemitismului. Sora lui, Elisabeth Förster (1846-1935), a folosit însă opera literară postumă a acestuia pentru propaganda fascistă.

PAMANTȘI UNIVERS

Despre Pământ și polii acestuia

Pământul este o sferă

■ In realitate, Pământul nu se aseamănă deloc cu o sferă perfectă, ci mai degrabă cu un dovleac. La poli este oarecum turtit, iar la Polul Sud este chiar mai pronunțat decât la Polul Nord. De aceea este bombat la Ecuator. Acolo, nivelul mării este cu aproximativ 20 km mai depărtat de centrul Pământului decât la poli. Motivul acestei deformări este rotația Pământului. Științific, acesta este motivul pentru care Pământul este considerat un elipsbid de rotație aplatizat.

Există un Pol Nord și un Pol Sud

■ Există doi poli nordici și doi sudici. Cei geografici sunt extremitățile axei Pământului. Desigur că nu

există o axă cu adevărat. Dar, pur teoretic, aceasta este cea în jurul căreia se învârte Pământul. Ceilalți doi poli sunt ambii poli magnetici nord și sud. Intr-adevăr, existența unui mare magnet în interiorul Pământului este la fel de îndoielnică. Există însă un câmp magnetic al Pământului, care acționează ca și cum Pământul ar fi atras de un enorm magnet în formă de bară. Nu se știe încă de ce stau lucrurile astfel.

Busolele indică mereu nordul

■ Busolele indică polul sud magnetic. în prezent, acesta se află însă la aproape 2.000 km depărtare de polul nord geografic, în Insulele reginei Elisabeta din Canada. Spunem în prezent, deoarece câmpul magnetic al Pământului se deplasează considerabil. Polul nord magnetic se află chiar la aproximativ 2.500 km depărtare de polul sud geografic, în marea de pe marginea Atlanticului,

spre Australia. Distantele diferite sunt posibile, deoarece polii magnetici nu formează în niciun caz o axă dreaptă. Dacă se determină punctul central al câmpului magnetic se obține așa-numitul pol geomagnetic. Polul sud geomagnetic se află în Thule — din Groenlanda — și nu este luat în considerare de busolă. De altfel, câmpul magnetic se poate schimba complet, busola indicând în acest caz sudul. Acest fenomen a avut loc de câteva ori în evoluția Pământului, dar se pare că nu ar fi avut consecințe semnificative.

Róbert Reary a fost primul care a ajuns la Polul Nord

- Spre deosebire de cunoscuta cursă în cucerirea Polului Sud, dintre Róbert Scott (1868-1912) și Roald Armund senior (1872-1928), în cazul Polului Sud este nevoie de un inițiat pentru a numi primul om ajuns acolo. Dar, cu siguranță, nu a fost acolo Róbert Eduard Peary (1856-1920), care ar fi vrut să ajungă la Polul Sud pe 6 aprilie 1909, împreună cu asistentul său Matthew Hen-son (1886-1955) și cu patru inuiți. Datele rezultate din măsurătorile lui erau mai precise decât permitea tehnica acelor vremuri, iar înaintarea

zilnică pretinsă era îndoielnică. Și mai dubioase erau datele provenite de la Frederick Cook (1865-1940), care ar fi ajuns la Polul Nord chiar cu un an înaintea lui Peary, și de la Richard Evelyn Byrd (1888-1957) care pretinde că l-ar fi parcurs în zbor, pe 9 mai 1926. Primii oameni, care au ajuns cu aeronava Norge pe 12 mai 1926, au fost, probabil, Roald Amundsen, Umberto Nobile (1885-1978) și echipajul lui. Aceasta nu înseamnă că Peary, Henson, Cook și Byrd au fost cercetători ai polilor de o mai mică importanță.

Regiunea arctică este o insulă

- Sub gheața Arcticului nu se află pământ. Dacă masa de gheață s-ar topi cândva, Polul Nord ar fi doar un ocean gigantic. Antarctida este chiar un continent.

Arcticul este „țara nimănui"

■ Regiunea arctică este împărțită între șapte state: USA, Canada, Rusia, Norvegia, Suedia, Finlanda și Danemarca. Antarctica, pe de altă parte, este un teritoriu internațional. Tratatul asupra Antarcticii a fost semnat de 41 de țări și este valabil până în 2041.

în Antarctica nu există flori

■ în Grahamsland, dar și pe unele insule, există o specie de garoafa și una de iarbă înverzită. Și cunoscuta răcoină a fost plantată acolo de către oameni și încă supraviețuiește. Majoritatea plantelor - care numără aproximativ 100 de specii — sunt în special alge, licheni și mușchi. Din suprafața de peste 13 milioane km^2, aproximativ 24% este lipsită de gheață. în luna ianuarie se ating uneori temperaturi cu puțin peste 0°C.

Despre nord și sud

Capul nordic este punctul nordic extrem al Europei

■ Cel mai nordic punct al continentului european este Kinnaroden, situat pe limba de pământ norvegiană. Dimpotrivă, capul nordic se află la vest, pe insula Mageroy. Dar capul nordic nu este totuși cel mai nordic punct al insulei. Mica peninsulă Knivskyeloden, aflată la câțiva km de capul nordului spre vest, se termină spre nord cu încă 1.700 m, dar este mai puțin spectaculoasă doarece este mult mai netedă.

Eschimoșii trăiau în mod tradițional în iglu

■ Făcând abstracție de faptul că așa-numiții eschimoși doreau să fie numiți „inuiți” (adevăratul lor nume), aceștia locuiau mai demult în colibe și corturi. Construiau un iglu doar în cazul în care erau nevoiți să înnopteze la vânătoare pe gheață.

Scandinavia este un termen pentru țările nord-europene

■ Nici Islanda și nici Finlanda nu sunt scandinave. Inițial, era vorba doar de peninsulele scandinave situate în Norvegia și în Suedia. Din punct de vedere cultural însă, Danemarca se numără printre acestea. Finlanda s-a numit scandinavă din cauza stăpânirii suedeze (1154-1809).Tocmai din acest motiv, mulți finlandezi sunt intrigați să fie numiți „scandinavi". Țările nordice sunt Finlanda, Islanda, cele trei state scandinave, regiunea autonomă a Groenlandei si Alandisel.

Canada se află departe, în nord

■ Capul de sud al Canadei, de la Lacul Superior, se află puțin mai la nord decât Roma; cel mai sudic

punct al marelui stat se află cam în dreptul Florenței. Granița vestică a Canadei se află aproximativ pe aceeași axă longitudinală cu Karls-ruhe și Regensburg. Estul este însă mai populat. Aproximativ o treime din canadieni trăiesc mai în sud decât germanii. Suprafața mare a Canadei face ca temperaturile să poată ajunge mult sub 0°C. Masele de aer se încălzesc mult mai greu deasupra uscatului decât deasupra apei. In centrul Canadei, iarna se pot înregistra temperaturi de până la -35°C, iar vara de până la 35°C. Au fost înregistrate și valori extreme de peste -50'și +50°C.

Capul sudic al Africii de Sud este Capul Bunei Speranțe

■ Cel mai sudic punct african este Capul Agulhas (Nadelkap), situat la aproximativ 150 km la est de Capul Bunei Speranțe, care se mai întinde aproximativ 65 km depărtare spre sud. Bartholomeu Diaz (1450-1500), care a atins ambele capete în anul 1488, a amintit de „Cabo Tor-mentoso" (Capul Vâltorii), deși nu este clar nici la ce punct s-a referit, nici pe care l-a măsurat. în orice caz, punctul de referință al marinarilor este Capul Bunei Speranțe - care

și-ar fi primit numele de la regele portughez, ce spera că a descoperit drumul pe mare spre India.

Australia a fost descoperită de James Cook

■ Făcând abstracție de aborigeni - care ar fi fost primii descoperitori ai Australiei, pentru a putea imigra acolo - atunci, într-adevăr, navigatorii portughezi și spanioli au descoperit Australia, în secolul XVI. Primul despre care se știe cu certitudine că a ajuns pe al cincilea continent uscat a fost olandezul Willem Jansz (1570-1630), în anul 1606. în deceniile ulterioare au mai ajuns și alți olandezi în Australia, însă colonizarea â început odată cu James Cook (1728-1779), care în anul 1770 a luat sub stăpânire țara, în numele coroanei britanice.

Femando Magellan a fost primul care a călătorit în jurul lumii

■ MageUan (1480-1521) a întreprins două mari expediții. în anul 1505 a călătorit pe ruta estică, spre insulele Moluce. în anul 1519 a vrut să ajungă la Insulele Moluce (Insulele Mirodeniilor) pe ruta

vestică, însă a eșuat și a fost ucis îh Filipine. Punând cap la cap aceste rute, Magellan a înconjurat globul pământesc. Primii navigatori care au făcut într-adevăr înconjurul lumii au fost cei 18 marinari, singurii supraviețuitori ai echipajului lui Magellan. Au reușit să ajungă înapoi în Spania, în septembrie 1522, conduși de cârmaciul Juan Sebastian Elcano (aproximativ 1476-1526).

Despre deserturi și păduri

Sahara este cel mai mare desert de nisip

■ Cu o suprafață de 8,7 milioane km^2, Sahara este, într-adevăr, cel mai mare deșert din lume, deși se constituie preponderent din pietre și într-o mică măsură din nisip. Cel mai mare deșert de nisip din lume este Deșertul Arabiei sau Rub al-Chali, din peninsula sud-estică arabă. Se întinde pe o suprafață de 780.000 km^2 și are dune de până la 300 m înălțime; este una dintre zonele inaccesibile ale lumii. Luând în considerare toate deșerturile arabe, acesta se clasează pe al treilea

loc între cele mai mari zone de deșert, după Sahara și Marele Deșert Australian.

în orice desert există urme de viată

■ Este valabil, în cazul majorității deșerturilor. Insă, în centrul Iranului, cercetătorii au descoperit o regiune în care până acum nu au depistat nicio formă de viată animală sau vegetală. Este vorba de deșertul Lut, care are înjur de 166.000 km^2 și este una dintre cele mai aride regiuni din lume. De asemenea, acea zonă nici nu a fost populată vreodată de oameni.

Deserturile sunt încinse si foarte uscate

■ Noaptea, temperaturile din deșert pot scădea până sub 0°C. S-a înregistrat deja o oscilație de până la 60°C în aceeași zi. Fără îndoială, deșerturile sunt aride. Cu toate acestea, sute de oameni s-au înecat în deșert deoarece, pe vreme ploioasă, albiile secate ale râurilor se umplu cu adevărate aluviuni. Altfel, este nevoie de săpături la adâncimi foarte mari pentru a da de apă. La adâncimea de 10.000 m sub Sahara zac milioane de tone de apă subterană.

Fata morgana se poate observa doar în desert

■ Fenomenul are loc și pe mare. Atunci când se așterne un strat de aer foarte cald deasupra unei ape reci, în aceasta se pot oglindi imagini, la mare depărtare. Legendele -precum cea a Olandezului Zburător și alte vase fantomă - se bazează probabil pe faptul că echipajul navei ar fi văzut imaginea unui vapor în depărtare. Dar, chiar și deasupra suprafețelor mari de asfalt încins pot apărea imagini ca niște umbre, dacă deasupra acestora se află aer mai rece. In deșert, oglindirea se produce datorită stratului de aer mai rece de deasupra suprafeței de nisip încinse. De altfel, cerul oglindit apare ca o suprafață fluidă.

Marea Moartă este cea mai sărată apă de pe Pământ

■ Marea Moartă are un conținut de sare de aproximativ 30%. O valoare similară este atinsă si în Golful Ka-rabogas din Marea Caspică.

Și mai sărat este însă Lacul Assal din Dji-bouti, Africa. Se află la 173 m sub nivelul mării si conține sare într-un procent de aproape 35%. Aceasta provine, pe de o parte, din apa care se

scurge din Oceanul Indian și, pe de altă parte, din câteva izvoare subterane a căror salinitate este apropiată de cea a apei mării. Temperatura ridicată a apei (33-34°C) favorizează evaporarea, în acest fel formându-se pereți uriași de sare.

Pădurile tropicale se găsesc doar la tropice

- Sunt păduri tropicale acele zone în care se înregistrează cel puțin 2.000 1 de precipitații pe an și pe metru pătrat - distribuite aproape în mod egal de-a lungul anului. Acestea sunt valabile în cazul tropicelor, unde se află pădurile tropicale. Există însă și pădurile tropicale boreale, care cresc în zonele mai reci - așa cum sunt țărmurile nord-americane, chiliene sau neozeelandeze. Și aici, precipitațiile bogate sunt răspunzătoare de condițiile de dezvoltare. Arborii-mamut sunt, de exemplu, parte componentă a pădurii tropicale boreale. Defrișarea cu scopuri economice este o mare problemă ecologică și în aceste zone.

Pădurile tropicale sunt roditoare

- Deseori, solurile sunt chiar extrem de sărace în substanțe nutritive.

Existența junglei luxuriante se datorează adaptării plantelor la condițiile date, de-a lungul milioanelor de ani. Dacă pădurile tropicale ar fi defrișate și transformate în câmpii, solurile respectivelor suprafețe ar fi roditoare atât timp cât ar fi împânzite de rădăcinile copacilor. Din acest motiv, câmpiile apărute după defrișarea zonei pădurii tropicale sunt reexploatate și astfel nu se mai distrug alte zone de pădure.

Despre munți și mări

Himalaya este cel mai mare lanț muntos din lume

■ Cel mai mare munte este lantul central-atlantic. Se întinde exact până la punctul dintre emisfera nord-americană si cea eurasiană; este parte a lanțului central-oceanic, cu toate ramificațiile sale de 65.000 km. Ce-i drept, se vede o mică parte din acesta. Singurul vârf mai înalt, care se înalță din mare, este Insula Islanda. Anzii sunt cei mai întinși munți, cu o lungime de 8.000 km și o lățime de 800 km. Munții Himalaya au o lungime de doar 2.500 km și o lățime de aproximativ 280 km. Insă aceștia au cel mai înalt vârf, dacă numărătoarea ar începe de la 0.

în această categorie intră și vulcanul Mauma Kea din Hawaii, care se înalță 10.205 m deasupra nivelului mării, fiind mai înalt decât muntele Everest care are 8.850 m.

Edmund Hillary a fost primul om care a urcat pe muntele Everest ■ în primul rând, neozeelandezul Edmund Hillary (n. în 1919) nu a fost singurul care a urcat muntele Everest, pe data de 7 mai 1953. El s-a aflat în compania lui Sherpa Tenzing Norgay (1914—1986); printre alții, încă din 1924, s-ar fi numărat George Mallory (1886-1924) și Andrew Irvine (1902-1924), care au atins vârful - aceștia însă nu s-au mai întors din expediția lor. în anul 1999 i-a fost găsit cadavrul lui Norgay, cu gâtul rupt, la aproape 8.250 m înălțime. Nu se știe dacă el a atins într-adevăr vârful muntos; este o problemă încă disputată de exeperfi. Unul însă nu a ajuns niciodată sus, și anume George Everest (1790-1865), omul după care a și fost botezat vârful. Tot el este responsabil și de măsurarea greșită a Indiei.

Reinhold Messner a escaladat muntele Everest de cele mai multe ori

■ Deținătorul recordului pentru atingerea celui mai înalt vârf este

Sherpa Apa (n. ín 1957). Ín mai 2005 a ajuns a 15-a oară în vârf. Primul tur l-a făcut în anul 1990. Prin aceste expediții, el asigura existența familiei sale. „Sherpa” nu este un sinonim pentru „hamal”, ci numele unui popor migrator din Tibet, care a trăit în regiunea Everestului, la granița tibetano-nepaleză.

între timp au fost cucerite toate vârfurile Himalayei

■ Marea expediție este Khumbi Yul Lha (Mama Sfântă a Khumbu). Acest lucru nu se datorează faptului că vârful înalt de 5.700 m ar fi greu de cucerit, ci faptului că ascensiunea acestuia reprezintă un tabu religios pentru locuitori. Până în prezent, și alpiniștii europeni au respectat această interdicție, deși în trecut și alți munți considerați sacri au fost explorați — așa cum este muntele Everest (în nepaleză, Sagarmatha = zeița cerului).

Ayers Rock este cel mai mare monolita! Pământului

■ Cel mai mare monolit este Mount Augustus (Burringurrah) din Australia de Vest, la 320 km est

de Carnarvon. Este de două ori mai mare decât Ayers Rock (Uluru). în timp ce Burringurrah are 1.106 m înălțime, Uluru măsoară doar 869 m. Această înălțime se relativizează, mai ales când se ia în considerare nivelul extrem. Uluru numără.în jur de 350 m peste nivelul înconjurător, iar Mount Augustus doar 390 m. în plus, Uluru are o formă impresionantă, iar la fiecare răsărit afișează culori spectaculoase.

Insula Paștelui este o grupare de insule din Pacific

■ Chiar există Insula Paștelui. Se află la 4.000 km vest de Chile, are o suprafață de 165 km^2 și a fost descoperită în anul 1722, în duminica Paștelui. Reprezintă un vârf ieșit în relief, din mare, aflat în platforma Pacificului de Est.

Aurul se află în special în centrul Pământului

■ Experții apreciază că înjur de 10 milioane de tone de aur înoată în mare. Această cantitate ar depăși-o cu mult pe cea din rezervele subterane. După estimările de până acum din istoria omenirii au fost stabilite

doar 50 milioane de tone de aur. Cu toate acestea, din mare se pot obține aproximativ 40 de grame de aur pe metru cub de apă. Extragerea nu este

rentabilă, din cauza masei de aur extrem de fină. Este valabil și în cazul argintului, deși concentrația acestuia este aproape dc două ori mai mare.

Despre New York și Hong Kong

S.U.A. sunt cele mai mari state ale Americii de Nord

■ Canada este mai mare. Are o suprafață de 10 milioane de km^2. De continent mai aparțin și 55.000 de insule - mai mult decât oricare alte țări. Canada-vecinul nordic al S.U. A. - este cea mai mare țară din lume, după Rusia și după China. Este de înțeles că mulți canadieni sunt contrariați de faptul că se află mereu în umbra S.U.A. Ceea ce nu suportă deloc este ca un european să numească „american" orice locuitor al Statelor Unite.

Națiunile Unite au sediul în S.U.A.

■ Marea parte a acestei organizații mondiale. O mare parte dintre cele

șapte hectare din East River, New York, pe care se află sediul Națiunilor Unite, a fost dăruită organizației de către John D. Rockefeller jr. (1874—1960). Oficial, regiunea este teritoriu internațional.

Cascadele Niagarei sunt cele mai mari cascade din lume

■ Cu o înălțime de cădere de nu-mai 52 m, cascadele Niagarei se numără mai degrabă printre cele mai mici cascade. Cea mai mare este Cascada îngerului (din Venezuela), cu 979 m, urmată de Yosemit (din S.U.A.), cu 739 m. Dacă nu se ia în considerare suprafața terestra, atunci, în mijlocul mărilor se găsesc cascade și mai mari. Cea mai mare se află între. Islanda și Groenlanda. Acolo, pe o suprafață de 200 km cad mase enorme de apă rece, din Arctic, pe mii de metri în adâncime și se împing în apa mai ușoară, mai caldă a Atlanticului. Aceste cascade submarine au probabil însemnătate fundamentală pentru clima întregii lumi.

Cel mai mare oraș din lume este Mexico-City

- Dacă se iau în calcul doar orașele, și nu zonele de aglomerație

industrială, atunci Mumbai (Bombay) este cel mai mare oraș al lumii, cu 12,7 milioane de locuitori. Este urmat de Delhi, Karaci, Istanbul și Seul. Mexico-City se plasează abia pe locul 10, iar Berlin pe locul 54. Dacă se iau în considerare metropolele, atunci Tokio se află în vârf, cu cele 37 milioane de locuitori. Urmează zonele de aglomerație industrială: Mexico-City, New York, Seul și Mumbai. Germania s-ar regăsi pe locul 24, cu zona Rhein-Ruhr.

Capitala Tailandei se numește Bangkok

- Orașul, denumit comun Bangkok, se numește oficial - de 130 de ani — Krung Thep Mahanakhon (Orașul îngerului). Aceasta este însă doar abrevierea de la un titlu lung de 163 de litere, atribuit capitalei de Rama al III-lea (a condus între 1824-1841). în orice caz, nu este foarte cunoscut faptul că Bombay se numește Mumbai, din anul 1995, iar orașul Burma se numește Myanmar, din anul 1989. Cu adevărat excentrică este decizia președintelui de atunci, Félix Houphouet-Boigny (1905-1993), de a numi țărmul El-fenbein doar pe numele său francez de colonizare - Cote d'Ivoire.

Hong Kong este un oraș

■ Este fostă colonie britanică, condusă de un guvernator - Hong Kong se constituie dintr-o peninsulă, din marea insulă Hongkong-Lantau și din peste 200 de insule mai mici. Centrul urban este reprezentat atât de Kowloon, din sudul peninsulei, cât și de orașele Victoria și Aber-deen, de pe insula Hongkong din apropiere. Există însă o singură administrație a Hong Kongului și nu una pentru fiecare oraș și regiune.

Cordîlierii se află în America de Sud

■ Cordilieri este des folosit ca sinonim pentru Anzi. Științific însă, acesta denumește întregul lanț muntos care se întinde de la sud de Alaska până în Chile, de-a lungul continentului american: în nord se găsesc Munții

Stâncoși, inclusiv șirul de cascade și Sierrra Nevada de la țărmul californian, traversând lanțul muntos din America Centrală până la Anzii din sud.

New York este capitala comitatului New York

- New York este într-adevăr cel mai mare oraș al comitatului american

New York. Capitala însă se numește Albany și se află la 220 km la nord de acesta, pe râul Hudson.

Despre Germania și Europa

în era glaciară, întreaga regiune nordică germană se afla sub un strat de gheață

- Mai degrabă regiunea estică și cea sudică. în timpul erei glaciare (în urmă cu 70.000 până la 10.000 de ani) de exemplu, întregul spațiu al Mării Baltice era acoperit de banchiză. întregul țărm al Mării Nordului, până aproape de Ringköbingfjord, era lipsit de gheață. Și în Hamburg ar fi lipsit gheața, în timp ce Berlinul s-ar fi aflat sub gheață. La est de această zonă, gheața a cuprins întinse regiuni sudice. Gheața aflată în ghețarul din Alpi a acoperit regiunea prealpină până la râul Wiiirm.

Berlinul este gri

■ Berlin este unul dintre cele mai verzi orașe ale Germaniei. Aproape o pătrime din cei 891 km^2 este acoperită de pădure și apă. Nu numai

Grunewald și Parcul Tiergarten te fac să uiți că te afli într-o metropolă. Și Königsheide, Jungerheide, Spandauer, Tegeler și Rahnsdorfer sunt păduri mature. Chiar și grădinile publice, cum sunt Hansenheide sau Rehberge, par a fi altceva decât păduri aflate în oraș.

Marea Baltică este inofensivă

■ în definitiv este doar o mică mare închisă, a cărei izbire a valurilor de stânci este mult mai puțin spectaculoasă decât cea din Marea Nordului și chiar decât cea din Oceanul Atlantic. Cu toate acestea, nicăieri nu se găsesc mai multe epave pe fundul mării decât în Marea Baltică. Aceasta nu se datorează doar uzurii excesive, ci și furtunilor imprevizibile. Chiar și numărul victimelor, înecate pe plajele tot mai numeroase ale Mării Baltice, se ridică la aproximativ 200 pe an.

La Londra plouă frecvent

■ Londra se află mai degrabă printre cele mai uscate zone din Europa, cu o medie de aproape 600 ml de precipitații pe an. La Roma, de exemplu, precipitațiile sunt cu 25% mai bogate pe an. La Genova

se atinge aproape dublul. Regiunea britanică nord-vestică este, într-adevăr, foarte umedă. Insă impresia că Anglia are o climă mai umedă decât Italia provine din faptul că pe insulele britanice burnițează în medie la fiecare două zile, în timp ce Italia este cuprinsă în special iarna de adevărate ploi torențiale.

Lüneburger Heide este un peisaj natural

■ A apărut în urma defrișării. Oamenii practicau desțelenirea încă din epoca bronzului. Ulterior, a fost nevoie de mult lemn pentru a produce (prin evaporare) sarea extrasă din salinele Lüneburg-ului. Procesul a devenit dramatic în perioada medievală, odată cu Liga Hanseatică. Pe de o parte, deoarece sarea era exportată în cantități foarte mari în întreaga Europă, de către negustorii din Lübeck; pe de altă parte, deoarece ridicarea marilor construcții hanseatice necesita o cantitate considerabilă de lemn. în prezent se încearcă menținerea stepei și împiedicarea acoperirii cu stuf a acelor zone. Acest lucru se realizează lăsând oile la pășunat.

Olanda este un alt nume pentru Țările de Jos

■ Olanda este doar o parte a Țărilor de Jos. Se află între Marea Ijsel și Zeeland; și azi este împărțită în Olanda de Nord și Olanda de Sud. Această confuzie are cauze istorice. Olanda - cu orașele Leiden, Den Haag, Amsterdam și Rotterdam - a fost, începând cu secolul XVI, cea mai dominantă parte a Țărilor de Jos Unite. în afara de aceasta, „Doamna Antje" a promovat exclusiv, în anii 1970, brânza de Olanda (și nu de Țările de Jos!). Provinciile acestora sunt: Drenhte, Flevoland, Frizia, Gelderland, Groningen, Limburg, Barbantul de Nord, Senioria Ove-rijssel, Zeeland și Utrecht.

Capitala Israelului se numește Ierusalim

■ Stabilirea capitalei Israelului este o problemă politică aprinsă. Până în anul 1980, capitala a fost Tel-Aviv. însă, în anul 1980, Ierusalimul, inclusiv Ierusalimul de Est cuceYit, a fost numit capitala Israelului. Pe plan internațional însă, acesta a fost recunoscut de puține țări, întrucât Ierusalimul a fost revendicat și de palestinieni și nu s-a ajuns încă la o înțelegere cu privire la statutul orașului.

Despre căldură și frig

Câmpul de înaltă presiune semnifică vreme bună, iar depresiunea atmosferică semnifică vreme rece

■ De fapt, termenii desemnează presiunea atmosferică ridicată, respectiv scăzută. Pe baza acestor norme de presiune, câmpul de înaltă presiune reprezintă condiții meteorologice stabile, ceea ce poate însemna soare cu cer albastru pentru mai multe săptămâni, dar și o inversiune meteorologică de iarnă stabilă, care duce la o încărcare mare cu smog. Pe de altă parte, depresiunile atmosferice sunt instabile. Vremea se schimbă constant.

în zilele fierbinți (Hundestage), câinilor (Hunde) le este prea cald

■ Nu este vorba de câini, cărora le este cald în zilele fierbinți. Aceste zile își au denumirea în limba germană, de la cea mai

strălucitoare stea a cerului, care face parte din constelația Câinele Mare. Zilele fierbinți fin cam o lună, până când se poate vedea întreaga constelație pe cerul de dimineață. în urmă cu 4.000 de ani,

începutul zilelor fierbinți se regăsea încă la mijlocul lunii iulie, între timp ajungând la 19 august. Pentru mulți oameni însă, „Hundestage" este un sinonim al celor mai fierbinți zile ale anului, indiferent dacă Sirius se poate observa deja sau nu. De altfel, Sirius este cea mai strălucitoare stea de pe cer, și nu Steaua Polară.

Influența vremii asupra pregătirii alimentelor este o superstiție

- Pe timp de furtună, laptele se acrește, smântână nu se bate, gelatina nu se leagă, maiaua nu se dospește cum trebuie, drojdia nu acționează ca de obicei etc. Toate acestea sunt basme. între timp, meteorologii au descoperit undele sferice — valuri electromagnetice de foarte scurtă durată, care iau naștere în timpul unei furtuni și nu pot fi văzute cu ochiul liber. Cei care sunt însă sensibili la transformări meteorologice, simt aceste dereglări atmosferice; aceștia nu sunt doar oameni, ci și bacterii și ciuperci - cum ar fi, de exemplu, cele necesare obținerii laptelui acru.

Inuitii au mai mult de 100 de expresii pentru zăpadă

- La începutul secolului XX, etnologul Franz Boas (1858-1942) a

descoperit patru rădăcini ale cuvântului zăpadă. Mai târziu, s-a crezut că s-au mai descoperit și altele, care ar fi circulat cândva în senzațional de multe variante, argumentate de expertul în inuiți. Alternativ, se credea că ar exista doar doi termeni. Cine crede însă că o asemenea numărătoare ar trebui să fie ușoară, se poate gândi la cuvântul german „Sulz", care ar trebui să desemneze sau nu zăpada moale. De altfel, domnișoara Smilla - din romanul lui Peter Hoegs - nu vorbește des de zăpadă, ci de gheață, și folosește, pe lângă cuvintele inuite, și termeni de specialitate englezi.

Gheata este lucioasă

- Cine a deschis puțin congelatorul își va aminti că acele cruste albe din interior nu erau deloc lucioase. Suprafețele de gheață devin lucioase doar când se formează la suprafață. Atunci se depune și pelicula de apă, extrem de fină, pe suprafața înghețată, care duce la o deplasare pe o porțiune foarte alunecoasă.

Grindina se formează când ploaia îngheață în cădere pe pământ

- Grindina determină dinainte turbulente atmosferice, asa încât

stropii de ploaie nu cad, ci se învârt într-un vârtej în straturile superioare ale atmosferei. Ulterior îngheață în aceste straturi reci. Cu cât bobul de grindină este împins de mai multe ori în sus, până când să ajungă pe pământ, cu atât devine mai mare. Ploaia care îngheață, atunci când cade pe pământ, se transformă într-o grindină măruntă. Zăpada, dimpotrivă, se formează direct în norii cu zăpadă, unde umezeala condensează în fulgi la temperaturi sub 0°C.

Cea mai mare cantitate de zăpadă cade în regiunile polare

- Zăpada proaspăt căzută în regiunile polare este foarte rar întâlnită. în centrul Antarcticii cad doar 2-3 cm de zăpadă pe an. Explicația acestui fenomen este umezeala necesară creării de zăpadă. Antarctica este însă o zonă foarte uscată. De aceea, zăpada cade de obicei în zonele montane înalte. Straturile de zăpadă record, de peste 50 m pe an, se înregistrează în zona sudică a Alpilor neozeelandezi. însă, crestele montane ale acestui lanț muntos nu sunt acoperite nici măcar cu 20 m de zăpadă.

Despre vânt și vreme

Vara, Soarele este mai aproape de Pământ decât iarna

- Anotimpurile nu au nicio legătură cu distanța dintre Pământ și Soare, ci cu poziția oblică a axei Pământului. Cu cât razele cad mai oblic pe suprafața terestră, cu atât pot transmite mai puțină căldură.

Pământul se află la cea mai mică distanță față de Soare din data de 2 până pe 3 februarie. In emisfera sudică este încă vară în acea perioadă. Dacă axa Pământului nu ar fi oblică, anotimpurile nu ar exista. Diferența dintre periheliu și afeliu ar fi de aproximativ 4 grade.

Când se răcește vremea, cade rouă din cer

■ Nu cade rouă. Rouă reprezintă picături de apă care, dimineața, acoperă suprafața pământului și sunt formate prin condensarea vaporilor de apă din atmosferă, în momentul în care temperatura scade până la punctul la care vaporii ajung la saturație. Dacă temperaturile scad sub 0°C, rouă se transformă în brumă.

Vremea schimbătoare este tipică lunii aprilie

■ Zicala „Aprilie face ce vrea" este valabilă doar în zona nordică a Europei, deoarece primăvara, masele de aer deja încălzite de la Atlantic se lovesc de cele reci, de deasupra continentului european - fenomen ce duce la schimbări meteorologice frecvente.

Foehn-ul bate doar în Alpi

■ Foehn-ul ia naștere doar atunci când bate un vânt mai rece și mai umed peste munți. La altitudini mari, norii încărcați cu ploaie se domolesc, iar aerul uscat cade sub formă de rouă, de cealaltă parte a muntelui. Aceasta se încălzește în cădere, cam cu 1°C pe suta de metri. Fenomenul se întâlnește în aproape toți munții înalți - de exemplu, în Anzi, unde vântul de coborâre se numește Puelche sau Zonda, respectiv în Himalaya sau în Munții Stâncoși, unde este denumit Chi-nook. Foehn-ul duce la oscilații ale electricității atmosferice, care pot cauza dureri de cap anumitor oameni și mai poate determina creșteri de temperaturi de până la 20°C.

El Nino este un produs al schimbării de climă

■ Fenomenul El Nino a fost studiat încă din secolul XVI. Anual, alizeele puternice bat spre țărmul sud-ame-rican în perioada Crăciunului și împing apa caldă de la suprafață spre vest. Coasta sud-americană primește în loc de apă rece, bogată în pește, o apă caldă și resturi de la ploaie, în timp ce în Asia de sud-est și în Australia se instalează o secetă grea. După puternicul El Nino din anii 1982-1983, specialiștii în meteorologie se tem că schimbările de climă ar putea agrava fenomenul.

Cea mai gravă erupție vulcanică a fost a vulcanului Krakatau

■ Erupția vulcanului Krakatau, din 27 august 1883, este cunoscută ca fiind cea mai mare erupție vulcanică. Jetul de cenușă a ajuns la o altitudine de 37 de km și a acoperit împrejurimile, timp de 22 de zile, cu un nor de fum și praf vizibil și de la o distanță de 700 km. Inundația produsă de această erupție a cauzat moartea a 36.000 de oameni de pe Insulele Java și Sumatra. Asemănătoare, erupția vulcanului Sumbawa, din anul 1815, a fost mai puțin violentă,

dar a ucis un număr aproape dublu de persoane.

Aurorele boreale se pot observa doar din nord

■ Aurorele boreale se formează atunci când, printr-o puternică explozie solară, particule încărcate electric sunt lansate în cosmos. In momentul ciocnirii dintre particule și aer rezultă misterioasele străluciri și lumini, care adesea se mențin ore întregi. Deoarece, în aterizare, particulele sunt atrase de polii magnetici, aurorele boreale se văd cel mai bine și cel mai probabil la Poli. însă, în timpul activității solare maxime, există șansa de a fi observate și de la oarecare distanță, cum ar fi din Europa Centrală.

Zonele de acalmie naturală, denumite științific Rossbreiten în limba germană, nu au nicio legătură cu caii (Rösser)

■ Zonele de acalmie naturală sunt două zone relativ lipsite de vânturi, care separă zona vântului de apus de cel din jurul Ecuatorului. în aceste zone lipsite de vânt, marinarilor spanioli le mureau odinioară caii din

cauza lipsei de hrană, acea zonă fiind plină de cadavre plutitoare.

Despre Lună și planete

Zidul chinezesc se vede de pe Lună ■ Zidul nu se vede în întregime de pe Lună. De pe stația spațială ISS, aflată la o distanță față de Pământ cu 10% mai mică decât cea până la Lună, un astronaut chinez consideră că pe vreme extrem de bună ar fi zărit fâșiile înguste care se întind de-a lungul graniței nordice chineze. Dar, de la această înălțime, astronauții nu văd numai zidul, ci și alte opere ale omenirii, cum ar fi metropolele.

Deasupra orizontului, Luna pare mai mare decât se vede sus pe cer ■ Este doar o falsă impresie. In realitate vedem Luna la aceleași dimensiuni. Nu sunt nici iluzii optice, care o fac să pară mai mare atunci când se află deasupra orizontului. Greșeala are loc doar în mintea noastră. Luna răsărită la orizont pare a fi mai departe decât Luna care strălucește direct deasupra noastră. Tot din

acest motiv avem impresia că Luna se deplasează mai rapid atunci când răsare, decât atunci când se află în punctul cel mai înalt.

Luna nu se rotește

■ Luna se rotește în jurul propriei axe, însă la fel de repede ca atunci când se rotește în jurul Pământului. Din acest motiv vedem mereu aceeași parte a Lunii. De altfel, nici „partea întunecată” a Lunii nu există. Partea neluminată de Soare este mereu întunecată. Când este Lună nouă, Luna se află între Soare și Pământ și vedem o parte întunecată a acesteia. Când este Lună plină, se află după Pământ și se poate vedea partea luminată. Deoarece orbita Lunii este mai înclinată cu 5 grade față de planul orbitei Pământului, rezultă că Pământul „nu acoperă” Luna. Numai când ambele planuri se intersectează, la eclipsă, are loc o eclipsă de Lună.

Planetele si sateliții sunt denumite după zeii antici

■ Asta s-a încercat la început. Astfel, sateliții planetei Jupiter poartă numele iubitelor zeilor - precum Io, Europa și Ganymed. Planeta pitică,

Pluto, este înconjurată de Cáron luntrașul, Neptun și Poseidon (zeul mării), iar Marté este înconjurată de caii zeului războiului - Phobos și Deimos. între timp, s-au descoperit 136 de sateliți în jurul planetelor din sistemul nostru solar. Uranus este înconjurat de sateliții care poartă numele personajelor shakespeariene — Puck, Ofelia, Porția și Des-demona. Saturn este înconjurat de Ymir, Albiorix sau Kiviuq — nume din mitologia germanică, celtică și inuită. Multi dintre sateliții desco-periți recent poartă până acum doar numere drept nume.

Doar planetele au sateliți

■ în sistemul nostru solar nu se rotesc doar opt planete, ci și câteva sute de mii, dacă nu milioane de planete mici sau planetoide. La rândul lor, acestea pot fi înconjurate de sateliți. O astfel de planetă a fost descoperită prima dată în anul 1993, de către sonda spațială Galileo. A fost numită Dactyl și înconjoară planetoida Ida - o bucată de piatră cilindrică, lungă de 56 km, situată la o distanță de 420 milioane de km față de Soare. între timp, s-au descoperit aproape 40 de sateliți de planetoide.

Doar Terra este înconjurată de o atmosferă

■ Atmosfera este învelișul gazos care se formează în câmpul gravitațional al unei planete. O asemenea atmosferă au și celelalte planete. Este însă constituită altfel, iar la planetele mici, în special, prezintă o forță de atracție mai slabă decât cea aTerrei. Atmosfera planetei Marté, de exemplu, se compune în proporție de 95% din dioxid de carbon. Restul reprezintă azot, metan, argon, monoxid de carbon, cât și urme de oxigen și vapori de apă. Cercetătorii deduc de aici că, în trecut, atmosfera era mai groasă, dar a fost „îndepărtată” de vântul solar.

Pe Lună este extrem de frig

■ Există o explicație pentru faptul că astronauții apar doar în întunericul nopții de pe Lună. Astfel, partea luminată de Soare, a satelitului terestru, poate atinge temperaturi de până la 180°C.

Despre Mercur și Marté

Toate planetele înconjoară Soarele de la vest către est

■ Venus se deplasează dinspre est către vest, deci în sens invers față de celelalte planete. în plus, se rotește atât de lent în jurul axei proprii, încât o rotație în jurul Soarelui are loc mai repede. O zi siderală venusiană are 243 de zile, iar un an venusian doar 225 de zile. Tot în sensul invers acelor de ceasornic se rotește și Uranus. Majoritatea planetelor se rotesc pe o axă aproape perpendiculară pe planul eliptic, însă axa lui Uranus este aproape paralelă cu elipsa. Se „rotește" deci în jurul Soarelui, iar sateliții acestei planete au orbite aproape circulare în planul ecuatorului lui Uranus.

Anotimpurile există doar pe Pământ

■ Anotimpurile există și pe Marté; au însă o durată aproape dublă față de cele de pe Pământ, deoarece Marté înconjoară Soarele în aproape 687 de zile. în strânsă legătură cu anotimpurile se află și fenomenele

meteorologice puternice, cum sunt furtunile de nisip din timpul primăverii sau topirea polilor din timpul verii. Pentru astronauții echipați de o misiune pe Marté, care trebuie să stea 1,5 ani în spațiu, aceste fenomene reprezintă un mare risc.

0 expediție către Marté durează doi ani

■ Aceasta este o valoare veche. între timp, o călătorie în spațiu - cu destinația Marté - durează de la șase până la nouă luni. Ipoteza este că distanța dintre Pământ și Marté -care poate atinge între 55 și 100 de milioane de km - este favorabilă atât către destinație, cât și la

întoarcerea de acolo. Următorul termen posibil este anul 2020. Expediția ar însuma aproape trei ani.

Stelele uriașe (Gasriesen) se compun doar din gaz (Gas)

- Cele patru mari planete ale sistemului nostru solar-Jupiter, Saturn, Neptun și Uranus - se numesc stele uriașe; nu se compun însă din gaz, ci în cea mai mare parte din elemente ușoare, prezente pe Pământ doar sub formă gazoasă, și din alte bucăți

destul de ușoare de metal și piatră. Presiunea mai mare și temperaturile scăzute sunt răspunzătoare de faptul că Jupiter se constituie în interior, în principal, din elemente fluide - chiar din hidrogen.

Doar Saturn este înconjurat de inele

- Nicio altă planetă nu prezintă inele atât de frumoase si de definite ca inelele lui Saturn. Dar și în jurul planetelor Jupiter, Neptun și Uranus s-au format inele slab definite. Nu se compun din materie propriu-zisă, ci din nenumărate bucățele de piatră. Astronomii presupun că satelitul Triton, al planetei Neptun, respectiv Phobos, satelitul planetei Marté, ambii de dimensiuni foarte mari, vor forma inele — la fel de frumoase ca cele din jurul lui Saturn - în aproximativ 10 până la 100 de milioane de ani.

Pluto este cea mai îndepărtată planetă din sistemul nostru solar

- Această afirmație este falsă, din două motive: în primul rând deoarece Pluto a primit oficial statutul de planetă, în august 2006 - până

atunci, fiind denumită Planeta Pitică 134340 Pluto. în al doilea rând, nici ca planetă nu a fost întotdeauna cea mai îndepărtată din sistemul nostru solar. Se deplasează pe aceeași traiectorie în jurul Soarelui, încât distanța minimă până la el este mai mică decât cea a lui Neptun. Traiectoria lui Neptun nu ajunge la 4,46 miliarde km, în timp ce Pluto se apropie de 4,43 miliarde km.

Nu pare mult. Este vorba însă de 20 de ani în care Pluto este mai aproape de Soare în timpul rotației, decât în cazul planetei Neptun. Cea mai mare distanță însumează însă 7,38 miliarde km. Este chiar un eufemism acest termen, de „rotații ale planetelor”. De fapt, toate au traiectorii eliptice.

Mercur este cea mai fierbinte planetă din sistemul nostru solar

- în ciuda proximității față de Soare, Mercur nu este cea mai fierbinte planetă. Deoarece se deplasează foarte lent și nu are atmosferă, partea întunecată se răcește până la -170°C, în timp ce partea încălzită de Soare poate atinge peste 400°C. Venus prezintă în schimb o atmosferă groasă, formată din dioxid dc carbon, care menține o căldură în medie de 470°C.

Despre Soare și stele

Soarele este o bilă strălucitoare

■ Soarele este atât de încins încât aproape toate substanțele se topesc acolo. Este un balon gazos periculos. La suprafață sunt aproape 6.000°C. în centru, chiar 15.000.000°C. Strălucirea acestuia se datorează fuziunii interne. Atomii de hidrogen se contopesc cu heliu sub eliberarea cantității imense de energie.

Soarele emană o lumină galbenă

- Soarele emană raze de lumină pe orice lumină de undă, deci în toate culorile. Cea mai mare parte dintre acestea au culoarea verde-albăstruie. O mare parte din radiații este respinsă de atmosfera terestră. Ultravioletele sunt cel mai mult respinse, pe când cele roșii sunt în cea mai mică mă-sură. De aceea pe Pământ ajunge în cantitate redusă lumină solară violetă, albă și verde. Lumina galbenă este preponderentă. în afară de aceasta, ochiul uman are cea mai mare sensibilitate la lumina galbenă. Când Soarele se află la orizont, o mare parte din lumina galbenă este filtrată, așa încât partea portocalie și cea roșie sunt mai puternic pronunțate.

Soarele nu se deplasează

- Se deplasează chiar de trei ori. Prima dată se deplasează în jurul propriei axe, apoi în centrul Căii Lactee. Parcurge aproximativ 220 km/s înapoi și are nevoie de 250 de milioane de ani pentru a realiza o revoluție completă. împreună cu Soarele se deplasează întregul nostru sistem solar, motiv pentru care poziția Pământului față de Soare nu se modifică de-a lungul acestui proces. Calea Lactee si sistemul nostru solar se deplasează odată cu extinderea continuă a Universului.

Stingerea Soarelui nu reprezintă niciun pericol

- Exact asta se va întâmpla. De-a lungul timpului, Soarele își va mări volumul, se va umfla ca o bilă enormă, roșie și strălucitoare, și apoi se va prăbuși. Aceasta reprezintă, desigur, și sfârșitul oricărei forme de viață terestră. Cercetătorii nu au căzut de acord asupra unui aspect, și anume când va avea loc acest fenomen periculos. Se estimează cam 500 până la 2 miliarde de ani.Totuși, sfârșitul Soarelui este preconizat peste aproximativ 6 miliarde de ani.

Calea Lactee este o galaxie apropiată

- Calea Lactee este galaxia gazdă a sistemului nostru solar. Are forma unei spirale uriașe și un diametru de aproximativ 100.000 de ani-lumină. în total numără 200 miliarde de stele, incluzând sistemul solar. Galaxia noastră se situează relativ în afară, pe unul dintre brațele spiralei. Astfel se explică de ce percepem Calea Lactee drept o legătură îndepărtată, îngustă. De altfel, între brațele spiralei se află un număr aproape la fel de mare de stele, ca și în acestea. Brațele spiralei coțin îndeosebi cele mai mari și mai strălucitoare stele.

Putem vedea doar stele care există cu adevărat

- Dimpotrivă. Multe stele observabile nu mai există de fapt. Stelele observabile de pe cerul întunecat sunt la o depărtare de patru ani-lumină. Aceasta înseamnă că putem observa starea în care se aflau în

urmă cu patru ani. Dorința cercetătorilor de a descoperi noi stele îndepărtate nu înseamnă că vor să știe cum arată Universul acum, pe o distanță considerabilă, ci doresc să știe cum a arătat Universul acum

câteva miliarde de ani. între timp s-a putut „privi înapoi” cu 15 miliarde de ani. Aceste stele le observăm într-o stare în care se află cu „doar” 5 miliarde de ani după Big-Bang.

Soarele stă de-a lungul anilorîn cea de-a douăsprezecea constelație a zodiacului

■ Lucrurile stăteau astfel cândva. Zodiacul a rămas nemișcat de peste 2.000 de ani. Pe atunci, semnele zodiacale se deplasau pe constelație - care se observa în jurul Soarelui, atunci când se vedeau constelații pe cer luminat și fără nori. în prezent, Soarele modifică periodic calendarul astronomic cam cu o constelație și, la începutul lunii decembrie, se află în constelația Ophiuchus. Din acest motiv, constelațiile zodiacului nu se mai definesc în prezent prin constelații, ci s-a calculat că fiecare constelație se întinde pe 30 de grade de-a lungul eclipticului.

Stelele din constelații au o legătură deosebită între ele

■ Nu există absolut niciuna. Constelațiile sunt pure produse ale fanteziei, cu ajutorul cărora oamenii

au încercat dintotdeauna să se orienteze. Aceasta avea chiar scopuri practice. Astfel, în Epoca de piatră, în Europa Centrală, pleiazii stabileau un termen important pentru recoltă și pentru semănat. Este de la sine înțeles că au mai fost născocite și câteva legende pe seama acestui fapt. De altfel, și stelele se mișcă între ele în constelații. Dar omenirea nu este destul de bătrână încât să fi constatat mari schimbări.

Stelele căzătoare sunt stele incandescente

■ Stelele căzătoare se formează atunci când mici bucăți de materie din Univers ajung în atmosfera terestră. Multe dintre aceste bucăți nu depășesc

mărimea unui grăunte de nisip. Insă frecarea dintre piatră și aer este atât de puternică, încât minimeteoriții se aprind imediat și strălucesc. In luna august se pot observa cu ușurință stele căzătoare, deoarece Pământul trece atunci printr-un nor de praf cosmic și poate prinde multe particule. La un asemenea eveniment se vorbes-te și de prezența observatorilor de meteoriți.

9

INDEX

A

Abelard 155

aborigeni 187,268,281

Academy Award 176

Achen 40,43

acid clorhidric 118,195

acid lactic 182

Acropole 26,138

Adam și Eva 253 adulterină 259 aer 89,121,122,127,132-137,139, 147,151,192,195-197,234, 246,279,281,283,292,293

Affenschande 189

Africa 8,86,95,105,109,111,116, 119,127,132,151,178,195, 220,281,283

Afrodita 169,254,271,272 agnostici 264 agricultura 11,44

Ahasver 265

Ahile 153

Alarich 36

albuș de ou 211

alcool 178,206,221,222,223,235 al Doilea Război Mondial 79, 88, 89, 144,174,185,243

Alexander Graham Bell 142 Alexandria 19,26,170,260 Alexandru cel Mare 26 aliatii 80, 89

Aii Baba 164

alifie 193

alimente 77,104,198,202,203,207, 217,221,222,224,236,237, 290

Alpi 8,108,118,151,288,291,292

al treilea ochi 106

Al Treilea Reich 81,83

America 8,23,61,68,76,79,89,106, 109,116,124,139,142,174, 176,179,180,186,215,216, 220,287

America de Nord 61,79

America Latină 220

amestec de grâu cu drojdie 221

Amurgul zeilor 149,153,154,269

analgezice 196

anatomie 238

Anglia 67,74,93,130,186,225 anii 1920 80

animal 97

animale leneșe 111

anotimp 106,197,292,296

Antarctica 117 anticoncepționale 233 antiperspirante 196 antisemitism 50,84,260,265,277 antrenament 183,187,219 apă 8,10,11,14,21-24,26,29,32,34, 39-43,45,48-50,55-58,62,74, 75,79,80,83,87,88,91,98,